17

Testis est Deus
Hic liber est meus
Si quis furatur
Per collum pendatur
Si quis me quaerit
Hoc nomen erit

Jno. N Brinkerhoff
1825

J. R. H

Horatius Flaccus, Quintus

QUINTI HORATII FLACCI

OPERA

AD OPTIMAS EDITIONES COLLATA.

PHILADELPHIÆ:

IMPENSIS M. CAREY, ET T. ET G. BRADFORD.

Fry et Kammerer, Typographi.

1809.

Q. HORATII FLACCI

CARMINUM

LIBRI.

Q. HORATII FLACCI

CARMINUM

LIBER I.

CARMEN I.

AD CILNIUM MÆCENATEM.

Alios aliis studiis duci: se lyrici vatis gloriam ambire, unius Mæcenatis judicio obtinendam.

MÆCENAS, atavis edite regibus,
O et præsidium et dulce decus meum!
Sunt quos curriculo pulverem Olympicum
Collegisse juvat, metaque fervidis
Evitata rotis, palmaque nobilis
Terrarum dominos evehit * ad Deos.
Hunc, si mobilium † turba Quiritium
Certat tergeminis tollere honoribus;
Illum, si proprio condidit horreo
Quicquid de Libycis verritur areis;

* Evehere. *Bentl.* † Hunc, si nobilium.

Gaudentem patrios findere sarculo
Agros; Attalicis conditionibus
Nunquam dimoveas, ut trabe Cypriâ
Myrtoum pavidus nauta secet mare.
Luctantem Icariis fluctibus Africum
Mercator metuens, otium et oppidi
Laudat rura sui: mox reficit rates
Quassas, indocilis pauperiem pati.
Est, qui nec veteris poçula Massici,
Nec partem solido demere de die
Spernit; nunc viridi membra sub arbuto
Stratus, nunc ad aquæ lene caput sacræ.
Multos castra juvant, et lituo tubæ
Permistus sonitus, bellaque matribus
Detestata. Manet sub Jove frigido
Venator, teneræ conjugis immemor:
Seu visa est catulis cerva fidelibus,
Seu rupit teretes Marsus aper plagas.
Me * doctarum ederæ præmia frontium
Dîs miscent superis: me gelidum nemus,
Nympharumque leves cum Satyris chori
Secernunt populo: si neque tibias
Euterpe cohibet, nec Polyhymnia
Lesboum refugit tendere barbiton.
Quòd si me lyricis vatibus inseres†,
Sublimi feriam sidera vertice.

* Te. *Hare.* † Inseris longe suavius. *Baxt.*

CARMEN II.

AD AUGUSTUM.

Occasione portentorum, quæ anno ineunte contigerant, Augustum Horatius à deponendo principatu dehortatur.

JAM satis terris, nivis, atque diræ
Grandinis misit Pater; et rubente
Dexterâ sacras jaculatus arces,
Terruit urbem:
Terruit gentes, grave ne rediret
Sæculum Pyrrhæ nova monstra questæ:
Omne cùm Proteus pecus egit altos
Visere montes;
Piscium et summâ genus hæsit ulmo,
Nota quæ sedes fuerat * columbis;
Et superjecto pavidæ natârunt
Æquore damæ.
Vidimus flavum Tiberim, retortis
Littore Etrusco violenter undis,
Ire dejectum monumenta regis,
Templaque Vestæ;
Iliæ dum se nimium querenti
Jactat ultorem, vagus et sinistrâ
Labitur ripâ, Jove non probante, u-
xorius amnis.

* Palumbis.

Audiet cives acuisse ferrum,
Quo graves Persæ melius perirent;
Audiet pugnas, vitio parentum
Rara juventus.
Quem vocet Divûm populus ruentis
Imperî rebus? Prece quâ fatigent
Virgines sanctæ minus audientem
Carmina Vestam?
Cui dabit partes scelus expiandi
Jupiter? Tandem venias, precamur,
Nube candentes * humeros amictus,
Augur Apollo:
Sive tu mavis, Erycina ridens,
Quam jocus circumvolat, et Cupido:
Sive neglectum genus, et nepotes
Respicis, auctor,
Heu, nimis longo satiate ludo!
Quem juvat clamor, galeæque leves,
Acer et Mauri † peditis cruentum
Vultus in hostem:
Sive mutatâ juvenem figurâ
Ales in terris imitaris, almæ
Filius Maiæ, patiens vocari
Cæsaris ultor.
Serus in cœlum redeas, diuque
Lætus intersis populo Quirini:
Neve te nostris vitiis iniquum
Ocior aura
Tollat. Hîc magnos potius triumphos,
Hîc ames dici Pater atque Princeps:
Neu sinas Medos equitare inultos,
Te duce, Cæsar.

* Candenti. *al.* et *Bentl.* † Marsi. *Faber.* et *Bentl.*

CARMEN III.

AD NAVEM, QUA VIRGILIUS ATHENAS PROFICISCENS VEHEBATUR.

Virgilio faustam navigationem precatur Horatius, et impiam hominum audaciam insectatur.

Sic te Diva potens Cypri,
  Sic fratres Helenæ, lucida sidera,
Ventorumque regat pater,
  Obstrictis aliis, præter Iapyga,
Navis, quæ tibi creditum
  Debes Virgilium; finibus Atticis
Reddas incolumem, precor,
  Et serves animæ dimidium meæ.
Illi robur et æs triplex
  Circa pectus erat, qui fragilem truci
Commisit pelago ratem
  Primus, nec timuit præcipitem Africum
Decertantem Aquilonibus,
  Nec tristes Hyadas, nec rabiem Noti,
Quo non arbiter Adriæ
  Major, tollere seu ponere vult freta.
Quem mortis timuit gradum,
  Qui siccis * oculis monstra natantia,
Qui vidit mare turgidum, et
  Infames scopulos Acroceraunia?
Nequicquam Deus abscidit
  Prudens Oceano dissociabili
Terras; si tamen impiæ
  Non tangenda rates transiliunt vada.

* Rectis. *Bentl.* Fixis. *Sanad.*

Audax omnia perpeti
Gens humana, ruit per vetitum * nefas.
Audax Iapeti genus
Ignem fraude malâ gentibus intulit:
Post ignem æthereâ domo
Subductum, macies, et nova febrium
Terris incubuit cohors;
Semotique prius tarda necessitas
Lethi, corripuit gradum.
Expertus vacuum Dædalus aëra
Pennis non homini datis:
Perrupit Acheronta Herculeus labor.
Nil mortalibus arduum † est.
Cœlum ipsum petimus stultitiâ: neque
Per nostrum patimur scelus
Iracunda Jovem ponere fulmina.

CARMEN IV.

AD SESTIUM.

Veris adventu et vitæ brevitate nos ad hilaritatem invitari.

SOLVITUR acris hiems gratâ vice Veris et Favoni:
Trahuntque siccas machinæ carinas:
Ac neque jam stabulis gaudet pecus, aut arator igni;
Nec prata canis albicant pruinis.
Jam Cytherea choros ducit Venus, imminente Lunâ:

* Vetitum et nefas. *Cod. ant.* † Ardui. *Bentl.* et MSS.

Junctæque Nymphis Gratiæ decentes
Alterno terram quatiunt pede; dum graves Cyclopum
Vulcanus ardens urit * officinas.
Nunc decet aut viridi nitidum caput impedire myrto,
Aut flore, terræ quem ferunt solutæ.
Nunc et in umbrosis Fauno decet immolare lucis,
Seu poscat agnam, sive malit hœdum.†
Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas,
Regumque turres. O beate Sesti,
Vitæ summa brevis spem nos vetat inchoare longam:
Jam te premet nox, fabulæque Manes,
Et domus exilis Plutonia: quò simul meâris,
Non regna vini sortiere talis,
Nec tenerum Lycidam mirabere, quo calet juventus
Nunc omnis, et mox virgines tepebunt.

CARMEN V.

AD PYRRHAM.

Miseros esse qui illius amore teneantur: se ex eo, tanquam è naufragio, enatâsse.

Quis multâ gracilis te puer in rosâ
Perfusus liquidis urget odoribus
Grato, Pyrrha, sub antro?
Cui flavam religas comam,

* Urget. *Scaliger.* † Agnâ—hœdo.

Simplex munditiis? Heu! quoties fidem,
Mutatosque Deos flebit, et aspera
Nigris æquora ventis
Emirabitur insolens,
Qui nunc te fruitur credulus aureâ;
Qui semper vacuam, semper amabilem
Sperat, nescius auræ
Fallacis! Miseri, quibus
Intentata nites. Me tabulâ sacer
Votivâ paries indicat uvida
Suspendisse potenti
Vestimenta maris Deo.

CARMEN VI.

AD AGRIPPAM.

Se jocosis versibus natum, bellicis virtutibus celebrandis minime parem esse.

SCRIBERIS Vario fortis, et hostium
Victor, Mæonii carminis alite *
Quam rem cunque ferox, navibus aut equis,
Miles, te duce, gesserit.
Nos, Agrippa, neque hæc dicere, nec gravem
Pelidæ stomachum cedere nescii,
Nec cursus duplicis † per mare Ulysseï,
Nec sævam Pelopis domum,
Conamur, tenues grandia; dum pudor,
Imbellisque lyræ Musa potens vetat

* *Æmulo.* Atterbury *et* Jones, *aliti.* Baxt. *alteri.* Markland.
† *Duplices*, al.

Laudes egregii Cæsaris, et tuas,
    Culpâ deterere ingenî.
Quis Martem tunicâ tectum adamantinâ
Digne scripserit? aut pulvere Troïco
Nigrum Merionem? aut ope Palladis
    Tydidem Superis parem?
Nos convivia, nos prælia virginum,
Sectis in juvenes unguibus acrium,
Cantamus, vacui, sive quid urimur,
    Non præter solitum leves.

CARMEN VII.

AD MUNATIUM PLANCUM.

Tiburtini secessûs amœnitatem describit. Proposito Teucri exemplo hortatur ut vino curas eluat.

LAUDABUNT alii claram Rhodon, aut Mitylenen,
    Aut Ephesum, bimarisve Corinthi
Mœnia, vel Baccho Thebas, vel Apolline Delphos
    Insignes, aut Thessala Tempe.
Sunt, quibus unum opus est, intactæ Palladis urbem *
    Carmine perpetuo celebrare, et
Undique decerptæ frondi † præponere olivam.
    Plurimus, in Junonis honorem,
Aptum dicit equis Argos, ditesque Mycenas.
    Me nec tam patiens Lacedæmon,

* Arces. *Bentl.*   † Decerptam fronti. *al.*

Nec tam Larissæ percussit campus opimæ,
Quàm domus Albuneæ resonantis,
Et præceps Anio, et Tiburni lucus; et uda
Mobilibus pomaria rivis.
* Albus ut obscuro deterget nubila cœlo
Sæpe Notus; neque parturit imbres
Perpetuos: sic tu sapiens finire memento
Tristitiam vitæque labores
Molli, Plance, mero; seu te fulgentia signis
Castra tenent, seu densa tenebit
Tiburis umbra tui. Teucer Salamina patremque
Cùm fugeret, tamen uda Lyæo
Tempora populeâ fertur vinxisse coronâ,
Sic tristes affatus amicos:
Quo nos cunque feret melior fortuna parente,
Ibimus, ô socii comitesque.
Nil desperandum, Teucro duce, et auspice † Teucro: ‡
Certus enim promisit Apollo,
Ambiguam tellure novâ Salamina futuram.
O fortes, pejoraque passi
Mecum sæpe viri, nunc vino pellite curas:
Cras ingens iterabimus æquor.

* Albus ut; *odæ alterius initium*, Zarot.
† Obside. *Cunn.* ‡ Phœbo. *Bentl.*

CARMEN VIII.

AD LYDIAM.

Lydiæ exprobrat quòd juvenem turpi amore implicatum apud se retineat, et ab honestis exercitationibus avocet.

Lydia, dic, per omnes
 Te Deos oro, Sybarin cur properes * amando
Perdere? cur apricum
 Oderit campum, patiens pulveris atque solis?
Cur neque militaris
 Inter æquales equitet,* Gallica nec lupatis
Temperet * ora frænis?
 Cur timet flavum Tiberim tangere? cur olivam
Sanguine viperino
 Cautiùs vitat? neque jam livida gestat armis
Brachia, sæpe disco,
 Sæpe trans finem jaculo nobilis expedito?
Quid latet, ut marinæ
 Filium dicunt Thetidis sub lacrymosa Trojæ
Funera; ne virilis
 Cultus in cædem et Lycias proriperet catervas?

* Properas, equitat, *et* temperat. *Bentl.*

CARMEN IX.

AD THALIARCHUM.

Hortatur ad hiemem hilarè transigendam.

VIDES, ut altâ stet nive candidum
Soracte, nec jam sustineant onus
Silvæ laborantes, geluque
Flumina constiterint acuto.
Dissolve frigus, ligna super foco
Largè reponens: atque benignius
Deprome quadrimum Sabinâ,
O Thaliarche, merum diotâ.
Permitte Divis cætera: qui simul
Stravêre ventos æquore fervido
Deprælantes, nec cupressi,
Nec veteres agitantur orni.
Quid sit futurum cras, fuge quærere; et,
Quem fors dierum cunque dabit, lucro
Appone; nec dulces amores
Sperne puer, neque tu choreas,
Donec virenti canities abest
Morosa. Nunc et campus, et areæ,
Lenesque sub noctem susurri
Compositâ repetantur horâ:
Nunc et latentis proditor intimo
Gratus puellæ risus ab angulo,
Pignusque direptum lacertis,
Aut digito male pertinaci.

CARMEN X.

HYMNUS IN MERCURIUM.

MERCURI, facunde nepos Atlantis,
Qui feros cultus hominum recentum
Voce formâsti catus, et decoræ
More palæstræ:
Te canam, magni Jovis et Deorum
Nuntium, curvæque lyræ parentem;
Callidum, quidquid placuit, jocoso
Condere furto.
Te, boves olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, viduus pharetrâ
Risit Apollo.
Quin et Atridas, duce te, superbos,
Ilio dives Priamus relicto,
Thessalosque ignes, et iniqua Trojæ
Castra fefellit.
Tu pias lætis animas reponis
Sedibus, virgâque levem coërces
Aureâ turbam, superis Deorum
Gratus, et imis.

CARMEN XI.

AD LEUCONOEN.

TU ne quæsieris (scire nefas) quem mihi, quem tibi
Finem Dii dederint, Leuconoë; nec Babylonios
Tentâris numeros. Ut melius, quicquid erit, pati!

Seu plures hiemes, seu tribuit Jupiter ultimam,
Quæ nunc oppositis debilitat pumicibus mare
Tyrrhenum. sapias, vina liques, et spatio brevi
Spem longam reseces. dum loquimur, fugerit invida
Ætas: carpe diem, quàm minimùm credula postero.

CARMEN XII.

AD AUGUSTUM.

Hymnus de laudibus Deorum atque Hominum.

Quem virum, aut heroa, lyrâ, vel acri
Tibiâ sumes * celebrare, Clio?
Quem Deum? cujus recinet jocosa
Nomen imago,
Aut in umbrosis Heliconis oris,
Aut super Pindo, gelidove in Hæmo?
Unde vocalem temerè insecutæ
Orphea silvæ,
Arte maternâ rapidos morantem
Fluminum lapsus, celeresque ventos,
Blandum et auritas fidibus canoris
Ducere quercus.
Quid priùs dicam solitis Parentis †
Laudibus, qui res hominum ac Deorum,
Qui mare et terras, variisque mundum
Temperat horis?
Unde nil majus generatur ipso;
Nec viget quidquam simile, aut secundum:
Proximos illi tamen occupavit
Pallas honores.

* Sumis. *Baxt.* † Parentum. *Vulg.*

Præliis audax neque te silebo,
Liber, et sævis inimica Virgo
Belluis; nec te, metuende certâ
Phœbe sagittâ.
Dicam et Alciden, puerosque Ledæ;
Hunc equis, illum superare pugnis
Nobilem: quorum simul alba nautis
Stella refulsit,
Defluit saxis agitatus humor;
Concidunt venti, fugiuntque nubes;
Et minax (quòd sic* voluêre) ponto
Unda recumbit;
Romulum post hos priùs, an quietum
Pompilî regnum memorem, an superbos
Tarquinî fasces, dubito, an Catonis
Nobile lethum.
Regulum, et Scauros, animæque magnæ
Prodigum Paulum, superante Pœno,
Gratus insigni referam camœnâ,
Fabriciumque.
Hunc, et incomptis Curium capillis
Utilem bello tulit, et Camillum
Sæva paupertas, et avitus apto
Cum lare fundus.
Crescit, occulto velut arbor ævo,
Fama Marcelli: micat inter omnes
Julium sidus, velut inter ignes
Luna minores.
Gentis humanæ pater atque custos,
Orte Saturno, tibi cura magni
Cæsaris fatis data: tu secundo
Cæsare regnes.

* Sic Dî voluere. *Heins.* *Bentl.*

Ille, seu Parthos Latio imminentes
Egerit justo domitos triumpho;
Sive subjectos Orientis oræ
    Seras et Indos;
Te minor latum* reget æquus orbem:
Tu gravi curru quaties Olympum;
Tu parum castis inimica mittes
    Fulmina lucis.

CARMEN XIII.

AD LYDIAM.

Cum tu, Lydia, Telephi
  Cervicem roseam, et cerea Telephi
Laudas brachia; væ, meum
  Fervens difficili bile tumet jecur.
Tunc nec mens mihi, nec color
  Certâ sede manet: humor et in genas
Furtim labitur, arguens
  Quàm lentis penitus macerer ignibus.
Uror, seu tibi candidos
  Turpârunt humeros immodicæ mero
Rixæ; sive puer furens
  Impressit memorem dente labris notam.
Non, si me satis audias,
  Speres perpetuum, dulcia barbarè
Lædentem oscula, quæ Venus
  Quintâ † parte sui nectaris imbuit.
Felices ter et ampliùs,
  Quos irrupta tenet copula; nec malis
Divulsus querimoniis,
  Supremâ citiùs solvet amor die.

* Lætum. *Bentl.* † Quantâ. *de Prado.*

CARMEN XIV.

O NAVIS, referent in mare te novi
Fluctus? ô quid agis? fortiter occupa
Portum. Nonne vides, ut
Nudum remigio latus,
Et malus celeri saucius Africo,
Antennæque gemant? ac sine funibus
Vix durare carinæ
Possint imperiosius
Æquor? non tibi sunt integra lintea;
Non Dî, quos iterum pressa voces malo.
Quamvis Pontica pinus,
Silvæ filia nobilis,
Jactes et genus et nomen inutile:
Nil pictis timidus navita puppibus
Fidit. tu, nisi ventis
Debes ludibrium, cave.
Nuper sollicitum quæ mihi tædium,
Nunc desiderium, curaque non levis,
Interfusa nitentes
Vites æquora Cycladas.

CARMEN XV.

Nerei vaticinium de Ruinâ Trojæ.

PASTOR cùm traheret per freta navibus
Idæis Helenam perfidus hospitam;
Ingrato celeres obruit otio
Ventos, ut caneret fera
Nereus fata. Malâ ducis avi domum,

Quam multo repetet Græcia milite,
Conjurata tuas rumpere nuptias,
Et regnum Priami vetus.
Eheu, quantus equis, quantus adest viris
Sudor! quanta moves funera Dardanæ
Genti! jam galeam Pallas, et ægida,
Currusque, et rabiem parat.
Nequicquam, Veneris præsidio ferox,
Pectes cæsariem, grataque fœminis
Imbelli citharâ carmina divides:
Nequicquam thalamo graves
Hastas, et calami spicula Cnossii*
Vitabis, strepitumque, et celerem sequi
Ajacem: tamen, heu! serus adulteros
Crines pulvere collines.
Non Laërtiaden, exitium tuæ†
Gentis, non Pylium Nestora respicis?
Urgent impavidi te Salaminius
Teucerque, et Sthenelus sciens
Pugnæ, sive opus est imperitare equis,
Non auriga piger. Merionen quoque
Nosces. ecce furit te reperire atrox
Tydides melior patre:
Quem tu, cervus uti vallis in alterâ
Visum parte lupum, graminis immemor,
Sublimi fugies mollis anhelitu,
Non hoc pollicitus tuæ.
Iracunda diem proferet Ilio,
Matronisque Phrygum, classis Achillei.
Post certas hiemes uret Achaïcus
Ignis Iliacas domos.

* Gnossii. *Baxt.*
† Excidium tuæ genti. *Cod. ap. Bentl.*

CARMEN XVI.

Gratidiam Tyndaridis matrem Horatius maledicis versibus laceraverat. Offensum filiæ animum lenire aggreditur, iracundiæ impotentiam maximè causando.

O MATRE pulchrâ filia pulchrior,
Quem criminosis cunque voles modum
Pones iambis: sive flammâ,
Sive mari libet Adriano.
Non Dindymene, non adytis quatit
Mentem sacerdotum incola Pythius,
Non Liber æquè, non acuta
Sic* geminant Corybantes æra,
Tristes ut iræ: quas neque Noricus
Deterret ensis, nec mare naufragum,
Nec sævus ignis, nec tremendo
Jupiter ipse ruens tumultu.
Fertur Prometheus addere principi
Limo coactus† particulam undique
Desectam, et insani leonis
Vim stomacho apposuisse nostro.
Iræ Thyesten exitio gravi
Stravêre; et altis urbibus ultimæ
Stetêre causæ, cur perirent
Funditùs, imprimeretque muris
Hostile aratrum exercitus insolens.
Compesce mentem; me quoque pectoris
Tentavit in dulci juventâ
Fervor, et in celeres iambos

* Si. *Bentl.*   † Coactum. *Bentl.*

Misit furentem: nunc ego mitibus
Mutare quæro tristia; dum mihi
Fias rècantatis amica
Opprobriis, animumque reddas.

CARMEN XVII.

AD TYNDARIDEM.

Tyndaridi Horatius in Sabinâ villâ certum advèrsus Cyri proterviam offert perfugium.

VELOX amœnum sæpe Lucretilem
Mutat Lycæo Faunus, et igneam
Defendit æstatem capellis
Usque meis, pluviosque ventos.
Impunè tutum per nemus arbutos
Quærunt latentes et thyma deviæ
Olentis uxores mariti:
Nec virides metuunt colubras,*
Nec Martiales hœdilia lupos;
Utcunque dulci, Tyndari, fistulâ
Valles, et Usticæ cubantis
Lævia personuêre saxa.
Dî me tuentur: Dîs pietas mea
Et musa cordi est. Hîc tibi copia
Manabit ad plenum benigno
Ruris honorum opulenta cornu.
Hîc in reducta valle, Caniculæ
Vitabis æstus, et fide Teïâ
Dices† laborantes in uno
Penelopen, vitreamque Circen.

* Colubros. † Disces.

Hîc innocentis pocula Lesbii
Duces sub umbra: nec Semeleïus
Cum Marte confundet Thyoneus
Prælia: nec metues protervum
Suspecta Cyrum, nec malè dispari
Incontinentes injiciat manus,
Et scindat hærentem coronam
Crinibus, immeritamque vestem.

CARMEN XVIII.

AD VARUM.

Miseram esse abstemiorum vitam, ebriosorum miseriorem.

NULLAM, Vare, sacrâ vite priùs severis arborem
Circa mite solum Tiburis, et mœnia Catili:
Siccis omnia nam dura Deus proposuit: neque
Mordaces aliter diffugiunt solicitudines.
Quis post vina gravem militiam, aut pauperiem crepat?*
Quis non te potiùs, Bacche pater, teque, decens Venus?
At, ne quis modici transiliat munera Liberi,
Centaurea monet cum Lapithis rixa super mero
Debellata; monet Sithoniis non levis Evius,
Cùm fas atque nefas exiguo fine libidinum
Discernunt avidi. non ego te, candide Bassareu,
Invitum quatiam; nec variis obsita frondibus
Sub divum rapiam. Sæva tene cum Berecynthio

* Increpat.

Cornu tympana, quæ subsequitur cæcus amor sui,
Et tollens vacuum plus nimio gloria verticem,
Arcanique fides prodiga, perlucidior vitro.

CARMEN XIX.

DE GLYCERA.

Se illius amore uri.

Mater sæva Cupidinum,
  Thebanæque jubet me Semeles puer,
Et lasciva licentia
  Finitis animum reddere amoribus.
Urit me Glyceræ nitor,
  Splendentis Pario marmore puriùs:
Urit grata protervitas,
  Et vultus nimium lubricus aspici.
In me tota ruens Venus
  Cyprum deseruit; nec patitur Scythas,
Et versis animosum equis
  Parthum dicere, nec quæ nihil attinent.
Hîc vivum mihi cespitem, hîc
  Verbenas, pueri, ponite, thuraque
Bimi cum paterâ meri:
  Mactatâ veniet lenior hostiâ.

CARMEN XX.

AD MÆCENATEM.

Mæcenati, qui se Horatio convivum obtulerat, innuit poeta deteriore illum vino excipiendum, nisi domo generosum attulerit.

VILE potabis modicis Sabinum
  Cantharis, Græcâ quod ego ipse testâ
Conditum levi, datus in theatro
    Cùm tibi plausus,
Care Mæcenas eques: ut paterni
Fluminis ripæ, simul et jocosa
Redderet laudes tibi Vaticani
    Montis imago.*
Cæcubum, et prælo domitam Caleno
Tu bibes uvam: mea nec Falernæ
Temperant vites, neque Formiani
    Pocula colles.

CARMEN XXI.

IN DIANAM ET APOLLINEM.

DIANAM teneræ dicite virgines:
  Intonsum, pueri, dicite Cynthium,
Latonamque supremo
  Dilectam penitùs Jovi.

* *Subintellige,* vocis.

Vos lætam fluviis, et nemorum comâ,
Quæcunque aut gelido prominet Algido,
  Nigris aut Erymanthi
    Silvis, aut viridis Cragi.
Vos Tempe totidem tollite laudibus,
Natalemque, mares, Delon Apollinis,
  Insignemque pharetrâ,
    Fraternâque humerum lyrâ.
Hic bellum lachrymosum, hic miseram famem,
Pestemque, à populo, et principe Cæsare, in
Persas atque Britannos,
    Vestrâ motus aget prece.

CARMEN XXII.

AD ARISTIUM FUSCUM.

Se probitatis conscientiâ et Lalages patrocinio munitum nihil usquam timere.

INTEGER vitæ, scelerisque purus
  Non eget Mauris jaculis, neque arcu,
Nec venenatis gravidâ sagittis,
    Fusce, pharetrâ.
Sive per Syrtes iter æstuosas,
Sive facturus per inhospitalem
Caucasum, vel quæ loca fabulosus
    Lambit Hydaspes.
Namque me silva lupus in Sabina,
Dum meam canto Lalagen, et ultra
Terminum curis vagor *expeditus,
    Fugit inermem.

* Expeditis.

Quale portentum neque militaris
Daunia in latis * alit esculetis;
Nec Jubæ tellus generat, leonum
Arida nutrix.
Pone me, pigris ubi nulla campis
Arbor æstivâ recreatur aurâ;
Quod latus mundi nebulæ malusque
Jupiter urget:
Pone sub curru nimium propinqui
Solis, in terra domibus negata;
Dulcè ridentem Lalagen amabo,
Dulce loquentem.

CARMEN XXIII.

AD CHLOEN.

Non esse jam quòd viriles complexus, viro matura, extimescat.

VITAS hinnuleo me similis, Chloë,
Quærenti pavidam montibus aviis
Matrem, non sine vano
Aurarum et silüæ metu.
Nam, seu mobilibus veris† inhorruit
Adventus foliis, seu virides rubum
Dimovêre lacertæ,
Et corde et genibus tremit.
Atqui non ego te, tigris ut aspera,
Gætulusve leo, frangere persequor.
Tandem desine matrem
Tempestiva sequi viro.

* Daunias latis. Daunius latis. *Cunn.* † Vepris.

CARMEN XXIV.

AD VIRGILIUM.

Monet ut Quintilii mortem æquo animo ferat.

Quis desiderio sit pudor, aut modus
Tam cari capitis? præcipe lugubres
Cantus, Melpomene, cui liquidam pater
Vocem cum citharâ dedit.
Ergo Quintilium perpetuus sopor
Urget? cui Pudor, et Justitiæ soror
Incorrupta Fides, nudaque Veritas,
Quando ullum inveniet parem?
Multis ille bonis flebilis occidit:
Nulli flebilior, quàm tibi, Virgili.
Tu * frustra pius, heu! non ita creditum,
Poscis Quintilium Deos.
Quòd † si Threïcio blandiùs Orpheo
Auditam moderere arboribus fidem;
Non ‡ vanæ redeat sanguis imagini,
Quam virgâ semel horridâ,
Non lenis precibus fata recludere,
Nigro compulerit Mercurius gregi.
Durum: sed levius fit patientia,
Quicquid corrigere est nefas.

* Sed. † Quid. ‡ Num.

CARMEN XXV.

AD LYDIAM.

Insultat ei, quòd, jam vetula, vicissim à juvenibus contemnatur.

Parcius junctas quatiunt fenestras
 Ictibus* crebris juvenes protervi:
Nec tibi somnos adimunt: amatque
 Janua limen,
Quæ priùs multùm faciles movebat
Cardines. Audis minùs et minùs jam:
" Me tuo longas pereunte noctes,†
 " Lydia, dormis?"
Invicem mœchos anus arrogantes
Flebis, in solo levis angiportu,
Thracio bacchante‡ magis sub inter-
 lunia vento:
Cùm tibi flagrans amor, et libido,
Quæ solet matres furiare equorum,
Sæviet circa jecur ulcerosum;
 Non sine questu,
Læta quòd pubes hederâ virenti
Gaudeat, pullâ magis atque myrto;
Aridas frondes, hiemis sodali,
 Dedicet Hebro.§

* Jactibus. † Longam pereunte noctem. *Bentl.*
‡ Bacchata. *Bentl.* § Euro. *Bentl.* Igni. *Anon.*

CARMEN XXVI.

Se, omni curâ solutum ac metu, Lamiæ laudes adornare.

Musis amicus, tristitiam et metus
Tradam protervis in mare Creticum
Portare ventis: quis sub Arcto
Rex gelidæ metuatur oræ,
Quid Tiridaten terreat, unice
Securus. O quæ fontibus integris
Gaudes, apricos necte flores,
Necte meo Lamiæ coronam,
Pimplea dulcis:* nil sine te mei
Possunt† honores. hunc fidibus novis,
Hunc Lesbio sacrare plectro
Teque, tuasque decet sorores.

CARMEN XXVII.

AD SODALES.

Rixas inter convivia prorsus intempestivas esse.

Natis in usum lætitiæ scyphis
Pugnare Thracum est. tollite barbarum
Morem, verecundumque Bacchum‡
Sanguineis prohibite rixis.
Vino et Lucernis Medus acinaces
Immanè quantùm discrepat! impium
Lenite clamorem, sodales,
Et cubito remanete presso.

* Pimplei dulcis. *Bentl. Cunn.* † Prosunt. ‡ Inverecundumque Bacchum. *Bentl.* Verecundique. *Cunn.*

Vultis severi me quoque sumere
Partem Falerni? dicat Opuntiæ
Frater Megillæ, quo beatus
Vulnere, quâ pereat sagittâ.
Cessat voluntas? non aliâ bibam
Mercede. Quæ te cunque domat Venus,
Non erubescendis adurit
Ignibus, ingenuoque semper
Amore peccas: quicquid habes, age,
Depone tutis auribus.—Ah miser,
Quantâ laboras in Charybdi!
Digne puer meliore flammâ.
Quæ saga, quis te solvere Thessalis
Magus venenis, quis poterit Deus?
Vix illigatum te triformi
Pegasus expediet Chimærâ.

CARMEN XXVIII.

Instituto nautam inter et Archytæ umbram dialogo, Pythagoreorum hæresin insectatur, et sepulturæ curam commendat.

Te maris et terræ, numeroque carentis arenæ
Mensorem cohibent, Archyta,
Pulveris exigui prope littus parva Matinum
Munera: nec quidquam tibi prodest
Aërias tentâsse domos, animoque rotundum
Percurrisse polum, morituro.
Occidit et Pelopis genitor, conviva Deorum,
Tithonusque remotus in auras,
Et Jovis arcanis Minos admissus; habentque

Tartara Panthoïden, iterum Orco
Demissum; quamvis clypeo Trojana refixo
Tempora testatus, nihil ultra
Nervos atque cutem morti concesserat atræ;
Judice te, non sordidus auctor
Naturæ verique. Sed omnes una manet nox,
Et calcanda semel via lethi.
Dant alios Furiæ torvo spectacula Marti:
Exitio est avidis* mare nautis:
Mista senum ac juvenum densantur funera: nullum
Sæva caput Proserpina fugit,
Me quoque devexi rapidus comes Orionis,
Illyricis Notus obruit undis.
At tu, nauta, vagæ ne parce malignus arenæ
Ossibus et capiti inhumato
Particulam dare. sic, quodcunque minabitur Eurus
Fluctibus Hesperiis, Venusinæ
Plectantur silvæ, te sospite: multaque merces,
Unde potest, tibi defluat æquo
Ab Jove Neptunoque sacri custode Tarenti.
Negligis immeritis nocituram
Postmodo te natis fraudem committere forsan.
Debita jura vicesque superbæ†
Te maneant ipsum. precibus non linquar inultis;
Teque piacula nulla resolvent.
Quanquam festinas, non est mora longa, licebit
Injecto ter pulvere, curras.

* Avidum. † Vicesque superbè. *Passeratius.*

CARMEN XXIX.

AD ICCIUM.

Juvenem è philosopho militem factum irridet.

Icci, beatis nunc Arabum invides
Gazis, et acrem militiam paras
Non antè devictis Sabææ
Regibus; horribilique Medo
Nectis catenas. Quæ tibi virginum,
Sponso necato, barbara serviet?
Puer quis ex aulâ capillis
Ad cyathum statuetur unctis,
Doctus sagittas tendere Sericas
Arcu paterno? Quis neget arduis
Pronos relabi posse rivos
Montibus, et Tiberim reverti:
Cùm tu coëmtos undique nobiles
Libros Panætî, Socraticam et domum
Mutare loricis Iberis,
Pollicitus meliora, tendis?*

* Pollicitus meliora, temnis.

CARMEN XXX.

AD VENEREM.

Rogat Venerem Horatius ut domestico Glyceræ sacrificio intersit.

O Venus, regina Cnidi Paphique,
Sperne dilectam Cypron, et vocantis
Thure te multo Glyceræ decoram
Transfer in ædem.
Fervidus tecum Puer, et solutis
Gratiæ zonis, properentque Nymphæ,
Et parum comis sine te Juventas,
Mercuriusque.

CARMEN XXXI.

AD APOLLINEM.

Corporis animique sanitatem cum poëseos studio conjunctam, cæteris vitæ bonis antecellere.

Quid dedicatum poscit Apollinem
Vates? quid orat, de patera novum
Fundens liquorem? non opimas
Sardiniæ segetes feracis;
Non æstuosæ grata Calabriæ
Armenta; non aurum, aut ebur Indicum;
Non rura, quæ Liris quietâ
Mordet aquâ, taciturnus amnis.

Premant* Calenâ falce, quibus dedit
Fortuna, vitem: dives† et aureis
  Mercator exsiccet culullis
    Vina Syrâ reparata merce,
Dîs carus ipsis: quippe ter et quater
Anno revisens æquor Atlanticum
  Impunè. Me pascunt olivæ,
  Me cichorea, levesque malvæ.
Frui paratis et valido mihi,
Latoë, dones; et, precor, integrâ
  Cum mente, nec turpem senectam
    Degere, nec citharâ carentem.

CARMEN XXXII.

AD LYRAM.

Rogatus seculare carmen scribere, lyram suam precatur Horatius ut cantus argumento pares sibi suggerat.

Poscimus.‡ Si quid vacui sub umbrâ
  Lusimus tecum, quod et hunc in annum
Vivat, et plures; age, dic Latinum,
    Barbite, carmen,
Lesbio primùm modulate civi:
Qui ferox bello, tamen inter arma,
Sive jactatam religârat udo
    Littore navim;
Liberum et Musas, Veneremque, et illi
Semper hærentem puerum canebat,
Et Lycum nigris oculis nigroque
    Crine decorum.

* Premant Calenâ. *Bentl.* † Dives ut aureis.
‡ Poscimur.—vacui sub antro.

O decus Phœbi, et dapibus supremi
Grata testudo Jovis, ô laborum
Dulce lenimen, mihi* cunque salve
Ritè vocanti.

CARMEN XXXIII.

AD ALBIUM TIBULLUM.

Solatur eum aliorum exemplo, qui amantes non redamentur.

Albi, ne doleas plus nimio, memor
Immitis Glyceræ, neu miserabiles
Decantes elegos, cur tibi junior
Læsâ præniteat fide.
Insignem tenui fronte Lycorida
Cyri torret amor: Cyrus in asperam
Declinat Pholoën: sed priùs Appulis
Jugentur capreæ lupis,
Quam turpi Pholoë peccet adultero.
Sic visum Veneri; cui placet impares
Formas atque animos sub juga ahenea
Sævo mittere cum joco.
Ipsum me melior cum peteret Venus,
Gratâ detinuit compede Myrtale
Libertina, fretis acrior Adriæ
Curvantis Calabros sinus.

* Mihi, cuique, salve, *Bentl.*

CARMEN XXXIV.

Fictâ Palinodiâ Deorum providentiam prorsus evertit.

PARCUS Deorum cultor et infrequens,
  Insanientis dum sapientiæ
 Consultus erro; nunc retrorsum
   Vela dare, atque iterare cursus
Cogor* relictos. Namque Diespiter,
Igni corusco nubila dividens
 Plerumque, per purum tonantes
   Egit equos volucremque currum;
Quo bruta tellus, et vaga flumina,
Quo Styx, et invisi horrida Tænari
 Sedes, Atlanteusque finis
   Concutitur. Valet ima summis
Mutare, et † insignem attenuat Deus,
Obscura promens: hinc apicem rapax
 Fortuna cum stridore acuto
   Sustulit; hîc posuisse gaudet.

* Cogor relectos. *Heins.*   † Insignia attenuat.

CARMEN XXXV.

AD FORTUNAM.

Pro republicâ, Augusto, et Romanis exercitibus deprecatur.

O Diva, gratum quæ regis Antium,
Præsens vel imo tollere de gradu
Mortale corpus, vel superbos
Vertere funeribus triumphos:
Te pauper ambit sollicitâ prece
Ruris colonus: te dominam æquoris,
Quicunque Bithynâ lacessit
Carpathium pelagus carinâ.
Te Dacus asper, te profugi Scythæ,
Urbesque, gentesque, et Latium ferox,
Regumque matres barbarorum, et
Purpurei metuunt tyranni:
Injurioso ne pede proruas
Stantem columnam; neu populus frequens
Ad arma cessantes, ad arma
Concitet, imperiumque frangat.
Te semper anteit* sæva Necessitas,
Clavos trabales et cuneos manu
Gestans ahena: nec severus
Uncus abest, liquidumque plumbum.
Te Spes, et albo rara Fides colit
Velata panno; nec comitem abnegat,
Utcunque mutatâ potentes
Veste domos inimica † linquis.
At vulgus infidum, et meretrix retro

* Serva Necessitas. † Inimica vertis. *Bentl.*

Perjura cedit: diffugiunt cadis
  Cum fæce siccatis amici,
    Ferre jugum pariter dolosi.
Serves iturum Cæsarem in ultimos
Orbis Britannos, et juvenum recens
  Examen, Eois timendum
    Partibus, Oceanoque rubro.
Eheu! cicatricum et sceleris pudet,
Fratrumque: quid nos dura refugimus
  Ætas? quid intactum nefasti
    Liquimus? unde manus juventus
Metu Deorum continuit? quibus
Pepercit aris? ô utinam novà
  Incude defingas* retusum in
    Massagetas Arabasque ferrum.

CARMEN XXXVI.

AD POMPONIUM NUMIDAM.

Pomponio Numidæ faustum ex Hispaniâ reditum gratulatur.

Et thure et fidibus juvat
  Placare, et vituli sanguine debito
Custodes Numidæ Deos:
  Qui nunc Hesperiâ sospes ab ultimâ,
Caris multa sodalibus,
  Nulli plura tamen dividit oscula,
Quam dulci Lamiæ, memor
  Actæ non alio rege pueritiæ,

* Diffingas recusum.

Mutatæque simul togæ.
Cressâ ne careat pulchra dies notâ:
Neu promptæ modus amphoræ;
Neu morem in Saliûm sit requies pedum:
Neu multi Damalis meri
Bassum Threïciâ vincat amystide:
Neu desint epulis rosæ,
Neu vivax apium, neu breve lilium.
Omnes in Damalin putres
Deponent oculos; nec Damalis novo
Divelletur adultero,
Lascivis hederis ambitiosior.

CARMEN XXXVII.

AD SODALES.

Ob Cleopatræ mortem lætandum esse.

Nunc est bibendum, nunc pede libero
Pulsanda tellus: nunc Saliaribus
Ornare pulvinar Deorum
Tempus erat dapibus, sodales.
Antehac nefas depromere Cæcubum
Cellis avitis; dum Capitolio
Regina dementes ruinas,
Funus et imperio parabat,

Contaminato cum grege turpium
Morbo virorum: quidlibet impotens
Sperare, fortunâque dulci
Ebria. Sed minuit furorem
Vix una sospes navis ab ignibus:
Mentemque lymphatam Mareotico
Redegit in veros timores
Cæsar, ab Italia volantem
Remis adurgens, (accipiter velut
Molles columbas, aut leporem citus
Venator in campis nivalis
Æmoniæ), daret ut catenis
Fatale monstrum: quæ generosiùs
Perire quærens, nec muliebriter
Expavit ensem, nec latentes
Classe citâ* reparavit oras.
Ausa et † jacentem visere regiam
Vultu sereno fortis, et asperas
Tractare serpentes, ut atrum
Corpore combiberet venenum,
Deliberatâ morte ferocior:
Sævis Liburnis scilicet invidens,
Privata deduci superbo
Non humilis mulier triumpho.

* Penetravit oras. *Bentl.* † Ausas et tacentem.

CARMEN XXXVIII.

AD PUERUM.

Admonet ut cœnam sine ambitioso apparatu struat.

PERSICOS odi, puer, apparatus:
  Displicent nexæ philyrâ coronæ:
Mitte sectari, rosa quo locorum
    Sera moretur.
Simplici myrto nihil allabores
Sedulus* curo: neque te ministrum
Dedecet myrtus, neque me, sub arcta
    Vite bibentem.

* Sedulus curæ. *Cunn.* Sedulus curâ. *Bentl.*

Q. HORATII FLACCI

CARMINUM

LIBER II.

CARMEN I.

AD ASINIUM POLLIONEM.

Hortatur ut, intermissis tragœdiis, det se totum scribendæ bellorum civilium historiæ.

MOTUM ex Metello consule civicum,
Bellique causas, et vitia, et modos,
Ludumque Fortunæ, gravesque
Principum amicitias, et arma
Nondum expiatis* uncta cruoribus,
Periculosæ plenum opus aleæ,
Tractas, et incedis per ignes
Suppositos cineri doloso.

* Tincta cruoribus.

Paulùm severæ Musa tragœdiæ
Desit theatris: mox, ubi publicas
Res ordinâris, grande munus
Cecropio repetes cothurno,
Insigne mœstis præsidium reis,
Et consulenti, Pollio, curiæ:
Cui laurus æternos honores
Dalmatico peperit triumpho.
Jam nunc minaci murmure cornuum
Perstringis aures: jam litui strepunt:
Jam fulgor armorum fugaces
Terret equos, equitumque vultus.
Audire* magnos jam videor duces
Non indecoro pulvere sordidos,
Et cuncta terrarum subacta,
Præter atrocem animum Catonis.
Juno, et Deorum quisquis amicior
Afris, inultâ cesserat impotens
Tellure, victorum nepotes
Retulit inferias Jugurthæ.
Quis non Latino sanguine pinguior
Campus sepulchris impia prælia
Testatur, auditumque Medis
Hesperiæ sonitum ruinæ?
Quis gurges, aut quæ flumina lugubris
Ignara belli? quod mare Dauniæ
Non decoloravêre cædes?
Quæ caret ora cruore nostro?
Sed ne relictis, Musa procax, jocis,
Ceæ retractes munera næniæ:
Mecum Dionæo sub antro
Quære modos leviore plectro.

* Videre magnos, *Bentl. Cunn.*

CARMEN II.

AD CRISPUM SALLUSTIUM.

Eum, qui benè utatur divitiis, solum divitem; qui cupiditatibus imperet, solum beatum esse.

NULLUS argento color est avaris
Abditæ terris, inimice lamnæ
Crispe Sallusti, nisi temperato
Splendeat usu.
Vivet extento Proculeius ævo,
Notus in fratres animi paterni:
Illum* aget pennâ metuente solvi
Fama superstes.
Latiùs regnes, avidum domando
Spiritum, quàm si Libyam remotis
Gadibus jungas, et uterque Pœnus
Serviat uni.
Crescit indulgens sibi dirus hydrops,
Nec sitim pellit, nisi causa morbi
Fugerit venis, et aquosus albo
Corpore languor.
Redditum Cyri solio Phraaten,
Dissidens plebi, numero beatorum
Eximit virtus; populumque falsis
Dedocet uti
Vocibus; regnum, et diadema tutum
Deferens uni, propriamque laurum,
Quisquis ingentes oculo irretorto
Spectat acervos.

* Illum agit pennâ.

CARMEN III.

AD QUINTUM DELIUM.

Vitæ felicitatem in mentis æquabilitate et honestis voluptatibus positam esse.

ÆQUAM memento rebus in arduis
Servare mentem; non secus* in bonis
Ab insolenti temperatam
Lætitiâ; moriture Deli:
Seu mœstus omni tempore vixeris,
Seu te in remoto gramine per dies
Festos reclinatum beâris
Interiore notâ Falerni;
Quo† pinus ingens, albaque populus
Umbram hospitalem consociare amant
Ramis, et obliquo laborat
Lympha fugax trepidare rivo.
Huc vina, et unguenta, et nimium brevis
Flores amœnos ferre jube rosæ:
Dum res, et ætas, et sororum
Fila trium patiuntur atra.
Cedes coëmtis saltibus, et domo,
Villàque, flavus quam Tiberis lavit,
Cedes; et exstructis in altum
Divitiis potietur hæres.
Divesne, prisco natus ab Inacho,
Nil interest, an pauper, et infimâ,
De gente, sub‡ dio moreris,
Victima nil miserantis Orci.

* Non secus ac bonis. † *Al.* Quâ. ‡ Sub divo moreris.

Omnes eôdem cogimur: omnium
Versatur urna, seriùs, ociùs,
Sors exitura, et nos in æternum
Exilium impositura cymbæ.

CARMEN IV.

AD XANTHIAM PHOCEUM.

Quòd ancillam amet, non esse cur eum pudeat: multis enim magnis viris idem usu venisse.

Ne sit ancillæ tibi amor pudori,
Xanthia Phoceu: priùs insolentem
Serva Briseïs niveo colore
Movit Achillem.
Movit Ajacem Telamone natum
Forma captivæ dominum Tecmessæ:
Arsit Atrides medio in triumpho
Virgine raptâ;
Barbaræ postquam cecidêre turmæ
Thessalo victore, et ademptus Hector
Tradidit fessis leviora tolli
Pergama Graiis.
Nescias, an te generum beati
Phyllidis flavæ decorent parentes:
Regium certè genus, et Penates
Mœret iniquos.
Crede non illam tibi de scelestâ
Plebe* delectam; neque sic fidelem,
Sic lucro aversam potuisse nasci
Matre pudendâ.

* Plebe dilectam.

Brachia, et vultum, teretesque suras
Integer laudo: fuge suspicari,
Cujus octavum trepidavit ætas
Claudere* lustrum.

CARMEN V.

Revocandum esse mentem à cupiditate virginis immaturæ.

Nondum subactâ ferre jugum valet
Cervice; nondum munia comparis
Æquare, nec tauri ruentis
In Venerem tolerare pondus.
Circa virentes est animus tuæ
Campos juvencæ, nunc fluviis gravem
Solantis æstum, nunc in udo
Ludere cum vitulis salicto
Prægestientis. Tolle cupidinem
Immitis uvæ: jam tibi lividos
Distinguet autumnus racemos
Purpureo varius† colore.
Jam te sequetur (currit enim ferox
Ætas, et illi, quos tibi demserit,
Apponet annos) jam protervâ
Fronte petet Lalage maritum;
Dilecta, quantùm, non Pholoë fugax,
Non Chloris: albo sic humero nitens,
Ut pura nocturno renidet
Luna mari, Cnidiusve Gyges:
Quem si puellarum insereres choro,
Mirè sagaces falleret hospites
Discrimen obscurum, solutis
Crinibus, ambiguoque vultu.

* Condere lustrum. † Varios colore. *Bentl.*

CARMEN VI.

AD SEPTIMIUM.

Invitat illum Horatius ad vitam secum ruri degendam.

Septimi Gades aditure mecum, et
Cantabrum indoctum juga ferre nostra, et
Barbaras Syrtes, ubi Maura semper
Æstuat unda:
Tibur Argeo positum colono
Sit meæ sedes utinam senectæ;
Sit modus lasso maris, et viarum,
Militiæque.
Unde si Parcæ prohibent iniquæ:
Dulce pellitis ovibus Galesi
Flumen, et regnata petam Laconi
Rura Phalanto.
Ille terrarum mihi præter omnes
Angulus ridet; ubi non Hymetto
Mella decedunt, viridique certat
Bacca Venafro:
Ver ubi longum, tepidasque præbet
Jupiter brumas; et* amicus Aulon
Fertili† Baccho, minimùm Falernis
Invidet uvis.
Ille te mecum locus, et beatæ
Postulant arces: ibi tu calentem
Debità sparges lachrymà favillam
Vatis amici.

* Et apricus Aulon. *Bentl.* † Fertilis Baccho.

CARMEN VII.

AD POMPEIUM VARUM.

Amicum sibi ac patriæ restitutum gratulatur.

O SÆPE mecum tempus in ultimum
Deducte, Bruto militiæ duce,
Quis te redonavit Quiritem*
Dîs patriis, Italoque cœlo,
Pompei, meorum prime sodalium?
Cum quo morantem sæpe diem mero
Fregi, coronatus nitentes
Malobathro Syrio capillos.
Tecum Philippos et celerem fugam
Sensi, relictâ non bene parmulâ;
Cùm fracta virtus, et minaces
Turpe solum tetigêre mento.
Sed me per hostes Mercurius celer
Denso paventem sustulit aëre;
Te rursus in bellum resorbens
Unda fretis tulit æstuosis.
Ergo obligatam redde Jovi dapem;
Longàque fessum militiâ latus
Depone sub lauro mea; nec
Parce cadis tibi destinatis.
Oblivioso lævia Massico
Ciboria exple: funde capacibus
Unguenta de conchis. Quis udo
Deproperare apio coronas,

* Redonavit Quiritum. *Mervillius.*

Curatve myrto? quem Venus arbitrum
Dicet bibendi? Non ego saniùs
Bacchabor Edonis: recepto
Dulce mihi furere est amico.

CARMEN VIII.

AD BARINEN.

Non esse cur ei juranti credatur: formosarum enim perjuria à Diis non vindicari.

Ulla si juris tibi pejerati
Pœna, Barine, nocuisset unquam;
Dente si nigro fieres, vel uno
Turpior ungui;
Crederem: sed tu simul obligasti
Perfidum votis caput, enitescis
Pulchrior multò, juvenumque prodis
Publica cura.
Expedit matris cineres opertos
Fallere, et toto taciturna noctis
Signa cum cœlo, gelidâque Divos
Morte carentes.
Ridet hoc, inquam, Venus ipsa; rident
Simplices Nymphæ, ferus et Cupido,
Semper ardentes acuens sagittas
Cote cruentà.
Adde quòd pubes tibi crescit omnis:
Servitus crescit nova: nec priores
Impiæ tectum dominæ relinquunt,
Sæpe minati.

Te suis matres metuunt juvencis;
Te senes parci; miseræque nuper
Virgines nuptæ, tua ne retardet
Aura* maritos.

CARMEN IX.

AD TITUM VALGIUM.

Amicum mœrentem de filii morte consolatur.

Non semper imbres nubibus hispidos
Manant in agros; aut mare Caspium
Vexant inæquales procellæ
Usque; nec Armeniis in oris,
Amice Valgi, stat glacies iners
Menses per omnes; aut Aquilonibus
Querceta Gargani laborant,
Et foliis viduantur orni.
Tu semper urges flebilibus modis
Mysten ademptum: nec tibi Vespero
Surgente decedunt amores,
Nec rapidum fugiente Solem.
At non ter ævo functus amabilem
Ploravit omnes Antilochum senex
Annos; nec impubem parentes
Troïlon aut Phrygiæ sorores
Flevêre semper: desine mollium
Tandem querelarum; et potiùs nova
Cantemus Augusti tropæa
Cæsaris; et rigidum Niphaten,
Medumque flumen, gentibus additum
Victis, minores volvere vertices;

* Cura maritos. *Bentl.*

Intraque præscriptum Gelonos
Exiguis equitare campis.

CARMEN X.

AD LICINIUM MURENAM.

Hortatur ut mediocritate contentus æquanimitatem retineat.

Rectius vives, Licini, neque altum
Semper urgendo; neque, dum procellas
Cautus horrescis, nimiùm premendo
Littus iniquum.
Auream quisquis mediocritatem
Diligit, tutus caret obsoleti
Sordibus tecti, caret invidendâ
Sobrius aulà.
Sæpiùs ventis agitatur ingens
Pinus; et celsæ graviore casu
Decidunt turres; feriuntque summos
Fulmina* montes.
Sperat infestis, metuit secundis
Alteram sortem benè præparatum
Pectus. Informes hiemes reducit
Jupiter; idem
Submovet. Non, si malè nunc, et olim
Sic erit: quondam citharà† tacentem
Suscitat Musam, neque semper arcum
Tendit Apollo.
Rebus angustis animosus atque
Fortis appare: sapienter idem
Contrahes vento nimiùm secundo
Turgida vela.

* Fulgura montes. † Citharæ tacentem

CARMEN XI.

AD QUINTIUM HIRPINUM.

Animam Quintii à publicis privatisque curis ad hilaritatem convertit.

Quid bellicosus Cantaber, et Scythes,
Hirpine Quinti, cogitet, Hadriâ
Divisus objecto, remittas
Quærere: nec trepides in usum
Poscentis ævi pauca. Fugit retro
Levis juventus et decor; aridâ
Pellente lascivos amores
Canitie, facilemque somnum.
Non semper idem floribus est honos
Vernis: neque uno Luna rubens nitet
Vultu: quid æternis minorem
Consiliis animum fatigas?
Cur non sub altâ vel platano, vel hâc
Pinu jacentes sic temerè, et rosâ
Canos odorati capillos,
Dum licet, Assyriâque nardo,
Potamus uncti? Dissipat Evius
Curas edaces. Quis puer ociùs
Restinguet ardentis Falerni
Pocula prætereunte lymphâ?
Quis devium scortum eliciet domo
Lyden? eburnâ, dic age, cum lyrâ
Maturet, in comptum* Lacænæ
More comam religata nodum.†

* *Al.* Incomptum. *Al.* Incomptam. † Nodo. *Tor. Bent.*

CARMEN XII.

AD MÆCENATEM.

Se Lycymniæ addictum non posse ad graviora argumenta assurgere.

Nolis longa feræ bella Numantiæ,
Nec durum* Annibalem, nec Siculum mare
Pœno purpureum sanguine, mollibus
Aptari citharæ modis;
Nec sævos Lapithas, et nimium mero
Hylæum; domitosque Herculeâ manu
Telluris juvenes, unde periculum
Fulgens contremuit domus
Saturni veteris: tuque pedestribus
Dices historiis prælia Cæsaris,
Mæcenas, meliùs, ductaque per vias
Regum colla minantium.†
Me dulces dominæ Musa Licymniæ
Cantus, me voluit dicere lucidum
Fulgentes oculos, et benè mutuis
Fidum pectus amoribus:
Quam nec ferre pedem dedecuit choris,
Nec certare joco, nec dare brachia
Ludentem nitidis virginibus, sacro
Dianæ celebris die.
Num tu, quæ tenuit dives Achæmenes,
Aut pinguis Phrygiæ Mygdonias opes
Permutare velis crine Licymniæ,
Plenas aut Arabum domos?

* Nec dirum Annibalem. † Minacium.

Dum fragrantia* detorquet ad oscula
Cervicem; aut facili sævitiâ negat,
Quæ poscente magis gaudeat eripi,
  Interdum rapere occupet.†

CARMEN XIII.

Diræ in arborem, cujus casu penè fuerat obrutus.

Ille‡ et nefasto te posuit die,
  Quicunque primùm, et sacrilegâ manu
  Produxit, arbos, in nepotum
    Perniciem, opprobriumque pagi.
Illum et parentis crediderim sui
Fregisse cervicem, et penetralia
  Sparsisse nocturno cruore
    Hospitis: ille venena Colcha,
Et quicquid usquam concipitur nefas,
Tractavit, agro qui statuit meo
  Te triste lignum, te caducum
    In domini caput immerentis.
Quid quisque vitet, nunquam homini satis
Cautum est in horas. Navita Bosporum
  Pœnus perhorrescit; neque ultra
    Cæca timet aliunde fata;
Miles sagittas et celerem§ fugam
Parthi; catenas Parthus, et Italum
  Robur: sed improvisa lethi
    Vis rapuit, rapietque gentes.
Quàm penè furvæ regna Proserpinæ,
Et judicantem vidimus Æacum,

* Flagrantia. † Occupat. ‡ Illum et. *Heins.* Illum ô. *Bentl.* § Et reducem fugam. *Bentl.*

Sedesque* discretas piorum, et
Æoliis fidibus querentem
Sappho puellis de popularibus;
Et te sonantem pleniùs aureo,
Alcæe, plectro dura navis,
Dura fugæ mala, dura belli.
Utrumque sacro digna silentio
Mirantur umbræ dicere: sed magis
Pugnas et exactos tyrannos
Densum† humeris bibit aure vulgus.
Quid mirum? ubi illis carminibus stupens
Demittit atras bellua centiceps
Aures, et intorti capillis
Eumenidum recreantur angues:
Quin et Prometheus, et Pelopis parens
Dulci laborum‡ decipitur sono:
Nec curat Orion leones,
Aut timidos agitare lyncas.

CARMEN XIV.

AD POSTHUMUM.

Nec vitari mortem posse, nec retardari; divitiis, dum vivimus, liberaliter utendum.

EHEU! fugaces, Posthume, Posthume,
Labuntur anni: nec pietas moram
Rugis et instanti senectæ
Afferet, indomitæque morti.
Non, si trecenis, quotquot eunt dies,

* Sedesque descriptas piorum. † Densum hilari. *Heins.* Humili. *Bentl.* ‡ Laborem. *Bentl.*

Amice, places illachrymabilem
  Plutona tauris; qui ter amplum
    Geryonen Tityonque tristi
Compescit undâ, scilicet omnibus,
Quicunque terræ munere vescimur,
  Enavigandâ, sive reges,
    Sive inopes erimus coloni.
Frustra cruento Marte carebimus,
Fractisque rauci fluctibus Adriæ:
Frustra per Autumnos nocentem
    Corporibus metuemus Austrum.
Visendus ater flumine languido
Cocytus errans, et Danaï genus
  Infame, damnatusque longi
    Sisyphus Æolides laboris.
Linquenda tellus, et domus, et placens
Uxor: neque harum, quas colis, arborum
  Te, præter invisas cupressos,
    Ulla brevem dominum sequetur.
Absumet hæres Cæcuba dignior,
Servata centum clavibus, et mero
  Tinget pavimentum superbum,*
    Pontificum potiore cœnis.

CARMEN XV.

Antiquorum parsimoniam et frugalitatem recenti luxui opponit.

JAM pauca aratro jugera regiæ
  Moles relinquent: undique latiùs
Extenta visentur Lucrino
  Stagna lacu; platanusque cœlebs

* Superbo. Superbus. *Cunn.*

Evincet ulmos: tum violaria, et
Myrtus, et omnis copia narium,
Spargent olivetis odorem,
Fertilibus domino priori.
Tum spissa ramis laurea fervidos
Excludet ictus.* non ita Romuli
Præscriptum, et intonsi Catonis
Auspiciis, veterumque normâ.
Privatus illis census erat brevis,
Commune magnum: nulla decempedis
Metata privatis opacam
Porticus excipiebat Arcton:
Nec fortuitum spernere cespitem
Leges sinebant, oppida publico
Sumptu jubentes, et Deorum
Templa novo decorare saxo.

CARMEN XVI.

AD GROSPHUM.

Felicitatem coërcendis cupiditatibus comparari.

Otium Divos rogat in patenti
Prensus† Ægæo, simul atra nubes
Condidit Lunam, neque certa fulgent
Sidera nautis:
Otium bello furiosa Thrace,
Otium Medi pharetrâ decori,
Grosphe, non gemmis, neque purpurâ venale, neque auro.
Non enim gazæ, neque consularis

* Excludet æstus. † Pressus.

Summovet lictor miseros tumultus
Mentis, et curas laqueata circum
Tecta volantes.
Vivitur parvo benè, cui paternum
Splendet in mensâ tenui salinum;
Nec leves somnos timor aut cupido
Sordidus aufert.
Quid brevi fortes jaculamur ævo
Multa? quid terras alio calentes
Sole mutamus? patriæ quis exsul
Se quoque fugit?
Scandit æratas vitiosa naves
Cura; nec turmas equitum relinquit,
Ocior cervis, et agente nimbos
Ocior Euro.
Lætus in præsens animus, quod ultra est
Oderit curare, et amara* lento
Temperet risu: nihil est ab omni
Parte beatum.
Abstulit clarum cita mors Achillem:
Longa Tithonum minuit senectus:
Et mihi forsan, tibi quod negârit,†
Porriget hora.
Te greges centum, Siculæque circum
Mugiunt vaccæ; tibi tollit hinnitum
Apta quadrigis equa; te bis Afro
Murice tinctæ
Vestiunt lanæ: mihi parva rura, et
Spiritum Graiæ tenuem Camœnæ
Parca non mendax dedit, et malignum
Spernere vulgus.

* Leni. *Bentl.* Læto. *Minel.* † Tibi quod negavit.

CARMEN XVII.

AD MÆCENATEM.

Mæcenatem perpetuâ febre laborantem consolatur, eique se negat fore superstitem.

Cur me querelis exanimas tuis?
Nec Dîs amicum est, nec mihi, te priùs
Obire, Mæcenas, mearum
Grande decus columenque rerum.
Ah! te meæ si partem animæ rapit
Maturior vis, quid moror altera,
Nec carus æquè, nec superstes
Integer? ille dies utramque
Ducet ruinam: non ego perfidum
Dixi sacramentum: ibimus, ibimus,
Utcunque præcedes, supremum
Carpere iter comites parati.
Me nec Chimæræ spiritus igneæ,
Nec, si resurgat, centimanus Gyas,*
Divellet unquam: sic potenti
Justitiæ, placitumque Parcis.
Seu Libra, seu me Scorpius aspicit
Formidolosus, pars violentior
Natalis horæ, seu tyrannus
Hesperiæ Capricornus undæ:
Utrumque nostrum incredibili modo
Consentit astrum: te Jovis impio
Tutela Saturno refulgens
Eripuit, volucrisque† fati

* Centimanus Gyges. † Volucresque fati.

Tardavit alas; cùm populus frequens
Lætum theatris ter crepuit sonum:
  Me truncus illapsus cerebro
    Sustulerat, nisi Faunus ictum
Dextrâ levâsset, Mercurialium
Custos virorum. Reddere victimas
  Ædemque votivam memento:
    Nos humilem feriemus agnam.

CARMEN XVIII.

Romanorum luxum et avaritiam insectatur.

Non ebur, neque aureum
  Meâ renidet in domo lacunar:
Non trabes Hymettiæ*
  Premunt columnas ultimâ recisas†
Africâ: neque Attali
  Ignotus hæres regiam occupavi:
Nec Laconicas mihi
  Trahunt honestæ purpuras clientæ.
At fides, et ingenî
  Benigna vena est; pauperemque dives
Me petit: nihil supra
  Deos lacesso, nec potentem amicum
Largiora flagito,
  Satis beatus unicis Sabinis.
Truditur dies die,
  Novæque pergunt interire Lunæ:
Tu secanda marmora
  Locas sub ipsum funus; et sepulchri
Immemor, struis domos;

* Trabes Hymettias. *Gale.* † Ultimâ recisæ. *Gale.*

Marisque Baiis obstrepentis urges
Summovere littora,
Parum locuples continente ripâ.
Quid, quòd usque proximos
Revellis agri terminos, et ultra
Limites clientium
Salis avarus? pellitur paternos
In sinu ferens Deos
Et uxor, et vir, sordidosque natos.
Nulla certior tamen
Rapacis Orci* sede destinatâ
Aula divitem manet
Herum. Quid ultra tendis? Æqua tellus
Pauperi recluditur,
Regumque pueris: nec satelles Orci
Callidum Promethea
Revexit,† auro captus. Hic superbum
Tantalum atque Tantali
Genus coërcet: hic levare functum
Pauperem laboribus,
Vocatus atque non vocatus audit.

* Orci fine destinatâ. † Revinxit auro captus.

CARMEN XIX.

IN BACCHUM.

DITHYRAMBUS.

Sibi fas esse Bacchi laudes, ut ejus numine pleno et concitato, canere.

BACCHUM in remotis carmina rupibus
Vidi docentem (credite, posteri,)
Nymphasque discentes, et aures
Capripedum Satyrorum acutas.
Euœ! recenti mens trepidat metu,
Plenoque Bacchi pectore turbidum
Lætatur. Euœ! parce, Liber,
Parce, grave metuende thyrso.
Fas pervicaces est mihi Thyadas,
Vinique fontem, lactis et uberes
Cantare rivos, atque truncis
Lapsa cavis iterare mella:
Fas et beatæ conjugis additum
Stellis honorem, tectaque Penthei
Disjecta non leni* ruinâ;
Thracis et exitium Lycurgi.
Tu flectis amnes, tu mare barbarum:

* Non levi ruinâ.

Tu separatis uvidus in jugis
Nodo coërces viperino
Bistonidum sine fraude crines.
Tu, cùm parentis regna per arduum
Cohors Gigantum scanderet impia,
Rhœtum retorsisti leonis
Unguibus, horribilique malâ:
Quanquam choreis aptior et jocis
Ludoque dictus, non sat idoneus
Pugnæ ferebaris; sed idem
Pacis eras mediusque belli.
Te vidit insons Cerberus aureo
Cornu decorum, leniter atterens
Caudam, et recedentis trilingui
Ore pedes tetigitque crura.

CARMEN XX.

AD MÆCENATEM.

Æternam sibi ex suis carminibus famam pollicetur.

Non usitatâ, nec* tenui ferar
Pennâ, biformis per liquidum æthera
Vates; neque in terris morabor
Longiùs; invidiâque major
Urbes relinquam. Non ego pauperum
Sanguis parentum; non ego, quem vocas
Dilecte, Mæcenas, obibo,
Nec Stygiâ cohibebor undâ.
Jam jam residunt cruribus asperæ
Pelles; et album mutor in alitem

* Non tenui ferar.

Supernè;* nascunturque leves
Per digitos humerosque plumæ.
Jam Dædaleo ocior† Icaro,
Visam gementis littora Bospori,
Syrtesque Gætulas, canorus
Ales, Hyperboreosque campos.
Me Colchus, et, qui dissimulat metum
Marsæ cohortis, Dacus, et ultimi
Noscent Geloni: me peritus
Discet Iber, Rhodanique potor.
Absint inani funere næniæ,
Luctusque turpes, et querimoniæ:
Compesce clamorem, ac sepulchri
Mitte supervacuos honores.

* Superna. † Dædaleo tutior Icaro. *Bentl.*

Q. HORATII FLACCI

CARMINUM

LIBER III.

CARMEN I.

Felicitatem in honoribus ac divitiis positam non esse.

ODI profanum vulgus, et arceo.
Favete linguis: carmina non priùs
Audita, Musarum sacerdos,
Virginibus puerisque canto.
Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipsos imperium est Jovis,
Clari Giganteo triumpho,
Cuncta supercilio moventis.

Est,* ut viro vir latiùs ordinet
Arbusta sulcis; hic generosior
Descendat in campum petitor;
Moribus hic meliorque famâ
Contendat; ille turbâ clientium
Sit major: æquâ lege Necessitas
Sortitur insignes et imos;
Omne capax movet urna nomen.
Districtus ensis cui super impiâ
Cervice pendet, non Siculæ dapes
Dulcem elaborabunt saporem;
Non avium citharæque cantus
Somnum reducent. Somnus agrestium
Lenis virorum non humiles domos
Fastidit, umbrosamque ripam,
Non Zephyris agitata Tempe.
Desiderantem quod satis est, neque
Tumultuosum solicitat mare,
Nec sævus Arcturi cadentis
Impetus, aut orientis Hœdi:
Non verberatæ grandine vineæ,
Fundusque mendax; arbore nunc aquas
Culpante; nunc torrentia agros
Sidera, nunc hiemes iniquas.
Contracta pisces æquora sentiunt,
Jactis in altum molibus: huc frequens
Cæmenta demittit redemptor
Cum famulis, dominusque terræ
Fastidiosus: sed timor, et minæ
Scandunt eôdem quò dominus: neque
Decedit æratâ triremi, et
Post equitem sedet atra cura.

* Esto ut viro. *Bentl.*

Quòd si dolentem nec Phrygius lapis,
Nec purpurarum sidere clarior
Delenit usus, nec Falerna
Vitis, Achæmeniumve costum;
Cur invidendis postibus, et novo
Sublime ritu moliar atrium?
Cur valle permutem Sabinâ
Divitias operosiores?*

CARMEN II.

AD AMICOS.

Bellicam fortitudinem, probitatem, et arcani fidem commendat.

Angustam, amici, pauperiem pati
Robustus acri militiâ puer
Condiscat, et Parthos feroces
Vexet eques metuendus hastâ;
Vitamque sub dio, et trepidis agat
In rebus: illum ex mœnibus hosticis
Matrona bellantis tyranni
Prospiciens, et adulta virgo,
Suspiret: Eheu! ne rudis agminum
Sponsus lacessat regius asperum
Tactu leonem, quem cruenta
Per medias rapit ira cædes!
Dulce et decorum est pro patria mori:

* Divitias onerosiores. *Bentl.*

Mors et fugacem persequitur* virum;
Nec parcit imbellis juventæ
Poplitibus, timidove tergo.
Virtus, repulsæ† nescia sordidæ,
Intaminatis fulget honoribus;
Nec sumit, aut ponit secures
Arbitrio popularis auræ.
Virtus, recludens immeritis mori
Cœlum, negatâ tentat iter viâ;
Cœtusque vulgares, et udam
Spernit humum fugiente pennâ.
Est et fideli tuta silentio
Merces: vetabo, qui Cereris sacrum
Vulgârit arcanæ sub îsdem
Sit trabibus, fragilemve mecum
Solvat phaselum. Sæpe Diespiter
Neglectus incesto addidit integrum:
Raro antecedentem scelestum
Deseruit pede pœna claudo.

* Fugacem prosequitur virum. Consequitur virum. *Bentl.* † Nescia sordidæ, Incontaminatis fulget.

CARMEN III.

Augustum, ne sedem imperii Trojam transferat, clam dehortatur.

Justum, et tenacem propositi virum,
Non civium ardor prava jubentium,
Non vultus instantis tyranni
Mente quatit solidâ; neque Auster
Dux inquieti turbidus Adriæ,
Nec fulminantis magna Jovis manus:
Si fractus illabatur orbis,
Impavidum ferient ruinæ.
Hâc arte Pollux, et vagus Hercules
Innixus,* arces attigit igneas:
Quos inter Augustus recumbens
Purpureo bibit ore nectar.
Hâc te merentem, Bacche pater, tuæ
Vexêre tigres, indocili jugum
Colló trahentes: hâc Quirinus
Martis† equis Acheronta fugit;
Gratum elocutâ consiliantibus
Junone Divis: Ilion, Ilion
Fatalis incestusque judex,
Et mulier peregrina vertit
In pulverem, ex quo destituit Deos
Mercede pactâ Laomedon, mihi
Castæque damnatum Minervæ,
Cum populo et duce fraudulento.

* Innisus, arces attigit. Enisus arces. *Bentl.*
‡ Patris equis. *Barthius.*

Jam nec Lacænæ splendet adulteræ
Famosus hospes; nec Priami domus
Perjura pugnaces Achivos
Hectoreis opibus refringit:
Nostrisque ductum seditionibus
Bellum resedit. Protinus et graves
Iras, et invisum nepotem,
Troïca quem peperit sacerdos,
Marti redonabo. Illum ego lucidas
Inire sedes, ducere* nectaris
Succos, et ascribi quietis
Ordinibus patiar Deorum.
Dum longus inter sæviat Ilion
Romamque pontus; quâlibet exsules
In parte regnanto beati:
Dum Priami Paridisque busto
Insultet armentum, et catulos feræ
Celent inultæ; stet Capitolium
Fulgens, triumphatisque possit
Roma ferox dare jura Medis.
Horrenda late nomen in ultimas
Extendat oras, quâ medius liquor
Secernit Europen ab Afro,
Quâ tumidus rigat arva Nilus:
Aurum irrepertum, et sic meliùs situm
Cùm terra celat, spernere fortior,
Quàm cogere humanos in usus
Omne sacrum rapiente dextrâ.
Quicunque† mundi terminus obstitit,
Hunc tangat armis; visere gestiens,

* Discere nectaris succos. † Quicunque mundo terminus. Quâcunque mundo. *Bentl.*

Quâ parte debacchentur ignes,
Quâ nebulæ pluviique rores.
Sed bellicosis fata Quiritibus
Hâc lege dico; ne nimiùm pii,
Rebusque fidentes, avitæ
Tecta velint reparare Trojæ.
Trojæ renascens alite lugubri
Fortuna tristi clade iterabitur,
Ducente victrices catervas
Conjuge me Jovis, et sorore.
Ter si resurgat murus aheneus,
Auctore* Phœbo; ter pereat meis
Excisus Argivis; ter uxor
Capta virum puerosque ploret.
Non hæc jocosæ conveniunt lyræ:
Quò musa tendis? Desine pervicax
Referre sermones Deorum, et
Magna modis tenuare parvis.

* Ductore Phœbo. Structore Phœbo. *Bentl.*

CARMEN IV.

AD CALLIOPEN.

Iis, qui in Deorum tutelâ sunt, benè omnia cedere.

DESCENDE cœlo, et dic age tibiâ
Regina longum Calliope melos;
Seu voce nunc mavis acutâ,
Seu fidibus, citharâve Phœbi.
Auditis? an me ludit amabilis
Insania? audire, et videor* pios
Errare per lucos, amœnæ
Quos et aquæ subeunt, et auræ.
Me fabulosæ Vulture in Appulo,
Altricis† extra limen‡ Apuliæ,
Ludo fatigatumque somno,
Fronde novâ puerum palumbes
Texêre: mirum quod foret omnibus,
Quicunque celsæ nidum Acherontiæ,
Saltusque Bantinos, et arvum
Pingue tenent humilis Ferenti;
Ut tuto ab atris corpore viperis
Dormirem et ursis; ut premerer sacrâ
Lauroque, collatâque myrto,
Non sine Dîs animosus infans.
Vester, Camœnæ, vester in arduos
Tollor Sabinos: seu mihi frigidum
Præneste, seu Tibur supinum,
Seu liquidæ placuêre Baiæ:

* Et videor piorum. *Anon.* † Nutricis extra limen.
‡ Limina sedulæ. *Bentl.*

Vestris amicum fontibus et choris,
Non me Philippis versa acies retrò,
  Devota non exstinxit arbos,
    Nec Siculâ Palinurus undâ.
Utcunque mecum vos eritis; libens
Insanientem navita Bosporum
  Tentabo, et arentes arenas
    Littoris Assyrii viator.
Visam Britannos hospitibus feros,
Et lætum equino sanguine Concanum:
  Visam Pharetratos Gelonos,
    Et Scythicum inviolatus amnem.
Vos Cæsarem altum, militiâ simul
Fessas cohortes* abdidit oppidis,
  Finire quærentem labores,
    Pïerio recreatis antro.
Vos lene consilium et datis, et dato
Gaudetis almæ. Scimus ut impios
  Titanas, immanemque turmam
    Fulmine sustulerit† caduco,
Qui terram inertem, qui mare temperat
Ventosum, et‡ urbes, regnaque tristia,
  Divosque, mortalesque turbas
    Imperio regit unus æquo.
Magnum illa terrorem intulerat Jovi
Fidens juventus horrida brachiis,
  Fratresque tendentes opaco
    Pelion imposuisse Olympo.
Sed quid Typhœus, et validus Mimas,
Aut quid minaci Porphyrion statu,

* Cohortes reddidit oppidis. *Bentl.* † Sustulerit corusco. ‡ Et umbras regnaque. *Bentl.*

Quid Rhœtus, evulsisque truncis
    Enceladus jaculator audax,
Contra sonantem Palladis ægida
Possent ruentes? Hinc avidus stetit
  Vulcanus; hinc matrona Juno, et
    Nunquam humeris positurus arcum,
Qui rore puro Castaliæ lavit
Crines solutos, qui Lyciæ tenet
  Dumeta, natalemque silvam,
    Delius et Patareus Apollo.
Vis consilî expers mole ruit suâ:
Vim temperatam Dî quoque provehunt
  In majus: idem odêre vires
    Omne nefas animo moventes.
Testis mearum centimanus Gyges
Sententiarum notus, et integræ
  Tentator Orion Dianæ,
    Virgineâ domitus sagittâ.
Injecta monstris Terra dolet suis,
Mœretque partus fulmine luridum
  Missos ad Orcum: nec peredit
    Impositam celer ignis Ætnam:
Incontinentis nec Tityi jecur
Relinquit ales, nequitiæ additus
  Custos: amatorem trecentæ
    Pirithoum cohibent catenæ.

CARMEN V.

Augustum laudat, qui armorum suorum metu Britannos, maxime vero Parthos subegisset.

COELO tonantem credidimus Jovem
Regnare: præsens Divus habebitur
Augustus, adjectis Britannis
Imperio, gravibusque Persis.
Milesne Crassi conjuge barbarâ
Turpis maritus vixit? et hostium
(Proh curia, inversique mores!)
Consenuit socerorum in* armis
Sub rege Medo, Marsus et Appulus,
Anciliorum, et nominis, et togæ
Oblitus, æternæque Vestæ,
Incolumi Jove et urbe Româ?
Hoc caverat mens provida Reguli,
Dissentientis conditionibus
Fœdis, et exemplo trahenti
Perniciem veniens in ævum,
Si non periret immiserabilis
Captiva pubes. Signa ego Punicis
Affixa delubris, et arma
Militibus sinè cæde, dixit,
Derepta vidi: vidi ego civium
Retorta tergo brachia libero,
Portasque non clausas, et arva
Marte coli populata nostro.

* Socerorum in arvis.

Auro repensus scilicet acrior
Miles redibit? flagitio additis
Damnum: neque amissos colores
Lana refert medicata fuco;
Nec vera virtus, cùm semel excidit,
Curat reponi deterioribus.
Si pugnat extricata densis
Cerva plagis, erit ille fortis,
Qui perfidis se credidit hostibus;
Et Marte Pœnos proteret altero,
Qui lora restrictis lacertis
Sensit iners, timuitque mortem.
Hic, undè vitam sumeret,* inscius,
Pacem duello miscuit. O pudor!
O magna Carthago, probrosis
Altior Italiæ ruinis!
Fertur pudicæ conjugis osculum,
Parvosque natos, ut capitis minor,
Ab se removisse, et virilem
Torvus humi posuisse vultum;
Donec labantes consilio Patres
Firmaret auctor nunquam aliàs dato,
Interque mœrentes amicos
Egregius properaret exsul.
Atqui sciebat quæ sibi barbarus
Tortor pararet: non aliter tamen
Dimovit obstantes propinquos,
Et populum reditus morantem;
Quàm si clientum longa negotia,
Dijudicatâ lite, relinqueret,
Tendens Venafranos in agros,
Aut Lacedæmonium Tarentum.

* Hinc, unde vitam sumeret aptius. *Bentl.*
Vitam sumeret aptius.

CARMEN VI.

AD ROMANOS.

Religionis contemptum et morum corruptelam maxima Romanis mala intulisse.

DELICTA majorum immeritus lues,
Romane, donec templa refeceris,
Ædesque labentes Deorum, et
Fœda nigro simulachra fumo.
Dîs te minorem quòd geris, imperas:
Hinc omne principium, hùc refer exitum.
Dî multa neglecti dederunt
Hesperiæ mala luctuosæ.
Jam bis Monæses, et Pacori manus
Non auspicatos contudit impetus
Nostros, et adjecisse prædam
Torquibus exiguis renidet.
Penè occupatam seditionibus
Delevit urbem Dacus, et Æthiops;
Hic classe formidatus, ille
Missilibus melior sagittis.
Fœcunda culpæ sæcula, nuptias
Primum inquinavêre, et genus, et domos:
Hoc fonte derivata clades
In* patriam populumque fluxit.
Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo, et fingitur† artubus

* Inque patres populumque. *Bentl.*
† Et fingitur artibus.

Jam nunc, et incestos amores
De tenero meditatur ungui.
Mox juniores quærit adulteros,
Inter mariti vina; neque eligit,
Cui donet* impermissa raptim
Gaudia, luminibus remotis:
Sed jussa coram non sinè conscio
Surgit marito; seu vocat institor,
Seu navis Hispanæ magister,
Dedecorum pretiosus emptor.
Non his juventus orta parentibus
Infecit æquor sanguine Punico,
Pyrrhumque, et ingentem cecidit
Antiochum, Annibalemque dirum;
Sed rusticorum mascula militum
Proles, Sabellis docta ligonibus
Versare glebas, et severæ
Matris ad arbitrium recisos
Portare fustes; sol ubi montium
Mutaret umbras, et juga demeret
Bobus fatigatis, amicum
Tempus agens abeunte curru.
Damnosa quid non imminuit dies?
Ætas parentum, pejor avis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

* Intermissa. Improvisa.

CARMEN VII.

AD ASTERIEN.

Solatur Asterien de mariti absentia, solicitàm, et ut in ejus fide perseveret hortatur.

QUID fles, Asterie, quem tibi candidi
Primo restituent verè Favonii,
Thyna merce beatum,
Constantis* juvenem fide
Gygen? Ille Notis actus ad Oricum,
Post insana Capræ sidera, frigidas
Noctes, non sine multis
Insomnis lachrymis, agit.
Atqui solicitæ nuntius hospitæ,
Suspirare Chloën, et miseram tuis
Dicens ignibus uri,
Tentat mille vafer modis.
Ut Prœtum mulier perfida credulum
Falsis impulerit criminibus, nimis
Casto Bellerophonti
Maturare necem, refert.
Narrat penè datum Pelea Tartaro,
Magnessam Hippolyten dum fugit abstinens:
Et peccare docentes
Fallax† historias‡ monet,
Frustra: nam scopulis surdior Icari
Voces audit, adhuc integer. At, tibi
Ne vicinus Enipeus
Plus justo placeat, cave:

* Constanti juvenem fide. † Fallax historias movet. ‡ Pellax historias movet. *Bentl.*

Quamvis non alius flectere equum sciens
Æquè conspicitur gramine Martio;
Nec quisquam citus æquè
Tusco denatat alveo.
Primâ nocte domum claude: neque in vias
Sub cantu querulæ despice tibiæ:
Et te sæpè vocanti
Duram, difficilis mane.

CARMEN VIII.

AD MÆCENATEM.

Invitat Mæcenatem ad festum domesticum genialiter celebrandum.

MARTIIS cœlebs quid agam Calendis,
Quid velint flores, et acerra thuris
Plena, miraris, positusque carbo in
Cespite vivo,
Docte* sermones utriusque linguæ.
Voveram dulces epulas, et album
Libero caprum, propè funeratus
Arboris ictu.
Hic dies, anno redeunte, festus,
Corticem adstrictum pice dimovebit
Amphoræ fumum bibere institutæ
Consule Tullo.
Sume, Mæcenas, cyathos amici
Sospitis centum; et vigiles lucernas

* Docte sermonis utriusque.

Profer in lucem: procul omnis esto
    Clamor et ira.
Mitte civiles super Urbe curas:
Occidit Daci Cotisonis agmen:
Medus* infestus sibi luctuosis
    Dissidet armis:
Servit Hispanæ vetus hostis oræ
Cantaber, serâ domitus catenâ:
Jam Scythæ laxo meditantur arcu
    Cedere campis.
Negligens, ne quâ populus laboret,
Parce privatus nimiùm cavere; et
Dona præsentis† rape lætus horæ, ac
    Linque severa.

CARMEN IX.

AD LYDIAM.

Dialogus Horatii et Lydiæ.

HORATIUS.

DONEC gratus eram tibi,
    Nec quisquam potior brachia candidæ
Cervici juvenis dabat,
    Persarum vigui rege beatior.

LYDIA.

Donec non‡ alia magis
    Arsisti, neque erat Lydia post Chloën;
Multi Lydia nominis
    Romanâ vigui clarior Iliâ.

* Infestis sibi luctuosus. *Heins.* † Cape lætus horæ.
‡ Non aliam magis.

HORATIUS.

Me nunc Thressa Chloë regit,
Dulces docta modos, et citharæ sciens:
Pro quâ non metuam mori,
Si parcent animæ fata superstiti.

LYDIA.

Me torret face mutuâ
Thurini Calais filius Ornythi;
Pro quo bis patiar mori,
Si parcent puero fata superstiti.

HORATIUS.

Quid si prisca redit Venus,
Diductosque jugo cogit aheneo?
Si flava excutitur Chloë,
Rejectæque patet janua Lydiæ?

LYDIA.

Quanquam sidere pulchrior
Ille est, tu levior cortice, et improbo
Iracundior Adriâ:
Tecum vivere amem, tecum obeam libens.

CARMEN X.

AD LYCEN.

Ut, posita duritie, aliquâ ipsius misericordiâ capiatur.

EXTREMUM Tanaïn si biberes, Lyce,
Sævo nupta viro, me tamen asperas
Porrectum* ante fores, objicere incolis
Plorares Aquilonibus.
Audis quo strepitu janua, quo nemus
Inter pulchra† situm tecta remugiat
Ventis?‡ et positas ut glaciet nives
Puro numine Jupiter?
Ingratam Veneri pone superbiam;
Ne currente retrò funis eat rotâ.
Non te Penelopen difficilem procis
Tyrrhenus genuit parens.
O, quamvis neque te munera, nec preces,
Nec tinctus viola pallor amantium,
Nec vir Pieria pellice saucius
Curvat; supplicibus tuis
Parcas, nec rigidâ mollior æsculo,
Nec Mauris§ animum mitior anguibus.
Non hoc semper erit liminis, aut aquæ
Cœlestis patiens latus.

* Projectum ante fores. *Bentl.* † Inter pulchra satum. ‡ Sentis, et positas ut glaciet nives Duro numine Jupiter? *Bentl.* § Animo mitior.

CARMEN XI.

AD MERCURIUM.

Gravissimas vel inferis pœnas sævitiæ constitutas esse.

Mercuri, (nam te docilis magistro
Movit Amphion lapides canendo)
Tuque testudo resonare septem
Callida nervis,
Nec loquax olim, neque grata, nunc et
Divitum mensis et amica templis;
Dic modos, Lyde quibus obstinatas
Applicet aures:
Quæ, velut latis equa trima campis,
Ludit exsultim, metuitque tangi,
Nuptiarum expers, et adhùc protervo
Cruda marito.
Tu potes tigres comitesque silvas
Ducere, et rivos celeres morari.
Cessit immanis tibi blandienti
Janitor aulæ
Cerberus; quamvis furiale centum
Muniant angues caput ejus, atque
Spiritus teter, saniesque manet
Ore trilingui.
Quin et Ixion, Tityosque vultu
Risit invito: stetit urna paulùm
Sicca, dum grato Danaï puellas
Carmine mulces.
Audiat Lyde scelus, atque notas
Virginum pœnas, et inane lymphæ

Dolium fundo pereuntis imo,
Seraque fata,
Quæ manent culpas etiam sub Orco.
Impiæ, (nam quid potuêre majus?)
Impiæ sponsos potuêre duro
Perdere ferro.
Una de multis, face nuptiali
Digna, perjurum fuit in parentem
Splendidè mendax, et in omne virgo
Nobilis ævum:
Surge, quæ dixit juveni marito,
Surge, ne longus tibi somnus, undè
Non times, detur: socerum et scelestas
Falle sorores;
Quæ, velut nactæ vitulos leænæ,
Singulos, eheu! lacerant: ego illis
Mollior, nec te feriam, nec intra
Claustra tenebo.
Me pater sævis oneret catenis,
Quòd viro clemens misero peperci;
Me vel extremos Numidarum in agros
Classe releget.
I, pedes quò te rapiunt et auræ,
Dum favet nox et Venus: i, secundo
Omine; et nostri memorem sepulchro
Sculpe* querelam.

* Scalpe querelam.

CARMEN XII.

AD NEOBULEN.

Eam Hebri adolescentis amore captam inertiæ se ac desidiæ dedisse.

MISERARUM est, neque amori dare ludum,
Neque dulci mala vino lavere; aut ex-
animari, metuentes patruæ verbera linguæ.
Tibi qualum Cythereæ puer ales,
Tibi telas, operosæque Minervæ
Studium aufert, Neobule, Liparæi nitor Hebri;
Eques ipso melior Bellerophonte,
Neque pugno, neque segni pede victus:
Simul unctos Tiberinis humeros lavit in undis:
Catus idem per apertum fugientes
Agitato grege cervos jaculari, et
Celer* alto latitantem fruticeto excipere aprum.

CARMEN XIII.

AD FONTEM BLANDUSIÆ.

Fonti sacrificium et ab versibus suis celebritatem spondet.

O Fons Blandusiæ, splendidior vitro,
Dulci digne mero, non sinè floribus;
Cras donaberis hœdo,
Cui frons turgida cornibus

* Celer arcto latitantem.

Primis, et Venerem et prælia destinat,
Frustra: nam* gelidos inficiet tibi
  Rubro sanguine rivos
    Lascivi soboles gregis.
Te flagrantis atrox hora Caniculæ
Nescit tangere: tu frigus amabile
  Fessis vomere tauris
    Præbes, et pecori vago.
Fies nobilium tu quoque fontium,
Me dicente cavis impositam ilicem
  Saxis, unde loquaces
    Lymphæ† desiliunt tuæ.

CARMEN XIV.

AD ROMANOS.

Augusti reditum ex Hispania celebrat.

Herculis ritu modò dictus, ô plebs,
  Morte‡ venalem petiisse laurum,
Cæsar, Hispanâ repetit Penates
    Victor ab orâ.
Unico gaudens mulier marito
Prodeat, justis§ operata Divis;
Et soror clari ducis, et decoræ
    Supplice vittâ
Virginum matres, juvenumque nuper
Sospitum: vos ô pueri, et puellæ
Jam virum expertæ, malè ||ominatis
    Parcite verbis.

* Liquidos. *Bentl.* † Nymphæ. ‡ Marte.
§ Sacris. || Nominatis. Inominatis. *Bentl.*

Hic dies verè mihi festus atras
Eximet curas: ego nec tumultum,
Nec mori per vim metuam, tenente
Cæsare terras.
I, pete unguentum, puer, et coronas,
Et cadum Marsi memorem duelli;
Spartacum si* quâ potuit vagantem
Fallere testa.
Dic et argutæ properet Neæræ
Myrrheum nodo† cohibere crinem:
Si per invisum mora janitorem
Fiet, abito.
Lenit albescens animos capillus
Litium et rixæ cupidos protervæ.
Non ego hoc ferrem calidus juventâ,
Consule Planco.

CARMEN XV.

IN CHLORIN.

Ut saltem vetula, nequitiæ ac libidini modum statuat.

Uxor pauperis Ibyci,
Tandem nequitiæ‡ fige modum tuæ,
Famosisque§ laboribus:
Maturo propior, desine, funeri
Inter ludere virgines,
Et stellis nebulam spargere candidis.
Non si quid Pholoën satis,
Et te, Chlori, decet: filia rectiùs

* Si quæ. † Cohibente. *Bentl.* ‡ Pone modum tuæ. § Famosisque caloribus. *Heins.*

Expugnat juvenum domos,
Pulso Thyas uti concita tympano.
Illam cogit amor Nothi
Lascivæ similem ludere capreæ:
Te lanæ prope nobilem
Tonsæ Luceriam, non citharæ decent,
Nec flos purpureus rosæ,
Nec poti vetulam fæce tenus cadi.

CARMEN XVI.

AD MÆCENATEM.

Divitias malorum omnium fontem esse, summum vitæ bonum in mediocritate consistere.

Inclusam Danaën turris ahenea
Robustæque fores, et vigilum canum
Tristes excubiæ munierant satis
Nocturnis ab adulteris:
Si non Acrisium, virginis abditæ
Custodem pavidum, Jupiter et Venus
Risissent: fore enim tutum iter et patens,
Converso in pretium Deo.
Aurum per medios ire satellites,
Et perrumpere amat saxa potentiùs
Ictu fulmineo. Concidit auguris
Argivi domus, ob lucrum
Demersa* excidio. Diffidit urbium
Portas vir Macedo, et subruit æmulos
Reges muneribus. Munera navium
Sævos illaqueant duces.

* Eversa exitio. *Bentl.*

Crescentem sequitur cura pecuniam,
Majorumque fames. Jure perhorrui
  Latè conspicuum tollere verticem,
    Mæcenas, equitum decus.
Quantò quisque sibi plura negaverit,
Ab Dîs plura feret. Nil cupientium
  Nudus castra peto; et transfuga divitum
    Partes linquere gestio,
Contemptæ* dominus splendidior rei,
Quàm si quicquid arat non piger Appulus
  Occultare meis dicerer horreis,
    Magnas inter opes inops.
Puræ rivus aquæ, silvaque jugerum
Paucorum, et segetis certa fides meæ,
  Fulgentem† imperio fertilis Africæ
    Fallit, sorte beatior.
Quanquam nec Calabræ mella ferunt apes,
Nec Læstrygonia Bacchus in amphora
    Languescit mihi, nec pinguia Gallicis
      Crescunt vellera pascuis;
Importuna tamen pauperies abest:
Nec, si plura velim, tu dare deneges.
  Contracto meliùs parva cupidine
    Vectigalia‡ porrigam,
Quàm si Mygdoniis regnum Halyattici
Campis continuem. Multa petentibus
  Desunt multa. Benè est, cui Deus obtulit
    Parcâ, quod satis est, manu.

* Contentæ dominus. † Fulgente imperia. *Bentl.*
‡ Vectigalia colligam. *Sanad.*

CARMEN XVII.

AD ÆLIUM LAMIAM.

Hortatur ad diem crastinum, qui ater et nubilus fore videbatur, hilarè transigendum.

ÆLI, vetusto nobilis ab Lamo,
(Quando et priores hinc Lamias ferunt
Denominatos, et nepotum
Per memores genus omne fastos,
Auctore ab illo* ducis originem)
Qui Formiarum mœnia dicitur
Princeps, et innantem Maricæ
Litoribus tenuisse Lirin,
Latè tyrannus; cras foliis nemus
Multis, et algâ litus inutili
Demissa tempestas ab Euro
Sternet; aquæ nisi fallit augur
Annosa cornix. Dùm potes, aridum
Compone lignum: cras genium mero
Curabis, et porco bimestri,
Cum famulis operum solutis.

* Illo ducit originem. *Heins.*

CARMEN XVIII.

AD FAUNUM.

HYMNUS.

Ut sibi propitius sit.

FAUNE, Nympharum fugientum amator,
 Per meos fines et aprica rura
Lenis incedas, abeasque parvis
  Æquus alumnis;
Si tener pleno cadit hœdus anno,
Larga nec desunt Veneris sodali
Vina crateræ, vetus ara multo
  Fumat odore.
Ludit herboso pecus omne campo,
Cum tibi Nonæ redeunt Decembres:
Festus in pratis vacat otioso
  Cum bove pagus:
Inter audaces lupus errat agnos:
Spargit agrestes tibi silva frondes:
Gaudet invisam pepulisse fossor
  Ter pede terram.

CARMEN XIX.

AD TELEPHUM.

Narratorem intempestivum ad convivii festivitatem subitò traducit.

QUANTUM distet ab Inacho
Codrus, pro patriâ non timidus mori,
Narras, et genus Æaci,
Et pugnata sacro bella sub Ilio:
Quo Chium pretio cadum
Mercemur, quis aquam temperet ignibus,
Quo præbente domum, et quotâ
Pelignis caream frigoribus, taces.
Da Lunæ propere novæ,
Da noctis mediæ, da, puer, auguris
Murenæ. Tribus aut novem
Miscentur* cyathis pocula commodis.
Qui Musas amat impares,
Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates: tres prohibet suprà
Rixarum metuens tangere Gratia,
Nudis juncta sororibus.
Insanire juvat: cur Berecynthiæ
Cessant flamina tibiæ?
Cur pendet tacitâ fistula cum lyrâ?
Parcentes ego dexteras
Odi: sparge rosas: audiat invidus
Dementem strepitum Lycus,
Et vicina seni non† habilis Lyco.
Spissâ te nitidum comâ,
Puro te similem, Telephe, Vespero,
Tempestiva petit Chloë:
Me lentus Glyceræ torret amor meæ.

* Miscentor cyathis. *Rutg.* † Non habili Lyco

CARMEN XX.

AD PYRRHUM.

Ne formosum puerum à puellâ abstrahere conetur.

NON vides quanto moveas* periclo,
Pyrrhe, Gætulæ catulos leænæ?
Dura pòst paulò fugies inaudax
Prælia raptor,
Cùm per obstantes juvenum catervas
Ibit insignem repetens Nearchum:
Grande certamen, tibi præda cedat
Major, an illi.
Interim dùm tu celeres sagittas
Promis, hæc dentes acuit timendos,
Arbiter pugnæ posuisse nudo
Sub pede palmam
Fertur, et leni recreare vento
Sparsum odoratis humerum capillis:
Qualis aut Nireus fuit, aut aquosâ
Raptus ab Ida.

* Quanto moveas tumultu.

CARMEN XXI.

AD AMPHORAM.

Monet ut in Messalæ gratiam vinum promat generosum.

O Nata mecum consule Manlio,
Seu tu querelas, sive geris jocos,
Seu rixam et insanos amores,
Seu facilem, pia Testa, somnum:
Quocunque* lectum nomine Massicum
Servas, moveri digna bono die;
Descende, Corvino jubente
Promere languidiora vina.
Non ille, quanquam Socraticis madet
Sermonibus, te negliget horridus.
Narratur et prisci Catonis
Sæpè mero caluisse virtus.
Tu lene tormentum ingenio admoves
Plerumque duro: tu sapientium
Curas, et arcanum jocoso
Consilium retegis Lyæo:
Tu spem reducis mentibus anxiis,
Viresque; et addis cornua pauperi,
Post te neque iratos trementi
Regum apices, neque militum arma.
Te, Liber, et, si læta aderit, Venus,
Segnesque nodum solvere Gratiæ,
Vivæque producent lucernæ,
Dùm rediens fugat astra Phœbus.

* Quocunque fœtum numine. *Bentl.*

CARMEN XXII.

AD DIANAM.

Ob amicam partu feliciter levatam sacrum annuum pollicetur.

MONTIUM custos nemorumque, Virgo,
Quæ laborantes utero puellas
Ter vocata audis, adimisque letho,
Diva triformis;
Imminens villæ tua pinus esto,
Quam per exactos ego lætus annos,
Verris obliquum meditantis ictum
Sanguine donem.

CARMEN XXIII.

AD PHIDYLEN.

Deos non tàm sumptuosis, quàm puris muneribus conciliari.

CŒLO supinas si tuleris manus,
Nascente Lunâ, rustica Phidyle;
Si thure placâris et hornâ
Fruge Lares, avidaque porcâ;
Nec pestilentem sentiet Africum
Fœcunda vitis, nec sterilem seges
Rubiginem, aut dulces alumni
Pomifero grave tempus anno.

Nam, quæ nivali pascitur Algido
Devota, quercus inter et ilices,
  Aut crescit Albanis in herbis
    Victima, pontificum secures
Cervice tinget: te nihil attinet
Tentare multâ cæde bidentium,
  Parvos coronantem marino
    Rore Deos, fragilique myrto.
Immunis aram si tetigit manus,
Non sumptuosa blandior hostia
  Mollibit* aversos Penates
    Farre pio, et saliente micâ.

CARMEN XXIV.

AD AVARUM.

Sæculi sui vitia insectatur, et eorum remedia proponit.

Intactis opulentior
  Thesauris Arabum et divitis Indiæ,
Cæmentis licet occupes
  Tyrrhenum omne tuis, et mare† Apulicum;
Si ‡ figit adamantinos
  Summis verticibus dira Necessitas
Clavos, non animum metu,
  Non mortis laqueis expedies caput.
Campestres meliùs Scythæ,
  Quorum plaustra vagas ritè trahunt domos,
Vivunt, et rigidi Getæ;
  Immetata quibus jugera liberas
Fruges et Cererem ferunt;
  Nec cultura placet longior annuâ;

* Mollivit adversos penates. † Ponticum. Publicum
‡ Sic figit adamantinos.

Defunctumque laboribus
  Æquali recreat sorte vicarius.
Illic matre carentibus
  Privignis mulier temperat innocens;
Nec dotata regit virum
  Conjux, nec nitido fidit adultero.
Dos est magna parentium
  Virtus, et metuens alterius viri
Certo fœdere castitas:
  Et peccare nefas, aut pretium est mori.
O!* quisquis volet impias
  Cædes, et rabiem tollere civicam;
Si quæret PATER URBIUM
  Subscribi statuis; indomitam audeat
Refrænare licentiam
  Clarus† postgenitis: quatenùs, heu nefas!
Virtutem incolumem odimus,
  Sublatam ex oculis quærimus invidi.
Quid tristes querimoniæ
  Si non supplicio culpa reciditur?
Quid leges sine moribus
  Vanæ proficiunt, si neque fervidis
Pars inclusa caloribus
  Mundi, nec Boreæ finitimum latus,
Duratæque‡ solo nives
  Mercatorem abigunt? horrida callidi
Vincunt æquora navitæ?
  Magnum pauperies opprobrium jubet
Quidvis et facere et pati,
  Virtutisque viam|| deserit arduæ.
Vel nos in Capitolium,
  Quò clamor vocat et turba faventium,

* O quis, quis volet *Bentl.*
† Carus postgenitis.
‡ Duratæque gelu. *Bentl.*
|| Viam deserere. *Bentl.*

Vel nos in mare proximum
  Gemmas, et lapides, aurum et inutile,
Summi materiam mali,
  Mittamus; scelerum si bene pœnitet,
Eradenda cupidinis
  Pravi sunt elementa, et teneræ nimis
Mentes asperioribus
  Formandæ* studiis. Nescit equo rudis
Hærere ingenuus puer,
  Venarique timet; ludere doctior,
Seu Græco jubeas trocho,
  Seu malis vetitâ legibus aleâ:
Cùm perjura patris fides
  Consortem socium fallat et hospitem,
Indignoque pecuniam
  Hæredi properet. Scilicet improbæ
Crescunt divitiæ: tamen
  Curtæ nescio quid semper abest rei.

CARMEN XXV.

AD BACCHUM.

DITHYRAMBUS.

Augusti laudes, Baccho auspice, exequi meditatur.

Quò me Bacche, rapis tui
  Plenum? quæ nemora, quos agor in specus,
Velox mente novâ? quibus
  Antris, egregii Cæsaris audiar
Æternum meditans decus
  Stellis inserere, et concilio Jovis?

* Firmandæ studiis. *Bentl.*

Dicam insigne, recens, adhùc
 Indictum ore alio. Non secus in jugis
Exsomnis* stupet Evias,
 Hebrum prospiciens, et nive candidam
Thracen, ac pede barbaro
 Lustratam Rhodopen. Ut mihi devio
Ripas† et vacuum nemus
 Mirari libet! O Naïadum potens,
Baccharumque valentium
 Proceras manibus vertere fraxinos;
Nil parvum, aut humili modo,
 Nil mortale loquar. Dulce periculum est,
O ‡ Lenæe, sequi Deum
 Cingentem viridi tempora pampino.

CARMEN XXVI.

AD VENEREM.

Amori valedicit.

Vixi puellis nuper idoneus,
 Et militavi non sinè gloriâ:
Nunc arma defunctumque bello
 Barbiton hic paries habebit,
Lævum marinæ qui Veneris latus
Custodit. Hîc hîc ponite lucida
 Funalia, et vectes, et arcus
 Oppositis foribus minaces.
O, quæ beatam Diva tenes Cyprum, et
Memphin carentem Sithoniâ nive,
 Regina, sublimi flagello
 Tange Chloën semel arrogantem.

* Edonis stupet Evias. *Bentl.* † Rupes. Rivos. *Bentl.*
‡ Te, Lenæe, sequi Ducem. *Bentl.*

CARMEN XXVII.

AD GALATEAM NAVIGATURAM.

Abeuntem secundis votis prosecutus, navigationis pericula ac maximè Europes exemplum ipsi proponit.

Impios parræ recinentis omen
Ducat, et prægnans canis, aut ab agro
Rava decurrens lupa Lanuvino,
Fœtaque vulpes:
Rumpat* et serpens iter institutum,
Si per obliquum similis sagittæ
Terruit mannos. Ego cui timebo
Providus auspex,
Antequam stantes repetat paludes
Imbrium divina avis imminentum,
Oscinem corvum prece suscitabo
Solis ab ortu.
Sis licet felix ubicunque mavis,†
Et memor nostri, Galatea, vivas:
Teque nec lævus vetet ire picus,
Nec vaga cornix.
Sed vides quanto trepidet tumultu
Pronus Orion? Ego, quid sit ater
Adriæ, novi, sinus; et quid albus
Peccet Iapyx.
Hostium uxores puerique cæcos
Sentiant motus orientis Hœdi,‡ et
Æquoris nigri fremitum, et trementes
Verbere ripas.

* Rumpit et serpens. † Navis *Rutg.* Amabis. *Heins.* ‡ *Al.* Austri.

Sic et Europe niveum doloso
Credidit tauro latus, et scatentem
Belluis pontum, mediasque fraudes
    Palluit audax.
Nuper in pratis studiosa florum, et
Debitæ Nymphis opifex coronæ,
Nocte sublustri nihil astra præter
    Vidit et undas.
Quæ simul centum tetigit potentem
Oppidis Creten; * Pater, ô relictum
Filiæ nomen, pietasque! dixit
    Victa furore.
Undè? quò veni? levis una mors est
Virginum culpæ. Vigilansne ploro
Turpe commissum? an vitiis carentem
    Ludit imago
Vana, quæ portâ fugiens eburnâ
Somnium ducit? Meliùsne fluctus
Ire per longos fuit, an recentes
    Carpere flores?
Si quis infamem mihi nunc juvencum
Dedat iratæ, lacerare ferro, et
Frangere enitar modò multùm amati
    Cornua monstri.†
Impudens liqui patrios penates:
Impudens Orcum moror. O Deorum
Si quis hæc audis, utinam inter errem
    Nuda leones.
Antequam turpis macies decentes
Occupet malas, teneræque succus
Defluat prædæ, speciosa quæro
    Pascere tigres.
Vilis Europe, pater urget absens:

* O Patris, ô relictum. *Cunn.* † Tauri. *Minel.*

Quid mori cessas? potes hac ab orno
Pendulum zonâ benè te secutâ
Lædere* collum.
Sive te rupes, et acuta letho
Saxa delectant, age, te procellæ
Crede veloci: nisi herile mavis
Carpere pensum,
Regius sanguis, dominæque tradi
Barbaræ pellex.—Aderat querenti
Perfidùm ridens Venus, et remisso
Filius arcu.
Mox ubi lusit satis, Abstineto,
Dixit, irarum calidæque rixæ;
Cum† tibi invisus laceranda reddet
Cornua taurus.
Uxor invicti Jovis esse nescis?
Mitte singultus: benè ferre magnam
Disce fortunam: tua sectus orbis
Nomina ducet.

* Zonâ benè te secutâ elidere collum
† Jam tibi injussus. *Bentl.*

CARMEN XXVIII.

AD LYDEN.

Ad transigenda hilaritèr Neptulania in ejus domum se invitat.

FESTO quid potiùs die
    Neptuni* faciam? prome reconditum,
Lyde strenua, Cæcubum,
    Munitæque adhibe vim sapientiæ.
Inclinare meridiem
    Sentis; ac veluti stet volucris dies,
Parcis deripere horreo
    Cessantem Bibuli consulis amphoram.
Nos cantabimus invicem
    Neptunum, et virides Nereïdum comas:
Tu curvâ recines lyrâ
    Latonam, et celeris spicula Cynthiæ:
Summo carmine, quæ Cnidon
    Fulgentesque tenet Cycladas, et Paphon
Junctis visit oloribus.
    Dicetur meritâ Nox quoque næniâ.

* Neptuni facias? *Bentl.*

CARMEN XXIX.

AD MÆCENATEM.

Invitat ad frugalem cœnam, et ut anxias de rebus futuris curas omittat, sapienter admonet.

TYRRHENA regum progenies, tibi
    Non antè verso lene merum cado,
  Cum flore, Mæcenas, rosarum, et
    Pressa tuis balanus capillis
Jamdudùm apud me est. Eripe te moræ:
Ne semper udum Tibur, et Æsulæ
  Declive contempleris arvum, et
    Telagoni juga parricidæ.
Fastidiosam desere copiam, et
Molem propinquam nubibus arduis:
  Omitte mirari beatæ
    Fumum et opes strepitumque Romæ.
Plerumque gratæ divitibus vices,
Mundæque parvo sub lare pauperum
  Cœnæ, sinè aulæis et ostro,
    Solicitam explicuêre frontem.
Jam clarus occultum Andromedes pater
Ostendit ignem; jam Procyon furit,
  Et stella vesani Leonis,
    Sole dies referente siccos.
Jam pastor umbras cum grege languido
Rivumque fessus quærit, et horridi
  Dumeta Silvani: caretque
    Ripa vagis taciturna ventis.

Tu, civitatem quis deceat status,
Curas, et Urbi solicitus times,
Quid Seres et regnata Cyro
 Bactra parent, Tanaïsque* discors.
Prudens futuri temporis exitum
Caliginosâ nocte premit Deus;
 Ridetque, si mortalis ultra
 Fas trepidat. Quod adest, memento
Componere æquus: cætera fluminis
Ritu feruntur, nunc medio alveo
 Cum pace delabentis Etruscum
 In mare; nunc lapides adesos,
Stirpesque raptas, et pecus, et domos
Volventis unà, non sinè montium
 Clamore, vicinæque silvæ;
 Cum fera diluvies quietos
Irritat amnes. Ille potens sui
Lætusque deget, cui licet in diem
 Dixisse, Vixi: cras vel atrâ
 Nube polum Pater occupato,
Vel sole puro: non tamen irritum,
Quodcunque retrò est, efficiet; neque
 Diffinget, infectumque reddet,
 Quod fugiens semel hora vexit.
Fortuna sævo læta negotio, et
Ludum insolentem ludere pertinax,
 Transmutat incertos honores,
 Nunc mihi, nunc alii benigna.
Laudo manentem: si celeres quatit
Pennas, resigno quæ dedit, et mea
 Virtute me involvo, probamque
 Pauperiem sinè dote quæro.

* Tanaïsque dissors. *Bentl.*

Non est meum, si mugiat Africis
Malus procellis, ad miseras preces
Decurrere, et votis pacisci,
Ne Cypriæ Tyriæque merces
Addant avaro divitias mari.
Tunc me biremis præsidio scaphæ
Tutum per Ægeos tumultus
Aura feret, geminusque Pollux.

CARMEN XXX.

Famæ perennitatem sibi ab suis versibus pollicetur.

Exegi monumentum ære perennius,
Regalique situ pyramidum altius;
Quod non imber edax, non Aquilo impotens
Possit diruere, aut innumerabilis
Annorum series, et fuga temporum.
Non omnis moriar; multaque pars mei
Vitabit Libitinam. Usque ego posterâ
Crescam laude recens, dum Capitolium
Scandet cum tacitâ virgine pontifex.
Dicar, quà violens obstrepit Aufidus,
Et quà pauper aquæ Daunus agrestium
Regnavit* populorum, ex humili potens,
Princeps Æolium carmen ad Italos
Deduxisse modos. Sume superbiam
Quæsitam meritis, et mihi Delphicâ
Lauro cinge volens, Melpomene, comam.

* Regnator populorum.

Q. HORATII FLACCI

CARMINUM

LIBER IV.

CARMEN I.

AD VENEREM.

Se jam eâ ætate esse, ut à rebus Venereis alieno animo esse debeat.

INTERMISSA, Venus, diu
  Rursus bella moves? parce, precor, precor.
Non sum qualis eram bonæ
  Sub regno Cynaræ: desine, dulcium
Mater sæva Cupidinum,
  Circa lustra decem flectere mollibus
Jam durum imperiis: abi,
  Quò blandæ juvenum te revocant preces.
Tempestiviùs in domo

Pauli, purpureis ales oloribus,
Commessabere Maximi;
Si torrere jecur quæris idoneum:
Namque et nobilis, et decens,
Et pro solicitis non tacitus reis,
Et centum puer artium,
Latè signa feret militiæ tuæ:
Et, quandoque potentior
Largis muneribus riserit æmuli,
Albanos prope te lacus
Ponet marmoream sub trabe citreâ.
Illic plurima naribus
Duces thura;* lyræque et Berecynthiæ
Delectabere tibiæ
Mistis carminibus, non sinè fistulâ.
Illic bis pueri die
Numen cum teneris virginibus tuum
Laudantes, pede candido
In morem Salium ter quatient humum.
Me nec fœmina, nec puer
Jam, nec spes animi credula mutui,
Nec certare juvat mero,
Nec vincire novis tempora floribus.
Sed cur, heu! Ligurine, cur
Manat rara meas lachryma per genas?
Cur facunda parùm decoro
Inter verba cadit lingua silentio?
Nocturnis te ego somniis
Jam captum teneo, jam volucrem sequor
Te per gramina Martii
Campi, te per aquas, dure, volubiles.

* Lyrâque et Berecynthiâ—tibiâ.

CARMEN II.

AD ANTONIUM IULUM.

Invitatus Horatius ad Augusti victorias, carmine Pindarico celebrandas, ita se excusat ut id ipsum maximè præstet quod videtur detrectare.

PINDARUM quisquis studet æmulari,
Iule, ceratis ope Dædaleâ
Nititur pennis, vitreo daturus
Nomina ponto.
Monte decurrens velut amnis, imbres
Quem super notas aluêre ripas,
Fervet, immensusque ruit profundo
Pindarus ore;
Laureâ donandus Apollinari,
Seu per audaces nova dithyrambos
Verba devolvit, numerisque fertur
Lege solutis:
Seu Deos, regesque canit, Deorum
Sanguinem, per quos cecidere justâ
Morte Centauri, cecidit tremendæ
Flamma Chimæræ:
Sive, quos Elea domum reducit
Palma cœlestes, pugilemve, equumve
Dicit, et centum potiore signis
Munere donat:
Flebili sponsæ juvenemve raptum
Plorat; et vires, animumque moresque
Aureos* educit in astra, nigroque
Invidet Orco.
Multa Dircæum levat aura cygnum,

* Aureos reducit in astra.

Tendit, Antoni, quoties in altos
Nubium tractus; ego, apis Matinæ
More modoque,
Grata carpentis thyma per laborem
Plurimum, circa nemus, uvidique
Tiburis* ripas operosa parvus
Carmina fingo.
Concines majore poëta plectro
Cæsarem, quandoque trahet feroces
Per sacrum clivum, meritâ decorus
Fronde, Sicambros:
Quo nihil majus, meliusve terris
Fata donavêre, bonique Divi;
Nec dabunt, quamvis redeant in aurum
Tempora priscum.
Concines lætosque dies, et Urbis
Publicum ludum, super impetrato
Fortis Augusti reditu, forumque
Litibus orbum.
Tum meæ (si quid† loquar audiendum)
Vocis accedet bona pars; et, ô sol
Pulcher, ô laudande, canam, recepto
Cæsare, felix.
Tuque‡ dum procedis, Io triumphe,
Non semel dicemus, Io triumphe,
Civitas omnis, dabimusque Divis
Thura benignis.
Te decem tauri, totidemque vaccæ,
Me tener solvet vitulus, relictâ
Matre, qui largis juvenescit herbis
In mea vota;
Fronte curvatos imitatus ignes

* Tiburis rivos. *Bentl.* † Si quid loquor audiendum.
‡ Duxque dum procedit. *Heins.* isque. *Bentl.*

Tertium lunæ referentis* ortum,
Quà notam† duxit, niveus videri,
Cætera fulvus.

CARMEN III.

AD MELPOMENEN.

Acceptum illi refert, quod aliquem inter poëtas numerum et locum obtineat.

QUEM tu, Melpomene, semel
Nascentem placido lumine videris,
Illum non labor Isthmius
Clarabit pugilem; non equus impiger
Curru ducet Achaïco
Victorem: neque res bellica Deliis
Ornatum foliis ducem,
Quod regum tumidas contuderit minas,
Ostendet Capitolio:
Sed quæ Tibur aquæ fertile perfluunt,
Et spissæ nemorum comæ,
Fingent Æolio carmine nobilem.
Romæ principis urbium,
Dignatur soboles inter amabiles
Vatum ponere me choros:
Et jam dente minùs mordeor invido.
O testudinis aureæ
Dulcem quæ strepitum, Pieri, temperas:
O mutis quoque piscibus
Donatura cygni, si libeat, sonum;
Totum muneris hoc tui est,
Quòd monstror digito prætereuntium,
Romanæ fidicen lyræ:
Quòd spiro, et placeo, si placeo, tuum est.

* Lunæ referentis orbem. † Quà notam traxit.

CARMEN IV.

DRUSI LAUDES.

Claudii Drusi Neronis de Vindelicis victoriam celebrat.

QUALEM ministrum fulminis alitem
(Cui rex Deorum regnum in aves vagas
Permisit, expertus fidelem
Jupiter in Ganymede flavo)
Olim juventas, et patrius vigor
Nido laborum* propulit inscium;
Vernique jam nimbis remotis,
Insolitos docuêre nisus
Venti paventem; mox in ovilia
Demisit hostem† vividus impetus;
Nunc in reluctantes dracones
Egit amor dapis atque pugnæ:
Qualemve lætis caprea pascuis
Intenta, fulvæ matris ab ubere
Jam‡ lacte depulsum leonem,
Dente novo peritura, vidit:
Vidêre§ Rhœti bella sub Alpibus
Drusum gerentem et Vindelici; quibus
Mos unde deductus per omne
Tempus Amazoniâ securi
Dextras obarmet, quærere distuli:
Nec scire fas est omnia. Sed diu
Latèque victrices catervæ
Consiliis juvenis|| revictæ

* Nido laborum protulit. † Fervidus impetus.
‡ Jam mane depulsum. *Bentl.* Jam jamque. *Kuster.*
§ Videre Rhætis bella. *Bentl.*
|| Consiliis juvenis repressæ.

Sensêre quid mens rite, quid indoles
Nutrita faustis sub penetralibus
Posset, quid Augusti paternus
In pueros animus Nerones.
Fortes creantur fortibus et bonis:
Est in juvencis, est in equis patrum
Virtus; nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.
Doctrina sed vim promovet insitam,
Rectique cultus pectora roborant:
Utcunque defecêre mores,
Dedecorant* benè nata culpæ.
Quid debeas, ô Roma, Neronibus,
Testis Metaurum flumen, et Asdrubal
Devictus, et pulcher fugatis
Ille dies Latio tenebris,
Qui primus almâ risit adoreâ;
Dirus per urbes Afer ut Italas,
Ceu, flamma per tædas, vel Eurus
Per Siculas equitavit undas.
Post hoc secundis usque laboribus
Romana pubes crevit, et impio
Vastata Pœnorum tumultu
Fana Deos habuêre rectos:
Dixitque tandem, perfidus Annibal;—
Cervi, luporum præda rapacium,
Sectamur ultrò, quos opimus
Fallere et effugere est triumphus.
Gens, quæ cremato fortis ab Ilio
Jactata Tuscis æquoribus sacra,
Natosque, maturosque patres
Pertulit Ausonias ad urbes;

* Indecorant bene nata culpæ

Duris ut ilex tonsa bipennibus
Nigræ feraci frondis in Algido,
Per damna, per cædes, ab ipso
Ducit opes animumque ferro.
Non Hydra secto corpore firmior
Vinci dolentem crevit in Herculem;
Monstrumve submisêre Colchi
Majus, Echioniæve Thebæ.
Merses profundo, pulchrior evenit:
Luctere, multâ proruet integrum
Cum laude victorem, geretque
Prælia conjugibus loquenda.
Carthagini jam non ego nuntios
Mittam superbos: occidit, occidit
Spes omnis, et fortuna nostri
Nominis, Asdrubale interempto.
Nil Claudiæ non perficient manus,
Quas et benigno numine Jupiter
Defendit, et curæ sagaces
Expediunt per acuta belli.

CARMEN V.

AD AUGUSTUM.

Ut in urbem quam primùm redeat.

Divis orte bonis, optime Romulæ
 Custos gentis, abes jam nimiùm diu:
Maturum reditum pollicitus Patrum
 Sancto concilio, redi.
Lucem redde tuæ, dux bone, patriæ:
Instar veris enim, vultus ubi tuus
Affulsit populo, gratior it dies,
 Et soles meliùs nitent.
Ut mater juvenem, quem Notus* invido
Flatu Carpathii trans maris æquora
Cunctantem spatio longiùs annuo,
 Dulci distinet à domo,
Votis, ominibusque, et precibus vocat,
Curvo nec faciem littore demovet:
Sic desideriis icta fidelibus
 Quærit patria Cæsarem.
Tutus bos etenim rura† perambulat:
Nutrit‡ rura Ceres, almaque Faustitas:
Pacatum volitant per mare navitæ:
 Culpari metuit fides.
Nullis polluitur casta domus stupris:
Mos et lex maculosum edomuit nefas:
Laudantur simili prole puerperæ:
 Culpam pœna premit comes.

* Notus uvido flatu. † Prata. *Fab.* Culta. *Cunn.*
‡ Nutrit farra Ceres. *Bentl.*

Quis Parthum paveat? quis gelidum Scythen?
Quis, Germania quos horrida parturit
Fœtus, incolumi Cæsare? quis feræ
  Bellum curet Iberiæ?
Condit quisque diem collibus in suis,
Et vitem viduas ducit ad arbores;
Hinc ad vina* redit lætus, et alteris
  Te mensis adhibet Deum.
Te multâ prece, te prosequitur mero
Defuso pateris, et Laribus tuum
Miscet numen, uti Græcia Castoris,
  Et magni memor Herculis.
Longas ô utinam, dux bone, ferias
Præstes Hesperiæ! dicimus integro
Sicci mane die, dicimus uvidi,
  Cùm Sol Oceano subest.

* Ad vina venit lætus.

CARMEN VI.

HYMNUS AD APOLLINEM.

Dive, quem proles Niobæa magnæ
Vindicem linguæ, Tityosque raptor
Sensit, et Trojæ propè victor altæ
Phthius Achilles,
Cæteris major, tibi miles impar;
Filius quamvis Thetidos marinæ
Dardanas turres quateret tremendâ
Cuspide pugnax.
Ille, mordaci velut icta ferro
Pinus, aut impulsa cupressus Euro,
Procidit latè, posuitque collum in
Pulvere Teucro.
Ille, non inclusus equo Minervæ
Sacra mentito, malè feriatos
Troas, et lætam Priami choreis
Falleret aulam;
Sed palam* captis gravis, heu nefas, heu!
Nescios fari pueros Achivis
Ureret flammis, etiam latentes
Matris in alvo:
Ni, tuis† victus Venerisque gratæ
Vocibus, Divum pater annuisset
Rebus Æneæ potiore ductos
Alite muros.
Doctor‡ argutæ fidicen Thaliæ,

* Palam captor gravis.
† Tuis flexus vocibus.
‡ Ductor Argivæ.

Phœbe, qui Xantho lavis amne crines,
Dauniæ defende decus Camœnæ,
Lævis Agyieu.
Spiritum Phœbus mihi, Phœbus artem
Carminis, nomenque dedit poëtæ.
Virginum primæ, puerique claris
Patribus orti,
Deliæ tutela Deæ, fugaces
Lyncas et cervos cohibentis arcu,
Lesbium servate pedem, meique
Pollicis ictum:
Ritè Latonæ puerum canentes,
Rite crescentem face Noctilucam,
Prosperam frugum, celeremque pronos
Volvere menses.
Nupta jam dices; Ego Dîs amicum,
Sæculo festas referente luces,
Reddidi carmen, docilis modorum
Vatis Horatî.

CARMEN VII.

AD TORQUATUM.

Illum, propositâ mortis necessitate, ad hilariter jucundeque vivendum invitat.

DIFFUGERE nives, redeunt jam gramina campis,
Arboribusque comæ:
Mutat terra vices, et decrescentia ripas
Flumina prætereunt.
Gratia cum Nymphis geminisque sororibus audet
Ducere nuda choros.
Immortalia ne speres, monet Annus,* et almum
Quæ rapit Hora diem.
Frigora mitescunt Zephyris: Ver proterit Æstas,
Interitura, simul
Pomifer Autumnus fruges effuderit: et mox
Bruma recurrit iners.
Damna tamen celeres reparant cœlestia lunæ:
Nos ubi decidimus,
Quò† pater Æneas, quò Tullus, dives et Ancus,
Pulvis et umbra sumus.
Quis scit an adjiciant hodiernæ crastina summæ
Tempora Dî superi?
Cuncta manus avidas fugient hæredis, amico
Quæ dederis animo.

* Et album. † Quo pius Æneas.

Cùm semel occideris, et de te splendida Minos
    Fecerit arbitria;
Non, Torquate, genus, non te facundia, non te
    Restituet pietas.
Infernis neque enim tenebris Diana pudicum
    Liberat Hippolytum:
Nec Lethæa valet Theseus abrumpere caro
    Vincula Pirithoo.

CARMEN VIII.

AD MARCIUM CENSORINUM.

Immortalitatem penes poëtas esse.

Donarem pateras, grataque commodus,
Censorine, meis æra sodalibus;
Donarem tripodas, præmia fortium
Graiorum: neque tu pessima munerum
Ferres, divite me scilicet artium,
Quas aut Parrhasius protulit, aut Scopas;
Hic saxo, liquidis ille coloribus
Solers nunc hominem ponere, nunc Deum.
Sed non hæc mihi vis; non tibi talium
Res est, aut animus deliciarum egens.
Gaudes carminibus, carmina possumus
Donare, et pretium dicere muneri.
Non incisa notis marmora publicis,
Per quæ spiritus et vita redit bonis

Post mortem ducibus; non celeres fugæ;
Rejectæque retrorsùm Annibalis minæ;
Non incendia Carthaginis impiæ,
Ejus, qui domitâ nomen ab Africâ
Lucratus rediit, clariùs indicant
Laudes, quàm Calabræ Pierides: neque,
Si chartæ sileant, quòd benè feceris,
Mercedem tuleris. Quid foret Iliæ
Mavortisque puer, si taciturnitas
Obstaret meritis invida Romuli?
Ereptum Stygiis fluctibus Æacum
Virtus, et favor, et lingua potentium
Vatum divitibus consecràt insulis.
Dignum laude virum Musa vetat mori:
Cœlo Musa beat. Sic Jovis interest
Optatis epulis impiger Hercules:
Clarum Tyndaridæ sidus ab infimis
Quassas eripiunt æquoribus rates:
Ornatus viridi tempora pampino
Liber vota bonos ducit ad exitùs.

CARMEN IX.

AD MARCUM LOLLIUM.

Ejus nomen suis carminibus ab hominum oblivione conatur vindicare.

NE forte credas interitura, quæ
Longè sonantem natus ad Aufidum,
Non antè vulgatas per artes
Verba loquor socianda chordis.
Non, si priores Mæonius tenet
Sedes Homerus, Pindaricæ latent,
Ceæque, et Alcæi minaces,
Stesichorique graves Camœnæ
Nec, si quid olim lusit Anacreon,
Delevit ætas. Spirat adhùc amor,
Vivuntque commissi calores
Æoliæ fidibus puellæ.
Non sola comptos, arsit adulteri
Crines, et aurum vestibus illitum
Mirata, regalesque cultus,
Et comites, Helene Lacæna:
Primusve Teucer tela Cydonio
Direxit arcu: non semel Ilios
Vexata: non pugnavit ingens
Idomeneus, Sthenelusve solus
Dicenda musis prælia: non ferox
Hector, vel acer Deïphobus graves
Excepit ictus pro pudicis
Conjugibus puerisque primus.

Vixère fortes ante Agamemnona
Multi: sed omnes illachrymabiles
Urgentur, ignotique longâ
Nocte, carent quia vate sacro.
Paulùm sepultæ distat* inertiæ
Celata virtus. Non ego te meis
Chartis† inornatum sileri,
Totve tuos patiar labores
Impunè, Lolli, carpere lividas
Obliviones. Est animus tibi
Rerumque prudens, et secundis
Temporibus dubiisque rectus;
Vindex avaræ fraudis, et abstinens
Ducentis ad se cuncta pecuniæ;
Consulque non unius anni,
Sed quoties bonus atque fidus
Judex honestum prætulit utili, et
Rejecit alto dona nocentium
Vultu, et per obstantes catervas
Explicuit sua victor arma.
Non possidentem multa vocaveris
Rectè beatum: rectiùs occupat
Nomen beati, qui Deorum
Muneribus sapienter uti,
Duramque callet pauperiem pati,
Pejusque letho flagitium timet:
Non ille pro caris amicis
Aut patriâ timidus perire.

* Distat inertia. *Bentl.*
† Chartis inornatum silebo.

CARMEN X.

AD LIGURINUM.

Monet ne sibi de formâ nimiùm placeat.

O CRUDELIS adhùc, et Veneris muneribus potens,
Insperata tuæ cùm veniet* pluma superbiæ,
Et, quæ nunc humeris involitant, deciderint comæ,
Nunc et qui color est puniceæ flore prior rosæ,
Mutatus, Ligurine, in faciem verterit hispidam,
Dices, Heu! quoties te in speculo videris alterum,
Quæ mens est hodiè, cur eadem non puero fuit?
Vel cur his animis incolumes non redeunt genæ?

* Veniet bruma superbiæ. *Bentl.*

CARMEN XI.

AD PHYLLIDEM.

Invitat eam ad epulas, die natali Mæcenatis.

Est mihi nonum superantis annum
Plenus Albani cadus; est in horto,
Phylli, nectendis apium coronis;
Est ederæ vis.
Multa, quâ crines religata fulges:
Ridet argento domus: ara, castis
Vincta verbenis, avet immolato
Spargier agno:
Cuncta festinat manus: hùc et illùc
Cursitant mistæ pueris puellæ:
Sordidum flammæ* trepidant rotantes
Vertice fumum.
Ut tamen nôris, quibus advoceris
Gaudiis, Idus tibi sunt agendæ,
Qui dies mensem Veneris marinæ
Findit Aprilem:
Jure solennis mihi, sanctiorque
Penè natali proprio; quòd ex hac
Luce Mæcenas meus affluentes
Ordinat annos.
Telephum, quem tu petis, occupavit,
Non tuæ sortis juvenem, puella
Dives et lasciva, tenetque gratâ
Compede vinctum.

* Flammæ crepitant. *Bent.*

Terret ambustus Phaëthon avaras
Spes: et exemplum grave præbet ales
Pegasus, terrenum equitem gravatus
    Bellerophontem,
Semper ut te digna sequare, et, ultrà
Quàm licet sperare, nefas putando,
Disparem vites. Age, jam meorum
    Finis amorum,
(Non enim posthac aliâ calebo
Fœminâ) condisce modos, amandâ
Voce quos reddas: minuentur* atræ
    Carmine curæ.

CARMEN XII.

AD VIRGILIUM.

Illum ad cœnam vocat, eâ lege ut suum secum adferat symbolum.

JAM veris comites, quæ mare temperant,
    Impellunt animæ lintea Thraciæ:
Jam nec prata rigent, nec fluvii strepunt
    Hibernâ nive turgidi:
Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens,
Infelix avis, et Cecropiæ domus
Æternum opprobrium;† quòd malè barbaras
    Regum est ulta libidines:

* Minuuntur atræ.
† Quæ malè barbaras.

Dicunt in tenero gramine pinguium
Custodes ovium carmina fistulâ;
Delectantque* Deum, cui pecus et nigri
    Colles Arcadiæ placent.
Adduxêre sitim tempora, Virgili:
Sed pressum Calibus ducere Liberum
Si gestis, juvenum nobilium cliens,
    Nardo vina merebere.
Nardi parvus onyx eliciet cadum,
Qui nunc Sulpitiis accubat horreis,
Spes donare novas largus, amaraque
    Curarum eluere efficax.
Ad quæ si properas gaudia, cum tuâ
Velox merce veni: non ego te meis
Immunem meditor tingere poculis,
    Plenâ dives ut in domo.
Verùm pone moras et studium lucri;
Nigrorumque memor, dùm licet, ignium,
Misce stultitiam consiliis brevem:
    Dulce est desipere in loco.

* Delectante Deum.

CARMEN XIII.

AD LYCEN.

Insultat ei quòd contemnatur à juvenculis.

Audivere, Lyce, Dî mea vota, Dî
Audivêre, Lyce: fis anus, et tamen
Vis formosa videri,
Ludisque et bibis impudens;
Et cantu tremulo pota Cupidinem
Lentum solicitas. Ille virentis et
Doctæ psallere Chiæ
Pulchris excubat in genis.
Importunus enim transvolat aridas
Quercus, et refugit te, quia luridi
Dentes te, quia rugæ
Turpant, et capitis nives.
Nec Coæ referunt jam tibi purpuræ,
Nec* clari lapides tempora, quæ semel
Notis condita fastis
Inclusit volucris dies.
Quò fugit Venus? heu! quòve color? decen
Quò motus? quid habes illius, illius,
Quæ spirabat amores,
Quæ me surpuerat mihi,
Felix post Cynaram, notaque et artium
Gratarum facies? sed Cynaræ breves
Annos fata dederunt,
Servatura diu parem

* Nec cari lapides.

Cornicis vetulæ temporibus Lycen:
Possent ut juvenes visere fervidi,
Multo non sinè risu,
Dilapsam in cineres facem.

CARMEN XIV.

AD AUGUSTUM.

Drusi de Vindelicis, ac præsertim Tiberii de Rhœtis victorias Augusti auspiciis ac felicitati adscribit.

Quæ cura Patrum, quæve Quiritium,
Plenis honorum muneribus, tuas,
Auguste, virtutes in ævum
Per titulos memoresque fastos
Æternet? ô, quà sol habitabiles
Illustrat oras, maxime principum,
Quem leges expertes Latinæ
Vindelici didicêre nuper,
Quid Marte posses: milite nam tuo
Drusus Genaunos, implacidum genus,
Brennosque veloces, et arces
Alpibus impositas tremendis
Dejecit acer plus vice simplici.
Major Neronum mox grave prælium
Commisit, immanesque Rhœtos
Auspiciis pepulit secundis:
Spectandus in certamine Martio,
Devota morti pectora liberæ
Quantis* fatigaret ruinis:
Indomitas† propè qualis undas

* Fatigarat. † Indomitus. *Bentl.*

Exercet Auster, Pleïadum choro
Scindente nubes; impiger hostium
Vexare turmas, et frementem
Mittere equum medios per ignes.
Sic tauriformis volvitur Aufidus,
Qui* regna Dauni præfluit Appuli,
Cum sævit, horrendamque cultis
Diluviem meditatur† agris;
Ut barbarorum Claudius agmina
Ferrata vasto diruit impetu,
Primosque et extremos metendo,
Stravit humum, sinè clade victor:
Te copias, te consilium, et tuos
Præbente Divos. Nam tibi, quo die
Portus Alexandria supplex
Et vacuam patefecit aulam,
Fortuna lustro prospera tertio
Belli secundos reddidit exitus,
Laudemque, et optatum peractis
Imperiis decus arrogavit.
Te Cantaber non ante domabilis,
Medusque et Indus; te profugus Scythes
Miratur, ô tutela præsens
Italiæ, dominæque Romæ:
Te, fontium qui celat origines
Nilusque, et Ister; te rapidus Tigris,
Te belluosus qui remotis
Obstrepit Oceanus Britannis;
Te non paventis funera Galliæ,
Duræque tellus audit Iberiæ:
Te cæde gaudentes Sicambri
Compositis venerantur armis.

* Qua regna Dauni. *Bentl.* † Minitatur agris.

CARMEN XV.

AUGUSTO PACIFICO.

PHOEBUS volentem prælia me loqui,
Victas et urbes, increpuit lyrâ,
Ne parva Tyrrhenum per æquor
Vela darem. Tua, Cæsar, ætas
Fruges et agris retulit uberes;
Et signa nostro restituit Jovi,
Derepta Parthorum superbis
Postibus, et vacuum duellis
Janum* Quirini clausit, et ordinem
Rectum evaganti fræna licentiæ
Injecit, emovitque culpas,
Et veteres revocavit artes;
Per quas Latinum nomen et Italæ
Crevêre vires famaque, et imperî
Porrecta majestas ad ortum
Solis ab Hesperio cubili.
Custode rerum Cæsare, non furor
Civilis, aut vis† exiget otium;
Non ira, quæ procudit enses,
Et miseras inimicat urbes.
Non qui profundum Danubium bibunt,
Edicta rumpent Julia; non Getæ,
Non Seres, infidive Persæ,
Non Tanaïn prope flumen orti.

* Janum Quirinum. *Passer.* † Vis eximet otium.

Nosque et profestis lucibus et sacris,
Inter jocosi munera Liberi,
  Cum prole, matronisque nostris,
    Ritè Deos priùs apprecati,
Virtute functos, more patrum, duces,
Lydis remisto carmine tibiis,
  Trojamque, et Anchisen, et almæ
    Progeniem Veneris canemus.

QUINTI

HORATII FLACCI

ΕΠΟΔΩΝ

LIBER.

CARMEN I.

AD MÆCENATEM.

Ad bellum Actiacum profecturo comitem se offert.

IBIS Liburnis inter alta navium,
  Amice, propugnacula,
Paratus omne Cæsaris periculum
  Subire, Mæcenas, tuo.
Quid nos? quibus te vita* sit superstite
  Jucunda; si contrà, gravis?
Utrumne jussi persequemur otium
  Non dulce, ni tecum simul?

* Vitâ si superstite.

An hunc laborem mente laturi, decet
Quâ ferre non molles viros?
Feremus; et te, vel per Alpium juga,
Inhospitalem et Caucasum,
Vel occidentis usque ad ultimum sinum
Forti sequemur pectore.
Roges tuum labore quid juvem meo,
Imbellis ac firmus parùm?
Comes minore* sum futurus in metu,
Qui major absentes habet:
Ut assidens implumibus pullis avis
Serpentium allapsus timet
Magis relictis; non, ut adsit, auxilî
Latura plus præsentibus.
Libentur hoc et omne militabitur
Bellum in tuæ spem gratiæ:
Non ut juvencis† illigata pluribus
Aratra‡ nitantur meis:
Pecusve Calabris ante sidus fervidum
Lucana mutet|| pascua:
Nec ut§ superni villa candens Tusculi
Circæa tangat mœnia.
Satis superque me benignitas tua
Ditavit. Haud paravero,
Quòd aut avarus, ut Chremes, terrâ premam;
Discinctus aut perdam, ut nepos.

* Sim futurus in metu. *Heins.* † Juvencis alligata pluribus. ‡ Aratra nectantur mea. || Lucana mutet pascuis. § Nec ut supini. *Bentl.*

CARMEN II.

VITÆ RUSTICÆ LAUDES.

Alphius fœnerator, vel artis suæ pertæsus, laudat vitam rusticam; sed mox, avaritiâ victus, ad ingenium, et pristinum vivendi rationem redit.

Beatus ille, qui procul negotiis,
Ut prisca gens mortalium,
Paterna rura bobus exercet suis,
Solutus omni fœnore:
Nec excitatur classico miles truci,
Nec horret iratum mare;
Forumque vitat, et superba civium
Potentiorum limina.
Ergo aut adultâ vitium propagine
Altas maritat populos,
Inutilesque falce ramos amputans,
Feliciores inserit:
Aut in reductâ valle mugientium
Prospectat errantes greges;
Aut pressa puris mella condit amphoris;
Aut tondet infirmas oves:
Vel cùm decorum mitibus pomis caput
Autumnus arvis extulit,
Ut gaudet insitiva decerpens pyra,
Certantem et uvam purpuræ,
Quâ muneretur te, Priape, et te, pater
Silvane, tutor finium!
Libet jacere modò sub antiquâ ilice,
Modò in tenaci gramine:
Labuntur altis interim* rivis aquæ;

* Altis interim ripis.

Queruntur in silvis aves;
Fontesque lymphis obstrepunt manantibus,
Somnos quod invitet leves.
At cùm tonantis annus hibernus Jovis
Imbres nivesque comparat,
Aut trudit acres hinc et hinc multâ cane
Apros in obstantes plagas;
Aut amite levi rara tendit retia,
Turdis edacibus dolos;
Pavidumque leporem, et advenam laqueo gruem
Jucunda captat præmia.
Quis non malarum, quas amor curas habet,
Hæc inter obliviscitur?
Quòd si pudica mulier in partem juvans
Domum, atque dulces liberos,
(Sabina qualis, aut perusta solibus
Pernicis uxor Appuli)
Sacrum vetustis exstruat lignis focum
Lassi sub adventum viri;
Claudensque textis cratibus lætum pecus,
Distenta siccet ubera;
Et horna dulci vina promens dolio,
Dapes inemptas apparet;
Non me Lucrina juverint conchylia,
Magisve rhombus, aut scari,
Si quos Eoïs intonata fluctibus
Hiems ad hoc vertat mare:
Non Afra avis descendat in ventrem meum,
Non attagen Ionicus
Jucundior, quam lecta de pinguissimis
Oliva ramis arborum,
Aut herba lapathi prata amantis, et gravi
Malvæ salubres corpori,

Vel agna festis cæsa Terminalibus,
  Vel hœdus ereptus lupo.
Has inter epulas, ut juvat pastas oves
  Videre properantes domum!
Videre fessos vomerem inversum boves
  Collo trahentes languido!
Positosque vernas, ditis examen domus,
  Circum renidentes Lares!
Hæc ubi locutus fœnerator Alphius,
  Jam jam futurus rusticus,
Omnem* relegit Idibus pecuniam:
  Quærit Calendis ponere.

CARMEN III.

AD MÆCENATEM.

Allii detestatio.

PARENTIS olim si quis impiâ manu
  Senile guttur fregerit,
Edat cicutis allium nocentius.
  O dura messorum ilia!
Quid† hoc veneni sævit in præcordiis?
  Num viperinus his cruor
Incoctus herbis me fefellit? an malas
  Canidia tractavit dapes?
Ut, Argonautas præter omnes candidum
  Medea mirata est ducem,
Ignota tauris illigaturum juga,
  Perunxit hoc Jasonem:

* Redegit Idibus pecuniam. † Queis hoc veneni.

Hoc delibutis ulta donis pellicem,
  Serpente fugit alite.
Nec tantus unquam siderum insedit vapor
  Siticulosæ Apuliæ:
Nec munus humeris efficacis Herculis
  Inarsit æstuosiùs.
At, si quid unquam tale concupiveris,
  Jocose Mæcenas, precor
Manum puella suavio opponat tuo,
  Extremâ et in spondâ cubet.

CARMEN IV.

In quendam, qui è servo, tribunus militum effectus, triumviralis classis parti erat præficiendus.

Lupis et agnis quantà sortitò obtigit,
  Tecum mihi discordia est,
Ibericis peruste funibus latus,
  Et crura durâ compede.
Licet superbus ambules pecuniâ,
  Fortuna non mutat genus.
Videsne sacram metiente te viam
  Cum bis* ter ulnarum togâ,
Ut ora vertat hùc et hùc euntium
  Liberrima indignatio?
Sectus flagellis hic triumviralibus
  Præconis ad fastidium,
Arat Falerni mille fundi jugera,
  Et Appiam mannis terit;
Sedilibusque magnus in primis eques,
  Othone† contempto, sedet.

* Cum bis trium ulnarum. *Bentl.* † Othone contento.

Quid attinet tot ora navium gravi
  Rostrata duci pondere
Contra latrones, atque servilem manum,
  Hoc, hoc tribuno militum?

CARMEN V.

Pueri in Canidiam veneficam diræ.

At, ô Deorum quidquid in cœlo* regit
  Terras et humanum genus,
Quid iste fert tumultus? et quid omnium
  Vultus in unum me truces?
Per liberos te, si vocata partubus
  Lucina veris adfuit,
Per hoc inane purpuræ decus precor,
  Per improbaturum hæc Jovem,
Quid ut noverca me intueris, aut uti
  Petita ferro bellua?
Ut hæc trementi questus ore, constitit
  Insignibus raptis puer,
Impube corpus, quale posset impia
  Mollire Thracum pectora:
Canidia brevibus implicata viperis
  Crines et incomptum caput,
Jubet sepulchris caprificos erutas,
  Jubet cupressus funebres,
Et uncta turpis ova ranæ sanguine,
  Plumamque nocturnæ strigis,
Herbasque, quas Iolcos atque Iberia
  Mittit venenorum ferax,

* Quidquid in cœlo regis.

Et ossa ab ore rapta jejunæ canis,
  Flammis aduri Colchicis.
At expedita Sagana per totam domum
  Spargens Avernales aquas,
Horret capillis, ut marinus, asperis,
  Echinus, aut* currens aper,
Abacta nullâ Veia conscientiâ,
  Ligonibus duris humum
Exhauriebat, ingemens laboribus;
  Quo posset infossus puer
Longo die bis terve mutatæ dapis,
  Inemori spectaculo;
Cùm promineret ore, quantum extant aquâ
  Suspensa mento corpora,
Exsucta† uti medulla, et aridum jecur
  Amoris esset poculum;
Interminato cùm semel fixæ cibo
  Intabuissent pupulæ.
Non defuisse masculæ libidinis
  Ariminensem Foliam,
Et otiosa credidit Neapolis,
  Et omne vicinum oppidum:
Quæ sidera excantata voce Thessalâ
  Lunamque cœlo deripit.
Hîc irresectum sæva dente livido
  Canidia rodens pollicem,
Quid dixit? aut quid tacuit? O rebus meis
  Non infideles arbitræ,
Nox, et Diana, quæ silentium regis,
  Arcana cùm fiunt sacra;

* Aut Laurens aper. *Heins.*
† Exsecta, execta, exesa, uti medulla. *Heins.*

Nunc, nunc adeste; nunc in hostiles domos
  Iram atque numen vertite;
Formidolosis dùm latent silvis feræ,
  Dulci sopore languidæ,
Senem, quod omnes rideant, adulterum
  Latrent Suburranæ canes,
Nardo perunctum, quale non perfectius
  Meæ laborârint manus.
Quid accidit? cur dira barbaræ minùs
  Venena Medeæ valent,
Quibus superbam fugit ulta pellicem
  Magni Creontis filiam,
Cùm palla, tabo munus imbutum, novam
  Incendio nuptam abstulit?
Atqui nec herba, nec latens in asperis
  Radix fefellit me locis.
Indormit unctis omnium cubilibus
  Oblivione pellicum.
Ah, ah! solutus ambulat veneficæ
  Scientioris carmine.
Non usitatis, Vare, potionibus
  (O multa fleturum caput!)
Ad me recurres: nec vocata mens tua
  Marsis redibit vocibus.
Majus parabo, majus infundam tibi
  Fastidienti poculum.
Priùsque cœlum sidet inferius mari,
  Tellure porrectâ super,
Quàm non amore sic meo flagres, uti
  Bitumen atris ignibus.

Sub hæc puer, jam, non ut antè, mollibus
Lenire verbis impias,
Sed dubius undè rumperet silentium,
Misit Thyesteas preces.
Venena,* magnum fas nefasque, non valent
Convertere humanam vicem.
Diris agam vos: dira detestatio
Nullâ expiatur victima.
Quin, ubi perire jussus exspiravero,
Nocturnus occurram furor;
Petamque vultus umbra curvis unguibus;
Quæ vis Deorum est Manium;
Et inquietis assidens præcordiis,
Pavore somnos auferam.
Vos turba vicatim hinc et hinc saxis petens
Contundet obscœnas anus.
Post, insepulta membra different lupi
Et Esquilinæ alites.
Neque hoc parentes, heu! mihi superstites
Effugerit spectaculum.

* Venena magica fas nefasque non valent.
Non vertere humanas vices. *Bentl.*

CARMEN VI.

IN CASSIUM SEVERUM.

Maledico minitatur ultionem.

Quid immerentes hospites vexas, canis,
  Ignavus adversùm lupos?
Quin hùc inanes, si potes, vertis minas,
  Et me remorsurum petis?
Nam, qualis aut Molossus, aut fulvus Lacon,
  Amica vis pastoribus,
Agam per altas aure sublata nives,
  Quæcunque præcedit fera.
Tu, cùm timendâ voce complesti nemus,
  Projectum odoraris cibum.
Cave, cave; namque in malos, asperrimus
  Parata tollo cornua:
Qualis Lycambæ spretus infido gener,
  Aut acer hostis Bupalo.
An, si quis atro dente me petiverit,
  Inultus ut flebo puer?

CARMEN VII.

AD ROMANOS.

Bellum civile redintegrantes.

Quò, quò scelesti, ruitis? aut cur dexteris
Aptantur enses conditi?
Parumne campis atque Neptuno super
Fusum est Latini sanguinis?
Non ut superbas invidæ Carthaginis
Romanus arces ureret:
Intactus aut Britannus ut descenderet
Sacrâ catenatus viâ:
Sed ut, secundùm vota Parthorum, suâ
Urbs hæc periret dexterâ.
Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus,
Unquam, nisi in dispar, feris.
Furorne* cæcus, an rapit vis acrior,
An culpa? responsum date.
Tacent: et ora pallor albus inficit;
Mentesque perculsæ stupent.
Sic est: acerba fata Romanos agunt,
Scelusque fraternæ necis;
Ut immerentis fluxit in terram Remi
Sacer nepotibus cruor.

* Furorne cæcos.

CARMEN VIII.

IN ANUM LIBIDINOSAM.

Rogare longo putidam te seculo,
Vires quid enervet meas?
Cùm sit tibi dens ater, et rugis vetus
Frontem senectus exaret;
Hietque turpis inter aridas nates
Podex, velut crudæ bovis.
Sed incitat me pectus, et mammæ putres,
Equina quales ubera,
Venterque mollis, et femur tumentibus
Exile suris additum.
Esto beata: funus atque imagines
Ducant triumphales tuum:
Nec sit marita, quæ rotundioribus
Onusta baccis ambulet.
Quid? quòd libelli Stoici inter sericos
Jacere pulvillos amant,
Illiterati num minus nervi rigent?
Minusve languet fascînum?
Quod ut superbo provoces ab inguine,
Ore allaborandum est tibi.

CARMEN IX.

AD MÆCENATEM.

Acticæ victoriæ primordia celebrat.

QUANDO* repôstum Cæcubum ad festas dapes,
  Victore lætus Cæsare,
Tecum sub altâ, sic Jovi gratum, domo,
  Beate Mæcenas, bibam,
Sonante† mistum tibiis carmen lyrâ,
  Hâc Dorium, illis Barbarum?
Ut nuper, actus cùm freto Neptunius
  Dux fugit ustis navibus,
Minatus Urbi vincla, quæ detraxerat
  Servis amicus perfidis.
Romanus, eheu! (posteri negabitis,)
  Emancipatus fœminæ,
Fert vallum et arma miles, et spadonibus
  Servire rugosis potest!
Interque signa turpe militaria
  Sol aspicit conopeum!
Ad‡ hunc frementes verterunt bis mille equos
  Galli, canentes Cæsarem:
Hostiliumque navium portu latent
  Puppes sinistrorsum citæ.
Iô triumphe, tu moraris aureos
  Currus, et intactas boves.
Iô triumphe, nec Jugurthino parem
  Bello reportasti ducem;

* Quando ô repôstum. *Heins.* † Mixtis tibiis carmen. ‡ Ad hoc frementes. *Bentl.*

Neque* Africano, cui super Carthaginem
  Virtus sepulchrum condidit.
Terrâ marique victus hostis, Punico
  Lugubre mutavit sagum.
Aut ille centum nobilem Cretam urbibus
  Ventis iturus non suis,
Exercitatas aut petit Syrtes Noto,
  Aut fertur incerto mari.
Capaciores adfer hùc, puer, scyphos,
  Et† Chia vina, aut Lesbia,
Vel, quod fluentem nauseam cöerceat,
  Metire nobis Cæcubum.
Curam metumque Cæsaris rerum juvat
  Dulci Lyæo solvere.

CARMEN X.

IN MÆVIUM.

Ipsi naufragium imprecatur.

Mala soluta navis exit alite
  Ferens olentem Mævium.
Ut horridis utrumque verberes latus,
  Auster, memento fluctibus.
Niger rudentes Eurus, inverso mari,
  Fractosque remos differat.
Insurgat Aquilo, quantus altis montibus
  Frangit‡ trementes ilices:
Nec sidus atrâ nocte amicum appareat,
  Quâ tristis Orion cadit:
Quietiore nec feratur æquore,
  Quàm Graia victorum manus;

* Neque Africanum. † Aut Chia.
‡ Vertit trementes ilices. *Bentl.*

Cùm Pallas usto vertit iram ab Ilio
  In impiam Ajacis ratem.
O quantus instat navitis sudor tuis,
  Tibique pallor luteus,
Et illa non virilis ejulatio,
  Preces et aversum ad Jovem;
Ionius udo cùm remugiens sinus
  Noto carinam ruperit!
Opima, quòd si præda curvo littore
  Porrecta* mergos† juveris,
Libidinosus immolabitur caper,
  Et agna Tempestatibus.

CARMEN XI.

AD PETTIUM.

Se amore captum non posse ad versus faciendos operam et studium conferre.

Petti, nihil me, sicut anteà, juvat
  Scribere versiculos, amore‡ perculsum gravi;
Amore, qui me, præter omnes, expetit
  Mollibus in pueris, aut in puellis urere.
Hic tertius December, ex quo destiti
  Inachiâ furere, silvis honorem decutit.
Heu me, per Urbem, nam pudet tanti mali,
  Fabula quanta fui! conviviorum et pœnitet,
In queis amantem et languor et silentium
  Arguit, et latere petitus imo spiritus.
Contrane lucrum nil valere candidum
  Pauperis ingenium? querebar, applorans tibi;

* Projecta mergos. *Bentl.* † Porrecta mergos juverit.
‡ Amore percussum gravi.

Simul calentis, inverecundus Deus
  Fervidiore mero arcana promôrat loco.
Quòd si meis inæstuet præcordiis
  Libera bilis, ut hæc ingrata ventis dividat
Fomenta, vulnus nil malum levantia;
  Desinet imparibus certare summotus pudor.
Ubi hæc severus te palàm laudaveram,
  Jussus abire domum, ferebar incerto pede
Ad non amicos heu! mihi postes, et heu!
  Limina dura, quibus lumbos et infregi latus.
Nunc, gloriantis quamlibet mulierculam
  Vincere mollitià, amor Lycisci me tenet;
Undè expedire non amicorum queant
  Libera consilia, nec contumeliæ graves;
Sed alius ardor, aut puellæ candidæ,
  Aut teretis pueri, longam renodantis comam.

CARMEN XII.

In anum fœdam quæ illius amores ambiebat.

Quid tibi vis, mulier nigris dignissima barris?
  Munera cur mihi, quidve tabellas
Mittis, nec firmo juveni, neque naris obesæ?
  Namque sagaciùs unus odoror,
Polypus, an gravis hirsutis cubet hircus in alis,
  Quàm canis acer, ubi lateat sus.
Quis sudor vietis, et quàm malus undique membris
  Crescit odor! cùm pene soluto

Indomitam properat rabiem sedare; nec illi
  Jam manet humida creta, colorque
Stercore fucatus crocodili; jamque subando
  Tenta cubilia, tectaque rumpit:
Vel mea cum sævis agitat fastidia verbis:
  Inachiâ, langues minùs ac me:
Inachiam ter nocte potes, mihi semper ad unum
  Mollis opus. Pereat malè, quæ te
Lesbia, quærenti taurum monstravit inertem;
  Cùm mihi Cous adesset Amyntas,
Cujus in indomito constantior inguine nervus,
  Quam nova collibus arbor inhæret.
Muricibus Tyriis iteratæ vellera lanæ,
  Cui properabantur! tibi nempe:
Ne foret æquales inter conviva, magis quem
  Diligeret mulier sua, quàm te.
O ego non felix, quam tu fugis, ut pavet acres
  Agna lupos, capreæque leones.

CARMEN XIII.

AD AMICUM.

Vitæ molestias vino, cantu, et amicorum alloquiis, esse mitigandas.

Horrida tempestas cœlum contraxit; et imbres,
Nivesque deducunt Jovem: nunc mare, nunc siluæ
Threïcio Aquilone sonant: rapiamus,* amici,
Occasionem de die: dumque virent genua,
Et decet, obductâ solvatur fronte senectus;
Tu vina Torquato move consule pressa meo.
Cætera mitte loqui: Deus hæc fortasse benignâ
Reducet in sedem vice. Nunc et Achæmeniâ†
Perfundi nardo juvat, et fide Cylleneâ
Levare‡ diris pectora solicitudinibus:
Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno:
Invicte mortalis, Deâ nate puer Thetide,
Te manet Assaraci tellus, quam frigida parvi
Findunt Scamandri flumina, lubricus et Simoïs:
Undè tibi reditum§ certo|| subtemine Parcæ
Rupêre; nec mater domum cærula te revehet.
Illîc omne malum vino cantuque levato
Deformis ægrimoniæ dulcibus alloquiis.

* Rapiamus, amice. *Bentl.* † Achæmenio.
‡ Duris pectora solicitudinibus.
§ Curto subtemine Parcæ. *Bentl.*
|| Certo sub stamine.

CARMEN XIV.

AD MÆCENATEM.

Phrynes amorem obstare quò minùs iambos promissos absolvat.

Mollis inertia, cur tantam diffuderit imis
  Oblivionem sensibus,
Pocula Lethæos* ut si ducentia somnos
  Arente fauce traxerim,
Candide Mæcenas, occidis sæpè rogando:
  Deus, Deus nam me vetat
Inceptos, olim promissum carmen, iambos
  Ad umbilicum adducere.
Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo
  Anacreonta Teïum;
Qui persæpè cavâ testudine flevit amorem
  Non elaboratum ad pedem.
Ureris ipse miser: quòd si non pulchrior ignis
  Accendit obsessam Ilion,
Gaude sorte tuâ. Me libertina, neque uno
  Contenta, Phryne macerat.

* Veluti ducentia somnos.

CARMEN XV.

AD NEÆRAM.

Non servatam ab eâ fidem conqueritur.

Nox erat, et cœlo fulgebat luna sereno
  Inter minora sidera;
Cùm tu magnorum numen* læsura Deorum,
  In verba jurabas mea,
Arctiùs atque ederâ procerâ astringitur ilex,
  Lentis adhærens brachiis;
Dum pecori lupus, et nautis infestus Orion
  Turbaret† hibernum mare,
Intonsosque‡ agitaret Apollinis aura capillos,
  Fore hunc amorem mutuum.
O dolitura meâ multùm virtute Neæra:
  Nam si quid in Flacco viri est,
Non feret assiduas potiori te dare noctes;
  Et quæret iratus parem:
Nec semel offensæ cedet constantia formæ,
  Si certus intrârit dolor.
At tu, quicunque es felicior, atque meo nunc
  Superbus incedis malo,
Sis pecore et multâ dives tellure licebit,
  Tibique Pactolus fluat,
Nec te Pythagoræ fallant arcana renati,
  Formâque vincas Nirea;
Eheu, translatos aliò mœrebis amores:
  Ast ego vicissim risero.

* Numen lusura Deorum. *Heins.*
† Turbarit hybernum mare.   ‡ Agitârit.

CARMEN XVI.

AD POPULUM ROMANUM.

Phocæorum exemplo Romam deserendam esse, quam Deorum ira bellis civilibus lacerandam objicit.

ALTERA jam teritur bellis civilibus ætas;
Suis et ipsa Roma viribus ruit.
Quam neque finitimi valuerunt perdere Marsi,
Minacis aut Etrusca Porsenæ manus,
Æmula nec virtus Capuæ, nec Spartacus acer,
Novisque rebus infidelis Allobrox;
Nec fera cæruleâ domuit Germania pube,
Parentibusque abominatus Annibal;
Impia perdemus devoti sanguinis ætas:
Ferisque rursus occupabitur solum.
Barbarus, heu! cineres insistet victor, et Urbem
Eques sonante verberabit ungulâ;
Quæque carent ventis et solibus ossa Quirini,
Nefas videre! dissipabit insclens.
Forte* quid expediat, communiter, aut melior pars,
Malis carere quæritis laboribus.
Nulla sit hâc potior sententia; (Phocæorum
Velut profugit exsecrata civitas
Agros atque Lares patrios, habitandaque fana
Apris reliquit et rapacibus lupis;)
Ire pedes quocunque ferent; quocunque per undas
Notus vocabit, aut protervus Africus.

* Fortè, quod expediat. *Rutg.*

Sic placet? an melius quis habet suadere? secundâ
  Ratem occupare quid moramur alite?
Sed juremus in hæc: simul imis saxa renârint
  Vadis levata, ne redire sit nefas;
Neu conversa domum pigeat dare lintea, quando
  Padus Matina laverit cacumina;
In mare seu celsus procurrerit Apenninus,
  Novâque monstra junxerit libidine
Mirus amor; juvet ut tigres subsidere cervis,
  Adulteretur et columba milüo:
Credula nec* flavos timeant armenta leones;
  Ametque salsa levis hircus æquora.
Hæc, et quæ poterunt reditus abscindere dulces,
  Eamus omnis exsecrata civitas,
Aut pars indocili melior grege: mollis et exspes
  Inominata perprimat cubilia.
Vos, quibus est † virtus, muliebrem tollite luctum,
  Etrusca præter et volate littora.
Nos manet Oceanus circumvagus: arva, beata
  Petamus arva, divites et insulas,
Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis,
  Et imputata floret usque vinea;
Germinat et nunquam fallentis termes olivæ;
  Suamque pulla ficus ornat arborem;
Mella cavâ manant ex ilice; montibus altis
  Levis crepante lympha desilit pede.
Illîc injussæ veniunt ad mulctra capellæ,
  Refertque tenta grex amicus ubera;
Nec vespertinus circumgemit ursus ovile,

* Nec sævos timeant leones.
† Vos quibus est animus.

Nec intumescit alta viperis humus:
Pluraque felices mirabimur; ut neque largis
Aquosus Eurus arva radat imbribus;
Pinguia nec siccis urantur semina glebis;
Utrumque rege temperante cœlitum.
Non hùc Argoö contendit remige pinus;
Neque impudica Colchis intulit pedem:
Non hùc Sidonii torserunt cornua nautæ;
Laboriosa nec cohors Ulysseï.
Nulla nocent pecori contagia; nullius astri
Gregem æstuosa torret impotentia.
Jupiter illa piæ* secrevit littora genti,
Ut inquinavit ære tempus aureum:
Ære, dehinc ferro duravit secula; quorum
Piis secunda, vate me, datur fuga.

CARMEN XVII.

DIALOGUS HORATIUM INTER ET CANIDIAM.

Hic veniam ironicè petit à Canidia: hæc se nunquam illi placatam fore respondet.

JAM jam efficaci do manus scientiæ,
Supplex et oro regna per Proserpinæ,
Per et Dianæ non movenda numina,
Per atque libros carminum valentium
Refixa† cœlo devocare sidera,
Canidia, parce vocibus tandem sacris,
Citumque retrò solve, solve turbinem.

* Sacravit littora genti. † Defixa cœlo sidera.

Movit nepotem Telephus Nereïum,
In quem superbus ordinârat agmina
Mysorum, et in quem tela acuta torserat.
Luxêre* matres Iliæ addictum feris
Alitibus, atque canibus homicidam Hectorem,
Postquam relictis mœnibus rex procidit,
Heu! pervicacis ad pedes Achilleï:
Setosa duris exuêre pellibus
Laboriosi remiges Ulysseï,
Volente Circe, membra: tunc mens, et sonus
Relatus†, atque notus in vultus honor.
Dedi satis superque pœnarum tibi,
Amata nautis multùm et institoribus.
Fugit juventas, et verecundus color
Reliquit‡ ossa pelle|| amicta luridâ:
Tuis capillus albus est odoribus.
Nullum à labore me reclinat otium:
Urget diem nox, et dies noctem; neque est
Levare tenta spiritu præcordia.
Ergo negatum vincor ut credam miser,
Sabella pectus increpare carmina,
Caputque Marsâ dissilire næniâ.
Quid ampliùs vis: ô mare! ô terra! ardeo,

* Unxêre matres Iliæ. † Et sonus relapsus.
‡ Reliquit ora. *Bentl.* || Ossa pelle amictus luridâ.

Quantum neque atro delibutus Hercules
Nessi cruore, nec Sicanâ fervida
Furens* in Ætnâ flamma. †Tu, donec cinis
Injuriosis aridus ventis ferar,
Cales‡ venenis officina Colchicis.
Quæ finis? aut quod me manet stipendium?
Effare: jussus cum fide pœnas luam,
Paratus expiare, seu poposceris
Centum|| juvencos, sive mendaci lyrâ
Voles sonari: tu pudica, tu proba
Perambulabis astra sidus aureum.
Infamis Helenæ Castor offensus vice,
Fraterque magni Castoris, victi prece,
Adempta vati reddidêre lumina.
Et tu, potes nam, solve me dementia,
O nec paternis obsoleta sordibus;
Nec in sepulchris pauperum prudens anus
Novendiales dissipare pulveres.
Tibi hospitale pectus, et puræ manus;
Tuusque venter partumeius; et tuo
Cruore rubros obstetrix pannos lavit,
Utcunque fortis exsilis puerpera.

CANIDIÆ RESPONSIO.

Quid obseratis auribus fundis preces?
Non saxa nudis surdiora navitis
Neptunus alto tundit hibernus salo.

* Urens in Ætnâ flamma. † Tua donec cinis. *Ben.*
‡ Calet venenis officina. *Bentl.* || Centum juvencis.

Inultus ut tu riseris Cotyttia
Vulgata, sacrum liberi Cupidinis?
Et Esquilini pontifex veneficî
Impunè ut urbem nomine implêris meo?
Quid proderit ditàsse Pelignas anus,
Velociùsve miscuisse toxicum,
Si* tardiora fata te votis manent?
Ingrata misero vita ducenda est, in hoc,
Novis ut usque suppetas doloribus.
Optat quietem Pelopis† infidus pater,
Egens benignæ Tantalus semper dapis;
Optat Prometheus obligatus aliti;
Optat supremo collocare Sisyphus
In monte saxum: sed vetant leges Jovis.
Voles modò altis desilire turribus,
Modò ense pectus Norico recludere?
Frustraque vincla gutturi innectes tuo,
Fastidiosâ tristis ægrimoniâ.
Vectabor humeris tunc ego inimicis eques:
Meæque terra cedet insolentiæ.
An quæ movere cereas imagines,
Ut ipse nosti curiosus, et polo
Deripere lunam vocibus‡ possim meis,
Possim crematos excitare mortuos,
Desiderîque temperare poculum,
Plorem artis in te|| nil agentis exitum?

* Sed tardiora fata. † Pelopis infidi pater.
‡ Vocibus possum meis, possum. || Nullum habentis exitum.

In conformity to the opinion of M. Sanadon, and many other ingenious editors of our author, it is here thought proper to collect together, into one view, the several parts the Secular Ode may be supposed to have originally consisted of. Whether or not the generality of competent judges of antiquity and Horatian elegance, be convinced that this is the form in which its author wrote, and Rome admired it; most, I believe, will allow, that in this condition every part is consistent, each division adds dignity to the whole, and that there arises a poem, which is at once the finest monument of heathen worship, and perhaps the noblest specimen of Lyric poetry that is any where remaining.—Translations of the several parts will be found by the references in the margin.

QUINTI

HORATII FLACCI

CARMEN SECULARE.*

POETA AD POPULUM.

Lib. 3. Ode 1. Odi profanum vulgus, et arceo,
Favete linguis: carmina non prius
Audita, Musarum sacerdos
Virginibus puerisque canto.

* The Secular Poem. The Poet to the People.

AD PUEROS AC PUELLAS.*

Lib. 4. Ode 6. V. 29.

SPIRITUM Phœbus mihi, Phœbus artem
Carminis, nomenque dedit poetæ,
Virginum primæ, puerique claris
Patribus orti,
Deliæ tutela Deæ, fugaces
Lyncas et cervos cohibentis arcu,
Lesbium servate pedem, meique
Pollicis ictum;
Ritè Latonæ puerum canentes,
Ritè crescentem face noctilucam,
Prosperam frugum, celeremque pronos
Volvere menses.
Nupta jam dices; ego Dîs amicum,
Seculo festas referente luces,
Reddidi carmen, docilis modorum
Vatis Horatî.

CONCENTUS PRIMUS.†

HYMNUS AD APOLLINEM.

UTERQUE CHORUS.

Lib. 4. Ode 6.

DIVE quem proles Niobea magnæ
Vindicem linguæ, Tityosque raptor
Sensit, et Trojæ prope victor altæ
Phthius Achilles,

* To the Chorus of Youths and Virgins.

† First Concert. Hymn to Apollo. Chorus of Youths and Virgins.

Cæteris major, tibi miles impar;
Filius quamvis Thetidos marinæ
Dardanas turres quateret tremendâ
    Cuspide pugnax.
Ille, mordaci velut icta ferro
Pinus, aut impulsa cupressus Euro,
Procidit latè, posuitque collum in
    Pulvere Teucro.
Ille non inclusus equo Minervæ
Sacra mentito, malè feriatos
Troas, et lætam Priami choreis
    Falleret aulam:
Sed palam captis* gravis, heu! nefas, heu!
Nescios fari pueros Achivis
Ureret flammis, etiam latentes
    Matris in alvo:
Ni, tuis victus† Venerisque gratæ
Vocibus, Divûm pater annuisset
Rebus Æneæ potiore ductos
    Alite muros.
Doctor Argutæ‡ fidicen Thaliæ
Phœbe, qui Xantho lavis amne crines,
Dauniæ defende decus Camœnæ,
    Levis Agyieu,

* Palam captor gravis. † Tuis flexus vocibus.
‡ Ductor Argivæ *et* Argeæ.

CONCENTUS SECUNDUS.*

CHORUS PUERORUM.

Lib. 1. Ode 21. DIANAM teneræ dicite virgines:

CHORUS PUELLARUM.

Intonsum, pueri, dicite Cynthium,

UTERQUE CHORUS.

Latonamque supremo
Dilectam penitùs Jovi.

CHORUS PUERORUM.

Vos lætam fluviis et nemorum comâ,
Quæcunque aut gelido prominet Algido,
Nigris aut Erymanthi
Silvis, aut viridis Cragi:

CHORUS PUELLARUM.

Vos Tempe totidem tollite laudibus,
Natalemque, mares, Delon Apollinis,
Insignemque pharetrâ
Fraternâque humerum lyrâ.

UTERQUE CHORUS.

Hic bellum lachrymosum, hic miseram famem
Pestemque, à populo et principe Cæsare, in
Persas atque Britannos,
Vestra motus aget prece.

* Second Concert. Chorus of Youths.

CONCENTUS TERTIUS.

AD APOLLINEM ET DIANAM.

Preces pro imperii et imperatoris incolumitate.

UTERQUE CHORUS.

PHOEBE, silvarumque potens Diana,
Lucidum cœli decus, O colendi
Semper, et culti, date, quæ precamur
 Tempore sacro:
Quo Sibyllini monuêre versus,
Virgines lectas puerosque castos,
Dîs, quibus septem placuêre colles,
 Dicere carmen.

CHORUS PUERORUM.

Alme Sol, curru nitido diem qui
Promis et celas, aliusque et idem
Nasceris; possis nihil urbe Româ
 Visere majus.

CHORUS PUELLARUM.

Ritè maturos aperire partus
Lenis Ilithyia, tuere matres;
Sive tu Lucina probas vocari,
 Seu Genitalis.*

* Genytellis. *Bentl.*

Diva, producas sobolem; Patrumque
Prosperes decreta super jugandis
Fœminis, prolisque novæ feraci
    Lege marita:

UTERQUE CHORUS.

Certus undenos* decies per annos
Orbis ut cantus, referatque ludos,
Ter die claro, totiesque gratâ
    Nocte frequentes.
Vosque veraces cecinisse Parcæ,
Quod semel dictum est, stabilisque rerum†
Terminus servet, bona jam peractis
    Jungite fata.
Fertilis frugum pecorisque tellus
Spiceâ donet Cererem coronâ:
Nutriant fœtus et aquæ salubres,
    Et Jovis auræ.

CHORUS PUERORUM.

Condito mitis, placidusque telo
Supplices audi pueros, Apollo:

CHORUS PUELLARUM.

Siderum regina bicornis audi,
    Luna, puellas.

UTERQUE CHORUS.

Roma si vestrum est opus, Iliæque
Littus Etruscum tenuêre turmæ,
Jussa pars mutare lares, et urbem
    Sospite cursu:

* Certus ut denos.
† Stabilis per ævum. *Bentl.*

Cui per ardentem sine fraude Trojam
Castus Æneas patriæ superstes
Liberum munivit iter, daturus
Plura relictis:
Dî, probos mores docili juventæ,*
Dî senectuti placidæ† quietem,
Romulæ genti date remque, prolemque,
Et decus omne.
Quique vos bobus ‡ veneratur albis
Clarus Anchisæ Venerisque sanguis,
Imperet bellante prior,§ jacentem
Lenis in hostem.
Jam mari terrâque manus potentes
Medus, Albanasque timet secures:
Jam Scythæ responsa petunt, superbi
Nuper et Indi.
Jam Fides, et Pax, et Honor, Pudorque
Priscus, et neglecta redire Virtus
Audet; apparetque beata pleno
Copia cornu.

CHORUS PUERORUM.

Augur, et fulgente decorus arcu
Phœbus, acceptusque novem Camœnis,
Qui salutari levat arte fessos
Corporis artus;
Si Palatinas videt æquus arces,||
Remque Romanam, Latiumque felix,
Alterum in lustrum, meliusque semper
Proroget ævum.

* Moris docilis juventæ.
† Dî senectutis placidæ.
‡ Quæque vos bobus.
§ Impetret bellante prior.
|| Palatinas videt aras.

CHORUS PUELLARUM.

Quæque Aventinum tenet Algidumque,
Quindecim Diana preces virorum
Curet, et votis puerorum amicas
Applicet aures.

UTERQUE CHORUS.

Hæc Jovem sentire, Deosque cunctos,
Spem bonam certamque domum reporto,
Doctus et Phœbi chorus et Dianæ
Dicere laudes.

Q. HORATII FLACCI

SATYRARUM

LIBRI.

Q. HORATII FLACCI

SATYRARUM,

LIBER I.

SATYRA I.

AD MÆCENATEM.

Omnibus, maxime vero avaris, sortem suam gravem esse.

Quî fit, Mæcenas, ut nemo quam sibi sortem,
Seu Ratio dederit, seu Fors objecerit, illâ
Contentus vivat; laudet diversa sequentes?
O fortunati mercatores! gravis annis*
Miles ait, multo jam fractus membra labore.
Contrà, mercator, navim jactantibus Austris,
Militia est potior: quid enim? concurritur: horæ
Momento cita mors venit, aut victoria læta.
Agricolam laudat juris legumque peritus,
Sub galli cantum consultor ubi ostia pulsat.
Ille, datis vadibus, qui rure extractus in urbem est,
Solos felices viventes clamat in urbe.

* Armis. *Anon.*

Cætera de genere hoc, (adeo sunt multa,) loquacem
Delassare valent Fabium. Ne te morer, audi
Quò rem deducam. Si quis Deus, En ego, dicat,
Jam faciam quod vultis; eris tu, qui modò miles,
Mercator; tu consultus modò, rusticus: hinc vos,
Vos hinc, mutatis discedite partibus:—eia,
Quid statis? nolint: atqui licet esse beatis.
Quid causæ est, meritò quin illis Jupiter ambas
Iratus buccas inflet, neque se fore posthac
Tam facilem dicat, votis ut præbeat aurem?
Præterea, ne sic,* ut qui jocularia, ridens
Percurram: (quanquam ridentem dicere verum
Quid vetat? ut† pueris olim dant crustula blandi
Doctores, elementa velint ut discere prima:
Sed tamen amoto quæramus seria ludo.)
Ille gravem duro terram qui vertit aratro,
Perfidus hic caupo,‡ miles, nautæque per omne
Audaces mare qui currunt, hac mente laborem
Sese ferre, senes ut in otia tuta recedant,
Aiunt, cùm sibi sint congesta cibaria: sicut
Parvula (nam exemplo est) magni formica laboris,
Ore trahit quodcunque potest, atque addit acervo,
Quem struit, haud ignara ac non incauta futuri.
Quæ, simul inversum contristat Aquarius annum,
Non usquam prorepit, et illis utitur ante
Quæsitis§ patiens; cùm te neque fervidus æstus
Demoveat lucro, neque hiems, ignis, mare, ferrum;
Nil obstet tibi, dum ne sit te ditior alter.

* Præterea ne sic. *Anon.*
† Et *Sanad.*
‡ Causidicus vafer hic. *Markl.*
§ Quæsitis sapiens.

Quid juvat immensum te argenti pondus et auri
Furtim defossâ timidum deponere terrâ?
Quod, si comminuas, vilem redigatur ad assem.
At, ni id fit, quid habet pulchri constructus acervus?
Millia frumenti tua triverit area centum:
Non tuus hoc capiet venter plus quàm meus: ut si
Reticulum panis venales inter onusto
Forte vehas humero, nihilo plus accipias quàm
Qui nil portârit. Vel dic, quid referat intra
Naturæ fines viventi,* jugera centum, an
Mille aret? At suave est ex magno tollere acervo.
Dum ex parvo nobis tantundem haurire relinquas,
Cur tua plus laudes cumeris granaria nostris?
Ut, tibi s sit opus liquidi non ampliùs urnâ,
Vel cyatho; ac dicas, Magno de flumine mallem
Quàm ex hoc fonticulo tantundem sumere: eo fit,
Plenior ut si quos delectet copia justo,
Cum ripâ simul avulsos ferat Aufidus acer.
At qui tantulo eget, quanto est opus, is neque limo
Turbatam haurit aquam, neque vitam amittit in undis.
At bona pars hominum, decepta cupidine falso,
Nil satis est, inquit; quia tanti, quantum habeas, sis.
Quid facias illi? jubeas miserum esse, libenter†
Quatenus id facit: ut quidam memoratur Athenis
Sordidus ac dives, populi contemnere voces
Sic solitus: Populus me sibilat; at mihi plaudo
Ipse domi, simul ac nummos contemplor in arcâ.

* Viventis. *Cunn.*
† Jubeas miseram esse libenter. *Bentl.*

Tantalus à labris sitiens fugientia captat
Flumina. Quid rides? mutato nomine, de te
Fabula narratur. Congestis undique saccis
Indormis inhians, et tanquam parcere sacris
Cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis.
Nescis quò valeat nummus? quem præbeat usum?
Panis ematur, olus, vini sextarius; adde,
Queis humana sibi doleat natura negatis.
An vigilare metu exanimem, noctesque diesque
Formidare malos fures, incendia, servos,
Ne te compilent fugientes; hoc juvat? horum
Semper ego optârim pauperrimus esse bonorum.
At si condoluit tentatum frigore corpus;
Aut alius casus lecto te* affixit; habes qui
Assideat, fomenta paret, medicum roget, ut te
Suscitet, ac reddat gnatis carisque propinquis?
Non uxor salvum te vult, non filius; omnes
Vicini oderunt, noti, pueri atque puellæ.
Miraris, cùm tu argento post omnia ponas,
Si nemo præstet, quem non merearis, amorem?
At si† cognatos nullo natura labore
Quos tibi dat, retinere velis, servareque amicos,
Infelix operam perdas: ut si quis asellum
In campo doceat parentem currere frenis.
Denique sit finis quærendi: cùmque habeas plus,
Pauperiem metuas minùs; et finire laborem
Incipias, parto quod avebas: nec facias quod
Umidius quidam,‡ non longa est fabula, dives
Ut metiretur nummos, ita sordidus ut se
Non unquam servo meliùs vestiret, ad usque
Supremum tempus, ne se penuria victus,

* Lecto te afflixit.
† An si cognatus.
‡ Umidius, qui tam. *Bentl.*

Opprimeret, metuebat; at hunc liberta securi
Divisit medium, fortissima Tyndaridarum.
Quid mî igitur suades: ut vivam Mænius? aut sic
Ut Nomentanus? Pergis pugnantia secum
Frontibus adversis componere. Non ego avarum
Cùm veto te fieri, vappam jubeo ac nebulonem.
Est inter Tanaïm quiddam, socerumque Visellî:
Est modus in rebus; sunt certi denique fines,
Quos ultra citraque nequit consistere rectum.
Illuc, unde abii, redeo: nemon' ut avarus
Se probet, ac potiùs laudet diversa sequentes?
Quòdque aliena capella gerat distentius uber,
Tabescat? neque se* majori pauperiorum
Turbæ comparet? hunc atque hunc superare laboret?
Sic festinanti semper locupletior obstat:
Ut cùm carceribus missos rapit ungula currus;
Instat equis auriga suos vincentibus, illum
Præteritum temnens extremos inter euntem.
Inde fit, ut rarò, qui se vixisse beatum
Dicat, et exacto contentus tempore vitæ
Cedat, uti conviva satur, reperire queamus.
  Jam satis est: ne me Crispini scrinia lippi
Compilasse putes, verbum non ampliùs addam.

* Neque se meliori.

SATYRA II.

Improbos, dum vitia quædam declinant, in contraria incidere.

AMBUBAIARUM collegia, pharmacopolæ,
Mendici, mimæ, balatrones, hoc genus omne
Mœstum ac solicitum est cantoris morte Tigellî:
Quippe benignus erat. Contrà hic, ne prodigus esse
Dicatur, metuens, inopi dare nolit amico,
Frigus quo duramque famem depellere possit.
Hunc si perconteris, avi cur atque parentis
Præclaram ingratâ stringat malus ingluvie rem,
Omnia conductis coëmens obsonia nummis;
Sordidus, atque animi quòd parvi nolit haberi,
Respondet. Laudatur ab his, culpatur ab illis.
Fufidius vappæ famam timet ac nebulonis,
Dives agris, dives positis in fœnore nummis;
Quinas hic capiti mercedes exsecat; atque
Quantò perditior quisque est, tantò acriùs urget:
Nomina sectatur, modò sumptâ veste virili,
Sub patribus duris tironum. Maxime, quis non,
Jupiter, exclamat, simul atque audivit? At in se
Pro quæstu sumptum facit. Hic? Vix credere possis,
Quàm sibi non sit amicus: ita ut pater ille, Terentî
Fabula quem miserum gnato vixisse fugato
Inducit, non se pejus cruciaverit atque hic.
Si quis nunc quærat, quò res hæc pertinet? illuc;
Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.
Malthinus tunicis demissis ambulat; est qui
Inguen ad obscœnum subductis usque facetus.

Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum:
Nil medium est. Sunt qui nolint tetigisse, nisi illas,
Quarum subsutâ talos tegat instita veste:
Contrà, alius nullam, nisi olenti in fornice stantem.
Quidam notus homo, cùm exiret fornice; Macte
Virtute esto, inquit sententia dia Catonis.
Nam simul ac venas inflavit tetra* libido,
Huc juvenes æquum est descendere, non alienas
Permolere uxores. Nolim laudarier, inquit,
Sic me, mirator cunni Cupiennius albi.
Audire est operæ pretium, procedere rectè
Qui mœchis non vultis, ut omni parte laborent;
Utque illis multo corrupta dolore voluptas,
Atque hæc rara, cadat dura inter sæpe pericla.
Hic se præcipitem tecto dedit: ille flagellis
Ad mortem cæsus: fugiens hic decidit acrem
Prædonum in turbam: dedit hic pro corpore nummos:
Hunc perminxerunt calones: quin etiam illud
Accidit, ut cuidam testes caudamque salacem
Demeteret ferrum: jure omnes: Galba negabat.
Tutior at quanto merx est in classe secundâ!
Libertinarum dico; Sallustius in quas
Non minùs insanit, quàm qui mœchatur. At hic si,
Quà res, quà ratio suaderet, quàque modestè
Munifico esse licet, vellet bonus atque benignus
Esse; daret quantum satis esset: nec sibi damno
Dedecorique foret. Verùm hoc se amplectitur uno,

* Tenta. *Anon.*

Hoc amat, hoc laudat: matronam nullam ego tango,
Ut quondam Marsæus amator Originis; ille
Qui patrium mimæ donat fundumque laremque,
Nil fuerit mî, inquit, cum uxoribus unquam alienis.
Verùm est cum mimis, est cum meretricibus; unde
Fama malum gravius, quàm res, trahit. An tibi abundè
Personam satis est, non illud, quidquid ubique
Officit, evitare? bonam deperdere famam,
Rem patris oblimare, malum est ubicunque. Quid inter-
Est in matronâ, ancillâ, peccesve togatâ?
Villius in Faustâ, Sullæ gener, hoc miser uno
Nomine deceptus, pœnas dedit usque superque
Quàm satis est, pugnis cæsus, ferroque petitus,
Exclusus fore, cum Longarenus foret intus.
Huic si, mutonis verbis, mala tanta videntis,
Diceret hæc animus: quid vis tibi? nunquid ego à te
Magno prognatum deposco consule cunnum,
Velatumque stolâ, mea cùm conferbuit ira?
Quid responderet? Magno patre nata puella est.
At quantò meliora monet, pugnantiaque istis
Dives opis natura suæ! tu si modò rectè
Dispensare velis, ac non fugienda petendis
Immiscere; tuo vitio, rerumne labores,
Nil referre putas? quare, ne pœniteat te,
Desine matronas sectarier; unde laboris
Plus haurire mali est, quàm ex re decerpere fructus.

Nec magis huic, inter niveos viridesque lapillos,
Sit licet hoc, Cerinthe, tuum, tenerum est femur, aut crus
Rectius, atque etiam melius persæpe togatæ:
Adde huc; quòd mercem sine fucis gestat, apertè
Quod venale habet, ostendit: nec, si quid honesti est,
Jactat habetque palàm, quæret quo turpia celet.
Regibus hic mos est, ubi equos mercantur, opertos
Inspiciunt, ne si facies, ut sæpe, decora,
Molli fulta pede est, emptorem inducat† hiantem,
Quòd pulchræ clunes, breve quòd caput, ardua cervix.
Hoc illi recte. Ne corporis optima Lynceis
Contemplêre oculis; Hypsæâ cæcior, illa,
Quæ mala sunt, spectes. O crus! O brachia! Verùm
Depygis, nasuta, brevi latere, ac pede longo est.
Matronæ præter faciem nil cernere possis,
Cætera, ni Catia est, demissâ veste tegentis.
Si interdicta petes, vallo circumdata, (nam te
Hoc facit insanum) multæ tibi tum officient res;
Custodes, lectica, ciniflones, parasitæ,
Ad talos stola demissa, et circumdata palla;
Plurima, quæ invideant purè apparere tibi rem.
Altera nil obstat: Coïs tibi penè videre est
Ut nudam; ne crure malo, ne sit pede turpi;
Metire possis oculo latus. An tibi mavis
Insidias fieri, pretiumque avellier, ante
Quàm mercem ostendi? Leporem venator, ut altâ

† Ducat. *Bentl.*

In nive sectatur, positum sic tangere nolit;
Cantat et apponit: Meus est amor huic similis; nam
Transvolat in medio posita, et fugientia captat.
Hiscine versiculis speras tibi posse dolores,
Atque æstus, curasque graves è pectore* pelli?
Nonne cupidinibus† statuat natura modum, quem,
Quid latura sibi, quid sit dolitura negatum,
Quærere plùs prodest, et inane abscindere soldo?
Num, tibi cùm fauces urit sitis, aurea quæris
Pocula? num esuriens fastidis omnia præter
Pavonem, rhombumque? tument tibi cùm inguina, num, si
Ancilla, aut verna est præstò puer, impetus in quem
Continuò fiat, malis tentigine rumpi?
Non ego: namque parabilem amo Venerem, facilemque.
Illam, Post paulò; sed pluris; si exierit vir;
Gallis hanc, Philodemus ait; sibi, quæ neque magno
Stet pretio, neque cunctetur, cùm est jussa venire.
Candida rectaque sit, munda hactenus, ut neque longa,
Nec magis alba velit, quàm det natura, videri.
Hæc, ubi supposuit dextro corpus mihi lævum,
Ilia et Egeria est: do nomen quodlibet illi.
Nec vereor, ne, dum futuo, vir rure recurrat;
Janua frangatur; latret canis; undique magno
Pulsa domus strepitu resonet;‡ vel pallida lecto
Desiliat mulier; miserám se conscia clamet;

* E pectore tolli. † Nonne cupidinibus statuit.
‡ Ne pallida.

Cruribus hæc metuat, doti deprensa, egomet mî.
Discinctâ tunicâ fugiendum est, ac pede nudo;
Ne nummi pereant, aut pyga, aut denique fama.
Deprendi miserum est: Fabio vel judice vincam.

SATYRA III.

In amicorum vitiis connivendum, neque peccata omnia in scelerum numero ponenda.

Omnibus hoc vitium est cantoribus, inter amicos
Ut nunquam inducant animum cantare rogati;
Injussi nunquam desistant. Sardus habebat
Ille Tigellius hoc. Cæsar, qui cogere posset,
Si peteret per amicitiam patris, atque suam, non
Quidquam proficeret: si collibuisset, ab ovo
Usque ad mala* citaret, Iô Bacche, modò summâ
Voce, modò hàc, resonat quæ chordis quatuor ima.
Nil æquale homini fuit illi: sæpe velut qui
Currebat fugiens hostem; persæpe velut qui
Junonis sacra ferret: habebat† sæpe ducentos,
Sæpe decem servos: modo reges atque tetrarchas,
Omnia magna loquens; modò, Sit mihi mensa tripes, et
Concha salis puri, et toga, quæ defendere frigus
Quamvis crassa queat. Decies centena dedisses
Huic parco, paucis contento; quinque diebus
Nil erat in loculis. Noctes vigilabat ad ipsum

* Iteraret, Iô Bacche. † Alebat. *Bentl.*

Mane; diem totum stertebat. Nil fuit unquam
Sic impar sibi. Nunc aliquis dicat mihi, Quid tu?
Nullane habes vitia? Imò alia, et* fortasse minora.
Mænius absentem Novium cùm carperet: Heus tu,
Quidam ait, ignoras te? an ut ignotum dare nobis
Verba putas? Egomet mî ignosco, Mænius inquit.
Stultus et improbus hic amor est, dignusque notari.
Cùm tua pervideas† oculis mala lippus inunctis;
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quàm aut aquila, aut serpens Epidaurius? at tibi contrà
Evenit, inquirant vitia ut tua rursùs et illi.
Iracundior est paulò; minùs aptus acutis
Naribus horum hominum: rideri possit, eò quòd
Rusticiùs tonso toga defluit, et malè laxus
In pede calceus hæret. At est bonus, ut melior vir
Non alius quisquam; at tibi amicus; at ingenium ingens
Inculto latet hoc sub corpore. Denique teipsum
Concute, num qua tibi vitiorum inseverit olim
Natura, aut etiam consuetudo mala. Namque
Neglectis urenda filix innascitur agris.
Illuc prævertamur; amatorem quòd amicæ
Turpia decipiunt cæcum vitia, aut etiam ipsa hæc
Delectant; veluti Balbinum polypus‡ Agnæ.
Vellem in amicitiâ sic erraremus, et isti

* Haud fortasse minora. † Prætereas. *Sanad.*
‡ Polypus Hagnæ.

Errori nomen virtus posuisset honestum.
At, pater ut gnati, sic nos debemus, amici
Si quod sit vitium, non fastidire: strabonem
Appellat pætum pater; et pullum, malè parvus
Si cui filius est, ut abortivus fuit olim
Sisyphus; hunc Varum, distortis cruribus; illum
Balbutit Scaurum, pravis fultum malè talis.
Parciùs hic vivit; frugi dicatur: ineptus
Et jactantior hic paulò est; concinnus amicis
Postulat ut videatur: at est truculentior, atque
Plùs æquo liber; simplex, fortisque habeatur.
Caldior est: acres inter numeretur. Opinor,
Hæc res et jungit, junctos et servat amicos.
At nos virtutes ipsas invertimus, atque
Sincerum cupimus vas incrustare. Probus quis
Nobiscum vivit, multùm dimissus homo:* illi
Tardo cognomen pingui damus: hic fugit omnes
Insidias, nullique malo latus obdit apertum.
(Cùm genus hoc inter vitæ† versetur, ubi acris
Invidia, atque vigent ubi crimina) pro bene sano
Ac non incauto, fictum astutumque vocamus.
Simplicior quis et est; (qualem me sæpe libenter
Obtulerim tibi, Mæcenas) ut fortè legentem
Aut tacitum‡ impellat, quovis sermone molestus:
Communi sensu planè caret, inquimus. Eheu
Quam temerè in nosmet legem sancimus iniquam!
Nam vitiis nemo sine nascitur: optimus ille est,
Qui minimis urgetur. Amicus dulcis, ut æquum est,
Cùm mea compenset vitiis bona, pluribus hisce
(Si modò plura mihi bona sunt) inclinet, amari

* Homo ille. † Hoc inter vitæ versemur.
‡ Aut tacitum appellet. Impediat. *Bentl.*

Si volet; hac lege in trutinâ ponetur eâdem.
Qui ne tuberibus propriis offendat amicum
Postulat; ignoscat verrucis illius. Æquum est
Peccatis veniam poscentem reddere rursùs.
  Denique, quatenùs excidi penitùs vitium iræ,
Cætera item nequeunt stultis hærentia; cur non
Ponderibus modulisque suis ratio utitur? ac, res
Ut quæque est, ita suppliciis delicta coërcet?
Si quis eum servum, patinam qui tollere jussus
Semesos pisces tepidumque ligurrierit jus,
In cruce suffigat; Labeone insanior inter
Sanos dicatur. Quanto hoc furiosius, atque
Majus peccatum est? paulùm deliquit amicus;
Quod nisi concedas, habeare insuavis, acerbus;
Odisti et fugis, ut Drusonem debitor æris;
Qui nisi, cùm tristes misero venêre Calendæ,
Mercedem, aut nummos unde unde extricat, amaras,
Porrecto jugulo, historias, captivus ut, audit.
Comminxit lectum potus, mensâve catillum
Evandri manibus tritum* dejecit: ob hanc rem,
Aut positum ante meâ quia pullum in parte catini
Sustulit esuriens, minùs hoc jucundus amicus
Sit mihi? quid faciam, si furtum fecerit, aut si
Prodiderit commissâ fide, sponsumque negârit?
Queis paria esse fere placuit peccata, laborant
Cùm ventum ad verum est: sensus, moresque repugnant,
Atque ipsa utilitas, justi prope mater et æqui.

* Tortum. *Bentl.*

Cum prorepserunt primis animalia terris,
Mutum ac turpe pecus, glandem atque cubilia propter,
Unguibus, et pugnis, dein fustibus, atque ita porro
Pugnabant armis, quæ pòst fabricaverat usus:
Donec verba, quibus voces sensusque notarent,
Nominaque invenêre: dehinc absistere bello,
Oppida cœperunt munire, et ponere leges,
Ne quis fur esset, neu latro, neu quis adulter.
Nam fuit ante Helenam cunnus teterrima bellì
Causa: sed ignotis perierunt mortibus illi,
Quos, Venerem incertam rapientes more ferarum,
Viribus editior cædebat, ut in grege taurus.
Jura inventa metu injusti fateare necesse est,
Tempora si fastosque velis evolvere mundi.
Nec Natura potest justo secernere iniquum,
Dividit ut bona diversis, fugienda petendis.
Nec vincet ratio hoc, tantundem ut peccet, idemque,
Qui teneros caules alieni fregerit* horti,
Et qui nocturnus Divûm sacra legerit. Adsit
Regula, peccatis quæ pœnas irroget æquas:
Ne scuticâ dignum horribili sectêre flagello.
Nam, ut ferula cædas meritum majora subire
Verbera, non vereor: cùm dicas esse pares res
Furta latrociniis; et magnis parva mineris
Falce recisuram simili te, si tibi regnum
Permittant homines. Si dives, qui sapiens est,
Et sutor bonus, et solus formosus, et est rex:
Cur optas quod habes? Non nôsti quid pater, inquit,
Chrysippus dicat: Sapiens crepidas sibi nunquam,

* Infregerit. *Bentl.*

Nec soleas fecit: sutor tamen est sapiens*. Quò?
Ut quamvis tacet Hermogenes, cantor tamen, atque
Optimus est modulator: ut Alfenus vafer, omni
Abjecto instrumento artis, clausâque tabernâ,
†Sutor erat: sapiens operis sic optimus omnis
Est opifex solus, sic rex. Vellunt tibi barbam
Lascivi pueri, quos tu nisi fuste coërces,
Urgeris turbâ circum te stante, miserque
Rumperis, et latras, magnorum maxime regum.
Ne longum faciam, dum tu quadrante lavatum
Rex ibis; neque te quisquam stipator, ineptum
Præter Crispinum, sectabitur; et mihi dulces
Ignoscent, si quid peccavero stultus, amici:
Inque vicem illorum patiar delicta libenter,
Privatusque magis vivam te rege beatus.

* Est sapiens. Quî?
† Tonsor erat.

SATYRA IV.

Satyricorum poëtarum, ac suam præsertim in scribendo licentiam excusat.

EUPOLIS atque Cratinus, Aristophanesque Poëtæ,
Atque alii quorum comœdia prisca virorum est,
Si quis erat dignus describi, quòd malus aut fur,
Quòd mœchus foret, aut sicarius, aut alioqui
Famosus; multâ cum libertate notabant.
Hinc omnis pendet Lucilius, hosce secutus,
Mutatis tantùm pedibus numerisque; facetus,
Emunctæ naris, durus componere versus:
Nam fuit hoc vitiosus: in horâ sæpe ducentos,
Ut magnum, versus dictabat stans pede in uno:
Cùm flueret lutulentus, erat quod tollere velles:
Garrulus, atque piger scribendi ferre laborem;
Scribendi rectè: nam ut multum, nil moror. Ecce
Crispinus* minimo me provocat: Accipe, si vis,
†Accipe jam tabulas: detur nobis locus, hora,
Custodes; videamus, uter plus scribere possit.
Dî benè fecerunt, inopis me, quòdque pusilli
Finxerunt animi, rarò et perpauca‡ loquentis:
At tu conclusas hircinis follibus auras,
Usque laborantes, dum ferrum molliat ignis,
Ut mavis, imitare. Beatus Fannius ultrò
Delatis capsis et imagine: cùm mea nemo
Scripta legat, vulgo recitare timentis, ob hanc rem,

* Mimo me provocat. *Heins.* Nummo me. *Bentl.*

† Accipiam tabulas.

‡ Loquentem. *Lamb.*

Quod sunt, quos genus hoc minimè juvat, utpote plures
Culpari dignos. Quemvis* mediâ erue turbâ;
Aut† ob avaritiam, aut miserâ ambitione laborat.
Hic nuptarum insanit amoribus, hic puerorum:
Hunc capit argenti splendor: stupet Albius ære:
Hic mutat merces surgente à sole ad eum quo
Vespertina tepet regio: quin per mala præceps
Fertur, uti, pulvis collectus turbine: ne quid
Summâ deperdat metuens, aut ampliet ut rem.
Omnes hi metuunt versus; odêre poëtas.
Fœnum habet in cornu, longè fuge; dummodò risum
Excutiat sibi, non hic cuiquam parcet amico:
Et quodcunque semel chartis illeverit, omnes
Gestiet à furno redeuntes scire lacuque,
Et pueros et anus. Agedùm, pauca accipe contrà.
Primum ego me illorum, dederim quibus esse poëtas,‡
Excerpam numero; neque enim concludere versum
Dixeris esse satis; neque si quis scribat, uti nos,
Sermoni propiora, putes hunc esse poëtam.
Ingenium cui sit, cui mens divinior, atque os
Magna sonaturum, des nominis hujus honorem.
Idcircò quidam, comœdia, necne poëma
Esset, quæsivere: quòd acer spiritus ac vis,
Nec verbis nec rebus inest; nisi quòd pede certo
Differt sermoni, sermo merus. At pater ardens
Sævit, quòd meretrice nepos§ insanus amicâ
Filius, uxorem grandi cum dote recuset;

* Mediam eripe turbâ—elige.
† Ab avaritiâ. *Douza.*
‡ Poëtis. *Heins.*
§ Meretrice nepos insanit amicâ.

Ebrius et (magnum quod dedecus) ambulet ante
Noctem cùm facibus. Numquid Pomponius istis
Audiret leviora, pater si viveret? Ergo
Non satis est puris versum perscribere verbis;
Quem si dissolvas, quivis stomachetur eodem,
Quo personatus pacto pater. His, ego quæ nunc,
Olim quæ scripsit Lucilius, eripias si
Tempora certa modosque, et quod prius ordine verbum est,
Posterius facias, præponens ultima primis;
Non, ut si solvas, *Postquam discordia tetra*
Belli ferratos postes portasque refregit;
Invenias etiam disjecti membra poëtæ.
Hactenus hæc: aliàs, justum sit necne poëma,
Nunc illud tantum quæram; meritòne tibi sit
Suspectum genus hoc scribendi. Sulcius acer
Ambulat et Caprius, rauci malè, cumque libellis;
Magnus uterque timor latronibus: at benè si quis
Et puris vivat manibus; contemnat utrumque.
Ut sis tu similis Cœli Byrrhîque latronum:
Non ego sim Caprî neque Sulcî: cur metuas me?
Nulla taberna meos habeat neque pila libellos:
Queis manus insudet vulgi, Hermogenisque Tigellî.
Non recito cuiquam, nisi amicis, idque coactus;
Non ubivis, coramve quibuslibet. In medio qui
Scripta foro recitent, sunt multi; quique lavantes:
Suave locus voci resonat conclusus. Inanes
Hoc juvat, haud illud quærentes, num sine sensu,
Tempore num faciant alieno. Lædere gaudes,
* Inquit, et hoc studio pravus facis. Unde petitum

* Inquis: et hoc.

Hoc in me jacis? est auctor quis denique eorum
Vixi cum quibus? absentem qui rodit amicum;
Qui non defendit, alio culpante; solutos
Qui captat risus hominum, famamque dicacis;
Fingere qui non visa potest; commissa tacere
Qui nequit; hic niger est; hunc tu, Romane, caveto.
Sæpe tribus lectis videas cœnare quaternos:
E quibus* unus avet quâvis aspergere cunctos,
Præter eum qui præbet aquam; post, hunc quoque potus,
Condita cùm verax aperit præcordia Liber.
Hic tibi comis et urbanus, liberque videtur,
Infesto nigris: ego si risi, quòd ineptus
Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum,
Lividus et mordax videor tibi? Mentio si qua
De Capitolini furtis injecta Petillî
Te coram fuerit; defendas, ut tuus est mos;
Me Capitolinus convictore usus amicoque
A puero est, causâque meâ permulta rogatus
Fecit; et incolumis lætor quòd vivit in Urbe:
Sed tamen admiror, quo pacto judicium illud
Fugerit. Hic nigræ succus loliginis; hæc est
Ærugo mera: quod vitium procul abfore chartis,
Atque animo priùs, ut si quid promittere de me
Possum aliud, verè promitto. Liberiùs si
Dixero quid, si forte jocosius, hoc mihi juris
Cum veniâ dabis. Insuevit pater optimus hoc me,
Ut fugerem exemplis vitiorum quæque notando.
Cum me hortaretur, parce, frugaliter, atque
Viverem uti contentus eo quod mî ipse parasset;
Nonne vides, Albî ut male vivat filius? utque

* E quibus unus amet.

Barrus inops? magnum documentum, ne patriam rem
Perdere quis velit. A turpi meretricis amore
Cùm deterreret? Sectani dissimilis sis.
Ne sequerer mœchas, concessâ cùm Venere uti
Possem: Deprensi non bella est fama Treboni,
Aiebat. Sapiens, vitatu quidque petitu
Sit melius, causas reddet tibi: mî satis est, si
Traditum ab antiquis morem servare, tuamque,
Dum custodis eges, vitam famamque tueri
Incolumem possim. Simul ac duraverit ætas
Membra animumque tuum, nabis sine cortice. Sic me
Formabat puerum dictis: et sive jubebat
Ut facerem quid, Habes auctorem, quo facias hoc:
Unum ex judicibus selectis objiciebat:
Sive vetabat, An hoc inhonestum et inutile factu,
Necne sit, addubites, flagret rumore malo cùm
Hic atque ille?* Avidos vicinum funus ut ægros
Exanimat, mortisque metu sibi parcere cogit:
Sic teneros animos aliena opprobria sæpe
Absterrent vitiis. Ex hoc ego sanus ab illis,
Perniciem quæcunque ferunt: mediocribus, et queis
Ignoscas, vitiis teneor: fortassis et isthinc
Largitur abstulerit longa ætas, liber amicus,
Consilium proprium: neque enim, cùm lectulus, aut me
Porticus excepit, desum mihi: rectius hoc est;
Hoc faciens vivam meliùs, sic dulcis amicis
Occurram: hoc quidam non bellè: numquid ego illi

* Vides vicinum funus.

Imprudens olim faciam simile? Hæc ego mecum
Compressis agito labris. Ubi quid datur otî,
Illudo chartis. Hoc est mediocribus illis
Ex vitiis unum: cui si concedere nolis,
Multa poëtarum veniat manus, auxilio quæ
Sit mihi (nam multò plures sumus) ac veluti te
Judæi cogemus in hanc concedere turbam.

SATYRA V.

Iter quoddam suum Româ Brundusium usque singulari cum festivitate describit.

EGRESSUM magnâ me accepit Aricia Româ
Hospitio modico: rhetor comes Heliodorus,
*Græcorum longè doctissimus: inde Forum Appî,
Differtum nautis, cauponibus atque malignis.
Hoc iter ignavi divisimus, altiùs ac nos
Præcinctis, unum: minus est gravis Appia tardis.
Hìc ego, propter aquam, quòd erat deterrima, ventri
Indico bellum, cœnantes haud animo æquo
Expectans comites. Jam nox inducere terris
Umbras, et cœlo diffundere signa parabat:
Tum pueri nautis, pueris convicia nautæ
Ingerere. Huc appelle. Trecentos inseris: ohe
Jam satis est. Dum æs exigitur, dum mula ligatur
Tota abit hora. Mali culices, ranæque palustres
Avertunt somnos.† Absentem cantat amicam

* Græcorum linguæ doctissimus.

† Absentem ut cantat amicam.

Multâ prolutus vappâ nauta, atque viator
Certatim: tandem fessus dormire viator
Incipit; ac missæ pastum retinacula mulæ
Nauta piger saxo religat, stertitque supinus.
Jamque dies aderat, cùm nil procedere lintrem
Sentimus; donec cerebrosus prosilit unus,
Ac mulæ nautæque caput lumbosque saligno
Fuste dolat. Quartâ vix demum exponimur horâ.
Ora manusque tuâ* lavimus, Feronia, lymphâ.
Millia tum pransi tria repimus, atque subimus
Impositum saxis latè candentibus Anxur.
Huc venturus erat Mæcenas optimus atque
Cocceius, missi magnis de rebus uterque
Legati; aversos soliti componere amicos.
Hîc oculis ego nigra meis collyria lippus
Illinere. Intereà Mæcenas advenit atque
Cocceius, Capitoque simul Fonteius, ad unguem
Factus homo, Antonî, non ut magis alter, amicus.
Fundos Aufidio Lusco prætore libenter
Linquimus, insani ridentes præmia scribæ,
Prætextam, et latum clavum, prunæque batillum.
In Mamurrarum lassi deinde urbe manemus,
Murenâ præbente domum, Capitone culinam.
Postera lux oritur multò gratissima: namque
Plotius et Varius Sinuessæ, Virgiliusque
Occurrunt: animæ, quales neque candidiores
Terra tulit; neque queis me sit devinctior alter.
O, qui complexus, et gaudia quanta fuerunt!
Nil ego contulerim jucundo sanus amico.
Proxima Campano ponti quæ villula, tectum
Præbuit; et parochi, quæ debent, ligna salemque.
Hinc muli Capuæ clitellas tempore ponunt.

* Lavimur. *Heins.*

Lusum it Mæcenas; dormitum ego Virgiliusque:
Namque pilâ lippis inimicum et ludere crudis.
Hinc nos Coccei recipit plenissima villa,
Quæ super est Caudî cauponas. Nunc mihi paucis
Sarmenti scurræ pugnam Messîque Cicerri,
Musa, velim memores; et quo patre natus uterque
Contulerit lites. Messî clarum genus—Osci:
Sarmenti domina extat. Ab his majoribus orti
Ad pugnam venêre. Prior Sarmentus: Equi te
Esse feri similem dico. Ridemus; et ipse
Messius, Accipio; caput et movet. O! tua cornu
Ni foret exsecto frons, inquit, quid faceres; cùm
Sic mutilus minitaris? at illi fœda cicatrix
Setosam levi frontem turpaverat oris.
Campanum in morbum, in faciem permulta jocatus,
Pastorem saltaret uti Cyclopa, rogabat:
Nil illi larvâ aut tragicis opus esse cothurnis.
Multa Cicerrus ad hæc. Donâsset jamne catenam
Ex voto Laribus, quærebat: scriba quòd esset,
Deterius nihilo dominæ jus esse. Rogabat
Denique, Cur unquam fugisset, cui satis una
Farris libra foret, gracili sic, tamque pusillo.
Prorsùs jucundè cœnam produximus illam.
Tendimus hinc rectâ Beneventum; ubi sedulus hospes
Penè arsit, macros dum turdos versat in igne:
Nam vaga per veterem dilapso flamma culinam
Vulcano, summum properabat lambere tectum:
Convivas avidos cœnam, servosque timentes
Tum rapere, atque omnes restinguere velle videres.

Incipit ex illo montes Appulia notos
Ostentare mihi, quos torret Atabulus; et quos
Nunquam erepsêmus, nisi nos vicina Trivici
Villa recepisset, lachrymoso non sine fumo;
Udos cum foliis ramos urente camino.
Hîc ego mendacem stultissimus usque puellam
Ad mediam noctem expecto: somnus tamen aufert
Intentum Veneri: tum immundo somnia visu
Nocturnam vestem maculant, ventremque supinum.
Quatuor hinc rapimur viginti et millia rhedis,
Mansuri oppidulo, quod versu dicere non est,
Signis perfacile est. Venit vilissima rerum
Hîc aqua: sed panis longè pulcherrimus, ultrà
Callidus ut soleat humeris portare viator:
Nam Canusî lapidosus: aquæ non ditior urna;
Qui locus à forti Diomede est conditus olim.
Flentibus hinc Varius discedit mœstus amicis.
Inde Rubos fessi pervenimus; utpote longum
Carpentes iter, et factum corruptius imbri.
Postera tempestas melior, via pejor, ad usque
Barî mœnia piscosi: dehinc Gnatia lymphis
Iratis extructa dedit risusque jocosque;
Dum flammâ sine thura liquescere limine sacro
Persuadere cupit: credat Judæus Apella;
Non ego: namque Deos didici securum agere ævum;
Nec, si quid miri faciat natura, Deos id
Tristes ex alto cœli demittere tecto.
Brundusium longæ finis chartæque viæque.

SATYRA VI.

AD MÆCENATEM.

De verâ nobilitate.

Non, quia, Mæcenas, Lydorum quicquid Etruscos
Incoluit fines, nemo generosior est te;
Nec quòd avus tibi maternus fuit atque paternus,
Olim qui magnis* legionibus imperitârint;
Ut plerique solent, naso suspendis adunco
Ignotos, ut me libertino patre natum:
Cùm referre negas, quali sit quisque parente
Nàtus, dum ingenuus. Persuades hoc tibi verè,
Ante potestatem Tullî, atque ignobile regnum,
Multos sæpe viros nullis majoribus ortos,
Et vixisse probos, amplis et honoribus auctos.
Contrà, Lævinum, Valerî genus, unde Superbus
Tarquinius† regno pulsus fuit, unius assis
Non unquam pretio pluris licuisse, notante
Judice, quem nôsti, populo; qui stultus honores
Sæpe dat indignis, et famæ servit ineptus;
Qui stupet in titulis, et imaginibus. Quid oportet
Nos facere, à vulgo‡ longè latèque remotos?
Namque esto, populus Lævino mallet honorem,
Quàm Decio mandare novo; censorque moveret
Appius, ingenuo si non essem patre natus:
Vel meritò, quoniam in propriâ non pelle quiêssem.

* Legionibus imperitarent.
† Regno pulsus fugit.
‡ Longo latèque remotos.

Sed fulgente trahit constrictos gloria curru
Non minùs ignotos generosis.* Quò tibi, Tulli,
Sumere depositum clavum, fierique tribuno?
Invidia accrevit, privato quæ minor esset.
Nam ut quisque insanus nigris medium impediit crus
Pellibus, ac latum demisit pectore clavum;
Audit continuò: Quis homo hic? et quo patre natus?
Ut si qui ægrotet quo morbo Barrus, haberi
Et cupiat formosus; eat quâcunque, puellis
Injiciat curam quærendi singula; quali
Sit facie, surâ quali, pede, dente, capillo:
Sic qui promittit, cives, Urbem sibi curæ,
Imperium fore, et Italiam, et delubra Deorum;
Quo patre sit natus, num ignotâ matre inhonestus,
Omnes mortales curare et quærere cogit.
Tune Syri, Damæ, aut Dionysî filius, audes
Dejicere è saxo cives, aut tradere Cadmo?
At Novius collega gradu post me sedet uno;
Namque est ille, pater quod erat meus. Hoc tibi Paulus,
Et Messala videris? At hic, si plaustra ducenta,
Concurrantque foro tria funera, magna sonabit,
Cornua quod vincatque tubas: saltem tenet hoc nos.
Nunc ad me redeo libertino patre natum:
Quem rodunt omnes libertino patre natum.
Nunc, quia, Mæcenas, tibi sum convictor; at olim,
Quòd mihi parêret legio Romana tribuno.
Dissimile hoc illi est: quia non, ut forsit honorem

* Quo tibi Tilli.

Jure mihi invideat quivis, ita te quoque amicum;
Præsertim cautum dignos assumere, pravâ
Ambitione procul. Felicem dicere non hoc
Me possum, casu quòd te sortitus amicum:
*Nulla etenim tibi me fors obtulit: optimus olim
Virgilius, post hunc Varius, dixêre quid essem.
Ut veni coram, singultim pauca locutus,
(Infans namque pudor prohibebat plura profari)
Non ego me claro natum patre, non ego circum
Me Satureiano vectari rura caballo,
Sed, quod eram, narro: respondes, ut tuus est mos,
Pauca: abeo; et revocas nono post mense, jubesque,
Esse in amicorum numero: magnum hoc ego duco,
Quòd placuit tibi, qui turpi secernis honestum,
Non patre præclaro, sed vitâ et pectore puro.
Atqui si vitiis mediocribus ac mea paucis
Mendosa est natura, alioqui recta (velut si
Egregio inspersos reprendas corpore nævos)
Si neque avaritiam, neque sordes, ac mala lustra
Objiciet verè quisquam mihi; purus et insons,
(Ut me collaudem) si et vivo carus amicis,
Causa fuit pater his: qui macro pauper agello
Noluit in Flavî ludum me mittere, magni
Quò pueri magnis è centurionibus orti,
Lævo suspensi loculos tabulamque lacerto,
Ibant octonis referentes Idibus æra:
Sed puerum est ausus Romam portare, docendum
Artes, quas doceat quivis eques atque senator,
Semet prognatos; vestem, servosque sequentes
In magno ut populo, si quis vidisset, avitâ

* Nulla etenim mihi te.

Ex re præberi sumptus mihi crederet illos.
Ipse mihi custos incorruptissimus omnes
Circum doctores aderat. Quid multa? pudicum
(Qui primus virtutis honos) servavit ab omni
Non solùm facto, verùm opprobrio quoque turpi:
Nec timuit, sibi ne vitio quis verteret, olim
Si præco parvas, aut (ut fuit ipse) coactor
Mercedes sequerer; neque ego essem questus.* Ob hoc nunc
Laus illi debetur, et à me gratia major.
Nil me pœniteat sanum patris hujus: eòque
Non, ut magna dolo factum negat esse suo pars,
Quòd non ingenuos habeat clarosque parentes,
Sic me defendam. Longe mea discrepat istis
Et vox et ratio. Nam si natura juberet
A certis annis ævum remeare peractum,
Atque alios legere ad fastum quoscunque parentes
Optaret sibi quisque: meis contentus, honestos
Fascibus et sellis nollem mihi sumere; demens
Judicio vulgi, sanus fortasse tuo; quòd
Nollem onus, haud unquam solitus, portare molestum.
Nam mihi continuò major quærenda foret res,
Atque salutandi plures; ducendus et unus
Et comes alter, uti ne solus rusve peregrève
Exirem; plures calones, atque caballi
Pascendi; ducenda petorrita. Nunc mihi curto
Ire licet mulo, vel, si libet, usque Tarentum;
Mantica cui lumbos onere ulceret, atque eques armos.
Objiciet nemo sordes mihi,† quas tibi, Tulli,

* Ad hæc nunc.
† Quas tibi Tilli.

Cùm Tiburte viâ prætorem quinque sequuntur
Te pueri, lasanum portantes œnophorumque.
Hoc ego commodiùs, quàm tu, præclare senator,
Millibus atque aliis vivo. Quâcunque libido est,
Incedo solus: pecunctor quanti olus, ac far:
Fallacem Circum, vespertinumque pererro
Sæpe forum: assisto divinis: inde domum me
Ad porri et ciceris refero laganique catinum.
Cœna ministratur pueris tribus; et lapis albus
Pocula cum cyatho duo sustinet; adstat echinus
Vilis, cum paterâ guttus, Campana supellex.
Deinde eo dormitum, non solicitus, mihi quòd cras
Surgendum sit mane, obeundus Marsya, qui se
Vultum ferre negat Noviorum posse minoris.
Ad quartam jaceo; post hanc vagor, aut* ego lecto
Aut scripto quod me tacitum juvet, ungor olivo,
Non quo fraudatis immundus Natta lucernis.
Ast ubi me fessum sol acrior ire lavatum
Admonuit,† fugio rabiosi tempora signi.
Pransus non avidè, quantum interpellet inani
Ventre diem durare, domesticus otior. Hæc est
Vita solutorum miserâ ambìtione gravique.
His me consolor, victurum suaviùs, ac si
Quæstor avus, pater atque meus, patruusque fuissent.

* Ego, lecto aut scripto quod me tacitum juvet, ungor olivo, *Disparent hæc verba, in participia migrantia, suntque, Abl. casus absol. pos.* Ains.

† Campum lusumque trigonem.

SATYRA VII.

Rupilii et Persii rixam facetè describit.

PROSCRIPTI Regis Rupilî pus atque venenum
Hybrida quo pacto sit Persius ultus, opinor
Omnibus et lippis notum et tonsoribus esse.
Persius hic permagna negotia dives habebat
Clazomenis, etiam lites cum Rege molestas;
Durus homo, atque odio qui posset vincere Regem;
Confidens, tumidusque: adeò sermonis amari,
Sisennas, Barros ut equis præcurreret albis.
Ad Regem redeo. Postquam nihil inter utrumque
Convenit; hoc etenim sunt omnes jure molesti,
Quo fortes, quibus adversum bellum incidit. Inter
Hectora Priamiden, animosum atque inter Achillem
Ira fuit capitalis, ut ultima divideret mors:
Non aliam ob causam, nisi quòd virtus in utroque
Summa fuit. Duo si* discordia vexet inertes,
Aut si disparibus bellum incidat, ut Diomedi
Cum Lycio Glauco, discedat pigrior, ultrò
Muneribus missis. Bruto prætore tenente
Ditem Asiam, Rupilî et Persî par pugnat, uti non
†Compositi meliùs cum Bitho Bacchius. In jus
Acres procurrunt: magnum spectaculum uterque.

* Discordia verset inertes.
† Compositus meliùs.

Persius exponit causam; ridetur ab omni
Conventu; laudat Brutum, laudatque cohortem;
Solem Asiæ Brutum appellat, stellasque salubres
Appellat comites, excepto Rege: canem illum,
Invisum agricolis sidus venisse: ruebat
Flumen ut hibernum, fertur quò rara securis.
Tum Prænestinus† salso multoque fluenti
Expressa arbusto regerit convitia; durus
Vindemiator, et invictus, cui sæpe viator
Cessisset, magna compellans voce cuculum.
At Græcus, postquam est Italo perfusus aceto,
Persius exclamat: Per magnos, Brute, Deos te
Oro, qui reges consuêris tollêre, cur non
Hunc Regem jugulas? operum hoc, mihi crede,
tuorum est.

† Salso multùmque fluenti

SATYRA VIII.

Conqueritur Priapus Esquilinum montem veneficarum incantationibus infestari.

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum:
Cùm faber, incertus scamnum faceretne Priapum,
Maluit esse Deum: Deus inde ego, furum aviumque
Maxima formido: nam fures dextra coërcet,
Obscœnoque ruber porrectus ab inguine palus:
Ast importunas volucres in vertice arundo
Terret fixa, vetatque novis considere in hortis.
Huc prius angustis ejecta cadavera cellis
Conservus vili portanda locabat in arcâ:
Hoc miseræ plebi stabat commune sepulchrum,
Pantolabo scurræ, Nomentanoque nepoti.
Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum
Hîc dabat; hæredes monumentum ne sequeretur.
Nunc licet Esquiliis habitare salubribus, atque
Aggere in aprico spatiari; quò* modò tristes
Albis informem spectabant ossibus agrum.
Cùm mihi non tantùm furesque, feræque suëtæ
Hunc vexare locum, curæ sunt atque labori,
Quantum carminibus quæ versant atque venenis
Humanos animos: has nullo perdere possum,
Nec prohibere modo, simul ac vaga luna decorum
Protulit os, quin ossa legant herbasque nocentes.
Vidi egomet nigrâ succinctam vadere pallâ
Canidiam, pedibus nudis, passoque capillo,

* Quâ modo tristes. *Bentl.*

Cum Saganâ majore ululantem: pallor utrasque
Fecerat horrendas aspectu: scalpere terram
Unguibus, et pullam divellere mordicùs agnam
Cœperunt. Cruor in fossam confusus, ut inde
Manes elicerent, animas responsa daturas.
Lanea, et effigies erat, altera cerea: major
Lanea, quæ pœnis compesceret inferiorem.
Cerea suppliciter stabat*, servilibus, utque
Jam peritura, modis. Hecaten vocat altera, sævam
Altera Tisiphonen: serpentes, atque videres
Infernas errare canes; lunamque rubentem,
Ne foret his testis, post magna latere sepulchra.
Mentior at si quid, merdis caput inquiner albis
Corvorum; atque in me veniant mictum atque cacatum
Julius, et fragilis Pediatia, furque Voranus.
Singula quid memorem? quo pacto alterna loquentes
Umbræ cum Saganâ resonarent† triste et acutum?
Utque lupi barbam variæ cum dente colubræ
Abdiderint furtim terris? et imagine cereâ
Largior arserit ignis? et ut non testis inultus
Horruerim voces Furiarum et facta duarum?
Nam, displosa sonat quantùm vesica, pepedi
Diffissâ nate ficus: at illæ currere in urbem.
Canidiæ dentes, altum Saganæ caliendrum
Excidere, atque herbas, atque incantata lacertis
Vincula, cum magno risuque jocoque videres.

* Servilibus ut quæ.
† Resonarint. *Bentl.*

SATYRA IX.

Quantas ab importuni hominis loquacitate habuerit molestias.

IBAM* fortè Viâ Sacrâ; sicut meus est mos,
Nescio quid meditans nugarum, et totus in illis:
Accurrit quidam, notus mihi nomine tantùm:
Arreptâque manu, Quid agis, dulcissime rerum?
Suaviter, ut nunc est, inquam; et cupio omnia quæ vis.
Cùm adsectaretur; numquid vis? occupo: at ille,
Nôris nos, inquit: docti sumus. Hic ego, Pluris
Hoc, inquam, mihi eris. Miserè discedere quærens,
Ire modò ociùs, interdum consistere, in aurem
Dicere nescio quid puero: cum sudor ad imos
Manaret talos; O te, Bollane, cerebri
Felicem! aiebam tacitus. Cùm quidlibet ille
Garriret, vicos, urbem laudaret; ut illi
Nil respondebam: Miserè cupis, inquit, abire,
Jamdudum video; sed nil agis; usque tenebo:
†Persequar. Hinc quo nunc iter est tibi? Nil opus est te
Circumagi: quendam volo visere non tibi notum;
Trans Tiberim longè cubat is, propè Cæsaris hortos.
Nil habeo quod agam, et non sum piger; usque sequar te.
Demitto auriculas, ut iniquæ mentis asellus,

* Ibam ut fortè viâ sacrâ. *Bentl.*
† Prosequar hinc.

Cùm gravius dorso subiit onus. Incipit ille:
Si bene me novi, non Viscum pluris amicum,
Non Varium facies: nam quis me scribere plures;
Aut citiùs possit versus? quis membra movere
Mollius? invideat quod et Hermogenes, ego canto.
Interpellandi locus hic erat. Est tibi mater,
Cognati, queis te salvo est opus? Haud mihi quisquam:
Omnes composui. Felices! nunc ego resto.
Confice: namque instat fatum mihi triste, Sabella
Quod puero cecinit, dívinâ motâ anus urnâ:
Hunc neque dira venena, nec hosticus auferet ensis,
Nec laterum dolor, aut tussis, nec tarda podagra:
Garrulus hunc quando consumet cunque: loquaces,
Si sapiet, vitet, simul atque adoleverit ætas.
Ventum erat ad Vestæ, quartâ jam parte diei
Præteritâ: et casu tunc respondere* vadato
Debebat; quod ni fecisset, perdere litem.
Si me amas, inquit, paulùm hìc ades. Inteream, si
Aut valeo stare, aut novi civilia jura:
Et propero, quò scis. Dubius sum quid faciam, inquit;
Tene relinquam, an rem. Me sodes. Non faciam, ille:
Et præcedere cœpit. Ego, ut contendere durum est
Cum victore, sequor. Mæcenas quomodo tecum?
Hinc repetit. Paucorum hominum, et mentis benè sanæ.
Nemo dexteriùs fortunâ est usus: haberes

* Vaditus. *Bentl.*

Magnum adjutorem, posset qui ferre secundas,
Hunc hominem velles si tradere: disperearn, ni
Summôsses omnes. †Non isto vivitur illic,
Quo tu rere, modo: domus hâc nec purior ulla est,
Nec magis his aliena malis: *nil mî officit unquam,
Ditior hic, aut est quia doctior: est locus uni-
Cuique suus. Magnum narras, vix credibile. Atqui
Sic habet. Accendis, quare cupiam magis illi
Proximus esse. Velis tantummodò: quæ tua virtus,
Expugnabis: et est qui vinci possit: eòque
Difficilis aditus primos habet. Haud mihi deero:
Muneribus servos corrumpam; non, hodiè si
Exclusus fuero, desistam; tempora quæram;
Occurram in triviis; deducam: nil sine magno
Vita labore dedit mortalibus. Hæc dum agit, ecce
Fuscus Aristius occurrit, mihi carus, et illum
Qui pulchrè nôsset. Consistimus. Unde venis? et
Quò tendis? rogat, et respondet. Vellere cœpi,
Et prensare manu lentissima brachia, nutans,
Distorquens oculos, ut me eriperet. Malè salsus
Ridens dissimulare: meum jecur urere bilis.
Certè nescio quid secretò velle loqui te
Aiebas mecum. Memini benè; sed meliori
Tempore dicam: hodiè tricesima sabbata. Vin' tu
Curtis Judæis oppedere? Nulla mihi, inquam,
Religio est. At mî: sum paulò infirmior, unus
Multorum. Ignosces: alias loquar. Hunccine solem
Tam nigrum surrexe mihi? fugit impròbus, ac me

† Non isto vivimus illîc.

Sub cultro linquit. Casu venit obvius illi
Adversarius; et, Quò tu, turpissimè? magnâ
Exclamat voce, et, Licet antestari? Ego vero
Oppono auriculam: rapit in jus, clamor utrinque,
Undique concursus. Sic me servavit Apollo.

SATYRA X.

Suum de Lucilio judicium tuetur, et egregia scribendarum satyrarum præcepta aspergit.

NEMPE incomposito dixi pede currere versus
Lucilî. Quis tam Lucilî fautor ineptè est,
Ut non hoc fateatur? At idem, quod sale multo
Urbem defricuit, chartâ laudatur eâdem.
Nec tamen hoc tribuens, dederim quoque cætera: nam sic
Et Laberî mimos, ut pulchra poëmata, mirer.
Ergo non satis est risu diducere rictum
Auditoris; et est quædam tamen hîc quoque virtus:
Est brevitate opus, ut currat sententia, neu se
Impediat verbis lassas onerantibus aures:
Et sermone opus est, modò tristi, sæpe jocoso,
Defendente vicem modò rhetoris atque poëtæ;
Interdum urbani parcentis viribus, atque
Extenuantis eas consultò. Ridiculum acri
Fortiùs ac meliùs magnas plerumque secat res.
Illi, scripta quibus comœdia prisca viris est,
Hoc stabant, hoc sunt imitandi: quos neque pulcher
Hermogenes unquam legit, neque simius iste,

Nil præter Calvum et doctus cantare Catullum.
At magnum fecit, quòd verbis Græca Latinis
Miscuit. O seri studiorum! quine putetis
Difficile et mirum, Rhodio quod Pitholeonti
Contigit. At sermo linguâ concinnus utrâque
Suavior, ut Chio nota si commista Falerni est.
Cùm versus facias, teipsum percontor, an, et cùm
Dura tibi peragenda rei sit causa Petillî,
Scilicet oblitus* patriæque patrisque, Latinè
Cùm Pedius causas exsudet, Poplicola, atque
Corvinus, patriis intermiscere petita
Verba foris malis, Canusini more bilinguis?
Atqui ego cùm Græcos facerem, natus mare citra,
Versiculos, vetuit me tali voce Quirinus
Post mediam noctem visus, cùm somnia vera:
In silvam non ligna feras insaniùs, ac si
Magnas Græcorum malis implere catervas.
Turgidus Alpinus jugulat dum Memnona dumque
†Diffingit Rheni luteum caput; hæc ego ludo;
Quæ nec in æde sonent certantia, judice Tarpa;
Nec redeant iterùm atque iterùm spectanda theatris.
Argutâ meretrice potes, Davoque Chremeta
Eludente senem, comis garrire libellos,
Unus vivorum, Fundani: Pollio regum
Facta canit pede ter percusso: forte epos acer,
Ut nemo, Varius ducit; molle atque facetum
Virgilio annuerunt gaudentes rure Camœnæ.
Hoc erat, experto frustrà Varrone Atacino,
Atque quibusdam aliis, meliùs quod scribere possem,

* Patriæ patrisque Latini.
† Defingit Rheni lutei.

Inventore minor: neque ego illi detrahere ausim
Hærentem capiti multâ cum laude coronam.
At dixi fluere hunc lutulentum, sæpe ferentem
Plura quidem tollenda relinquendis. Age, quæso,
Tu nihil in magno doctus reprendis Homero?
Nil comis tragici mutat Lucilius Accî?
Non ridet versus Ennî gravitate minores,
Cùm de se loquitur, non ut majore reprensis?
Quid vetat et nosmet Lucilî scripta legentes
Quærere, num illius, num rerum dura negârit
Versiculos natura magis factos et euntes
Mollius? ac si quis, pedibus quid claudere senis
Hoc tantùm contentus, amet scripsisse ducentos
Ante cibum versus, totidem cœnatus: Etrusci
Quale fuit Cassî rapido ferventius amni
Ingenium; capsis quem fama est esse librisque
Ambustum propriis. Fuerit Lucilius, inquam,
Comis et urbanus, fuerit limatior idem,
Quàm rudis, et Græcis intacti carminis auctor,
Quàmque poëtarum seniorum turba: sed ille
Si foret hoc nostrum fato delatus in ævum,
Detereret sibi multa: recideret omne, quodultra
Perfectum traheretur: et in versu faciendo
Sæpe caput scaberet, vivos et roderet ungues.
Sæpe stylum vertas, iterùm quæ digna legi sint
Scripturus; neque, te ut miretur turba, labores,
Contentus paucis lectoribus. An tua demens
Vilibus in ludis dictari carmina malis?
Non ego: nam satis est equitem mihi plaudere: ut audax,
Contemptis aliis, explosa Arbuscula dixit.
Men' moveat cimex Pantilius? aut crucier,* quòd

* Aut crucior quòd.

Vellicet absentem Demetrius? aut quòd ineptus
Fannius Hermogenis lædat conviva Tigellî?
Plotius, et Varius, Mæcenas, Virgiliusque,
Valgius, et probet hæc Octavius, optimus atque
Fuscus; et hæc utinam Viscorum laudet uterque:
Ambitione relegatâ, te dicere possum,
Pollio; te, Messala, tuo cum fratre; simulque
Vos* Bibuli, et Servi; simul his te, candide Furni;
Complures alios, doctos ego quos et amicos
Prudens prætereo: quibus hæc, sint qualiacunque,
Arridere velim; doliturus, si placeant spe
Deterius nostrâ. Demetri, teque Tigelli,
Discipularum inter jubeo plorare cathedras.
I puer, atque meo citus hæc subscribe libello.

* Vos Bibule, et Servi. *Heins.*

Q. HORATII FLACCI

SATYRARUM

LIBER II.

SATYRA I.

Fingit se cum Trebatio deliberare utrum à scribendis satyris abstineat.

Sunt quibus in satyrâ videar nimis acer, et ultra
Legem tendere opus: sine nervis altera quicquid
Composui pars esse putat, similesque meorum
Mille die versus deduci posse. Trebati,
Quid faciam, prescribe. Quiescas. Ne faciam, inquis,
Omninò versus? Aio. Peream malè, si non
Optimum erat; verùm nequeo dormire. Ter uncti
Transnanto Tiberim, somno quibus est opus alto;
Irriguumque mero sub noctem corpus habento.
Aut, si tantus amor* scribendi te rapit, aude
Cæsaris invicti res dicere, multa laborum
Præmia laturus. Cupidum, pater optime, vires
Deficiunt: neque enim quivis horrentia pilis

* Scribendi te capit.

Agmina, nec fractâ pereuntes cuspide Gallos,
Aut labentis equo describat vulnera Parthi.
Attamen et justum poteras et* scribere fortem,
Scipiadam ut sapiens Lucilius. Haud mihi deero,
Cùm res ipsa feret: nisi dextro tempore, Flacci,
Verba per attentam non ibunt Cæsaris aurem;
Cui malè si palpere, recalcitrat undique tutus.
Quantò rectius hoc, quàm tristi lædere versu
Pantolabum scurram, Nomentanumque nepotem?
Cum sibi quisque timet, quanquam est intactus, et odit?
Quid faciam? Saltat Milonius, ut semel icto
Accessit fervor capiti, numerusque lucernis.
Castor gaudet equis; ovo prognatus eodem,
Pugnis: quot capitum vivunt, totidem studiorum
Millia: me pedibus delectat claudere verba,
Lucilî ritu, nostrûm melioris utroque.
Ille velut fidis arcana sodalibus olim
Credebat libris† neque, si malè cesserat, usquam
Decurrens aliò; neque si benè: quò fit, ut omnis
Votivâ pateat veluti descripta tabellâ,
Vita senis. Sequor hunc, Lucanus an Appulus, anceps:
Nam Venusinus arat finem sub utrumque colonus,
Missus ad hoc, pulsis (vetus est ut fama) Sabellis,
Quò ne per vacuum Romano incurreret hostis;
Sive quòd Appula gens, seu quod Lucania bellum
Incuteret violenta. Sed hic stylus haud petet ultrò

* Dicere. *Sanad.*

† Neque, si malè gesserat.

Quemquam animantem, et me veluti custodiet ensis
Vaginâ tectus: quem cur distringere coner,
Tutus ab infestis latronibus? O pater et rex
Jupiter, ut pereat positum rubigine telum;
Nec quisquam noceat cupido mihi pacis! at ille,
Qui me commôrit, melius non tangere, clamo,
Flebit, et insignis totâ cantabitur Urbe.
Cervius iratus leges minitatur et urnam;
Canidia Albutî, quibus est inimica, venenum;
Grande malum Turius, si quid se judice certes.
Ut, quo quisque valet, suspectos terreat; utque
*Imperet hoc natura potens, sic collige mecum.
Dente lupus, cornu taurus petit; undè, nisi intùs
Monstratum? Scævæ vivacem crede nepoti
Matrem; nil faciet sceleris pia dextera; mirum!
Ut neque calce lupus quemquam, neque dente petit bos;
Sed mala tollet anum vitiato melle cicuta.
Ne longum faciam; seu me tranquilla senectus
Exspectat; seu mors atris circumvolat alis;
Dives, inops, Romæ, seu fors ita jusserit, exsul;
Quisquis erit vitæ, scribam, color. O puer, ut sis
Vitalis metuo; et majorum ne quis amicus
Frigore te feriat. Quid? cùm est Lucilius ausus
Primus in hunc operis componere carmina morem,
Detrahere et pellem, nitidus quâ quisque per ora
Cederet, introrsùm turpis; num Lælius, aut qui
Duxit ab oppressâ meritum Carthagine nomen,
Ingenio offensi? aut læso doluêre Metello?
Famosisque Lupo coöperto versibus? atqui

* Imperitet natura. *Sanad.*

Primores populi arripuit populumque tributim;
Scilicet uni æquus virtuti atque ejus amicis.
Quin, ubi se à vulgo et scenâ in secretâ remôrant
Virtus Scipiadæ et mitis sapientia Lælî;
Nugari cum illo, et discincti ludere, donec
Decoqueretur olus, soliti. Quicquid sum ego, quamvis
Infra Lucilî censum ingeniumque; tamen me
Cum magnis vixisse invita fatebitur usque
Invidia; et fragili quærens illidere dentem,
Offendet solido: nisi quid tu, docte Trebati,
Dissentis. Equidem nihil hîc diffindere possum.
Sed tamen ut monitus caveas, ne fortè negotî
Incutiat tibi quid sanctarum inscitia legum:
Si mala condiderit in quem quis carmina, jus est
Judiciumque. Esto, si quis mala: sed bona si quis
Judice condiderit* laudatus Cæsare; si quis
Opprobriis dignum† latraverit, integer ipse—
Solventur risu tabulæ: tu missus abibis.

* Laudatur Cæsare. † Laceraverit. *Bentl.*

SATYRA II.

De frugalitate.

Quæ virtus et quanta, boni, sit vivere parvo—
Nec meus hic sermo est,* sed quæ præcepit Ofellus,
Rusticus, abnormis sapiens, crassâque Minerva;
Discite, non inter lances mensasque nitentes;
Cùm stupet insanis acies fulgoribus, et cùm
Acclinis falsis animus meliora recusat:
Verùm hîc impransi mecum disquirite. Cur hoc?
Dicam, si potero. Malè verum examinat omnis
Corruptus judex. Leporem sectatus, equove
Lassus ab indomito; vel si Romana fatigat
Militia assuetum Græcari; seu pila velox,
Molliter austerum studio fallente laborem;
Seu te discus agit, pete cedentem aëra disco;
Cùm labor† extuderit fastidia; siccus, inanis,
Sperne cibum vilem; nisi Hymettia mella Falerno
Ne biberis diluta: foris est promus, et atrum
Defendens pisces hiemat mare: cum sale panis
Latrantem stomachum benè leniet. Undè putas, aut
Quî partum? Non in caro nidore voluptas
Summa sed in teipso est. Tu pulmentaria quære
Sudando: pinguem vitiis albumque nec ostrea,
Nec scarus, aut poterit peregrina juvare lagoïs.
Vix tamen eripiam posito pavone, velis quin
Hoc potiùs, quàm gallinâ tergere palatum,

* Sed quem præcepi. † Expulerit. *Bentl.*

Corruptus vanis rerum: quia veneat auro
Rara avis, et pictà pandat spectacula caudâ:
Tanquam ad rem attineat quidquam. Num vesceris istà,
Quam laudas, plumâ? cocto num adest honor idem?
Carne tamen quamvis distat nihil, hâc magis illâ;
Imparibus formis deceptum te patet: esto.
Unde datum sentis, lupus hic, Tiberinus, an alto
Captus hiet? pontesne inter jactatus, an amnis
Ostia sub Tusci? Laudas, insane, trilibrem
Mullum; in singula quem minuas pulmenta necesse est.
Ducit te species, video. Quò pertinet ergo
Proceros odisse lupos? quia scilicet illis
Majorem natura modum dedit, his breve pondus.
Jejunus rarò stomachus vulgaria temnit.
Porrectum magno magnum spectare catino
Vellem, ait Harpyiis gula digna rapacibus. At vos
Præsentes Austri, coquite horum obsonia: quanquam
Putet aper rhombusque recens, mala copia quando
Ægrum solicitat stomachum; cùm rapula plenus
Atque acidas mavult inulas. Nec dum omnis abacta
Pauperies epulis regum; nam vilibus ovis,
Nigrisque est oleis hodiè locus. Haud ita pridem
Gallonî* præconis erat acipensere mensa
Infamis: quid? tum rhombos† minùs æquor alebat?

* Prætoris. *Sanad.*
† Minus æquora alebant.

Tutus erat rhombus, tutoque ciconia nido,
Donec vos auctor docuit prætorius. Ergo
Si quis nunc mergos suaves edixerit assos,
Parebit pravi docilis Romana juventus.
Sordidus à tenui victu distabit, Ofello
Judice: nam frustrà vitium vitaveris illud,
*Si te aliò pravus detorseris. Avidienus,
Cui Canis ex vero ductum cognomen adhæret,
Quinquennes oleas est, et silvestria corna;
Ac, nisi mutatum, parcit defundere vinum; et
Cujus odorem olei nequeas perferre, (licebit
Ille repotia, natales, aliosve dierum
Festos albatus celebret,) cornu ipsi bilibri
Caulibus instillat, veteris non parcus aceti.
Quali igitur victu sapiens utetur? et horum
Utrum imitabitur? hâc urget lupus, hâc canis, aiunt.†
Mundus erit, qui non offendet sordibus, atque
In neutram partem cultûs miser. Hic neque servis
Albutî senis exemplo, dum munia didit,
Sævus erit: nec sic ut simplex Nævius, unctam
Convivis præbebit aquam: vitium hoc quoque magnum.
Accipe nunc, victus tenuis quæ, quantaque secum
Afferat. In primis valeas benè: nam variæ res
Ut noceant homini, credas, memor illius escæ
Quæ simplex olim tibi sederit. At simul assis
Miscueris elixa, simul conchylia turdis;
Dulcia se in bilem vertent, stomachoque tumultum

* Si te aliò pravum.
† Angit. *Minel.*

Lenta feret pituita. Vides, ut pallidus omnis
Cœnâ desurgat dubiâ? Quin corpus onustum
Hesternis vitiis animum quoque prægravat unà,
Atque adfigit humo* divinæ particulam auræ.
Alter, ubi dicto citius curata sopori
Membra dedit, vegetus præscripta ad munia surgit.
Hic tamen ad melius poterit transcurrere quondam;
Sive diem festum rediens advexerit annus;
Seu recreare volet tenuatum corpus, ubique
Accedent anni; et tractari molliùs ætas
Imbecilla volet; tibi quidnam accedet ad istam,
Quam puer et validus præsumis, mollitiem; seu
Dura valetudo inciderit, seu tarda senectus?
  Rancidum aprum antiqui laudabant; non quia nasus
Illis nullus erat; sed, credo, hâc mente, quòd hospes
Tardius adveniens, vitiatum commodius, quàm
Integrum edax dominus consumeret. Hos utinam inter
Heroas natum tellus me prima tulisset!
  Das aliquid famæ, quæ carmine gratior aurem
Occupat humanam? grandes rhombi, patinæque
Grande ferunt unà cum damno dedecus. Adde
Iratum patruum, vicinos, te tibi iniquum,
Et frustrà mortis cupidum, cùm deërit egenti
As, laquei pretium. Jure, inquis, Trasius istis
Jurgatur verbis: ego vectigalia magna
Divitiasque habeo tribus amplas regibus. Ergo
Quod superat, non est meliùs quo insumere possis?

* Atque adfiigit humo.

Cur eget indignus quisquam, te divite? quare
Templa ruunt antiqua Deûm? cur, improbe, caræ
Non aliquid patriæ tanto emetiris acervo?
Uni nimirum tibi rectè semper erunt res?*
O magnus posthàc inimicis risus! uterne
Ad casus dubios fidet sibi certiùs: hic, qui
Pluribus assuêrit mentem corpusque superbum?
An qui contentus parvo, metuensque futuri,
In pace, ut sapiens, aptârit idonea bello?
Quo magis his credas: puer hunc ego parvus Ofellum
Integris opibus novi non latiùs usum,
Quam nunc accisis. Videas metato in agello,
Cum pecore et gnatis, fortem mercede colonum,
Non ego, narrantem, temerè edi luce profestâ
Quidquam præter olus fumosæ cum pede pernæ:
Ac mihi, seu longum post tempus venerat hospes,
Sive operum vacuo gratus conviva per imbrem
Vicinus; benè erat, non piscibus urbe petitis,
Sed pullo, atque hœdo: tum pensilis uva secundas
Et nux ornabat mensas, cum duplice ficu.
Post hoc ludus erat culpâ potare magistrâ:†
Ac venerata Ceres, ut culmo surgeret alto,‡
Explicuit vino contractæ seria frontis.
Sæviat, atque novos moveat fortuna tumultus;
Quantum hinc imminuet? quantò aut ego parciùs, aut vos,
O pueri, nituistis, ut huc novus incola venit?
Nam propriæ telluris herum natura; neque illum,
Nec me, nec quenquam statuit: nos expulit ille;

* Eunt res. *Heins.*
† Cuppa potare magistra.
‡ Ita culmo surgeret alto.

Illum aut nequities, aut vafri inscitia juris,
Postremò expellet certè vivacior hæres.
Nunc ager Umbreni sub nomine, nuper Ofelli
Dictus, erit nulli proprius, sed cedet in usum
Nunc mihi, nunc alii: quocirca vivite fortes,
Fortiaque adversis opponite pectora rebus.

SATYRA III.

Colloquutus cum Horatio Damasippus hoc Stoicæ philosophiæ paradoxum probat, omnes propemodùm homines insanire.

Si raro scribis,* ut toto non quater anno
Membranam poscas, scriptorum quæque retexens,
Iratus tibi, quòd vini somnique benignus
Nil dignum sermone canas: quid fiet? at ipsis†
Saturnalibus huc fugisti sobrius. Ergò‡
Dic aliquid dignum promissis: incipe. Nil est.
Culpantur frustrà calami; immeritusque laborat
Iratis natus paries Diis atque Poëtis.
Atqui vultus erat multa ac præclara minantis,
Si vacuum tepido cepisset villula tecto.
Quorsùm pertinuit stipare Platona Menandro?
Eupolin Archilocho?§ comites educere tantos?||
Invidiam placare paras, virtute relicta?
Contemnêre miser: vitanda est improba Siren

* Sic raro scribis. † Quid fiet? ab ipsis. ‡ Esto. *Bentl.* § Eupolin, Archilochum. || Comites educere? quin tu. *Rutg.*

Desidia; aut quicquid vitâ meliore parâsti
Ponendum æquo animo. Dî te, Damasippe, Deæque
Verum ob consilium donent tonsore: sed unde
Tam benè me nôsti? Postquam omnis res mea Janum
Ad medium fracta est, aliena negotia curo,
Excussus propriis: olim nam quærere amabam,
Quo vafer ille pedes lavisset Sisyphus ære;
Quid sculptum infabrè, quid fusum duriùs esset;
Callidus huic signo ponebam millia centum;
Hortos, egregiasque domos mercarier unus
Cum lucro nôram: unde frequentia Mercuriale
Imposuêre mihi cognomen compita. Novi:
Et morbi miror purgatum te illius. Atqui,
Emovit veterem mirè novus; ut solet, in cor
Trajecto lateris miseri, capitisve dolore:
Ut lethargicus hic cùm fit pugil, et medicum urget.
Dum ne quid simile huic, esto ut libet. O bone, ne te
Frustrere; insanis et tu, stultique propè omnes,
Si quid Stertinius veri crepat; unde ego mira
Descripsi docilis præcepta hæc, tempore quo me
Solatus jussit sapientem pascere barbam;
Atque à Fabricio non tristem ponte reverti.
Nam, malè re gestâ, cum vellem mittere operto
Me capite in flumen; dexter stetit, et, Cave faxis
Te quidquam indignum: pudor, inquit, te malus angit,*
Insanos qui inter vereare insanus haberi.

* Te malus urget.

Primum nam inquiram, quid sit furere: hoc si erit in te
Solo; nil verbi, pereas quin fortiter, addam.
Quem mala stultitia, et quemcunque* inscitia veri
Cæcum agit, insanum Chrysippi porticus et grex
Autumat. Hæc populos, hæc magnos formula reges,
Excepto sapiente, tenet. Nunc accipe, quare
Desipiant omnes, æquè ac tu, qui tibi nomen
Insano posuere. Velut silvis, ubi passim
Palantes error certo de tramite pellit,
Ille sinistrorsùm, hic dextrorsùm abit; unus utrique†
Error, sed variis illudet partibus: hoc te
Crede modo insanum; nihilo ut sapientior ille,
Qui te deridet, caudam trahat. Est genus unum
Stultitiæ, nihilum metuenda timentis; ut ignes,
Ut rupes, fluviosque in campo obstare queratur:
Alterum et huic varium et nihilo sapientius, ignes
Per medios, fluviosque ruentis; clamet amica
Mater, honesta soror, cum cognatis, pater, uxor:
Hîc fossa est ingens, hîc rupes maxima; serva!
Non magis audierit, quàm Fusius ebrius olim,
Cùm Ilionam edormit; Catienis mille ducentis,
Mater, *te appello*, clamantibus. Huic ego vulgum
Errori similem cunctum insanire docebo.
Insanit veteres statuas Damasippus emendo:
Integer est mentis Damasippi creditor? Esto:
Accipe, quod nunquam reddas mihi, si tibi dicam:
Tune insanus eris, si acceperis? an magis excors

* Unus utrinque error. *Cunn.*
† Cujusque. *Cunn.*

Rejectâ prædâ, quam præsens Mercurius fert?
Scribe decem à Nerio: non est satis: adde Cicutæ
Nodosi tabulas centum: mille adde catenas:
Effugiet tamen hæc sceleratus vincula Proteus.
Cùm rapies in jus malis ridentem alienis;
Fiet aper, modò avis, modò saxum, et, cum volet, arbor.
Si malè rem gerere insani est; contrà bene sani:
Putidius multò cerebrum est, mihi crede, Perillî
Dictantis, quod tu nunquam* rescribere possis.
  Audire, atque togam jubeo componere, quisquis
Ambitione malâ, aut argenti pallet amore;
Quisquis luxuriâ, tristive superstitione,
Aut alio mentis morbo calet; huc propius me,
Dum doceo insanire omnes, vos ordine adite.
  Danda est ellebori multò pars maxima avaris:
Nescio an Anticyram ratio illis destinet omnem.
Hæredes Staberî summam incidêre sepulchro;
Ni sic fecissent, gladiatorum dare centum
Damnati populo paria, atque epulum, arbitrio Arrî;
Frumenti quantum metit Africa. Sive ego pravè,
Seu rectè, hoc volui; ne sis patruus mihi. Credo
Hoc Staberî prudentem animum vidisse. Quid ergo
Sensit, cùm summam patrimonî insculpere saxo
Hæredes voluit? Quoad vixit, credidit ingens
Pauperiem vitium, et cavit nihil acrius: ut, si
Fortè minùs locuples uno quadrante periret,†

* Quoi (vel cui) tu nunquam. *Heins.*
† Uno quadrante perisset.

Ipse videretur sibi nequior: omnis enim res,
Virtus, fama, decus, divina humanaque, pulchris
Divitiis parent; quas qui construxerit,* ille
Clarus erit, fortis, justus. Sapiensne? Etiam, et rex,
Et quicquid volet. Hoc, veluti virtute paratum,
Speravit magnæ laudi fore. Quid simile isti
Græcus Aristippus; qui servos projicere aurum
In mediâ jussit Libyá, quia tardius irent
Propter onus segnes? Uter est insanior horum?
Nil agit exemplum, litem quod lite resolvit.
Si quis emat citharas, emptas comportet in unum,
Nec studio citharæ, nec Musæ deditus ulli;
Si scalpra ac formas non sutor; nautica vela
Aversus mercaturis; delirus, et amens
Undique dicatur meritò. Quî discrepat istis,
Qui nummos aurumque recondit, nescius uti
Compositis, metuensque velut contingere sacrum?
Si quis ad ingentem frumenti semper acervum
Porrectus vigilet cum longo fuste, neque illinc
Audeat esuriens dominus contingere granum,
Ac potius foliis parcus vescatur amaris;
Si, positis intus Chii veterisque Falerni
Mille cadis; nihil est; tercentum millibus, acre
Potet acetum: age, si et stramentis incubet, unde-
Octoginta annos natus, cui stragula vestis,
Blattarum ac tinearum epulæ, putrescat in arca:
Nimirùm insanus paucis videatur; eò quòd
Maxima pars hominum morbo jactatur eodem.
Filius, aut etiam hæc libertus ut ebibat hæres,
Dîs inimice senex, custodis, ne tibi desit?

* Quas qui contraxerit.

Quantulum enim summæ curtabit quisque dierum,
Ungere si caules oleo meliore, caputque
Cœperis impexâ fœdum porrigine? Quare,
Si quidvis satis est, perjuras, surripis, aufers
Undique? Tun' sanus? populum si cædere saxis
Incipias,* servosque tuos, quos ære parâris;
Insanum te omnes pueri, clamentque puellæ.
Cùm laqueo uxorem interimis, matremque veneno,
Incolumi capite es?† Quid enim? neque tu hoc facis Argis,
Nec ferro, ut demens‡ genitricem occidit Orestes.
An tu reris cum occisâ insanîsse parente,
Ac non antè malis dementem actum Furiis, quàm
In matris jugulo ferrum tepefecit acutum?
Quin, ex quo est habitus malè tutæ mentis Orestes,
Nil sane fecit, quod tu reprendere possis:
Non Pyladen ferro violare, aususve sororem
Electram; tantùm maledicit utrique, vocando
Hanc furiam, hunc aliud, jussit quod splendida bilis.
Pauper Opimius argenti positi intùs et auri,
Qui Veientanum festis potare diebus
Campanâ solitus trullâ, vappamque profestis,
Quondam lethargo grandi est oppressus; ut hæres
Jam circum loculos, et claves lætus ovansque
Curreret. Hunc medicus multùm celer atque fidelis

* Servosque, tuo quos ære. *Faber.*
† Quidni? neque enim hoc facis Argi. *Bentl.*
‡ Genetricem occidet Orestes.

Excitat hoc pacto: mensam poni jubet, atque
Effundi saccos nummorum, accedere plures
Ad numerandum; hominem sic erigit. Addit et illud;
Ni tua custodis, avidus jam hæc auferet hæres.
Men' vivo? Ut vivas igitur,* vigilà: hoc age. Quid vis?
Deficient inopem venæ te, ni cibus atque
†Ingens accedat stomacho fultura ruenti.
Tu cessas? agedùm; sume hoc ptisanarium oryzæ.
Quanti‡ emptæ? Parvo.§ Quanti ergo? Octo assibus. Eheu!
Quid refert morbo an furtis pereamne rapinis?
Quisnam igitur sanus? Qui non stultus. Quid avarus?
Stultus et insanus. Quid? si quis non sit avarus,
Continuò sanus? Minimè. Cur Stoice? Dicam.
Non est cardiacus, Craterum dixisse putato,
Hic æger. Rectè est igitur, surgetque? Negabit:
Quòd latus, aut renes morbo tentantur acuto.
Non est perjurus, neque sordidus: immolet æquis
Hic porcum Laribus. Verùm ambitiosus et audax;
Naviget Anticyram: quid enim differt, balatroni
Dones quicquid habes, an nunquam utare paratis?
Servius Oppidius Canusî duo prædia, dives
Antiquo censu, gnatis divisse duobus
Fertur, et hoc moriens pueris dixisse vocatis
Ad lectum: Postquam te talos, Aule, nucesque

* Vigila: hoc ago. *Sanad.*
† Præsens accedit. *Bentl.*
‡ Quanti emptum? *Cunn.*
§ Quanti ergò? Octussibus.

Ferre sinu laxo* donare, et ludere vidi:
Te, Tiberi, numerare, cavis abscondere tristem;
Extimui, ne vos ageret vesania discors;
Tu Nomentanum, tu ne sequerere Cicutam.
Quare per Divos oratus uterque Penates,
Tu cave ne minuas; tu ne majus facias id
Quod satis esse putat pater, et natura coercet.
Præterea, ne vos titillet gloria, jure-
Jurando obstringam ambo: uter ædilis, fueritve
Vestrûm prætor, is intestabilis et sacer esto.
In cicere atque faba bona tu perdasque lupinis,
† Latus ut in circo spatiêre, et aëneus ut stes;
‡Nudus agris, nudus nummis, insane, paternis?
Scilicet ut plausus, quos fert Agrippa, feras tu,
Astuta ingenuum vulpes imitata leonem?
Ne quis humâsse velit Ajacem, Atrida, vetas cur?
Rex sum. Nil ultra quæro plebeius. Et æquam
Rem imperito: ac si cui videor non justus; inulto
Dicere, quæ sentit, permitto. Maxime regum,
Dî tibi dent captâ§ classem deducere Trojâ:
Ergo consulere, et mox respondere licebit?
Consule. Cur Ajax heros ab Achille secundus
Putrescit, toties servatis clarus Achivis;
Gaudeat ut populus Priami, Priamusque inhumato,
Per quem tot juvenes patrio caruêre sepulchro?
Mille ovium insanus morti dedit, inclytum Ulyssem
Et Menelaum unà mecum se occidere clamans.
Tu cùm pro vitula statuis dulcem Aulide natam

* Donare et perdere. *Bentl.* Et credere. *Cunn.*
† Lentus ut in circo. *Heins.* Largus ut. *Markl.*
‡ Nudus agri.
§ Classem deducere Troja.

Ante aras, spargisque molâ caput, improbe, salsâ,
Rectum animi servas? Quorsùm? Insanus quid enim Ajax
Fecit, cùm stravit ferro pecus? abstinuit vim
Uxore et gnato, mala multa precatus Atridis:
Non ille aut Teucrum, aut ipsum violavit Ulyssem.
Verùm ego, ut hærentes adverso littore naves
Eriperem, prudens placavi sanguine Divos.
Nempe tuo, furiose. Meo, sed non furiosus.
*Qui species alias veris, scelerisque tumultu
Permistas capiet, commotus habebitur; atque
Stultitiâne erret, nihilum distabit, an irâ.
Ajax immeritos dum occidit, desipit, agnos?
†Cùm prudens scelus ob titulos admittis inanes,
Stas animo? et purum est vitio tibi, cùm tumidum est cor?
Si quis lecticâ nitidam gestare amet agnam;
Huic vestem, ut gnatæ, paret, ancillas paret, aurum;
Pusam, aut Pusillam appellet, fortique marito
Destinet uxorem; interdicto huic omne adimat jus
Prætor, et ad sanos abeat tutela propinquos.
Quid? si quis gnatam pro mutâ devovet agnâ,
Integer est animi? Ne dixeris. Ergo ubi prava
Stultitia, hîc summa est insania: qui sceleratus,
Et furiosus erit: quem cepit vitrea fama,
Hunc, circumtonuit gaudens Bellona cruentis.
Nunc, age, luxuriam et Nomentanum arripe mecum:
Vincet enim stultos ratio insanire nepotes.

* Quis species alias veri.

† Tu, prudens scelus ob titulos cùm admittis. *Bentl.*

Hic simul accepit patrimonî mille talenta,
Edicit, piscator uti, pomarius, auceps,
Unguentarius, ac Tusci turba impia vici,
Cum scurris fartor, cum Velabro omne macellum,
Manè domum veniant.* Quid tum? Venêre frequentes;
Verba facit leno: Quicquid mihi, quicquid et horum
Cuique domi est, id crede tuum; et vel nunc pete, vel cras.
Accipe, quid contrà juvenis responderit æquus.
In nive Lucanâ dormis ocreatus, ut aprum
Cœnem ego: tu pisces hiberno† ex æquore verris:
Segnis ego, indignus qui tantum possideam: aufer:
Sume tibi decies: tibi tantundem; tibi triplex,
Unde uxor mediâ currat de nocte vocata.
Filius Æsopi detractam ex aure Metellæ,
Scilicet ut decies solidûm exsorberet, aceto
Diluit insignem baccam, qui sanior, ac si
Illud idem in rapidum flumen jaceretve cloacam?
Quinti progenies Arrî, par nobile fratrum,
Nequitiâ et nugis, pravorum et amore gemellum
Luscinias soliti impenso prandêre coëmptas:
Quorsùm abeant‡ sani? cretâ an carbone notandi?
Ædificare casas, plostello adjungere murès,
Ludere par impar, equitare in arundine longâ,
Si quem delectet barbatum; amentia verset.
Si puerilius his ratio esse evincet amare;

* Quid enim? venere. Qui cùm venêre. *Bentl.*
† Ex æquore vellis.
‡ Sanin'? an cretâ, an carbone notati?

Nec quidquam differre, utrumne in pulvere, trimus
Quale priùs, ludas opus, an meretricis amore
Solicitus plores: quæro, faciasne, quod olim
Mutatus Polemon; ponas insignia morbi,
Fasciolas, cubital, focalia: potus ut ille
Dicitur ex collo furtim carpsisse coronas,
Postquam est impransi correptus voce magistri?
Porrigis irato puero cùm poma, recusat;
Sume Catelle; negat: si non des, optat. Amator
Exclusus quî distat, agit ubi secum, eat, an non,
Quò rediturus erat non arcessitus; et hæret
Invisis foribus?* ne nunc, cum me vocat ultrò,
Accedam? an potiùs mediter finire dolores?
Exclusit, revocat; redeam? non, siobsecret. Ecce
Servus non paulò sapientior: O here, quæ res
Nec modum habet neque consilium, ratione modoque
Tractari non vult: in amore hæc sunt mala: bellum,
Pax rursum: hæc si quis tempestatis propè ritu
Mobilia, et cæcâ fluitantia sorte, laboret
Reddere certa sibi, nihilo plus explicet, ac si
Insanire paret certâ ratione modoque.
Quid? cùm Picenis excerpens semina pomis,
Gaudes, si cameram percûsti fortè; penes te es?
Quid? cùm balba feris annoso verba palato,
Ædificante casas quî sanior? Adde cruorem
Stultitiæ, atque ignem gladio scrutare: modò, inquam,
Hellade percussâ, Marius cùm præcipitat se,
Cerritus fuit? an commotæ crimine mentis
Absolves hominem, et sceleris damnabis eundem,

* Nec nunc, cùm me vocet.

Ex more imponens cognata vocabula rebus?
Libertinus erat, qui circum compita siccus
* Lautis manè senex manibus currebat, et, Unum,
(† Quid tam magnum? addens;) unum me surpite morti,
Dîs etenim facile est, orabat; sanus utrisque
Auribus, atque oculis: mentem, nisi litigiosus,
Exciperet dominus, cùm venderet. Hoc quoque vulgus
Chrysippus ponit fœcundâ in gente Menenî.
Jupiter, ingentes qui das, adimisque dolores,
Mater ait pueri menses jam quinque cubantis,
Frigida si puerum quartana reliquerit, illo
Manè die, quo tu indicis jejunia, nudus
In Tiberi stabit. Casus medicusve levârit
Ægrum ex præcipiti; mater delira necabit
In gelidâ fixum ripâ, febrimque reducet.
Quone malo mentem concussa? timore Deorum.
Hæc mihi Stertinius, sapientum octavus, amico
Arma dedit; posthac ne compellarer inultus.
Dixerit insanum qui me, totidem audiet; atque
Respicere ignoto discet pendentia tergo.
Stoice, post damnum sic vendas omnia pluris,
Quâ me stultitiâ,‡ quoniam non est genus unum,
Insanire putas? ego nam videor mihi sanus.
Quid? caput§ abscissum manibus cùm portat Agave
Gnati infelicis, sibi tum furiosa videtur?
Stultum me fateor, liceat concedere veris,
Atque etiam insanum: tantùm hoc edissere, quo me

* Lotis manè senex manibus.
† Quiddam magnum?
‡ Quam me stultitiam.
§ Abscissum demens cùm portat.

Ægrotare putes animi vitio. Accipe: primùm
Ædificas; hoc est, longos imitaris, ab imo
Ad summum totus moduli bipedalis; et idem
Corpore majorem rides Turbonis in armis
Spiritum et incessum: quî ridiculus minùs illo?
An quodcunque facit Mæcenas, te quoque verum est,
Tanto dissimilem, et tanto certare minorem?
Absentis ranæ pullis vituli pede pressis,
Unus ubi effugit, matri denarrat, ut ingens
Bellua cognatos eliserit: illa rogare,
Quantane?* num tandem, se inflans, sic magna fuisset?
†Major dimidio. Num tantò? cùm magis atque
Se magis inflaret; Non, si te ruperis, inquit,
Par eris. Hæc à te non multùm abludit imago.
Adde poëmata nunc: hoc est, oleum adde camino;
Quæ si quis sanus fecit, sanus facis et tu.
Non dico horrendam rabiem. Jam desine. Cultum
Majorem censu. Teneas, Damassippe, tuis te.
Mille puellarum, puerorum mille furores.
O major tandem parcas insane minori.

* Num tantum, sufflans se, magna fuisset?
† Major pernimio; num tantum? *Bentl.*

SATIRE IV.

Catii nescio cujus fatuitatem irridet, qui summam hominis felicitatem in arte culinariâ poneret.

Unde, et quò Catius? Non est mihi tempus aventi
Ponere signa novis præceptis; qualia vincant
Pythagoram, Anytique reum, doctumque Platona.
Peccatum fateor, cùm te sic tempore lævo
Interpellarim: sed des veniam bonus, oro.
Quòd si interciderit tibi nunc aliquid, repetes mox;
Sive est naturæ hoc, sive artis, mirus utroque.
Quin id erat curæ, quo pacto cuncta tenerem;
Utpote res tenues, tenui sermone peractas.
Ede hominis nomen;* simul an Romanus, an hospes.
†Ipsa memor præcepta canam: celabitur auctor.
Longa quibus facies ovis erit, illa memento,
Ut succi melioris, et ut‡ magis alba rotundis,
Ponere; namque marem cohibent callosa vitellum.
Caule suburbano, qui siccis crevit in agris,
Dulcior: irriguo nihil est elutius horto.
Si vespertinus subitò te oppresserit hospes,
Ne gallina malum responset dura palato,
Doctus eris vivam§ misto mersare Falerno:

* Nomen simul, an Romanus.

† Ipse memor præcepta canam.

‡ Magis alma rotundis. *Bentl.* Alta (*i. e.* alentiora.) *Cunn.*

§ Musto mersare Falerno. *Bentl.*

Hoc teneram faciet. Pratensibus optima fungis
Natura est; aliis malè creditur. Ille salubres
Æstates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet, ante gravem quæ legerit arbore solem.
Aufidius forti miscebat mella Falerno,
Mendosè: quoniam vacuis committere venis
Nil nisi lene decet: leni præcordia mulso
Prolueris melius. Si dura morabitur alvus,
Mitulus et viles pellent obstantia conchæ,
Et lapathi brevis herba, sed albo non sine Coö.
Lubrica nascentes implent conchylia lunæ.
Sed non omne mare est generosæ fertile testæ:
Murice Baiano melior Lucrina peloris,
Ostrea Circæis, Miseno oriuntur echini;
Pectinibus patulis jactat se molle Tarentum.
Nec sibi cœnarum quivis temerè arroget artem,
Non priùs exactâ tenui ratione saporum.
Nec satis est carâ pisces averrere mensâ,
Ignarum, quibus est jus aptius, et quibus assis
Languidus in cubitum jam se conviva reponet.
Umber, et ilignâ nutritus glande, rotundas
Curvat aper lances carnem vitantis inertem;
Nam Laurens malus est, ulvis et arundine pinguis.
Vinea submittit capreas non semper edules.
Fœcundi leporis sapiens sectabitur armos.
Piscibus atque avibus quæ natura, et foret ætas,
Ante meum nulli patuit* quæsita palatum.
Sunt quorum ingenium nova tantùm crustula promit.
Nequaquam satis in re unâ consumere curam:
Ut si quis solùm hoc, mala ne sint vina, laboret;
Quali perfundat pisces securus olivo.

* Quæsita palato.

Massica si cœlo supponas vina sereno,
Nocturnâ, si quid crassi est, tenuabitur aurà,
Et decedit odor nervis inimicus: at illa
Integrum perdunt lino vitiata saporem.
Surrentina vafer qui miscet fæce Falernâ
Vina, columbino limum benè colligit ovo;
Quatenus ima petit volvens aliena vitellus.
Tostis marcentem squillis recreabis et Afrâ
Potorem cochleâ: nam lactuca innatat acri
Post vinum stomacho: pernâ magis, ac magis hillis
Flagitat in morsus refici: quin omnia malit,
Quæcunque immundis fervent allata popinis.
Est operæ pretium duplicis pernoscere juris
Naturam: simplex è dulci constat olivo:
Quod pingui miscere mero muriâque decebit,
Non aliâ, quàm quà* Byzantia putuit orca.
Hoc ubi confusum sectis inferbuit herbis,
Corycioque croco sparsum stetit, insuper addes
Pressa Venafranæ quod bacca remisit olivæ.
Picenis cedunt pomis Tiburtia succo:
Nam facie præstant. Venucula convenit ollis.
Rectiùs Albanam fumo duraveris uvam.
Hanc ego cum malis, ego fæcem primus, et alec,
†Primus et invenior piper album cum sale nigro
Incretum, puris circumposuisse catillis.
Immane est vitium, dare millia terna macello,
Angustoque vagos pisces urgere catino.
Magna movet stomacho fastidia; seu puer unctis
Tractavit calicem manibus, dum furta ligurrit:
Sive gravis veteri crateræ limus adhæsit.
Vilibus in scopis, in mappis, in scobe, quantus

* Byzantia putruit orca.
† Primus et inveni.

Consistit sumptus? neglectis, flagitium ingens.
Ten' lapides varios lutulentâ radere palmâ,
Et Tyrias dare circum illota toralia vestes,
Oblitum, quantò curam sumtumque minorem
Hæc habeant, tantò reprendi justiùs illis,
Quæ nisi divitibus nequeunt contingere mensis?
Docte Cati, per amicitiam Divosque rogatus,
Ducere me auditum, perges* quocunque, memento.
Nam quamvis referas memori mihi pectore cuncta;
Non tamen interpres tantundem juveris. Adde
Vultum habitumque hominis; quem tu vidisse beatus
Non magni pendis, quia contigit: at mihi cura
Non mediocris inest, fontes ut adire remotos,
Atque haurire queam vitæ præcepta beatæ.

* Quumcunque. *Cunn.*

SATYRA V.

Hereditatum captatores quibus artibus uterentur, faceto Ulyssem inter et Tiresiam dialogo exponit.

Hoc quoque, Tiresia, præter narrata, petenti
Responde: quibus amissas reparare queam res
Artibus atque modis. Quid rides?* Jamne dolose,
Non satis est Ithacam revehi, patriosque penates
Aspicere? O nulli quidquam mentite, vides, ut
Nudus inopsque domum redeam, te vate: neque illic
Aut apotheca procis intacta est, aut pecus: atqui
Et genus et virtus, nisi cum re, vilior algâ est.
Quando pauperiem, missis ambagibus, horres;
Accipe, quâ ratîone queas ditescere. Turdus,
Sive aliud privum dabitur tibi, devolet illùc,
Res ubi magna nitet, domino sene: dulcia poma,
Et quoscunque feret cultus tibi fundus honores,
Ante Larem gustet venerabilior Lare dives:
Qui quamvis perjurus erit, sine gente, cruentus
Sanguine fraterno, fugitivus; ne tamen illi
Tu comes exterior, si postulet, ire recuses.
Utne tegam spurco Damæ latus? haud ita Trojæ
Me gessi, certans semper melioribus. Ergo
Pauper eris. Fortem hoc animum tolerare jubebo;
Et quondam majora tuli. Tu protenùs, unde
Divitias, ærisque ruam, dic, augur, acervos.
Dixi equidem, et dico. Captes astutus ubique
Testamenta senum: neu, si vafer unus et alter

* Jamne doloso.

Insidiatorem præroso fugerit hamo,
Aut spem deponas, aut artem illusus omittas:
Magna minorve foro si res certabitur olim;
Vivet uter locuples sine gnatis, improbus, ultrò
Qui meliorem audax vocet in jus, illius esto
Defensor: famâ civem causàque priorem
Sperne, domi si gnatus erit, fœcundave conjux.
Quinte, puta, aut Publi, gaudent prænomine molles
Auriculæ, tibi me virtus tua fecit amicum:
Jus anceps novi: causas defendere possum:
Eripiet quivis oculos citius mihi, quàm te
Contemptum* cassâ nuce pauperet: hæc mea cura est,
Ne quid tu perdas, neu sis jocus: ire domum, atque
Pelliculam curare jube: fi cognitor ipse:
Persta, atque obdura: seu rubra canicula findet
Infantes statuas: seu pingui tentus omaso
Furius hibernas canâ nive conspuet Alpes.
Nonne vides, (aliquis cubito stantem probè tangens
Inquiet,) ut patiens, ut amicis aptus, ut acer?
Plures† adnabunt thunni, et cetaria crescent.
Si cui præterea validus malè filius in re
Præclarâ sublatus aletur; ne manifestum
Cœlibis obsequium nudet te, leniter in spem
Adrepe officiosus, ut et scribare secundus
Hæres; et, si quis casus puerum egerit Orco,
In vacuum venias: perrarò hæc alea fallit.
Qui testamentum tradet tibi cunque legendum,
Abnuere, et tabulas à te removere memento:

* Quassâ nuce pauperet.

† Annabunt cygni et vivaria crescent.

Sic tamen, ut limis rapias, quid prima secundo
Cera velit versu: solus, multisne cohæres,
Veloci percurre oculo. Plerumque recoctus
Scriba ex quinqueviro corvum deludet hiantem;
Captatorque dabit risus Nasica Corano.
  Num furis? an prudens ludis me, obscura canendo?
O Laërtiade, quicquid dicam, aut erit, aut non:
Divinare etenim magnus mihi donat Apollo.
Quid tamen ista velit sibi fabula,* si licet, ede.
  Tempore quo juvenis Parthis horrendus, ab alto
Demissum genus Æneâ, tellure marique
Magnus erit; forti nubet procera Corano
Filia Nasicæ metuentis reddere soldum.
Tum gener hoc faciet: tabulas socero dabit, atque
Ut legat, orabit: multùm Nasica negatas
Accipiet tandem, et tacitus leget; invenietque
Nil sibi legatum, præter plorare, suisque.
  Illud ad hæc jubeo: mulier si fortè dolosa,
Libertusve senem delirum temperet; illis
Accedas socius: laudes, lauderis ut absens.
Adjuvat hoc quoque: sed vincit longè priùs ipsum
Expugnare caput. Scribet mala carmina vecors?
Laudato. Scortator erit? cave te roget: ultrò
Penelopen facilis potiori trade. Putasne,
Perduci poterit tam frugi, tamque pudica,
Quam nequiêre proci recto depellere cursu?
*Venit enim magnum donandi parca juventus,
Nec tantùm Veneris, quantùm studiosa culinæ.
Sic tibi Penelope frugi est: quæ si semel uno
De sene gustârit, tecum partita lucellum,

* Scilicet ede.

† Venit enim magno donandi. *Bos.* Venit enim (indignum.) *Bentl.*

Ut canis, à corio nunquam absterrebitur uncto.
Me sene, quod dicam, factum est: anus improba Thebis
Ex testamento sic est elata: cadaver
Unctum oleo largo nudis humeris tulit hæres;
Scilicet elabi si posset mortua: credo,
Quòd nimiùm institerat viventi. Cautus adito:
Neu desis operæ: neve immoderatus abundes.
Difficilem et morosum* offendet garrulus ultrò.
Non etiam sileas. Davus sis comicus; atque
Stes capite obstipo, multùm similis metuenti.
Obsequio grassare: mone, si increbruit aura,
Cautus uti velet carum caput: extrahe turbà
Oppositis humeris: aurem substringe loquaci.
Importunus amat laudari? donec, ohe jam!
Ad cœlum manibus sublatis dixerit, urge, et
Crescentem tumidis infla sermonibus utrem.
Cùm te servitio longo curâque levàrit;
Et certum vigilans, Quartæ sit partis Ulysses,
Audieris hæres: Ergo nunc Dama sodalis
Nusquam est? unde mihi tam fortem, tamque fidelem?
Sparge subinde:† et, si paulùm potes, illacrimare. Est
‡Gaudia prodentem vultum celare. Sepulchrum
Permissum arbitrio, sine sordibus exstrue: funus
Egregiè factum laudet vicinia. Si quis
Fortè cohæredum senior male tussiet, huic tu
Dic, ex parte tuâ, seu fundi, sive domus sit
Emptor, gaudentem nummo te addicere. Sed me
Imperiosa trahit Proserpina; vive, valeque.

* Offendes garrulus. Ultrò. *Bentl.*

† Et sic paulùm potes illachrymare et gaudia prudenter vultu celare. *Bentl.*

‡ Gaudia prudentum vultu celare.

SATYRA VI.

Rusticani otii commoda cum urbanæ vitæ molestiis contendit.

Hoc erat in votis: modus agri non ita magnus,
Hortus ubi, et tecto vicinus jugis aquæ fons,
Et paulùm silvæ super his foret. Auctius atque
Dî melius fecêre: benè est; nihil ampliùs oro,
Maiâ nate, nisi ut propria hæc mihi munera faxis;
Si neque majorem feci ratione malâ rem,
Nec sum facturus vitio culpâve minorem:
Si veneror stultus nihil horum: O si angulus ille
Proximus accedat, qui nunc denormat agellum!
O si urnam argenti* fors quæ mihi monstret, ut illi,
Thesauro invento qui mercenarius agrum
Illum ipsum mercatus aravit, dives amico
Hercule! si quod adest, gratum juvat: hâc prece te oro,
Pingue pecus domino facias, et cætera, præter
Ingenium; utque soles, custos mihi maximus adsis.
Ergo ubi me in montes et in arcem ex Urbe removi,
Quid priùs illustrem Satyris Musâque pedestri?
Nec mala me ambitio perdit, nec plumbeus Auster,
Autumnusque gravis, Libitinæ questus acerbæ.
Matutine pater, seu Jane libentiùs audis,
Undè homines operum primos vitæque labores
Instituunt, sic Dîs placitum, tu carminis esto

* Fors quâ mihi monstret.

Principium. Romæ sponsorem me rapis. Eia,
Ne prior officio quisquam respondeat, urge:
Sive aquilo radit terras, seu bruma nivalem
Interiore diem gyro trahit, ire necesse est.
Postmodò, quod mî obsit, clarè certumque locuto,
Luctandum in turba; facienda injuria tardis.
*Quid vis, insane, et quas res agis? improbus urget
Iratis precibus. Tu pulses omne quod obstat,
Ad Mæcenatem memori si mente recurras.
Hoc juvat, et melli est; non mentiar. At simul atras
Ventum est Esquilias, aliena negotia centum
Per caput, et circa saliunt latus. Ante secundam,
Roscius orabat sibi adesses ad Puteal cras.
De re communi scribæ magnâ atque novâ te
Orabant hodiè meminisses, Quinte, reverti.
Imprimat his, cura, Mæcenas signa tabellis.
Dixeris, Experiar: Si vis, potes, addit, et instat.
Septimus octavo propior jam fugerit annus,
Ex quo Mæcenas me cœpit habere suorum
In numero; duntaxat ad hoc, quem tollere rhedâ
Vellet, iter faciens, et cui concredere nugas
Hoc genus: Hora quota est? Threx est Gallina Syro par?
Matutina parùm cautos jam frigora mordent;
Et quæ rimosâ benè deponuntur in aure.
Per totum hoc tempus, subjectior in diem et horam
†Invidiæ. Noster ludos spectaverat unà,
Luserat in campo, Fortunæ filius, omnes.

* Quid tibi vis, insane, et quam rem agis? *Bentl.*
† Invidiæ noster. Ludos spectaverit unà,
Luserit. *Bentl.*

Frigidus à Rostris manat per compita rumor,
Quicunque obvius est, me consulit, O bone, (nam te
Scire, Deos quoniam propiùs contingis, oportet,)
Numquid de Dacis audisti? Nil equidem. Ut tu
Semper eris derisor! At omnes Dî exagitent me,
Si quidquam. Quid? militibus promissa Triquetrâ
Prædia Cæsar, an est Italâ tellure daturus?
Jurantem me scire nihil, mirantur, ut unum*
Scilicet egregii mortalem altique silentî.
Perditur hæc inter misero lux, non sine votis:
O rus, quando ego te aspiciam? quandoque licebit,
Nunc veterum libris, nunc somno, et inertibus horis
Ducere solicitæ jucunda oblivia vitæ?
O quando faba Pythagoræ cognata, simulque
Uncta satis pingui ponentur oluscula lardo?
O noctes, cœnæque Deûm! quibus ipse, meique
Ante larem proprium vescor: vernasque procaces
Pasco libatis dapibus. Prout cuique libido est,
Siccat inæquales calices conviva, solutus
Legibus insanis: seu quis capit acria fortis
Pocula, seu modicis uvescit lætiùs.† Ergo
Sermo oritur, non de villis domibusve alienis,
Nec malè necne Lepos saltet: sed quod magis ad nos
Pertinet, ac nescire malum est, agitamus: utrumne
Divitiis homines, an sint virtute beati:

* Miratur, ut unum.
† Modicis humescit lætiùs.

Quidve ad amicitias, usus rectumne, trahat nos:
Et quæ sit natura boni, summumque quid ejus.
Cervius hæc inter vicinus garrit aniles
Ex re fabellas. Si quis nam laudat Arellî
Solicitas ignarus opes, sic incipit: Olim
Rusticus urbanum murem mus paupere fertur
Accepisse cavo, veterem vetus hospes amicum;
Asper, et attentus quæsitis: ut tamen arctum
Solveret hospitiis animum. Quid multa? neque illi*
Sepositi ciceris, nec longæ invidit avenæ;
Aridum et ore ferens acinum, semesaque lardi
Frusta dedit, cupiens variâ fastidia cœnâ
Vincere tangentis malè singula dente superbo:
Cùm pater ipse domus paleâ porrectus in hornâ
Esset ador loliumque, dapis meliora relinquens.
Tandem urbanus ad hunc, Quid te juvat, inquit, amice,
Prærupti nemoris patientem vivere dorso?
Vis tu homines urbemque feris præponere silvis?
Carpe viam (mihi crede) comes: terrestria quando
Mortales animas vivunt sortita, neque ulla est
Aut magno aut parvo lethi fuga: quo, bone, circa,
Dùm licet, in rebus jucundis vive beatus:
Vive memor, quàm sis ævi brevis. Hæc ubi dicta
Agrestem pepulere; domo levis exsilit: inde
Ambo propositum peragunt iter, urbis aventes
Mœnia nocturni subrepere. Jamque tenebat
Nox medium cœli spatium, cùm ponit uterque
In locuplete domo vestigia: rubro ubi cocco
Tincta super lectòs canderet vestis eburnos,
Multaque de magnâ superessent fercula cœnâ,
Quæ procul exstructis inerant hesternâ canistris.

* Neque ille.

Ergo ubi purpureâ porrectum in veste locavit
Agrestem; veluti succinctus cursitat hospes,
Continuatque dapes; nec non vernaliter ipsis
Fungitur officiis,* prælibans omne quod affert.
Ille cubans gaudet mutatâ sorte, bonisque
Rebus agit lætum convivam: cùm subitò ingens
Valvarum strepitus lectis excussit utrumque.
Currere per totum pavidi conclave; magisque
Exanimes trepidare, simul domus alta Molossis
Personuit canibus. Tùm rusticus, Haud mihi vitâ
Est opus hac, ait, et valeas: me silva cavusque
Tutus ab insidiis tenui solabitur ervo.

* Prælambens omne quod affert.

SATYRA VII.

Horatii servus libertate usus Saturnalitia festive illum et acriter objurgat.

JAMDUDUM ausculto;* et cupiens tibi dicere servus
Pauca, reformido. Davusne? Ita, Davus, amicum
Mancipium domino, et frugi, quod sit satis: hoc est,
Ut vitale putes. Agè, libertate Decembri,
Quando ita majores voluerunt, utere: narra.
Pars hominum vitiis gaudet constanter, et urget
Propositum; pars multa natat, modò recta capessens,
Interdum pravis obnoxia. Sæpe notatus
Cum tribus anellis, modò lævâ Priscus inani,
Vixit inæqualis, clavum ut mutaret in horas;
Ædibus ex magnis subitò se conderet, unde
Mundior exiret vix libertinus honestè:
Jam mœchus Romæ, jam mallet doctus Athenis
Vivere; Vertumnis, quotquot sunt, natus iniquis.
Scurra Volanerius, postquam illi justa chiragra
Contudit articulos, qui pro se tolleret, atque
†Mitteret in phimum talos, mercede diurnâ
Conductum pavit; quantò constantior idem
In vitiis, tantò leviùs miser, ac prior ille,
Qui jam contento, jam laxo fune laborat.

* *(Hor.)* Jamdudum ausculto. *(Dav.)* at cupiens. *Rutg.*

† Mitteret in pyrgum.

Non dices hodie, quorsum hæc tam putida tendant,
Furcifer? Ad te, inquam. Quo pacto, pessime? Laudas
Fortunam ac mores antiquæ plebis, et idem,
Si quis ad illa Deus subitò te agat, usque recuses:
Aut quia non sentis, quod clamas, rectius esse;
Aut quia non firmus rectum defendis, et hæres,
Nequicquam cœno cupiens evellere plantam.
Romæ rus optas; absentem rusticus Urbem
Tollis ad astra levis. Si nusquam es fortè vocatus
Ad cœnam, laudas securum olus: ac, velut usquam
Vinctus eas, ita te felicem dicis, amasque,
Quod nusquam tibi sit potandum. Jusserit ad se
Mæcenas serum sub lumina prima venire
Convîvam: Nemon' oleum feret ociùs? ecquis
Audit? cum magno blateras clamore, fugisque.
Milvius et scurræ, tibi non referenda precati,
Discedunt. Etenim fateor, me, dixerit ille,
Duci ventre levem: nasum nidore supinor:
Imbecillus, iners, si quid vis, adde, popino.
Tu, cùm sis quod ego, et fortassis nequior, ultrò
Insectere, velut melior? verbisque decoris
Obvolvas vitium? quid,* si me stultior ipse
Quingentis empto drachmis deprênderis? aufer
Me vultu terrere: manum stomachumque teneto,
Dum, quæ Crispini docuit me janitor, edo.
Te conjux aliena capit, meretricula Davum:
Peccat uter nostrûm cruce digniùs? acris ubi me
Natura incendit, sub clarâ nuda lucernâ,
Quæcunque excepit turgentis verbera caudæ
Clunibus, aut agitavit equum lasciva supinum,

* Si me stultior ipso.

Dimittit, neque famosum, neque solicitum ne
Ditior, aut formæ melioris meiat eodem.
Tu, cùm projectis insignibus, annulo equestri,
Romanoque habitu, prodis ex judice, Dama
Turpis, odoratum caput obscurante lacernâ;
Non es quod simulas? metuens induceris, atque
Altercante libidinibus tremis ossa pavore.
Quid refert, uri virgis ferroque necari
Auctoratus eas; an turpi clausus in arcâ,
Quò te dimisit peccati conscia herilis,
Contractum genibus tangas caput? estne marito
Matronæ peccantis in ambos justa potestas?
In corruptorem vel justior? illa tamen se
Non habitu, mutatve loco, peccatve supernè;
Cùm te formidet mulier, neque credat amanti.
Ibis sub furcam prudens, dominoque furenti
Committes rem omnem, et vitam, et cum corpore famam.
Evâsti? credo metues, doctusque cavebis:
Quæres quando iterùm paveas, iterùmque perire
Possis. O toties servus! quæ bellua ruptis,
Cùm semel effugit, reddit se prava catenis?
Non sum mœchus, ais: neque ego, hercule, fur, ubi vasa
Prætereo sapiens argentea: tolle periclum,
Jam vaga prosiliet frenis natura remotis.
Tune mihi dominus, rerum imperiis hominumque
Tot tantisque minor? quem ter vindicta quaterque
Imposita haud unquam miserâ formidine privet?
*Adde supra dictis, quod non leviùs valeat: nam
Sive vicarius est, qui servo paret, uti mos
Vester ait, seu conservus; tibi quid sum ego? nempe

* Adde super dictis, quod non.

Tu, mihi qui imperitas, aliis servis, miser, atque
Duceris, ut nervis alienis mobile lignum.*
 Quisnam igitur liber? Sapiens; sibique imperiosus;
Quem neque pauperies, neque mors, neque vincula terrent:
Responsare cupidinibus, contemnere honores
Fortis, et in seipso totus, teres atque rotundus,
Externi ne quid valeat per leve morari;
In quem manca ruit semper fortuna. Potesne
Ex his, ut proprium, quid noscere? quinque talenta
Poscit te mulier, vexat, foribusque repulsum
Perfundit gelidâ; rursus vocat: eripe turpi
Colla jugo: Liber, liber sum, dic age. Non quis:
Urget enim dominus mentem non lenis, et acres
Subjectat lasso stimulos, versatque negantem.
Vel cùm Pausiacâ torpes, insane, tabellâ,
Quî peccas minus atque ego, cùm Fulvî Rutubæque,
Aut Placideiani contento poplite miror,
Prælia, rubricâ picta aut carbone; velut si
Revera pugnent; feriant, vitentque moventes
Arma viri? Nequam et cessator Davus: at ipse
Subtilis veterum judex, et callidus audis;
Nil ego, si ducor libo fumante: tibi ingens
Virtus atque animus cœnis responsat opimis?
Obsequium ventris mihi perniciosius est: Cur?
Tergo plector enim; quî tu impunitior illa,
Quæ parvo sumi nequeunt, obsonia captas?
Nempe inamarescunt epulæ sine fine petitæ,
Illusique pedes vitiosum ferre recusant
Corpus. An hic peccat, sub noctem qui puer uvam
Furtivâ mutat strigili? qui prædia vendit,

* Mobile signum. *Douza.*

Nil servile, gulæ parens, habet? adde, quòd idem
Non horam tecum esse potes, non otia rectè
Ponere; teque ipsum vitas fugitivus ut erro;
Jam vino quærens, jam somno fallere curam:
Frustrà: nam comes atra premit, sequiturque fugacem.
Undè mihi lapidem? Quorsum est opus? Undè sagittas?
Aut insanit homo, aut versus facit. Ocius hinc te
Ni rapis, accedes opera agro nona Sabino.

SATYRA VIII.

Avarum ineptè prodigum salsè describit.

Ut Nasidieni juvit te cœna beati?
Nam mihi quærenti convivam, dictus here illic
De medio potare die. Sic, ut mihi nunquam
In vitâ fuerit melius. *Da, si grave non est,
Quæ prima iratum ventrem placaverit esca.
In primis Lucanus aper leni fuit Austro
Captus, ut aiebat cœnæ pater; acria circum
Rapula, lactucæ, radices, qualia lassum
Pervellunt stomachum, siser, alec, fæcula Coa.
His ubi sublatis, puer altè cinctus acernam
Gausape purpureo mensam pertersit, et alter
Sublegit quodcunque jaceret inutile, quodque
Posset cœnantes offendere; ut Attica virgo
Cum sacris Cereris, procedit fuscus Hydaspes,
Cæcuba vina ferens; Alcon, Chium maris expers.
Hìc herus; Albanum, Mæcenas, sive Falernum
Te magis appositis delectat; habemus utrumque.
†Divitias miseras! sed queis cœnantibus unà,
Fundani, pulchrè fuerit tibi, nosse laboro.
Summus ego, et propè me Viscus Thurinus, et infrà,
Si memini, Varius; cum Servilio Balatrone
Vibidius, quos Mæcenas adduxerat umbras:
Nomentanus erat super ipsum, Porcius infrà,
Ridiculus totas‡ simul absorbere placentas:

* Dic, si grave non est.
† Divitias miras! *Heins.*
‡ Semel absorbere placentas.

Nomentanus ad hoc, qui, si quid fortè lateret,
Indice monstraret digito: nam cætera turba,
Nos, inquam, cœnamus aves, conchylia, pisces,
Longè dissimilem noto celantia succum:
Ut vel continuò patuit, cùm* passeris atque
Ingustata mihi porrexerit ilia rhombi.
Post hoc me docuit melimela rubere, minorem
Ad lunam delecta. Quid hoc intersit, ab ipso
Audieris meliùs. Tùm Vibidius Balatroni;
Nos, nisi damnosè bibimus, moriemur inulti:
Et calices poscit majores. Vertere pallor
Tùm parochi faciem, nil sic metuentis ut acres
Potores: vel quòd maledicunt liberius; vel
Fervida quòd subtile exsurdant vina palatum.
Invertunt Aliphanis vinaria tota
Vibidius Balatroque; secutis omnibus: imi
Convivæ lecti nihilum nocuêre lagenis.
Affertur squillas inter muræna natantes
In patinâ porrecta: sub hoc herus: Hæc gravida, inquit
Capta est; deterior post partum carne futura.
His mistum jus est oleo, quod prima Venafri
Pressit cella; garo de succis piscis Iberi;
Vino quinquenni, verùm citra mare nato
Dum coquitur; cocto Chium sic convenit, ut non
Hoc magis ullum aliud; pipere albo, non sine aceto,
Quod Methymnæam vitio mutaverit uvam.
Erucas virides, inulas ego primus amaras
Monstravi incoquere; illotos Curtillus echinos,
Ut melius muriâ, quam testa marina remittat.
Interea suspensa graves aulæa ruinas
In patinam fecêre, trahentia pulveris atri

* Passeris assi, et.

Quantum non Aquilo Campanis excitat agris.
Nos majus veriti, postquam nihil esse pericli
Sensimus, erigimur. Rufus posito capite, ut si
Filius immaturus obîsset, flere. Quis esset
Finis, ni sapiens sic Nomentanus amicum
Tolleret? Heu, Fortuna, quis est crudelior in nos
Te Deus? ut semper gaudes illudere rebus
Humanis! Varius mappâ compescere risum
Vix poterat. Balatro suspendens omnia naso,
Hæc est conditio vivendi, aiebat: eoque
Responsura tuo nunquam est par fama labori.
Tene, ut ego accipiar lautè, torquerier omni
Solicitudine districtum? ne panis adustus,
Ne malè conditum jus apponatur? ut omnes
Præcincti rectè pueri comptique ministrent?
Adde hos prætereà casus; aulæa ruant si,
Ut modo; si patinam pede lapsus frangat agaso.
Sed convivatoris, uti ducis, ingenium res
Adversæ nudare solent, celare secundæ.
Nasidienus ad hæc: Tibi Dî, quæcunque preceris,
Commoda dent; ita vir bonus es, convivaque comis.
Et soleas poscit. Tum in lecto quoque videres
Stridere secretá divisos aure susurros.
Nullos his mallem ludos spectasse: sed illa
Redde, age, quæ deinceps risisti. Vibidius dum
Quærit de pueris, num sit quoque fracta lagena,
Quod sibi poscenti non dentur pocula; dumque
Ridetur fictis rerum, Balatrone secundo:
Nasidiene, redis mutatæ frontis, ut arte
Emendaturus fortunam; deinde secuti
Mazonomo pueri magno discerpta ferentes
Membra gruis sparsi sale multo, non sine farre;

Pinguibus et ficis pastum jecur anseris albi,
Et leporum avulsos, ut multo suaviùs, armos,
Quàm si cum lumbis quis edit: tùm pectore adusto
Vidimus et merulas poni, et sine clune palumbes;
Suaves res, si non causas narraret earum, et
Naturas dominus: quem nos sic fugimus ulti,
Ut nihil omninò gustaremus,* velut illis
Canidia afflàsset pejor† serpentibus Afris.

* Veluti si. *Bentl.*
† Serpentibus atris.

Q. HORATII FLACCI

EPISTOLARUM

LIBRI.

Q. HORATII FLACCI

EPISTOLARUM

LIBER I.

EPISTOLA I.

AD MÆCENATEM.

Se omissis versibus ludicris, totum esse in philosophiâ perdiscendâ, quæ frænare cupiditates et omnia virtuti posthabere docet.

PRIMA dicte mihi, summâ dicende Camœnâ,
Spectatum satis, et donatum jam rude, quæris,
Mæcenas, iterùm antiquo me includere ludo.
Non eadem est ætas, non mens. Veianius, armis
Herculis ad postem fixis, latet abditus agro,
Ne populum extremâ toties exoret arenâ.
Est mihi purgatam crebrò qui personet aurem;
Solve senescentem maturè sanus equum, ne
Peccet ad extremum ridendus, et ilia ducat.
Nunc itaque et versus et cætera ludicra pono:
Quid verum atque decens, curo et rogo, et omnis in hoc sum:
Condo, et compono, quæ mox depromere possim.
Ac ne fortè roges, quo me duce, quo lare tuter:

Nullius addictus jurare in verba magistri,
Quo me cunque rapit tempestas, deferor hospes.
Nunc agilis fio, et mersor civilibus undis,
Virtutis veræ custos, rigidusque satelles:
Nunc in Aristippi furtim præcepta relabor;
Et mihi res, non me rebus, subjungere conor.
Ut nox longa, quibus mentitur amica, diesque
*Lenta videtur opus debentibus; ut piger annus
Pupillis, quos dura premit custodia matrum:
Sic mihi tarda fluunt ingrataque tempora, quæ spem
Consiliumque morantur agendi gnaviter id, quod
Æquè pauperibus prodest, locupletibus æque,
Æquè neglectum pueris senibusque nocebit.
Restat, ut, his ego me ipse regam solerque elementis.
†Non possis oculo quantum contendere Lynceus,
Non tamen idcircò contemnas lippus inungi:
Nec, quia desperes invicti membra Glyconis,
Nodosà corpus nolis prohibere chiragrâ.
Est quodam prodire tenus, si non datur ultrà.
Fervet avaritiâ, miseroque cupidine pectus?
Sunt verba et voces, quibus hunc lenire dolorem
Possis, et magnam morbi deponere partem.
Laudis amore tumes? sunt certa piacula, quæ te
Ter purè lecto poterunt recreare libello.
Invidus, iracundus, iners, vinosus, amator;
Nemo adeò ferus est, ut non mitescere possit,
Si modò culturæ patientem commodet aurem.
Virtus est, vitium fugere; et sapientia prima,
Stultitiâ caruisse. Vides, quæ maxima credis

* Longa videtur opus debentibus.
† Non possis oculos.

Esse mala, exiguum censum, turpemque repulsam,
Quanto devites animi capitisque labore.
Impiger extremos curris mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.
Ne cures ea, quæ stultè miraris et optas,
Discere, et audire, et meliori credere non vis?
Quis circum pagos, et circum compita, pugnax
Magna coronari contemnat Olympia, cui spes,
Cui sit conditio dulcis sine pulvere palmæ?
Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.
O cives, cives, quærenda pecunia primùm est,
Virtus post nummos. Hæc Janus summus ab imo
*Perdocet; hæc recinunt juvenes dictata senesque,
†Lævo suspensi loculos tabulamque lacerto.
Est animus tibi, sunt mores, est lingua fidesque:
‡Si quadringentis sex septem millia desint;
Plebs eris. At pueri ludentes, Rex eris, aiunt,
Si rectè facies. Hic murus aëneus esto.
Nil conscire sibi, nullâ pallescere culpâ.
Roscia, dic sodes, melior lex, an puerorum
Nænia, quæ regnum rectè facientibus offert,
Et maribus Curiis, et decantata Camillis?
Isne tibi meliùs suadet, qui, rem facias; rem,
Si possis rectè; si non quocunque modo rem;
Ut propriùs spectes lachrymosa poëmata Puppî:
An qui fortunæ te responsare superbæ
Liberum et erectum præsens§ hortatur et aptat?

* Prodocet.

† Lævo suspensi, &c. *Omittit ut interpolatum. Cunn.*

‡ Si quadringentis sex septem millia desunt,
Est animus tibi, sunt mores, et lingua, fidesque;
Plebs eris.

§ Hortatur et optat.

Quod si me populus Romanus fortè roget, cur
Non, ut porticibus, sic judiciis fruar îsdem,
Nec sequar aut fugiam, quæ diligit ipse vel odit?
Olim quod vulpes ægroto cauta leoni
Respondit, referam: Quia me vestigia terrent,
Omnia te adversùm spectantia, nulla retrorsùm.
Bellua* multorum es capitum; nam quid sequar, aut quem?
Pars hominum gestit conducere publica: sunt qui
†Crustis et pomis viduas venentur avaras,
Excipiantque senes, quos in vivaria mittant:
Multis occulto crescit res fœnore. Verùm
Esto, aliis alios rebus studiisque teneri:
Iidem eadem possunt horum durare probantes?
Nullus in orbe sinus Baiis prælucet amœnis,
Si dixit dives; lacus et mare sentit amorem
Festinantis heri; cui si‡ vitiosa libido
Fecerit auspicium; cras ferramenta Teanum
Tolletis fabri. Lectus genialis in aulâ est?
Nil ait esse prius, melius nil cœlibe vitâ:
Si non est, jurat benè solis esse maritis.
Quo teneam vultus mutantem Protea nodo?
Quid pauper? ride: mutat cœnacula, lectos,
Balnea, tonsores, conducto navigio æquè
Nauseat ac locuples, quem ducit priva triremis.
Si curtatus inæquali tonsore capillos
Occurri, rides: si fortè subucula pexæ
Trita subest tunicæ, vel si toga dissidet impar,
Rides: quid mea cùm pugnat sententia secum?
Quod petiit, spernit; repetit quod nuper omisit;
Æstuat, et vitæ disconvenit ordine toto;

* Multorum est capitum. *Bentl.*
† Frustis et pomis.
‡ Ventosa libido. *Markl.*

Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis?
Insanire putas solennia me, neque rides,
Nec medici credis, nec curatoris egere
A prætore dati? rerum tutela mearum
Cùm sis, et pravè sectum stomacheris ob unguem
De te pendentis,* te respicientis amici.
Ad summam, sapiens uno minor est Jove, dives,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum;
Præcipuè sanus, nisi cùm pituita molesta est.

* Te suspicientis amici. *Heins.*

EPISTOLA II.

AD LOLLIUM.

Homerum præ philosophis omnibus optimum esse virtutis magistrum declarat, et ad sapientiæ studium maturè capessendum hortatur.

TROJANI belli scriptorem, maxime Lolli,
Dum tu declamas Romæ, Præneste relegi;
Qui, quid sit pulchrum, quid turpe, quid utile, quid non,
*Planiùs ac meliùs Chrysippo et Crantore dicit.
Cur ita crediderim, nisi quid te detinet, audi.
Fabula, quâ Paridis propter narratur amorem
Græcia Barbaræ lento collisa duello,
Stultorum regum, et populorum continet æstus.
Antenor censet belli præcidere causam.
†Quid Paris? ut salvus regnet, vivatque beatus,
Cogi posse negat. Nestor componere lites
Inter Peliden festinat et inter Atriden:
Hunc amor, ira quidem communiter urit utrumque.
Quicquid delirant reges, plectuntur Achivi.
Seditione, dolis, scelere, atque libidine, et irâ,
Iliacos intra muros peccatur, et extra.
Rursus quid virtus, et quid sapientia possit,
Utile proposuit nobis exemplar Ulyssem:
Qui domitor Trojæ, multorum providus urbes
Et mores hominum inspexit, latumque per æquor,

Pleniùs ac meliùs.
Quód Paris, ut salvus.

Dum sibi, dum sociis reditum parat, aspera multa
Pertulit, adversis rerum immersabilis undis.
Sirenum voces, et Circes pocula nôsti;
Quæ si cum sociis stultus cupidusque bibisset,
Sub dominâ meretrice* fuisset turpis et excors:
Vixisset canis immundus, vel amica luto sus.
Nos numerus sumus, et fruges consumere nati,
Sponsi Penelopes, nebulones, Alcinoïque
In cute curandâ plus æquo operata juventus;
Cui pulchrum fuit in medios dormire dies, et
Ad strepitum citharæ cessantem† ducere somnum.
Ut jugulent homines, surgunt de nocte latrones:
Ut teipsum serves, non expergisceris? atqui
Si noles sanus,‡ curres hydropicus: et ni
Posces ante diem librum cum lumine; si non
Intendes animum studiis et rebus honestis;
Invidia vel amore vigil torquebere. Nam cur,
Quæ lædunt oculos, festinas demere; si quid
Est animum, differs curandi tempus in annum?
Dimidium facti, qui cœpit, habet: sapere aude:
Incipe: vivendi rectè qui prorogat horam,
Rusticus exspectat dum defluat amnis: at ille
Labitur, et labetur in omne volubilis ævum.
Qæritur argentum, puerisque beata creandis
Uxor; et incultæ pacantur vomere silvæ.
Quod satis est, cui contigit, nihil amplius optet.
Non domus et fundus, non æris acervus et auri
Ægroto domini deduxit corpore febres,
Non animo curas. Valeat possessor oportet,
Si comportatis rebus benè cogitat uti.

* Sub divâ meretrice.
† Cessatum ducere curam. *Scalig.*
‡ Si nolis sanus, curres hydropicus.

Qui cupit aut metuit, juvat illum sic domus, et
res,
Ut lippum pictæ tabulæ, fomenta podagram,*
Auriculas citharæ collectâ sorde dolentes.
Sincerum est nisi vas; quodcunque infundis,
acescit. 54
Sperne voluptates: nocet empta dolore voluptas.
Semper avarus eget: certum voto pete finem.
Invidus alterius macrescit rebus opimis:
Invidià Siculi non invenêre tyranni
Majus tormentum. Qui non moderabitur iræ,
Infectum volet esse, dolor quod suaserit et mens,
Dum pœnas odio per vim festinat inulto. 60
Ira furor brevis est: animum rege; qui, nisi paret,
Imperat; hunc frænis, hunc tu compesce catenâ.
Fingit equum tenerâ docilem cervice magister
Ire viam, quam monstret eques: venaticus, ex quo
Tempore cervinam pellem latravit in aulâ, 66
Militat in silvis catulus. Nunc adbibe puro
Pectore verba, puer; nunc te melioribus offer.
Quo semel est imbuta recens, servabit odorem
Testa diu. Quòd si cessas, aut strenuus anteis;
Nec tardum opperior, nec præcedentibus insto

* Fomenta podagrum. *Bentl.*

EPISTOLA III.

AD JULIUM FLORUM.

Quædam de Tiberio ac suis ipsis amicis percontatus, Florum ad sapientiæ studium cohortatur.

JULI Flore, quibus terrarum militet oris
Claudius Augusti privignus, scire laboro.
Thracane vos, Hebrusque nivali compede vinctus,
An freta vicinas inter* currentia turres,
An pingues Asiæ campi collesque morantur?
Quid studiosa cohors operum struit? hæc quoque curo.
Quis sibi res gestas Augusti scribere sumit?
Bella quis et paces longum diffundit in ævum?
Quid Titius, Romana brevi venturus in ora?
Pindarici fontis qui non expalluit haustus,
Fastidire lacus et rivos ausus apertos;
Ut valet? ut meminit nostri? fidisbusne Latinis
Thebanos aptare modus studet, auspice Musà?
An tragicâ desævit, et ampullatur in arte?
Quid mihi Celsus agit? monitus, multumque monendus,
Privatas ut quærat opes et tangere vitet
Scripta Palatinus quæcunque recepit Apollo.
Ne, si fortè suas repetitum venerit olim
Grex avium plumas, moveat cornicula risum
Furtivis nudata coloribus. Ipse quid audes?
Quæ circumvolitas agilis thyma? non tibi parvum

* Currentia terras.

Ingenium, non incultum est,* et turpiter hirtum.
Seu linguam causis acuis, seu civica jura
Respondere paras, seu condis amabile carmen;
Prima feres ederæ victricis præmia: quod si
Frigida curarum fomenta relinquere posses;
Quo te cœlestis sapientia duceret, ires.
Hoc opus, hoc studium parvi properemus et ampli,
Si patriæ volumus, si nobis vivere cari.
Debes hoc etiam rescribere; si tibi curæ,†
Quantæ conveniat, Munatius: an malè sarta
Gratia nequicquam coit, et rescinditur; ac vos
Seu calidus sanguis, seu rerum inscitia vexat,
Indomitâ cervice feros, ubicunque locorum
Vivitis, indigni fraternum rumpere fœdus,
Pascitur in vestrum reditum votiva juvenca.

* Nec turpiter hirtum.
† Sit tibi curæ.
Si tibi curæ est. *Bentl.*

EPISTOLA IV.

AD ALBIUM TIBULLUM.

Dotes ejus prædicat, et propositâ mortis cogitatione ad hilaritatem convertit.

Albi, nostrorum sermonum candide judex,
  Quid nunc te dicam facere in regione Pedanâ?
Scribere quod Cassî Parmensis opuscula vincat?
An tacitum silvas inter reptare salubres,
Curantem quicquid dignum sapiente bonoque est?
Non tu corpus eras sine pectore. Dî tibi formam,
Dî tibi divitias dederunt, artemque fruendi.
  Quid voveat dulci nutricula majus alumno,
*Qui sapere, et fari possit quæ sentiat, et cui
Gratia, fama, valetudo contingat abundè,
†Et mundus victus,‡ non deficiente crumenâ?
  Inter spem curamque, timores inter et iras,
Omnem crede diem tibi diluxisse supremum.
Grata superveniet, quæ non sperabitur, hora.
  Me pinguem et nitidum bene curatâ cute vises,
Cùm ridere voles, Epicuri de grege porcum.

* Quàm sapere, et fari ut possit, quae sentiat; utque.
Quid sapere, et fari ut possit, quae sentiat; et cui. *Lamb.*

† Et modus et victus.
Et domus et victus. *Bentl.*

‡ Non deficiente Camenâ. *Boivinus.*

EPISTOLA V.

AD TORQUATUM.

Invitat eum ad frugalem cœnam, sed mundam et genialem.

Si potes Archiacis* conviva recumbere lectis,
Nec modicâ cœnare times olus omne patellâ,
Supremo te sole domi, Torquate, manebo.
Vina bibes iterum Tauro diffusa, palustres
Inter Minturnas Sinuessanumque Petrinum.
Si melius quid habes, arcesse; vel imperium fer.
Jamdudum splendet focus, et tibi munda supellex.
Mitte leves spes, et certamina divitiarum,
Et Moschi causam: cras nato Cæsare festus
Dat veniam somnumque dies: impune licebit
Æstivam sermone benigno tendere noctem.†
Quo mihi‡ fortuna, si non conceditur uti?
Parcus ob heredis curam, nimiumque severus,
Assidet insano. Potare et spargere flores
Incipiam, patiarque vel isconsultus haberi,
Quid non ebrietas designat? operta recludit;
Spes jubet esse ratas; ad prœlia trudit inertem;
Solicitis animis onus eximit; addocet artes.
Fœcundi calices quem non fecere disertum?
Contractâ quem non in paupertate solutum?
Hæc ego procurare et idoneus imperor, et non
Invitus; ne turpe toral, ne sordida mappa
Corruget nares; ne non et cantharus et lanx
Ostendat tibi te; ne fidos inter amicos

* Si potes Archaicis.
† Extendere noctem.
‡ Quo mihi fortunas.

Sit, qui dicta foras eliminet; ut coëat par
Jungaturque pari. Brutum tibi Septimiumque,*
Et, nisi cœna prior, potiorque puella Sabinum
†Detinet, assumam: locus est et pluribus umbris:
Sed nimis arcta premunt olidæ convivia capræ.
Tu, quotus esse velis, rescribe; et, rebus omissis,
Atria servantem postico falle clientem.

EPISTOLA VI.

AD NUMICIUM.

Sapientiam nihil admirari præter virtutem.

Nil admirari, propè res est una, Numici,
Solaque quæ possit facere et servare beatum.
Hunc solem, et stellas, et decedentia certis
Tempora momentis, sunt qui formidine nullâ
Imbuti spectent: quid censes munera terræ?
Quid maris, extremos Arabas ditantis et Indos?
Ludicra quid, plausus et amici dona Quiritis?
Quo spectanda modo, quo sensu credis et ore?
Qui timet his adversa, ferè miratur eodem
Quo cupiens pacto: pavor est utrobique molestus;
Improvisa simul species exterret utrumque:
Gaudeat, an doleat; cupiat, metuatve; quid ad rem;
Si, quidquid vidit melius pejusve suâ spe,

* Butram tibi, Septiciumque.
† Detinet, ad summam, locus est.

Defixis oculis, animoque et corpore torpet?
Insani sapiens nomen ferat, æquus iniqui;
Ultrà quàm satis est, virtutem si petat ipsam.
I nunc, argentum et marmor vetus, æraque et artes
Suspice: cum gemmis Tyrios mirare colores;
Gaude, quòd spectant oculi te mille loquentem;
Gnavus manè forum, et vespertinus pete tectum:
Ne plus frumenti dotalibus emetat agris
*Mutus, et (indignum quòd sit pejoribus ortus)
Hic tibi sit potiùs, quàm tu mirabilis illi.
Quicquid sub terrâ est, in apricum proferet ætas;
Defodiet, condetque nitentia. Cùm bene notum
Porticus Agrippæ, et via te conspexerit Appî;
Ire tamen restat, Numa quò devenit et Ancus.
Si latus aut renes morbo tentantur acuto,
Quære fugam morbi. Vis rectè vivere? quis non?
Si virtus hoc una potest dare; fortis omissis
Hoc age deliciis. Virtutem verba putas, ut
Lucum ligna? cave ne portus occupet alter,
Ne Cibyratica, ne Bithyna negotia perdas:
Mille talenta rotundentur, totidem altera, porrò
Tertia succedant, et quæ pars quadret acervum.
Scilicet uxorem cum dote, fidemque, et amicos,
Et genus, et formam regina Pecunia donat;
Ac bene nummatum decorat Suadela Venusque.
Mancipiis locuples, eget æris Cappadocum rex:
Ne fueris hic tu. Chlamydes Lucullus, ut aiunt,
Si posset centum scenæ præbere rogatus,
Quî possum tot? ait: tamen et quæram, et quot habebo,
Mittam. Post paulò scribit, sibi millia quinque

* Mutius et, indignum.

Esse domi chlamydum: partem, vel tolleret omnes.
Exilis domus est, ubi non et multa supersunt,
Et dominum fallunt, et prosunt furibus. Ergo,
Si res sola potest facere et servare beatum;
Hoc primus repetas opus, hoc postremus omittas.
Si fortunatum species, et gratia præstat;
Mercemur servum, qui dictet nomina, lævum
*Qui fodiat latus, et cogat trans pondera dextram
Porrigere. Hic multùm in Fabiâ valet, ille Velinâ:
†Cuilibet hic fasces dabit: eripietque curule,
Cui volet, importunus ebur: frater, pater, adde:
Ut cuique est ætas, ita quemque facetus adopta.
Si bene qui cœnat, bene vivit; lucet; eamus
Quò ducit gula: piscemur, venemur; ut olim
Gargilius, qui mane plagas, venabula, servos,
Differtum transire forum, populumque‡ jubebat;
Unus ut è multis populo spectante referret
Emptum mulus aprum: crudi tumidique lavemur,
Quid deceat, quid non, obliti: Cærite cerâ
Digni, remigium vitiosum Ithacensis Ulyssei;
Cui potior patriâ fuit interdicta voluptas.
Si, Mimnermus uti censet, sine amore jocisque
Nil est jucundum: vivas in amore jocisque.
Vive: vale: si quid novisti rectius istis,
Candidus imperti: si non, his utere mecum.

* Qui fodicet latus.
† Cuilibet is fasces dabit.
‡ Transire forum pontemque. *Fab.* campumque. *Bentl.*

EPISTOLA VII.

AD MÆCENATEM.

Excusat se Mæcenati quod ab urbe absit diutiùs; tum ejus in se beneficia ita commendat, ut libertatem beneficiis omnibus potiorem esse declaret.

QUINQUE dies tibi pollicitus me rure futurum,
Sextilem totum mendax desideror: atqui
*Si me vivere vis sanum, rectèque valentem;
Quam mihi das ægro, dabis egrotare timenti,
Mæcenas, veniam: dum ficus prima, calorque
Designatorem decorat lictoribus atris:
Dum pueris omnis pater, et matercula pallet:
Officiosaque sedulitas, et opella forensis
Adducit febres, et testamenta resignat.
Quòd si bruma nives Albanis illinet agris;
Ad mare descendet vates tuus, et sibi parcet.
Contractusque leget: te, dulcis amice, reviset
Cum Zephyris, si concedes, et hirundine primâ.
Non, quo more pyris vesci Calaber jubet hospes,
Tu me fecisti locupletem. Vescere sodes.
Jam satis est. At tu quantumvis tolle. Benignè.
Non invisa feres pueris munuscula parvis.
Tam teneor dono, quàm si dimittar onustus.
Ut libet: hæc porcis hodiè comedenda relinques.
Prodigus et stultus donat quæ spernit et odit:
Hæc seges ingratos tulit, et feret omnibus annis.
Vir bonus et sapiens dignis ait esse paratum;†
Nec tamen ignorat quid distent æra lupinis.

* Si me vivere vis rectéque videre valentem.
† Dignus ait esse paratum.

Dignum præstabo me etiam pro laude merentis.
Quòd si me noles usquam discedere; reddes 25
Forte latus, nigros angustâ fronte capillos:
Reddes dulce loqui: reddes ridere decorum, et
Inter vina fugam Cynaræ mœrere protervæ.
Fortè per angustam tenuis nitedula* rimam
Repserat in cumeram frumenti; pastaque rursus
Ire foras pleno tendebat corpore frustra. 31
Cui mustela procul, Si vis, ait, effugere isthinc,
Macra cavum repetes arctum, quem macra subisti.
Hac ego si compellar imagine, cuncta resigno:
Nec somnum plebis laudo satur altilium; nec 35
Otia divitiis Arabum liberrima muto.
Sæpè verecundum laudàsti: rexque, paterque
Audîsti coram; nec verbo parciùs absens.
Inspice, si possum donata reponere lætus.
Haud malè Telemachus proles patientis Ulyssei:† 40
Non est aptus equis Ithacæ locus, ut neque planis
Porrectus spatiis, neque multæ prodigus herbæ:
Atride, magis apta tibi tua dona relinquam.
Parvum parva decent: mihi jam non regia Roma, 44
Sed vacuum Tiber placet, aut imbelle Tarentum.
Strenuus et fortis, causisque Philippus agendis
Clarus, ab officiis octavum circiter horam
Dum redit, atque foro nimium distare Carinas
Jam grandis natu queritur; conspexit, ut aiunt,
Adrasum quendam vacuâ tonsoris in umbrâ 50
Cultello proprios purgantem leniter ungues.
Demetri (puer hic non lævè jussa Philippi

* Tenuis vulpecula.

† Proles sapientis Ulyssei.

Accipiebat) abi, quære, et refer; unde domo, quis,
Cujus fortunæ, quo sit patre, quove patrono.
It, redit, et narrat, Vulteium nomine Mænam,
Præconem, tenui censu, sine crimine notum,*
Et properare loco, et cessare, et quærere, et uti,
Gaudentem parvisque sodalibus, et lare certo,†
Et ludis, et, post decisa negotia, Campo.
Scitari libet ex ipso, quodcunque refers: dic
Ad cœnam veniat. Non sanè credere Mæna:
Mirari secum tacitus. Quid multa? Benignè,
Respondet. Negat ille mihi? Negat improbus, et te
Negligit, aut horret. Vulteium manè Philippus
Vilia vendentem tunicato scruta popello
Occupat: et salvere jubet prior. Ille Philippo
Excusare laborem et mercenaria vincla,
Quòd non manè domum venisset; denique quòd non
Providisset eum. Sic ignovisse putato
Me tibi, si cœnas hodiè mecum. Ut libet. Ergo
Post nonam venies: nunc i, rem strenuus auge.
Ut ventum ad cœnam est; dicenda, tacenda locutus,
Tandem dormitum dimittitur. Hìc ubi sæpe
Occultum visus decurrere piscis ad hamum,
Manè cliens, et jam certus conviva; jubetur
Rura suburbana indictis comes ire Latinis.
Impositus mannis, arvum cœlumque Sabinum
Non cessat laudare: videt, ridetque Philippus:
Et sibi dum requiem, dum risus undique quærit,
Dum septem donat sestertia, mutua septem
Promittit; persuadet uti mercetur agellum:

* Sine crimine natum.
† Et lare curto.

Mercatur. Ne te longis ambagibus ultrà
Quàm satis est morer: ex nitido fit rusticus: atque
Sulcos et vineta crepat mera: præparat ulmos:
Immoritur studiis, et amore senescit habendi.
Verùm ubi oves furto, morbo periêre capellæ,
Spem mentita seges, bos est enectus arando;
Offensus damnis, mediâ de nocte caballum
Arripit, iratusque Philippi tendit ad ædes.
Quem simul aspexit scabrum intonsumque Philippus,
Durus, ait, Vultei, nimis attentusque videris
Esse mihi. Pol, me miserum, patrone, vocares,
Si velles, inquit, verum mihi ponere nomen.
Quòd te per Genium, dextramque, Deosque Penates,
Obsecro, et obtestor; vitæ me redde priori.
Qui simul aspexit,* quantùm dimissa petitis
Præstent; maturè redeat, repetatque relicta.
Metiri se quemque suo modulo ac pede verum est.

* Qui semel aspexit.

EPISTOLA VIII.

AD CELSUM ALBINOVANUM.

Se neque corpore neque animo valere; Celso secundam fortunam modestè ferendam esse.

CELSO gaudere et benè rem gerere Albinovano,
Musa rogata, refer, comiti scribæque Neronis.
Si quæret, quid agam; dic, multa et pulchra minantem,
Vivere nec rectè, nec suaviter: haud quia grando
Contuderit vites, oleamve momorderit æstus;
Nec quia longinquis armentum ægrotet in agris;
Sed quia mente minùs validus, quàm corpore toto,
Nil audire velim, nil discere, quod levet ægrum:
Fidis offendar medicis, irascar amicis,
Cur me funesto properent arcere veterno;
Quæ nocuêre sequar; fugiam quæ profore credam:
Romæ Tibur amem ventosus, Tibure Romam.
Post hæc, ut valeat; quo pacto rem gerat, et se;
Ut placeat Juveni, percontare, utque cohorti.
Si dicet, Rectè: primum gaudere; subinde
Præceptum auriculis hoc instillare memento:
Ut tu fortunam, sic nos te, Celse, feremus.

EPISTOLA IX.

AD CLAUDIUM TIBERIUM NERONEM.

Septimium ei commendat.

Septimius, Claudi, nimirum intelligit unus,
Quanti me facias: nam cùm rogat, et prece cogit
Scilicet, ut tibi se laudare, et tradere coner,
Dignum mente domoque legentis honesta Neronis,
Munere cùm fungi propioris censet amici;
Quid possim videt ac novit me valdiùs ipso,
Multa quidem dixi, cur excusatus abirem:
Sed timui, mea ne finxisse minora putarer,
Dissimulator opis propriæ, mihi commodus uni.
Sic ego, majoris fugiens opprobria culpæ,
Frontis ad urbanæ descendi præmia. Quod si
Depositum laudas ob amici jussa pudorem;
Scribe tui gregis hunc, et fortem crede bonumque.

EPISTOLA X.

AD ARISTIUM FUSCUM.

Rusticam vitam præ urbanâ laudat, ut naturæ magis consentaneam, et magis amicam libertati.

URBIS amatorem Fuscum salvere jubemus
Ruris amatores; hac in re scilicet unâ
Multùm dissimiles; at cætera* penè gemelli,
Fraternis animis; quicquid negat alter, et alter:
Annuimus pariter, vetuli notique columbi.
Tu nidum servas; ego laudo ruris amœni
Rivos, et musco circumlita saxa nemusque.
Quid quæris? vivo, et regno, simul ista reliqui,
Quæ vos ad cœlum effertis rumore secundo.
Utque sacerdotis fugitivus, liba recuso,
Pane egeo, jam mellitis potiore placentis.
Vivere naturæ si convenienter oportet,
Ponendæque domo quærenda est area primùm;
Novistine locum potiorem rure beato?
Est ubi plus tepeant hiemes? ubi gratior aura
Leniat et rabiem Canis, et momenta Leonis,
Cùm semel accepit solem furibundus acutum?
Est ubi depellat somnos† minùs invida cura?
Deteriùs Libycis olet aut nitet herba lapillis?
Purior in vicis aqua tendit rumpere plumbum,
Quàm quæ per pronum trepidat cum murmure rivum?

* Ad cætera.
† Est ubi divellat somnos.

Nempe inter varias* nutritur silva columnas,
Laudaturque domus, longos quæ prospicit agros.
Naturam expellas furcâ, tamen usque recurret,
Et mala† perrumpet furtim fastidia victrix.
Non, qui Sidonio contendere callidus ostro
Nescit Aquinatem potantia vellera fucum,‡
Certius accipiet damnum, propiusve medullis,
Quàm qui non poterit vero distinguere falsum.
Quem res plùs nimio delectavêre secundæ,
Mutatæ quatient: si quid mirabere, pones
Invitus: fuge magna: licet sub paupere tecto
Reges et regum vitâ præcurrere amicos.
Cervus equum pugnâ melior communibus herbis
Pellebat: donec minor in certamine longo
Imploravit opes hominis, frænumque recepit:
Sed postquam victor§ victo discessit ab hoste,
Non equitem dorso, non frænum depulit ore.
Sic qui pauperiem veritus, potiore metallis
Libertate caret, dominum vehet improbus; atque
Serviet æternùm, quia parvo nesciet uti.||
Cui non conveniet sua res, ut calceus olim,
Si pede major erit, subvertet; si minor, uret.
Lætus sorte tuâ vives** sapienter, Aristi:
Nec me dimittes incastigatum, ubi plura
Cogere, quàm satis est, ac non cessare videbor.

* Nempe inter Parias.
† Perrumpet furtim fastigia.
‡ Potantia vellera succum.
§ Sed postquam victor violens.
Sed postquam violens victo. *Bentl.*
|| Qui parvo nesciet uti.
** Vivas—dimittas

Imperat aut servit collecta pecunia cuique,.
Tortum digna sequi potiùs quàm ducere funem.
Hæc tibi dictabam post fanum putre Vacunæ,
Excepto, quòd non simul esses, cætera lætus.

EPISTOLA XI.

AD BULLATIUM.

Ex Asia, quo bellorum civilium tædio profectus fuerat, Romam revocare conatus, monet animi ægritudinem non peregrinationibus, sed rectâ animi compositione levari.

QUID tibi visa Chios, Bullati, notaque Lesbos?
Quid concinna Samos? quid Crœsi regia Sardis?
Smyrna quid, et Colophon? majora, minoravefamâ?
Cunctane præ Campo et Tiberino flumine sordent?
An venit in votum Attalicis ex urbibus una?
An Lebedum laudas, odio maris atque viarum?
Scis, Lebedus quid sit; Gabiis desertior, atque*
Fidenis vicus: tamen illic vivere vellem,
Oblitusque meorum, obliviscendus et illis,
Neptunum procul è terrâ spectare furentem.
Sed neque, qui Capuâ Romam petit, imbre lutoque
Aspersus, volet in cauponâ vivere; nec, qui
Frigus collegit, furnos et balnea laudat,
Ut fortunatam plenè præstantia vitam:

* Scis, Lebedus quàm sit Gabiis desertior.

Nec si te validus jactaverit Auster in alto,
Idcircò navem trans Ægæum mare vendas.
Incolumi Rhodos et Mitylene pulchra facit, quod
Pænula solstitio, campestre nivalibus auris,
Per brumam Tiberis, Sextili mense caminus.
Dum licet, ac vultum servat fortuna benignum,
Romæ laudetur Samos, et Chios, et Rhodos absens.
Tu quamcunque Deus tibi fortunaverit horam,
Gratâ sume manu; nec dulcia differ in annum:
Ut, quocunque loco fueris, vixisse libenter
Te dicas. Nam si ratio et prudentia curas,
Non locus effusi latè maris arbiter, aufert;
Cœlum, non animum mutant, qui trans mare currunt;
Strenua nos exercet inertia: navibus atque
Quadrigis petimus benè vivere: quod petis, hic est;
Est Ulubris, animus si te non deficit æquus.

EPISTOLA XII.

AD ICCIUM.

Hominis parsimoniam dùm laudat, festivè deridet; tradit ei Grosphum; de Romanis rebus pauca subjecit.

FRUCTIBUS Agrippæ Siculis, quos colligis, Icci,
Si rectè frueris, non est ut copia major
Ab Jove donari possit tibi: tolle querelas:
Pauper enim non est, cui rerum suppetit usus.
Si ventri bene, si lateri est, pedibusque tuis; nil
Divitiæ poterunt regales addere majus.
Si fortè in medio positorum abstemius, herbis
Vivis et urticâ; sic vives protinùs, ut te
Confestim liquidus fortunæ rivus inauret:
Vel quia naturam mutare pecunia nescit,
Vel quia cuncta putas unâ virtute minora.
Miramur, si Democriti pecus edit agellos
Cultaque, dum peregrè est animus sine corpore velox?
Cùm tu inter scabiem tantam et contagia lucri,
Nil parvum sapias, et adhùc sublimia cures;
Quæ māre compescant causæ: quid temperet annum:
Stellæ sponte suâ, jussæne vagentur et errent:
Quid premat obscurum lunæ, quid proferat orbem:
Quid velit et possit rerum concordia discors:
Empedocles, an Stertinium* deliret acumen.
Verùm, seu pisces, seu porrum et cæpe trucidas,

* Empedocleum an Stertinium. *Cunn.*

Utere Pompeïo Grospho; et, si quid petet, ultrò
Defer: nil Grosphus nisi verum orabit, et æquum.
Vilis amicorum est annona, bonis ubi quid deest,
Ne tamen ignores, quo sit Romana loco res:
Cantaber Agrippæ, Claudî virtute Neronis
Armenius cecidit: jus imperiumque Phraates
Cæsaris accepit genibus minor: aurea fruges
Italiæ pleno diffudit copia cornu.

EPISTOLA XIII.

AD VINNIUM ASELLAM.

Monet ut suos Augusto libros loco et decenter offerat.

Ut proficiscentem docui te sæpè diuque,
Augusto reddes signata volumina, Vinni,
Si validus, si lætus erit, si denique poscet:
Ne studio nostri pecces, odiumque libellis
Sedulus importes operâ vehemente minister.
Si te fortè meæ* gravis uret sarcina chartæ;
Abjicito potiùs, quàm quò perferre juberis
Clitellas ferus impingas, Asinæque paternum
Cognomen vertas in risum, et fabula fias.
Viribus uteris per clivos, flumina, lamas.
Victor propositi simul ac perveneris illùc,
Sic positum servabis onus; ne fortè sub alâ
Fasciculum portes librorum, ut rusticus agnum:

* Gravis urget sarcina chartæ.

*Ut vinosa glomos furtivæ Pyrrhia lanæ;
Ut cum pileolo soleas conviva tribulis.
Ne vulgo narres te sudavisse ferendo
Carmina, quæ possunt oculos auresque morari
Cæsaris: oratus multâ prece, nitere porrò.
Vade, vale; cave ne titubes, mandataque frangas.

EPISTOLA XIV.

AD VILLICUM SUUM.

Ejus levitatem coarguit, rusticam vitam, quam optaverat, fastidientis, et urbanæ desiderio æstuantis.

VILLICE silvarum et mihi me reddentis agelli,
Quem tu fastidis, habitatum quinque focis, et
Quinque bonos solitum Variam dimittere Patres;
Certemus, spinas animone ego fortius, an tu
Evellas agro; et melior† sit Horatius, an rus.
Me quamvis Lamiæ pietas et cura moretur
Fratrem mœrentis, rapto de fratre dolentis
Insolabiliter; tamen istùc mens animusque
‡Fert, et amat spatiis obstantia rumpere claustra.
Rure ego viventem, tu dicis in urbe beatum.
Cui placet alterius, sua nimirum est odio sors.
Stultus uterque locum immeritum causatur iniquè;
In culpa est animus, qui se non effugit unquam.
Tu mediastinus tacitâ prece rura petebas:
Nunc urbem et ludos, et balnea villicus optas.

* Ut vinosa globos.
† Sit Horatius, an res.
‡ Fert, et avet spatiis. *Bentl.*

Me constare mihi scis, et discedere tristem,
Quandocunque trahunt invisa negotia Romam.
Non eadem miramur: eò disconvenit inter
Meque et te: nam quæ deserta et inhospita tesqua
Credis, amœna vocat mecum qui sentit, et odit
Quæ tu pulchra putas: fornix tibi et uncta popina
Incutiunt urbis desiderium, video; et quòd
Angulus iste feret piper et thus ociùs uvâ;
Nec vicina subest vinum præbere taberna
Quæ possit tibi: nec meretrix tibicina, cujus
Ad strepitum salias terræ gravis; et tamen urges
Jampridem non tacta ligonibus arva, bovemque
Disjunctum curas, et strictis frondibus exples.
Addit opus pigro rivus, si decidit imber,
Multâ mole docendus aprico parcere prato.
Nunc age, quid nostrum concentum dividat, audi.
Quem tenues decuêre togæ nitidique capilli,
Quem scis immunem Cynaræ placuisse rapaci,
Quem bibulum liquidi mediâ de luce* Falerni;
Cœna brevis juvat, et prope rivum somnus in herbâ:
Nec lusisse pudet, sed non incidere ludum.
Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
Limat, non odio obscuro morsuque venenat:
Rident vicini, glebas et saxa moventem.
Cum servis urbana diaria rodere mavis:
Horum tu in numerum voto ruis: invidet usum
Lignorum et pecoris tibi calo argutus, et horti.
Optat ephippia bos piger: optat arare caballus.
Quam scit uterque, libens, censebo, exerceat artem.

* Mediâ de nocte.

EPISTOLA XV.

AD C. NUMONIUM VALAM.

Veliam aut Salernum ad balneas profecturus, de locorum salubritate ac deliciis quærit.

QUÆ sit hiems Veliæ, quod cœlum, Vala, Salerni,
Quorum hominum regio, et qualis via, nam mihi Baias
Musa supervacuas Antonius; et tamen illis
Me facit invisum, gelida cùm perluor undâ
Per medium frigus. Sane myrteta relinqui,
Dictaque cessantem nervis elidere morbum
Sulfura contemni, vicus gemit, invidus ægris,
Qui caput et stomachum supponere fontibus audent
Clusinis: Gabiosque petunt, et frigida rura.
Mutandus locus est, et diversoria nota
Præteragendus equus. Quò tendis: non mihi Cumas
Est iter, aut Baias, levâ stomachosus habenâ
Dicet eques:* (sed equis frenato est auris in ore.)
Major utrum populum frumenti copia pascat;
Collectosne bibant imbres, puteosne perennes
Dulcis aquæ: (nam vina nihil moror illius oræ:
Rure meo possum quidvis perferre patique:
Ad mare cùm veni, generosum et lene requiro,
Quod curas abigat, quod cum spe divite manet
In venas animumque meum, quod verba ministret,

* Sed equi frenato est auris in ore.

Quod me Lucanæ juvenem commendet amicæ.)
Tractus uter plures lepores, uter educet apros;
Utra magis pisces et echinos æquora celent,
Pinguis ut inde domum possim Phæaxque reverti;
Scribere te nobis, tibi nos accredere par est.
  Mænius, ut rebus maternis atque paternis
Fortiter absumptis, urbanus cœpit haberi;
Scurra vagus, non qui certum præsepe teneret;
Impransus non qui civem dignosceret hoste;
Quælibet in quemvis opprobria fingere sævus;
Pernicies, et tempestas, barathrumque macelli,
Quidquid quæsierat, ventri donabat avaro.
Hic, ubi nequitiæ fautoribus et timidis nil
Aut paulum abstulerat, patinas cœnabat omasi
Vilis, et agninæ, tribus ursis quod satis esset:
Scilicet ut ventres lamnâ candente nepotum
Diceret urendos correctus Bestius.* Idem,
Si quid erat nactus† prædæ majoris, ubi omne
Verterat in fumum et cinerem; Non hercule miror,
Aiebat, si qui comedunt bona: cùm sit obeso
Nil melius turdo, nil vulvâ pulchrius amplâ.
Nimirum hic ego sum: nam tuta et parvula laudo,
Cùm res deficiunt; satis inter vilia fortis:
Verùm, ubi quid melius contingit et unctius; idem
Vos sapere et solos aio benè vivere, quorum
Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.

* Corrector Bestius. *Bentl.*
† Quidquid erat nactus.

EPISTOLA XVI.

AD QUINTIUM.

Villæ suæ formam, situm, commoda, Quintio describit, tum rectè factorum conscientiâ probitatem, probitate libertatem constare admonet.

NE perconteris, fundus meus, optime Quinti,
Arvo pascat herum, an baccis opulentet olivæ,
Pomisne, an pratis, an amictâ vitibus ulmo;
Scribetur tibi forma loquaciter et situs agri.
Continui montes, ni dissocientur opacâ
Valle: sed ut veniens dextrum latus aspiciat Sol,
Lævum decedens* curru fugiente vaporet.
Temperiem laudes. Quid? si rubicunda benigni†
Corna vepres et pruna ferant? si quercus, et ilex
Multâ fruge pecus, multâ dominum juvet umbrâ?
Dicas adductum propiùs frondere Tarentum.
Fons etiam rivo dare nomen idoneus, ut nec
Frigidior Thracam nec purior ambiat Hebrus,
Infirmo capiti fluit utilis, utilis alvo.‡
Hæ latebræ dulces, etiam, si credis, amœnæ,
Incolumem tibi me præstant Septembribus horis.
Tu rectè vivis, si curas esse quod audis.
Jactamus jampridem omnis te Roma beatum;
Sed vereor, ne cui de te plùs quàm tibi credas;
Neve putes alium sapiente bonoque beatum:
Neu, si te populus sanum rectèque valentem
Dictitet, occultam febrem sub tempus edendi

* Lævum discendens.
† Si rubicunda benignè.
‡ Fluit aptus et utilis alvo.

Dissimules, donec manibus tremor incidat unctis.
Stultorum incurata pudor malus ulcera celat.
Si quis bella tibi terra pugnata marique
Dicat, et his verbis vacuas permulceat aures;
Tene magis salvum populus velit, an populum tu,
Servet in ambiguo, qui consulit et tibi et Urbi,
Jupiter; Augusti laudes agnoscere possis.
Cùm pateris sapiens emendatusque vocari;
Respondesne tuo, dic sodes, nomine? Nempe
Vir bonus et prudens dici delector ego, ac tu.
Qui dedit hoc hodiè, cras, si volet, auferet: ut si
Detulerit fasces indigno, detrahet idem:
Pone; meum est, inquit: pono, tristisque recedo.
Idem si clamet furem, neget esse pudicum,
Contendat laqueo collum pressisse paternum;
Mordear opprobriis falsis, mutemque colores?
Falsus honor juvat, et mendax infamia terret
Quem, nisi mendosum et medicandum?* vir bonus est quis?
Qui consulta Patrum, qui leges juraque servat;
Quo multæ magnæquè secantur judice lites;
Quo res sponsore,† et quo causæ teste tenentur.
Sed videt hunc omnis domus et vicinia tota,
Introrsum turpem, speciosum pelle decorâ.
Nec furtum feci, nec fugi, si mihi dicat
Servus: Habes pretium; loris non ureris, aio.
Non hominem occidi: Non pasces in cruce corvos.
Sum bonus et frugi: Renuit negat atque Sabellus.‡

* Quem, nisi mendosum et mendacem?
† Quo responsore.
‡ Renuit negitatque Sabellus.

Cautus enim metuit foveam lupus, accipiterque
Suspectos laqueos; et opertum milvius hamum.
Oderunt peccare boni virtutis amore:
Tu nihil admittes in te formidine pœnæ.
Sit spes fallendi, miscebis sacra profanis.
Nam de mille fabæ modiis cùm surripis unum;
Damnum est, non facinus, mihi pacto lenius isto.
Vir bonus, omne forum quem spectat, et omne tribunal;
Quandocunque Deos vel porco vel bove placat;
Jane pater, clarè, clarè cùm dixit, Apollo;
Labra movet metuens audiri: Pulchra Laverna,
Da mihi fallere; da justo sanctoque videri:*
Noctem peccatis, et fraudibus objice nubem.
Quî melior servo, qui liberior sit avarus,
In triviis fixum cùm se demittit ob assem,
Non video: nam qui cupiet, metuet quoque: porro
Qui metuens vivit, liber mihi non erit unquam.
Perdidit arma, locum virtutis deseruit, qui
Semper in augenda festīnat et obruitur re.
Vendere cùm possis captivum, occidere noli:
Serviet utiliter: sine pascat durus aretque:
Naviget, ac mediis hiemet mercator in undis:
Annonæ prosit, portet frumenta penusque.
Vir bonus et sapiens audebit dicere, Pentheu
Rector Thebarum, quid me perferre patique
Indignum coges? Adimam bona. Nempe, pecus, rem
Lectos, argentum: tollas licet. In manicis et
Compedibus sævo te sub custode tenebo.
Ipse Deus, simul atque volam, me solvet. Opinor,
Hoc sentit, moriar: mors ultima linea rerum est.

* Da justum sanctumque videri.

EPISTOLA XVII.

AD SCÆVAM.

Actuosam vitam inerti ac privatæ anteponendam, laudabile esse principum gratiam demereri, eorum tamen liberalitatem cautè ac prudenter esse solicitandam.

Quamvis, Scæva, satis per te tibi consulis, et scis
Quo tandem pacto deceat majoribus uti;
Disce, docendus adhùc quæ censet amiculus: ut si
Cæcus iter monstrare velit; tamen aspice, si quid
Et nos, quod cures proprium fecisse; loquamur.
Si te grata quies et primam somnus in horam
Delectat: si te pulvis, strepitusque rotarum,
Si lædet caupona; Ferentinum ire jubebo.
Nam neque divitibus contingunt gaudia solis;
Nec vixit malè, qui natus moriensque fefellit.
Si prodesse tuis, paulòque benigniùs ipsum
Te tractare voles; accedes siccus ad unctum.
Si pranderet olus patienter; regibus uti;
Nollet Aristippus. Si sciret regibus uti;
Fastidiret olus, qui me notat. Utrius horum
Verba probes et facta, doce: vel junior, audi
Cur sit Aristippi potior sententia: namque
Mordacem Cynicum sic eludebat, ut aiunt:
Scurror ego ipse mihi; populo tu: rectius hoc et
Splendidius multò est: equus ut me portet, alat rex.
Officium facio: tu poscis vilia rerum,*

* Tu poscis vilia; verùm es.

Dante minor; quamvis fers te nullius egentem.
Omnis Aristippum decuit color, et status, et res,
Tentantem majora, ferè præsentibus æquum:
Contrà, quem duplici panno patientia velat,
Mirabor, vitæ via si conversa decebit.
Alter purpureum non expectabit amictum;
Quidlibet indutus celeberrima per loca vadet;
Personamque feret non inconcinnus utramque.
Alter Mileti textam cane pejus et angue
Vitabit chlamydem; morietur frigore, si non
Rettuleris pannum: refer, et sine vivat ineptus.
Res gerere et captos ostendere civibus hostes,
Attingit solium Jovis et cœlestia tentat.
Principibus placuisse viris non ultima laus est.
Non cuivis homini contingit adire Corinthum.
Sedit, qui timuit ne non succederet: esto:
Quid? qui pervenit, fecitne viriliter? atqui
Hîc est, aut nusquam, quod quærimus: hic onus horret,
Ut parvis animis et parvo corpore majus:
Hic subit, et perfert. Aut virtus nomen inane est,
Aut decus et pretium rectè petit experiens vir.
Coram rege suâ* de paupertate tacentes,
Plus poscente ferent: distat, sumasne pudenter,
An rapias: atqui rerum caput hoc erat, hic fons.
Indotata mihi soror est, paupercula mater,
Et fundus nec vendibilis, nec pascere firmus,
Qui dicit, clamat, Victum date: succinit alter,
Et mihi dividuo findetur munere quadra.
Sed tacitus pasci si posset corvus, haberet
Plus dapis, et rixæ multò minus† invidiæque.

* Coram rege suo.
† Et rixæ minus et minus.

Brundisium comes, aut Surrentum ductus amœnum
Qui queritur salebras, et acerbum frigus, et imbres'
Aut cistam effractam et subducta viatica plorat;
Nota refert meretricis acumina, sæpè catellam,
Sæpè periscelidem raptam sibi flentis: uti mox
Nulla fides damnis verisque doloribus adsit.
Nec semel irrisus, triviis attolere curat
Fracto crure planum: licet illi plurima manet
Lachryma; per sanctum juratus dicat Osirim,
Credite, non ludo; crudeles tollite claudum:
Quære peregrinum, vicinia rauca reclamat.*

* Vicinia cauta reclamat. *Markl.*

EPISTOLA XVIII.

AD LOLLIUM.

De colendâ principum amicitiâ fusè disputat, tùm de comparandâ animi tranquillitate pauca subjungit.

Si benè te novi, metues, liberrime Lolli,
Scurrantis speciem præbere, professus amicum.
Ut matrona meretrici dispar erit atque
Discolor, infido scurræ distabit amicus.
Est huic diversum vitio vitium propè majus;
Asperitas agrestis, et inconcinna, gravisque,
Quæ se commendat tonsâ cute,* dentibus atris,
Dum vult libertas mera dici, veraque virtus.
Virtus est medium vitiorum, et utrinque reductum.
Alter in obsequium plus æquo pronus, et imi
Derisor lecti, sic nutum divitis horret,†
Sic iterat voces, et verba cadentia tollit,
Ut puerum sævo credas dictata magistro
Reddere, vel partes mimum tractare secundas.
Alter rixatur‡ de lanâ sæpè caprinâ;
Propugnat nugis armatus: Scilicet, ut non
Sit mihi prima fides; et, verè quod placet, ut non
Acriter elatrem, pretium ætas altera sordet.
Ambigitur quid enim? Castor sciat, an Docilis plus;

* Commendat quæ se intonsâ cute. *Sanad.*
† Sic vultum divitis horret.
‡ Alter rixator. *Muret.*

Brundisium Minucî meliùs via ducat, an Appî.
Quem damnosa Venus, quem præceps alea nudat,
Glorio quem supra vires et vestit et ungit,
Quem tenet argenti sitis importuna famesque:
Quem paupertatis pudor et fuga; dives amicus,
Sæpè decem vitiis instructior, odit et horret:
Aut si non odit, regit; ac, veluti pia mater,
Plus quàm se sapere, et virtutibus esse priorem
Vult: et ait propè vera; Meæ, contendere noli,
Stultitiam patîuntur opes: tibi parvula res est:
Arcta decet sanum comitem toga: desine mecum
Certare. Eutrapelus, cuicunque nocere volebat,
Vestimenta dabat preciosa; beatus enim jam
Cum pulchris tunicis sumet nova consilia et spes;
Dormiet in lucem; scorto postponet honestum
Officium; nummos alienos pascet; ad imum
Thrax erit, aut olitoris aget mercede caballum.
Arcanum neque tu scrutaberis illius unquam;*
Commissumque teges, et vino tortus et irâ.
Nec tua laudabis studia, aut aliena reprendes:
Nec, cùm venari volet illè, poëmata panges.
Gratia sic fratrum geminorum Amphionis atque
Zethi dissiluit; donec suspecta severo
Conticuit lyra. Fraternis cessisse putatur
Moribus Amphion: tu cede potentis amici
Lenibus imperiis: quotiesque educet in agros
Ætolis onerata plagis jumenta canesque,
Surge, et inhumanæ senium depone Camœnæ;
Cœnes ut pariter pulmenta laboribus empta:
Romanis solenne viris opus, utile famæ,

* Neque tu scrutaberis ullius unquam.

Vitæque, et membris: præsertim cùm valeas, et
Vel cursu superare canem, vel viribus aprum
Possis; adde, virilia quòd speciosiùs arma
Non est qui tractet: scis quo clamore coronæ
Prœlia sustineas campestria: denique sævam
Militiàm puer et Cantabrica bella tulisti
Sub duce, qui templis Parthorum signa refixit*
Nunc; et, si quid abest, Italis adjudicat armis.†
Ac, ne te retrahas, et inexcusabilis absis;
Quamvis nil extra numerum fecisse modumque
Curas, interdum nugaris rure paterno.
Partitur lintres exercitus: Actia pugna,
Te duce, per pueros hostili more refertur:
Adversarius est frater; lacus, Adria: donec
Alterutrum velox victoria fronde coronet.
Consentire suis studiis qui crediderit te,
Fautor utroque tuum laudabit pollice ludum.
  Protenus ut moneam, si quid monitoris eges tu,
Quid de quoque viro, et cui dicas, sæpè videto.
Percontatorem fugito: nam garrulus idem est;
Nec retinent patulæ commissa fideliter aures:
Et semel emissum volat irrevocabile verbum.
  Non ancilla tuum jecur ulceret ulla puerve,
Intra marmoreum venerandi limen amici;
Ne dominus pueri pulchri, caræve puellæ
Munere te parvo beet, aut incommodus angat.
  Qualem commendes, etiam atque etiam aspice: ne mox
Incutiant aliena tibi peccata pudorem.
Fallimur, et quondam non dignum tradimus. Ergo,

* Parthorum signa refigit;
Et nunc.
† Italis adjudicat arvis. *Bentl.*

Quem sua culpa premet, deceptus omitte tueri;
Ut penitus notum,* si tentent crimina, serves,
Tuterisque tuo fidentem præsidio: qui
Dente Theonino cùm circumroditur, ecquid
Ad te pòst paulò ventura pericula sentis?
Nam tua res agitur, paries cùm proximus ardet:
Et neglecta solent incendia sumere vires.
Dulcis inexpertis cultura potentis amici;
Expertus metuit: tu, dum tua navis in alto est,
Hoc age, ne mutata retrorsùm te ferat aura.
Oderunt hilarem tristes, tristemque jocosi,
Sedatum celeres, agilem gnavumque remissi:
Potores liquidi medià de luce Falerni
Oderunt porrecta negantem pocula; quamvis
Nocturnos jures te formidare tepores.
Deme supercilio nubem: plerumque modestus
Occupat obscuri speciem, taciturnus acerbi.
Inter cuncta leges, et percontabere doctos,
Quà ratione queas traducere leniter ævum;
Ne te semper inops agitet vexetque cupido,
Ne pavor, et rerum mediocriter utilium spes;
Virtutem doctrina paret, Naturane donet;
Quid minuat curas; quid te tibi reddat amicum;
Quid purè tranquillet; honos, an dulce lucellum,
An secretum iter, et fallentis semita vitæ.
Me quoties reficit gelidus Digentia rivus,†
Quem Mandela bibit, rugosus frigore pagus;
Quid sentire putas, quid credis, amice, precari?
Sit mihi, quod nunc est; etiam minus: et‡ mihi vivam
Quod superest ævi, si quid superesse volunt Dî;

* At penitùs notum. *Bentl.*
† Gelidis Digentia rivis.
‡ Ut mihi vivam.

Sit bono librorum et provisæ frugis in annum
Copia: ne fluitem dubiæ spe pendulus horæ.
Sed satis est orare Jovem quæ ponit* et aufert;
Det vitam, det opes: æquum mî animum ipse parabo.

EPISTOLA XIX.

AD MÆCENATEM.

Quorundam qui seipsum imitarentur, fatuitatem; qui criminarentur, invidiam coarguit.

PRISCO si credis, Mæcenas docte, Cratino,
Nulla placere diu nec vivere carmina possunt,
Quæ scribuntur aquæ potoribus, ut malè sanos
Ascripsit Liber Satyris Faunisque poëtas.
Vina ferè dulces oluerunt manè Camœnæ.
Laudibus arguitur vini vinosus Homerus.
Ennius ipse pater nunquam nisi potus ad arma
Prosiluit dicenda. "Forum, putealque Libonis
Mandabo siccis, adimam cantare severis."
Hoc simul edixi;† non cessavêre poëtæ
Nocturno certare mero, putêre diurno.
Quid? si quis vultu torvo ferus, et pede nudo,
Exiguæque togæ simulet textore Catonem;
Virtutemne repræsentet moresque Catonis?
Rupit Hyarbitam Timagenis æmula lingua,‡
Dum studet urbanus, tenditque disertus haberi.

* Hæc satis est orare Jovem, qui donat.
† Hoc simul edixit.
‡ Timagenis æmula cæna.

Decipit exemplar vitiis imitabile. Proh! si
Pallerem casu, biberent exsangue cuminum.
O imitatores, servum pecus; ut mihi sæpè*
Bilem, sæpè jocum vestri movêre tumultus!
  Libera per vacuùm posui vestigia princeps,
Non aliena meo pressi pede. Qui sibi fidit
Dux, regit examen. Parios ego primus iambos
Ostendi Latio; numeros animosque secutus
Archilochi, non res at agentia verba Lycamben.
Ac me ne foliis ideò brevioribus ornes,
Quòd timui mutare modos et carminis artem:
Temperat Archilochi Musam pede mascula Sappho;
Temperat Alcæus: sed rebus et ordine dispar,
Nec socerum quærit, quem versibus oblinat atris;
Nec sponsæ laqueum famoso carmine nectit.
Hunc ego, non alio dictum priùs ore, Latinus
Vulgavi fidicen: juvat immemorata ferentem
Ingenuis oculisque legi, manibusque teneri.
Scire velis, mea cur ingratus opuscula lector
Laudet ametque domi, premat extra limen iniquus?
Non ego ventosæ plebis suffragia venor
Impensis cœnarum, et tritæ munere vestis:
Non ego nobilium scriptorum auditor et ultor,
Grammaticas ambire tribus et pulpita dignor.
Hinc illæ lachrymæ. Spissis indigna theatris
Scripta pudet recitare, et nugis addere pondus,
Si dixi: Rides, ait, et Jovis auribus ista
Servas: fidis enim manare poëtica mella
Te solum, tibi pulcher. Ad hæc ego naribus uti

* —— Ut mihi bilem:
Ut mihi sæpè jocum.

Formido; et, luctantis acuto ne secer ungui,
Displicet iste locus, clamo, et diludia posco.
Ludus enim genuit trepidum certamen et iram;
Ira truces inimicitias et funebre bellum.

EPISTOLA XX.

AD LIBRUM SUUM.

Erumpere gestientem retinere frustrà conatus, quid molestiæ exsorbendum sit monet, ac nonnulla de se posteritati nuncianda mandat.

VERTUMNUM Janumque, liber, spectare videris:
Scilicet ut prostes Sosiorum pumice mundus.
Odisti claves, et grata sigilla pudico:
Paucis ostendi gemis, et communia laudas;
Non ita nutritus. Fuge quò descendere gestis:*
Non erit emisso reditus tibi. Quid miser egi?
Quid volui? dices, ubi quid te læserit;† et scis
In breve te cogi, cùm plenus languet amator.
Quòd si non odio peccantis desipit augur,
Carus eris Romæ, donec te deserat ætas.
Contrectatus ubi manibus sordescere vulgi
Cœperis; aut tineas pasces taciturnus inertes,
Aut fugies Uticam, aut vinctus mitteris Ilerdam.‡
Ridebit monitor non exauditus: ut ille,
Qui malè parentem in rupes protrusit asellum

* Fuge, quo discedere gestis.
† Ubi quis te læserit.
‡ Unctus mitteris Ilerdam.

Iratus: quis enim invitum servare laboret?
Hoc quoque te manet, ut pueros elementa docentem
Occupet extremis in vicis balba senectus.
Cùm tibi sol tepidus plures admoverit aures,
Me libertino natum patre, et in tenui re,
Majores pennas nido extendisse loqueris;
Ut, quantum generi demas, virtutibus addas.
Me primis Urbis belli placuisse domique;
Corporis exigui, præcanum, solibus aptum;
Irasci celerem, tamen ut placabilis essem.
Fortè meum si quis te percontabitur ævum;
Me quater undenos sciat implevisse Decembres,
Collegam Lepidum quo duxit Lollius anno.

Q. HORATII FLACCI

EPISTOLARUM

LIBER II.

EPISTOLA I.

AD AUGUSTUM.

Amplissimis eum laudibus demeritur; tùm de poësi, undè cœperit, ut judicanda sit et ornanda, variè disserit.

CUM tot sustineas et tanta negotia solus,
Res Italas armis tuteris, moribus ornes,*
Legibus emendes; in publica commoda peccem,
Si longo sermone morer tua tempora, Cæsar.
Romulus, et Liber pater, et cum Castore Pollux,
Post ingentia facta,† Deorum in templa recepti,
Dum terras hominumque colunt genus, aspera bella

* Mænibus ornes. *Bentl.*
† Post ingentia fata. *Bentl.*

Componunt, agros assignant, oppida condunt,*
Ploravêre suis non respondere favorem
Speratum meritis: diram qui contudit hydram,
Notaque fatali portenta labore subegit,
Comperit invidiam supremo fine domari.
Urit enim fulgore suo, qui prægravat artes
Infra se positas; extinctus amabitur idem.
Præsenti tibi maturos largimur honores,
Jurandasque tuum per numen,† ponimus aras,
Nil oriturum aliàs, nil ortum tale fatentes.
Sed tuus hoc populus,‡ sapiens et justus in uno,
Te nostris ducibus, te Graiis anteferendo,
Cætera nequaquam simili ratione modoque
Æstimat; et nisi quæ terris semota suisque
Temporibus defuncta videt, fastidit et odit.
Sic fautor veterum, ut tabulas peccare vetantes,
Quas bis quinque viri sanxerunt, fœdera regum,
Vel Gabiis vel cum rigidis æquata Sabinis,
Pontificum libros, annosa volumina vatum,
Dictitet Albano Musas in monte locutas.
  Si, quia Graiorum sunt antiquissima quæque
Scripta vel optima, Romani pensantur eâdem
Scriptores trutina; non est quòd multa loquamur:
Nil intra est oleam,§ nil extra est in nuce duri.
Venimus ad summum fortunæ; pingimus, atque
Psallimus, et luctamur Achivis doctiùs unctis.
Si meliora dies, ut vina, poëmata reddit,
Scire velim, chartis pretium quotus arroget annus.

* Oppida formant.
† Tuum per nomen.
‡ Sed tuus hic populus.
§ Nil intra est olea. *Bentl.*

Scriptor ab hinc annos centum qui decidit, inter
Perfectos veteresque referri debet, an inter
Viles atque novos? excludat jurgia finis.
Est vetus atque probus centum qui perficit annos.
Quid? qui deperiit minor uno mense, vel anno,
Inter quos referendus erit? veteresne poëtas,*
An quos et præsens et postera respuet ætas?†
Iste quidem veteres inter ponetur honestè,
Qui vel mense brevi, vel toto est junior anno.
Utor permisso, caudæque pilos ut equinæ,
Paulatim vello; et demo unum, demo etiam unum;
Dum cadat elusus ratione ruentis acervi,
Qui redit ad fastos, et virtutem æstimat annis,
Miraturque nihil, nisi quod Libitina sacravit
Ennius et sapiens, et fortis, et alter Homerus,
Ut critici dicunt, leviter curare videtur,
Quò promissa cadant, et somnia Pythagorea.
Nævius in manibus non est, et mentibus hæret
Penè recens: adeò sanctum est vetus omne poëma.
Ambigitur quoties, uter utro sit prior; aufert
Pacuvius docti famam senis, Accius alti;
Dicitur Afranî toga convenisse Menandro;
Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi;
Vincere Cæcilius gravitate, Terentius arte.
Hos ediscit, et hos arcto stipata theatro
Spectat Roma potens; habet hos numeratque poëtas,
Ad nostrum tempus Livî scriptoris ab ævo.
Interdum vulgus rectum vidèt; est ubi peccat.
Si veteres ita miratur laudatque poëtas,

* Veteresne probosque. *Bentl.*
† Postera respuat ætas.

Ut nihil anteferat, nihil illis comparet; errat.
Si quædam nimis antiquè, si pleraque durè
Dicere credit eos,* ignavè multa fatetur;
Et sapit, et mecum facit, et Jove judicat æquo.
Non equidem insector, delendaque carmina Livî†
Esse reor, memini quæ plagosum mihi parvo
Orbilium dictare; sed emendata videri,
Pulchraque, et exactis minimum distantia, miror:
Inter quæ verbum emicuit si fortè decorum, et
Si versus paulò concinnior unus et alter,
Injustè totum ducit venditque poëma.
Indignor quidquam reprehendi, non quia crassè
Compositum, illepidève putetur, sed quia nuper:
Nec veniam antiquis, sed honorem et præmia posci.
Rectè necne crocum floresque perambulet Attæ
Fabula, si dubitem; clament periisse pudorem
Cuncti penè patres: ea cùm reprehendere coner,
Quæ gravis Æsopus, quæ doctus Roscius egit.
Vel quia nil rectum, nisi quod placuit sibi, ducunt:
Vel quia turpe putant parere minoribus, et quæ
Imberbi didicêre,‡ senes perdenda fateri.
Jam Saliare Numæ carmen qui laudat, et illud,
Quod mecum ignorat, solus vult scire videri;
Ingeniis non ille favet plauditque sepultis,
Nostra sed impugnat, nos nostraque lividus odit.
Quòd si tam Græcis novitas invisa fuisset,
Quàm nobis, quid nunc esset vetus? aut quid haberet,
Quod legeret tereretque viritim publicus usus?

* Dicere cedit eos.
† Carmina Lævî.
‡ Imberbes didicere.

Ut primùm positis nugari Græcia bellis
Cœpit, et in vitium fortunâ labier æquâ;
Nunc athletarum studiis, nunc arsit equorum;
Marmoris, aut eboris fabros, aut æris amavit;
Suspendit pictâ vultum mentemque tabellâ:
Nunc tibicinibus, nunc est gavisa tragœdis.
Sub nutrice puella velut si luderet infans,
Quod cupidè petiit, maturè plena reliquit.
Quid placet, aut odio est, quod non mutabile credas?
Hoc paces habuêre bonæ, ventique secundi.
Romæ dulce diu fuit et solenne, reclusâ
Manè domo vigilare, clienti promere jura:
Cautos nominibus certis* expendere nummos:
Majores audîre: minori dicere, per quæ
Crescere res posset, minui damnosa libido.
Mutavit mentem populus levis, et calet uno
Scribendi studio? puerique patresque severi
Fronde comas vincti cœnant, et carmina dictant.
Ipse ego, qui nullos me affirmo scribere versus,
Invenior Parthis mendacior; et priùs orto
Sole vigil, calamum, et chartas, et scrinia posco.
Navem agere ignarus navis timet: abrotonum ægro
Non audet, nisi qui didicit, dare: quod medicorum est,†
Promittunt medici: tractant fabrilia fabri:
Scribimus indocti doctique poëmata passim.
Hic error tamen et levis hæc insania quantas
Virtutes habeat, sic collige: vatis avarus

* Scriptos nominibus rectis.

† ———— quod melicorum est
Promittunt melici. *Bentl.*

Non temerè est animus: versus amat, hoc studet unum; 120
Detrimenta, fugas servorum, incendia ridet:
Non fraudem socio, puerove incogitat ullam
Pupillo: vivit siliquis et pane secundo:
Militiæ quanquam piger et malus, utilis urbi:
Si das hoc, parvis quoque rebus magna juvari;
Os tenerum pueri balbumque poëta figurat: 126
Torquet ab obscœnis jam nunc sermonibus aurem:
Mox etiam pectus præceptis format amicis,
Asperitatis et invidiæ corrector et iræ;
Rectè facta refert: orientia tempora notis 130
Instruit exemplis: inopem solatur et ægrum.
Castis cum pueris ignara puella mariti
Disceret unde preces, vatem ni Musa dedisset?
Poscit opem chorus, et præsentia numina sentit:
Cœlestes implorat aquas doctà prece blandus:
Avertit morbos, metuenda pericula pellit: 136
Impetrat et pacem, et locupletem frugibus annum.
Carmine Dî superi placantur, carmine manes.
Agricolæ prisci, fortes, parvoque beati, 139
Condita post frumenta, levantes tempore festo
Corpus et ipsum animum spe finis dura ferentem,
Cum sociis operum pueris* et conjuge fidâ,
Tellurem porco, Silvanum lacte piabant,
Floribus et vino Genium memorem brevis ævi.
Fescennina per hunc invecta licentia† morem
Versibus alternis opprobria rustica fudit; 146
Libertasque recurrentes accepta per annos

* Cum sociis operum et pueris.
† Inventa licentia. *Bentl.*

Lusit amabiliter, donec jam sævus apertam
In rabiem verti cœpit jocus, et per honestas
Ire domos impunè minax: doluêre cruento
Dente lacessiti: fuit intactis quoque cura
Conditione super communi: quin etiam lex
Pœnaque lata, malo quæ nollet carmine quemquam
Describi: vertêre modum, formidine fustis
Ad benè dicendum delectandumque redacti.
Græcia capta ferum victorem cepit, et artes
Intulit agresti Latio: sic horridus ille
Defluxit numerus Saturnius, et grave virus
Munditiæ pepulêre: sed in longum tamen ævum
Manserunt, hodieque manent vestigia ruris.
Serus enim Græcis admovit acumina chartis;
Et post Punica bella quietus, quærere cœpit,
Quod Sophocles et Thespis et Æschylus utile ferrent:
Tentavit quoque rem si dignè vertere posset:
Et placuit sibi, naturâ sublimis et acer:
Nam spirat tragicum satis, et feliciter audet:
Sed turpem putat in scriptis* metuitque lituram.
Creditur, ex medio quia res arcessit, habere
Sudoris minimum; sed habet Comœdia tantò
Plus oneris, quantò veniæ minus. Aspice, Plautus
Quo pacto partes tutetur amantis ephebi,
Ut patris attenti; lenonis ut insidiosi:
Quantus sit Dorsennus edacibus in parasitis:
Quàm non astricto percurrat pulpita socco:
Gestit enim nummum in loculos demittere; post hoc
Securus, cadat, an recto stet fabula talo.

* Sed turpem putat inscitè.

Quem tulit ad scenam ventoso gloria curru,
Exanimat lentus spectator, sedulus inflat.
Sic leve, sic parvum est, animum quod laudis avarum
Subruit aut reficit. Valeat res ludicra, si me
Palma negata macrum, donata reducit opimum.
Sæpe etiam audacem fugat hoc terretque poëtam,
Quòd numero plures, virtute et honore minores,
Indocti, stolidique, et depugnare parati,
Si discordet eques, media inter carmina poscunt
Aut ursum aut pugiles; his nam plebecula gaudet.*
Verùm equitis quoque† jam migravit ab aure voluptas
Omnis, ad incertos oculos,‡ et gaudia vana.
Quatuor aut plures aulæa premuntur in horas;
Dum fugiunt equitum turmæ, peditumque catervæ:
Mox trahitur manibus regum fortuna retortis:
Esseda festinant, pilenta, petorrita, naves:
Captivum portatur ebur, captiva Corinthus.
Si foret in terris, rideret Democritus; seu
Diversum confusa genus panthera camelo,
Sive elephas albus vulgi converteret ora:
Spectaret populum ludis attentiùs ipsis,
Ut sibi præbentem mimo spectacula plura:
Scriptores autem narrare putaret asello
Fabellam surdo: nam quæ pervincere voces
Evaluêre sonum, referunt quem nostra theatra?

* His nam plebecula plaudit.
† Verùm equiti quoque. *Bentl.*
‡ Omnis ad ingratos oculos. *Bentl.*
incestos. *Cunn.*

Garganum mugire putes nemus, aut mare Tuscum;
Tanto cum strepitu ludi spectantur et artes,
Divitiæque peregrinæ: quibus oblitus actor
Cùm stetit in scenâ, concurrit dextera lævæ.
Dixit adhuc aliquid? Nil sanè. Quid placet ergo?
Lana Tarentino violas imitata veneno.
Ac ne fortè putes, me, quæ facere ipse recusem,
Cùm rectè tractent alii, laudare malignè:
Ille per extentum funem mihi posse videtur
Ire poëta, meum qui pectus inaniter angit,
Irritat, mulcet, falsis terroribus implet,
Ut magus; et modò me Thebis, modò ponit Athenis.
Verùm age, et his, qui se lectori credere malunt,
Quàm spectatoris fastidia ferre superbi,
Curam impende brevem;* si munus Apolline dignum
Vis complere libris, et vatibus addere calcar,
Ut studio majore petant Helicona virentem.
Multa quidem nobis facimus mala sæpe poëtæ,
(Ut vineta egomet cædam mea,) cùm tibi librum
Solicito damus, aut fesso: cùm lædimur, unum
Si quis amicorum est ausus reprêndere versum:
Cùm loca jam recitata revolvimus irrevocati;
Cùm lamentamur non apparere labores
Nostros, et tenui deducta poëmata filo:
Cùm speramus eò rem venturam, ut simul atque
Carmina rescieris nos fingere, commodus ultro

* Curam redde brevem.

Arcessas, et egere vetes, et scribere cogas.
Sed tamen est operæ pretium cognoscere, quales
Æditduos habeat belli spectata domique
Virtus, indigno non committenda poëtæ.
Gratus Alexandro regi Magno fuit ille
Chœrilus, incultis qui versibus et male natis
Retulit acceptos, regale numisma, Philippos.
Sed veluti tractata notam labemque remittunt
Atramenta, ferè scriptores carmine fœdo
Splendida facta linunt. Idem rex ille, poëma
Qui tam ridiculum tam carè prodigus emit,
Edicto vetuit; ne quis se, præter Apellem,
Pingeret, aut alius Lysippo duceret æra*
Fortis Alexandri vultum simulantia. Quòd si
Judicium subtile videndis artibus illud
Ad libros, et ad hæc Musarum dona vocares;
Bœotûm in crasso jurares aëre natum.
At neque dedecorant tua de se judicia, atque
Munera, quæ multâ dantis cum laude tulerunt
Dilecti tibi Virgilius Variusque poëtæ:
Nec magis expressi vultus per aënea signa,
Quam per vatis opus mores animique virorum
Clarorum apparent; nec sermones ego mallem
Repentes per humum, quàm res componere gestas,
Terrarumque situs, et flumina dicere, et arces
Montibus impositas, et barbara regna, tuisque
Auspiciis totum confecta duella per orbem,
Claustraque custodem pacis cohibentia Janum,
Et formidatam Parthis, te principe, Romam;
Si quantum cuperem, possem quoque. Sed neque parvum
Carmen majestas recipit tua: nec meus audet

* Lysippo cuderet æra. *Lamb.*

Rem tentare pudor, quàm vires ferre recusent.
Sedulitas autem stultè, quem diligit, urget;
Præcipuè cùm se numeris commendat et arte.
Discit enim citiùs, meminitque libentiùs illud,
Quod quis deridet, quàm quod probat et veneratur.
Nil moror officium quod me gravat: ac neque ficto
In pejus vultu proponi cereus usquam,
Nec pravè factis decorari versibus opto:
Ne rubeam pingui donatus munere, et unà
Cum scriptore meo capsâ porrectus apertâ,
Deferar in vicum vendentem thus et odores,
Et piper, et quidquid chartis amicitur ineptis.*

* Chartis amicitur inemptis.

EPISTOLA II.

AD JULIUM FLORUM.

Excusando se, quod nihil ad illum scripserit, meliùs esse declarat vitam quam versus componere.

FLORE, bono claroque fidelis amice Neroni,
  Si quis fortè velit puerum tibi vendere natum
Tibure vel Gabiis, et tecum sic agat; Hic et
Candidus et talos à vertice pulcher ad imos,
Fiet eritque tuus, nummorum millibus octo;
Verna ministeriis ad nutus aptus heriles,
Literulis Græcis imbutus, idoneus arti
Cuilibet: argillâ quidvis imitaberis* udâ;
Quin etiam canet indoctum, sed dulce, bibenti:
Multa fidem promissa levant, ubi pleniùs æquo
Laudat venales, qui vult extrudere, merces.
Res urget me nulla; meo sum pauper in ære.
Nemo hoc mangonum faceret tibi: non temerè à me
Quivis ferret idem: semel hic cessavit: et, ut fit,
In scalis latuit metuens pendentis habenæ:
Des nummos, excepta nihil te si fuga lædit.
Ille ferat pretium, pœnæ securus, opinor.
Prudens emisti vitiosum: dicta tibi est lex:
Insequeris tamen hunc, et lite moraris iniquâ.
  Dixi me pigrum proficiscenti tibi, dixi
Talibus officiis propè mancum: ne mea sævus
Jurgares ad te quòd epistola nulla veniret.
Quid tum profeci, mecum facientia jura
Si tamen attentas? quereris super hoc etiam; quòd

* Quidvis imitabitur.

Exspectata tibi non mittam carmina mendax.
Luculli miles collecta viatica multis
Ærumnis, lassus dum noctu stertit, ad assem
Perdiderat: post hoc vehemens lupus, et sibi et hosti
Iratus pariter, jejunis dentibus acer,
Præsidium regale loco dejecit, ut aiunt,
Summè munito, et multarum divite rerum.
Clarus ob id factum, donis ornatur honestis,
Accipit et bis dena super sestertia nummûm.
Fortè sub hoc tempus castellum evertere prætor
Nescio quod cupiens hortari cœpit eundem
Verbis, quæ timido quoque possent addere mentem:
I bone, quò virtus tua te vocat: i pede fausto,
Grandia laturus meritorum præmia: quid stas?
Post hæc ille catus, quantumvis rusticus: Ibit,
Ibit eò, quò vis, qui zonam perdidit, inquit.
Romæ nutriri mihi contigit atque doceri,
Iratus Graiis quantùm nocuisset Achilles.
Adjecêre bonæ paulò plus artis Athenæ:
Scilicet, ut possem curvo dignoscere rectum,
Atque inter silvas Academi quærere verum.
Dura sed emovêre loco me tempora grato;
Civilisque rudem belli tulit æstus in arma,
Cæsaris Augusti non responsura lacertis.
Unde simul primùm me dimisêre Philippi,
Decisis humilem pennis, inopemque paterni
Et laris et fundi, paupertas impulit audax
Ut versus facerem: sed, quod non desit, habentem,
Quæ poterunt unquam satis expurgare cicutæ,
Ni melius dormire putem, quam scribere versus?
Singula de nobis anni prædantur euntes;

Eripuêre jocos, venerem, convivia, ludum;
Tendunt extorquere poëmata: quid faciam vis?
Denique non omnes eadem mirantur amantque.
Carmine tu gaudes: hic delectatur iambis;
Ille Bioneis sermonibus, et sale nigro.
Tres mihi convivæ prope dissentire videntur,
Poscentes vario multum diversa palato.
Quid dem? quid non dem? renuis quod tu,* jubet alter:
Quod petis, id sanè est invisum acidumque duobus.
Præter cætera, me Romæne poëmata censes
Scribere posse, inter tot curas totque labores?
Hic sponsum vocat, hic auditum scripta, relictis
Omnibus officiis; cubat hic in colle Quirini;
Hic extremo in Aventino; visendus uterque:
Intervalla vides humanè commoda. Verum
Puræ sunt plateæ, nihil ut meditantibus obstet.
Festinat calidus mulis gerulisque redemptor:
Torquet nunc lapidem, nunc ingens machina tignum:
Tristia robustis luctantur funera plaustris:
Hâc rabiosa fugit canis, hâc lutulenta ruit sus.
I nunc, et versus tecum meditare canoros.
Scriptorum chorus omnis amat nemus, et fugit urbes,
Ritè cliens Bacchi somno gaudentis et umbrâ.
Tu me inter strepitus nocturnos atque diurnos
Vis canere, et non tacta* sequi vestigia vatum?
Ingenium, sibi quod vacuas desumsit Athenas;‡

* Renuis tu, quod.
† Contracta——cinctuta.
cunctata. *Cunn.*
‡ Ingenium sibi qui vacuas desumsit Athenas,
Ut studiis annos septem dedit. *Cunn.*

Ex studiis annos septem dedit, insenuitque
Libris et curis, statuâ taciturniùs exit
Plerumque, et risu populum quatit: hic ego rerum
Fluctibus in mediis, et tempestatibus Urbis,
Verba lyræ motura sonum connectere digner?
Frater erat Romæ consulti rhetor:* ut alter
Alterius sermone meros audiret honores:
Gracchus ut hic illi foret; hic ut Mucius illi.†
Quî minùs argutos vexat‡ furor iste poetas?
Carmina compono, hic elegos. Mirabile visu,
Cælatumque novem Musis opus,§ aspice primum,
Quanto cum fastu, quanto molimine circum-
Spectemus vacuam Romanis vatibus ædem.
Mox etiam (si fortè vacas) sequere, et procul audi,
Quid ferat, et quare sibi nectat uterque coronam.
Cædimur, et totidem plagis consumimus hostem,
Lento Samnites ad lumina prima duello.
Discedo Alcæus puncto illius: ille meo quis?
Quis, nisi Callimachus? si plus apposcere visus
Fit Mimnermus, et optivo cognomine crescit.
Multa fero, ut placem genus irritabile vatum,
Cùm scribo, et supplex populi suffragia capto:
Idem, finitis studiis, et mente receptâ,
Obturem patulas impunè legentibus aures.
Ridentur mala qui componunt carmina: verùm
Gaudent scribentes, et se venerantur, et ultrò,
Si taceas, laudant; quicquid scripsêre, beati.
At qui legitimum cupiet fecisse poema,

* Pactus erat Romae consulto rhetor. *Bentl.*
† Huic ut Mucius ille. *Lamb.*
‡ Qui minùs argutos versat *Bentl.*
§ Sacratumque novem Musis. *Bentl.*

Cum tabulis animum censoris sumet honesti:
Audebit, quæcunque parùm splendoris habebunt,
Et sine pondere erunt, et honore indigna ferentur,
Verba movere loco; quamvis invita recedant,
Et versentur adhuc intra penetralia Vestæ.
Obscurata diu populo bonus eruet, atque
Proferet in lucem speciosa vocabula rerum,
Quæ priscis memorata Catonibus atque Cethegis,
Nunc situs informis premit et deserta vetustas.
Adsciscet nova, quæ genitor produxerit usus:
Vehemens, et liquidus, puroque simillimus amni,
Fundet opes, Latiumque beabit divite linguâ:
Luxuriantia compescet: nimis aspera sano
Levabit cultu, virtute carentia tollet:
Ludentis speciem dabit, et torquebitur, ut qui
Nunc satyrum, nunc agrestem Cyclopa movetur.
  Prætulerim scriptor delirus inersque videri,
Dum mea delectent mala me, vel denique fallant,
Quàm sapere, et ringi. Fuit haud ignobilis Argis,*
Qui se credebat miros audire tragœdos,
In vacuo lætus sessor plausorque theatro:
Cætera qui vitæ servaret munia recto
More, bonus sanè vicinus, amabilis hospes,
Comis in uxorem, posset qui ignoscere servis,
Et signo læso non insanire lagenæ:
Posset qui rupem et puteum vitare patentem:
Hic ubi cognatorum opibus curisque refectus,
Expulit elleboro morbum bilemque meraco,
Et redit ad sese: Pol me occidistis, amici,
Non servastis, ait; cui sic extorta voluptas,

* Fuit haud ignobilis Argus.

Et demptus per vim mentis gratissimus error.
Nimirum sapere est abjectis utile nugis,
Et tempestivum pueris concedere ludum:
Ac non verba sequi fidibus modulanda Latinis,
Sed veræ numerosque modosque ediscere vitæ.
Quocirca mecum loquor hæc, tacitusque recordor:
Si tibi nulla sitim finiret copia lymphæ,
Narrares medicis: quòd quanto plura parasti,
Tanto plura cupis, nulline faterier audes?
Si vulnus tibi monstratâ radice vel herbâ
Non fieret levius; fugeres radice vel herbâ
Proficiente nihil curarier. Audieras, cui
Rem Dî donarint, illi decedere pravam
Stultitiam; et cùm sis nihilo sapientior, ex quo
Plenior es, tamen uteris monitoribus îsdem?
At, si divitiæ prudentem reddere possent,
Si cupidum timidumque minùs te; nempe ruberes,
Viveret in terris te si quis avarior uno.
Si proprium est, quod quis librâ mercatus et ære est;*
Quædam, si credis consultis, mancipat usus;
Qui te pascit ager, tuus est; et villicus Orbî,
Cùm segetes occat, tibi mox frumenta daturas,†
Te dominum sentit. Das nummos; accipis uvam,
Pullos, ova, cadum temeti: nempè modo isto
Paulatim mercaris agrum, fortassè trecentis,
Aut etiam suprà, nummorum millibus emptum.
Quid refert, vivas numerato nuper, an olim?
Emptor Aricini quondam, Veientis et arvi,

* Librâ mercatur et ære.
† Tibi mox frumenta daturus.

Emptum cœnat olus; quamvis aliter putat; emptis
Sub noctem gelidam lignis calefactat aënum.
Sed vocat usque suum, quà populus adsita certis
Limitibus vicina refigit jurgia:* tanquam
Sit proprium quidquam, puncto quod mobilis horæ
Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc morte supremâ,†
Permutet dominos, et cedat in altera jura.
Sic, quia perpetuus nulli datur usus, et heres
Heredem alterius,‡ velut unda supervenit undam;
Quid vici prosunt, aut horrea? quidve Calabris
Saltibus adjecti Lucani? si metit Orcus
Grandia cum parvis, non exorabilis auro?
Gemmas, marmor, ebur, Tyrrhena sigilla, tabellas,
Argentum, vestes Gætulo murice tinctas,
Sunt qui non habeant; est qui non curat habere.
Cur alter fratrum cessare, et ludere, et ungi
Præferat Herodis palmetis pinguibus; alter
Dives et importunus, ad umbram lucis ab ortu,
Silvestrem flammis et ferro mitiget agrum:
Scit Genius, natale comes qui temperat astrum,
Naturæ Deus humanæ, mortalis in unum-
Quodque caput, vultu mutabilis, albus et ater.
Utar, et ex modico, quantum res poscet, acervo
Tollam: nec metuam, quid de me judicet heres,
Quòd non plura datis invenerit: et tamen idem

* Vicina refugit jurgia.
† Nunc sorte supremâ.
‡ Heredem alternis. *Bentl.*

Scire volam, quantum simplex hilarisque nepoti
Discrepet; et quantum discordet parcus avaro.
Distat enim, spargas tua prodigus, an neque sumptum
Invitus facias, neque plura parare labores;
Ac potiùs, puer ut festis quinquatribus olim,
Exiguo gratoque fruaris tempore raptim.
Pauperies immunda procul* procul absit. Ego, utrùm
Nave ferar magnâ an parvâ, ferar unus et idem.
Non agimur tumidis velis Aquilone secundo:
Non tamen adversis ætatem ducimus Austris.
Viribus, ingenio, specie, virtute, loco, re,
Extremi primorum, extremis usque priores.
Non es avarus: abi. Quid? cætera jam simul isto
Cum vitio fugêre? caret tibi pectus inani
Ambitione? caret mortis formidine et irâ?
Somnia, terrores magicos, miracula, sagas,
Nocturnos lemures, portentaque Thessala rides?
Natales gratè numeras? ignoscis amicis?
Lenior et melior fis accedente senectâ?
Quid te exempta juvat† spinis de pluribus una?
Vivere si rectè nescis, decede peritis:
Lusisti satis, edisti satis, atque bibisti:
Tempus abire tibi est: ne potum largiùs æquo
Rideat et pulset lasciva decentiùs ætas.‡

* Pauperies immunda domus procul.
† Quid te exempta levat. *Bentl.*
‡ Lasciva licentiùs aetas.

Q. HORATII FLACCI

DE ARTE POETICA

LIBER.

AD PISONES.

HUMANO capiti cervicem pictor equinam
Jungere si velit, et varias inducere plumas,*
Undique collatis membris, ut turpiter atrum†
Desinat in piscem mulier formosa supernè;
Spectatum admissi risum teneatis amici?
Credite, Pisones, isti tabulæ fore librum
Persimilem, cujus, velut ægri somnia, vanæ
Fingentur species; ut nec pes, nec caput uni
Reddatur formæ. Pictoribus atque poetis
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas:
Scimus, et hanc veniam petimusque damusque vicissim:
Sed non ut placidis coeant immitia; non ut
Serpentes avibus geminentur, tigribus agni.
Inceptis gravibus plerumque et magna professis
Purpureus, latè qui splendeat, unus et alter
Assuitur pannus: cùm lucus, et ara Dianæ,

* Varias inducere pennas.
† Membris, aut turpiter atrum. *Sanad.*

Et properantis aquæ per amœnos ambitus agros,
Aut flumen Rhenum, aut pluvius describitur arcus.
Sed nunc non erat his locus: et fortassè cupressum
Scis simulare: quid hoc, si fractis enatat exspes
Navibus, ære dato qui pingitur? amphora cœpit
Institui; currente rotâ cur urceus exit?
Denique sit quid vis,* simplex duntaxat et unum.
  Maxima pars vatum, pater et juvenes patre digni,
Decipimur specie recti: brevis esse laboro,
Obscurus fio: sectantem lenia,† nervi
Deficiunt animique: professus grandia, turget:
Serpit humi, tutus nimiùm, timidusque procellæ:
Qui variare cupit rem prodigialiter unam,
Delphinum silvis adpingit, fluctibus aprum.
In vitium ducit culpæ fuga, si caret arte.
  Æmilium circa ludum faber unus et ungues‡
Exprimet, et molles imitabitur ære capillos;
Infelix operis summâ, quia ponere totum
Nesciet: hunc ego me, si quid componere curem,
Non magis esse velim, quàm pravo vivere naso,
Spectandum nigris oculis nigroque capillo.
Sumite materiam vestris, qui scribitis, æquam
Viribus; et versate diu, quid ferre recusent,
Quid valeant humeri: cui lecta potenter erit res,
Nec facundia deseret hunc, nec lucidus ordo.
Ordinis hæc virtus erit, et venus, aut ego fallor;
Ut jam nunc dicat jam nunc debentia dici,

* *Denique sit quod vis.*
† *Sectantem lævia.*
‡ *Faber imus et ungues.*

Pleraque differat, et præsens in tempus omittat.
Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor.
In verbis etiam tenuis cautusque serendis;*
Dixeris egregiè, notum si callida verbum
Reddiderit junctura novum, si fortè necessè est
Indiciis monstrare recentibus abdita rerum;
Fingere cinctutis non exaudita Cethegis
Continget, dabiturque licentia sumpta pudenter.
Et nova factaque nuper† habebunt verba fidem; si
Græco fonte cadant, parcè detorta: quid autem
Cæcilio Plautoque dabit Romanus, ademptum
Virgilio Varioque? ego cur, acquirere pauca
Si possum, invideor, cúm lingua Catonis et Ennî
Sermonem patrium ditaverit, et nova rerum
Nomina protulerit? licuit, semperque licebit
Signatum præsente nota‡ procudere nomen.
Ut silvæ foliis§ pronos mutantur in annos;
Prima cadunt: ita verborum vetus interit ætas,
Et juvenum ritu florent modò nata vigentque.
Debemur morti nos, nostraque; sive receptus
Terrâ Neptunus classes Aquilonibus arcet,
Regis opus; sterilisve diu palus,|| aptaque remis
Vicinas urbes alit; et grave sentit aratrum:

* In verbis etiam tenuis cautusque serendis
Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor.
Bentl.

† Et nova fictaque nuper.

‡ Producere nomen.
Procudere nummum. *Luis.*

§ Ut folia in silvis.
Ut silvis folia privos mutantur. *Bentl.*

|| Sterilisque palus prius. *Bentl.*
dudùm. *Cunn.*

Seu cursum mutavit iniquum frugibus amnis,
Doctus iter melius: mortalia facta * peribunt:
Nedum sermonum stet honos, et gratia vivax.
Multa renascentur, quæ jam cecidêre; cadentque
Quæ nunc sunt in honore vocabula, si volet usus;
Quem penes arbitrium est, et jus, et norma loquendi.
Res gestæ regumque ducumque, et tristia bella
Quo scribi possent numero, monstravit Homerus
Versibus impariter junctis querimonia primùm:
Post etiam inclusa est voti sententia compos.
Quis tamen exiguos elegos emiserit auctor,
Grammatici certant; et adhùc sub judice lis est.
Archilochum proprio rabies armavit iambo:
Hunc socci cepêre pedem grandesque cothurni,
Alternis aptum sermonibus, et populares
Vincentem strepitus, et natum rebus agendis.
Musa dedit fidibus Divos, puerosque Deorum,
Et pugilem victorem, et equum certamine primum,
Et juvenum curas, et libera vina referre.
Descriptas servare vices, operumque colores,
Cur ego, si nequeo ignoroque, poëta salutor?
Cur nescire, pudens pravè, quàm discere malo?
Versibus exponi tragicis res comica non vult:
Indignatur item privatis ac propè socco
Dignis carminibus narrari cœna Thyestæ.
Singula quæque locum teneant sortita decentem.†
Interdum tamen et vocem comœdia tollit,
Iratusque Chremes tumido delitigat ore.

* Mortalia cuncta. *Bentl.*
† Sortita decenter.

Et tragicus plerumque dolet sermone pedestri.
Telephus et Peleus, cum pauper et exsul uterque,
Projicit ampullas et sesquipedalia verba,
Si curat cor spectantis tetigisse querelâ.
Non satis est pulchra esse* poëmata; dulcia sunto,
Et quocunque volent, animum auditoris agunto.
Ut ridentibus arrident, ita flentibus adsunt†
Humani vultus: si vis me flere, dolendum est
Primùm ipsi tibi: tunc tua me infortunia lædent,
Telephe, vel Peleu: malè si mandata loqueris,
Aut dormitabo, aut ridebo. Tristia mœstum
Vultum verba decent; iratum, plena minarum;
Ludentem, lasciva; severum, seria dictu.
Format enim natura priùs nos intùs ad omnem
Fortunarum habitum; juvat, aut impellit ad iram,
Aut ad humum mœrore gravi deducit, et angit:
Pòst effert animi motus interprete linguâ.
Si dicentis erunt fortunis absona dicta,
Romani tollent equites peditesque cachinnum.‡
Intererit multum, Davusne loquatur, an heros;§
Maturusne senex, an adhùc flòrente juventâ
Fervidus; an matrona potens, an sedula nutrix;
Mercatorne vagus, cultorne virentis agelli;
Colchus, an Assyrius; Thebis nutritus, an Argis.
Aut famam sequere, aut sibi convenientia finge
Scriptor: honoratum si fortè‖ reponis Achillem;

* Nec satis est pura esse.

† Ita flentibus adflent. *Faber.*

‡ Equitesque patresque cachinnum. *Bentl.*

§ Davusne loquatur, herusne.

‖ Scriptor. Homereum si fortè. *Bentl.* Scripta; inhonoratum si. *Creech.*

Impiger, iracundus, inexorabilis, acer,
Jura neget sibi nata; nihil non arroget armis.
Sit Medea ferox invictaque, flebilis Ino,
Perfidus Ixion, Io vaga, tristis Orestes.
Si quid inexpertum scenæ committis, et audes
Personam formare novam: servetur ad imum
Qualis ab incepto processerit, et sibi constet.
Difficile est propriè communia dicere: tuque
Rectiùs Iliacum carmen deducis in actus,
Quàm si proferres ignota indictaque primus.
Publica materies privati juris erit, si
Nec circa vilem patulumque moraberis orbem;
Nec verbum verbo curabis reddere fidus
Interpres; nec desilies imitator in arctum,
Unde pedem proferre* pudor vetet, aut oper lex.
Nec sic incipies, ut scriptor cyclicus† olim:
Fortunam Priami cantabo, et nobile bellum.
Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
Parturiunt montes;‡ nascetur ridiculus mus.
Quanto rectiùs hic, qui nil molitur ineptè?
Dic mihi, Musa, virum, captæ post tempora Trojæ,§
Qui mores hominum multorum vidit, et urbes.
Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem
Cogitat, ut speciosa dehinc miracula promat,
Antiphaten, Scyllamque, et cum Cyclope Charybdim.
Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri,
Nec gemino bellum Trojanum orditur ab ovo:

* Unde pedem referre. *Cunn.*
† Scriptor cyclius.
‡ Parturient montes.
§ Captæ post mœnia Trojæ.

Semper ad eventum festinat; et in medias res,
Non secùs ac notas, auditorem rapit; et quæ
Desperat tractata nitescere posse, relinquit:
Atque ita mentitur, sic veris falsa remiscet,
Primo ne medium, medio ne discrepet imum.
Tu, quid ego et populus mecum desideret, audi.
Si plausoris eges* aulæa manentis, et usque
Sessuri, donec cantor, Vos plaudite, dicat:
Ætatis cujusque notandi sunt tibi mores,
Mobilibusque decor naturis dandus, et annis.†
Reddere qui voces jam scit puer, et pede certo
Signat humum, gestit paribus colludere, et iram
Colligit ac ponit temerè, et mutatur in horas.
Imberbis juvenis, tandem custode remoto,
Gaudet equis canibusque, et aprici gramine campi;
Cereus in vitium flecti, monitoribus asper,
Utilium tardus provisor, prodigus æris,
Sublimis, cupidusque, et amata relinquere pernix.
Conversis studiis, ætas animusque virilis
Quærit opes et amicitias, inservit honori;
Commisisse cavet, quod mox mutare laboret.
Multa senem circumveniunt incommoda; vel quòd
Quærit, et inventis miser abstinet, ac timet uti:
Vel quòd res omnes timidè gelidèque ministrat,
Dilator, spe longus, iners, avidusque futuri;‡
Difficilis, querulus, laudator temporis acti
Se puero, castigator censorque minorum.

* Si fautoris eges. *Bentl.*

† Mobilusque decor, maturis dandus et annis. *Bentl*

‡ Spe lentus, iners, pavidusque futuri. *Bentl.*

Multa ferunt anni venientes commoda secum,
Multa recedentes adimunt: ne fortè seniles
Mandentur juveni partes, pueroque viriles;
Semper in adjunctis, ævoque morabimur aptis.
Aut agitur res in scenis, aut acta refertur.
Segniùs irritant animos demissa per aurem,
Quàm quæ sunt oculis subjecta fidelibus, et quæ
Ipse sibi tradit spectator: non tamen intùs
Digna geri, promes in scenam: multaque tolles
Ex oculis, quæ mox narret facundia præsens:
Nec pueros coram* populo Medea trucidet;
Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus;
Aut in avem Progne vertatur, Cadmus in anguem.
Quodcunque ostendis mihi sic, incredulus odi.
Neve minor, neu sit quinto productior actu
Fabula, quæ posci vult, et spectata reponi.
Nec Deus intersit, nisi dignus vindice nodus
Inciderit: nec quarta loqui persona laboret.
Actoris partes† chorus, officiumque virile
Defendat: neu quid medios intercinat actus,
Quod non proposito conducat, et hæreat aptè.
Ille bonis faveatque et concilietur amicè,‡
Et regat iratos, et amet pacare tumentes:§
Ille dapes laudet mensæ brevis: ille salubrem
Justitiam, legesque, et apertis otia portis:
Ille tegat commissa, Deosque precetur et oret,
Ut redeat miseris, abeat fortuna superbis.

* Ne pueros coram.
† Auctoris partes.
‡ Consilietur amicis.
§ Amet peccare timentes.

Tibia non, ut nunc, orichalco vincta,* tubæque
Æmula; sed tenuis simplexque foramine pauco
Aspirare, et adesse choris erat utilis, atque
Nondum spissa nimis complere sedilia flatu:
Quò sanè populus numerabilis, utpote parvus,
Et frugi castusque verecundusque coïbat.
Postquam cœpit agros extendere victor, et urbem
Latior amplecti murus,† vinoque diurno
Placari Genius festis impunè diebus;
Accessit numerisque modisque licentia major.
Indoctus quid enim saperet liberque laborum
Rusticus urbano confusus, turpis honesto?
Sic priscæ motumque et luxuriam addidit arti
Tibicen, traxitque vagus per pulpita vestem:
Sic etiam fidibus voces crevêre severis,
Et tulit eloquium insolitum facundia præceps:
Utiliumque sagax rerum, et divina futuri
Sortilegis non discrepuit sententia Delphis.
Carmine qui tragico vilem certavit ob hircum,
Mox etiam agrestes Satyros nudavit, et asper
Incolumi gravitate jocum tentavit: eò quòd
Illecebris erat et gratâ novitate morandus
Spectator, functusque sacris, et potus, et exlex.
Verùm ita risores, ita commendare dicaces
Conveniet Satyros, ita vertere seria ludo,
Ne, quicunque Deus, quicunque adhibebitur heros
Regali conspectus in auro nuper et ostro,
Migret in obscuras humili sermone tabernas:
Aut, dum vitat humum, nubes et inania captet.
Effutire leves indigna tragœdia versus,
Ut festis matrona moveri jussa diebus,

* Orichalco juncta.
† Laxior amplecti murus. *Bentl.*

Intererit Satyris paulùm pudibunda protervis.
Non ego inornata et dominantia nomina solùm,
Verbaque, Pisones, Satyrorum scriptor amabo:
Nec sic enitar tragico differre colori,
Ut nihil intersit, Davusne loquatur, et audax
Pythias, emuncto lucrata Simone talentum,
An custos famulusque Dei Silenus alumni.
Ex noto fictum carmen sequar; ut sibi quivis
Speret idem; sudet multum, frustràque laboret
Ausus idem; tantum series juncturaque pollet:
Tantum de medio sumptis accedit honoris.
Silvis deducti caveant, me judice, Fauni,
Ne velut innati triviis, ac penè forenses.
Aut nimiùm teneris juvenentur versibus unquam,
Aut immunda crepent, ignominiosaque dicta.
Offenduntur enim, quibus est equus, et pater, et res:
Nec, si quid fricti ciceris probat et nucis emptor,
Æquis accipiunt animis, donantve coronâ.
Syllaba longa brevi subjecta, vocatur Iambus,
Pes citus; unde etiam trimetris accrescere jussit*
Nomen iambeïs, cùm senos redderet ictus,
Primus ad extremum similis sibi: non ita pridem,
Tardior ut paulò graviorque veniret ad aures,
Spondeos stabiles in jura paterna recepit
Commodus et patiens; non ut de sede secundâ
Cederet aut quartâ socialiter. Hic et in Accî
Nobilibus trimetris apparet rarus, et Ennî.
In scenam missos† magno cum pondere versus,
Aut operæ celeris nimium, curâque carentis,
Aut ignoratæ premit artis crimine turpi.

* Accrescere jus sit. *Dunkin.*
† In scenam missus. *Marcilius.*

Non quivis videt immodulata poëmata judex:
Et data Romanis venia est indigna poëtis.
Idcircòne vager, scribamque licenter? an omnes
Visuros peccata putem mea; tutus, et intra
Spem veniæ cautus? vitavi denique culpam,
Non laudem merui. Vos exemplaria Græca
Nocturnâ versate manu, versate diurnâ.
At nostri proavi* Plautinos et numeros et
Laudavêre sales; nimiùm patienter utrumque,†
Ne dicam stultè,‡ mirati: si modò ego et vos
Scimus inurbanum lepido seponere dicto,
Legitimumque sonum digitis callemus et aure.
 Ignotum tragicæ genus invenisse Camœnæ
Dicitur, et plaustris vexisse poemata Thespis,§
Quæ canerent agerentque peruncti fæcibus ora:
Post hunc personæ pallæque repertor honestæ
Æschylus, et modicis instravit pulpita tignis,
Et docuit magnumque loqui, nitique cothurno.
Successit vetus his comœdia, non sine multâ
Laude: sed in vitium libertas excidit, et vim
Dignam lege regi: lex est accepta: chorusque
Turpiter obticuit, sublato jure nocendi.
 Nil intentatum nostri liquêre poetæ,
Nec minimum meruêre decus, vestigia Græca
Ausi deserere, et celebrare domestica facta,
Vel qui prætextas, vel qui docuêre togatas.
Nec virtute foret clarisve potentius armis,
Quàm linguâ, Latium; si non offenderet unum-
Quemque poetarum limæ labor, et mora. Vos, ô

* At vestri proavi.
† Nimiùm patienter utrosque. *Cunn.*
‡ Nec dicam stulte.
§ Plaustris vexisse poëmata Thespis.
Qui canerent. *Bentl.*

Pompilius sanguis, carmen reprehendite, quod non
Multa dies et multa litura coercuit, atque
Præsectum decies* non castigavit ad unguem.
  Ingenium miserâ quia fortunatius arte
Credit, et excludit sanos Helicone poetas
Democritus; bona pars non ungues ponere curat,
Non barbam: secreta petit loca, balnea vitat.
Nanciscetur enim pretium nomenque poetæ,
Si tribus Anticyris caput insanabile nunquam
Tonsori Licino commiserit. O ego lævus,
Qui purgor bilem sub verni temporis horam!
Non alius faceret meliora poemata: verùm
Nil tanti est: ergo fungar vice cotis, acutum.
Reddere quæ ferrum valet, exsors ipsa secandi.
Munus et officium, nil scribens ipse, docebo;
Unde parentur opes; quid alat formetque poëtam;
Quid deceat, quid non; quò virtus, quò ferat error.
  Scribendi rectè, sapere est et principium et fons.
Rem tibi Socraticæ poterunt ostendere chartæ:
Verbaque provisam rem non invita sequentur.
Qui didicit patriæ quid debeat, et quid amicis;
Quo sit amore parens, quo frater amandus et hospes;
Quod sit conscripti, quod judicis officium; quæ
Partes in bellum missi ducis: ille profectò
Reddere personæ scit convenientia cuique.
Respicere exemplar vitæ morumque jubebo
Doctum imitatorem, et vivas hinc ducere voces.†
Interdum speciosa locis, morataque rectè
Fabula, nullius veneris, sine pondere et arte,

* Perfectum decies.——
† Veras hinc ducere voces.

Valdiùs oblectat populum, meliusque moratur,
Quàm versus inopes rerum, nugæque canoræ.
Graiis ingenium, Graiis dedit ore rotundo
Musa loqui, præter laudem nullius avaris.
Romani pueri longis rationibus assem
Discunt in partes centum diducere. Dicat
Filius Albini, si de quincunce remota est
Uncia, quid superat? poteras dixisse, Triens. Eu!
Rem poteris servare tuam. Redit uncia: quid fit?
Semis. An hæc animos* ærugo et cura peculî
Cùm semel imbuerit, speramus carmina fingi
Posse linenda cedro, et levi servanda cupresso?
Aut prodesse volunt, aut delectare poëtæ;
Aut simul et jucunda et idonea dicere vitæ.
Quidquid præcipies, esto brevis: ut citò dicta
Percipiant animi dociles, teneantque fideles.
Omne supervacuum† pleno de pectore manat.
Ficta voluptatis causâ, sint proxima veris;
Nec quodcunque volet, poscat sibi fabula credi:
Neu pransæ Lamiæ vivum puerum extrahat alvo.
Centuriæ seniorum agitant expertia frugis:
Celsi prætereunt austera poëmata Rhamnes.
Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci,
Lectorem delectando, pariterque monendo.
Hic meret æra liber Sosiis; hic et mare transit,
Et longum noto scriptori prorogat ævum.
Sunt delicta tamen, quibus ignovisse velimus:
Nam neque chorda sonum reddit quem vult manus et mens:
Poscentique gravem persæpè remittit acutum;
Nec semper feriet, quodcunque minabitur arcus.

* At hæc animos
† Omne supervacuum, *etc. delet. Bentl.*

Verùm ubi plura nitent in carmine, non ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cavit natura. Quid ergo?
Ut scriptor si peccat idem librarius usque,
Quamvis est monitus, veniâ caret; ut citharœdus
Ridetur, chorda qui semper oberrat eâdem:
Sic mihi qui multum cessat, fit Chœrilus ille,
Quem bis terve bonum, cum risu miror; et idem
Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus.
Verùm opere in longo* fas est obrepere somnum.
Ut pictura, poësis erit; quæ, si propiùs stes,
Te capiat magis, et quædam, si longiùs abstes.
Hæc amat obscurum; volet hæc sub luce videri,
Judicis argutum quæ non formidat acumen:
Hæc placuit semel; hæc decies repetita placebit.
O major juvenum, quamvis et voce paternâ
Fingeris ad rectum, et per te sapis; hoc tibi dictum
Tolle memor: certis medium et tolerabile rebus
Rectè concedi: consultus juris, et actor
Causarum mediocris, abest virtute diserti
Messalæ, nec scit quantum Cassellius Aulus;
Sed tamen in pretio est: mediocribus esse poëtis
Non homines, non Dî, non concessêre columnæ.
Ut gratas inter mensas symphonia discors,
Et crassum unguentum, et Sardo cum melle papaver
Offendunt; poterat duci quia cœna sine istis:
Sic animis natum inventumque poëma juvandis,
Si paulùm summo decessit, vergit ad imum.

* Verùm operi longo.———

Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis:
Indoctusque pilæ, discive, trochive, quiescit;
Ne spissæ risum tollant impunè coronæ:
Qui nescit, versus tamen audet fingere. Quidni?
Liber et ingenuus, præsertim census equestrem
Summam nummorum, vitioque remotus ab omni.
Tu nihil invita dices faciesve Minervâ:
Id tibi judicium est, ea mens. Si quid tamen olim
Scripseris, in Metí descendat judicis aures,
Et patris, et nostras; nonumque prematur in annum,
Membranis intus positis; delere licebit,
Quod non edideris: nescit vox missa reverti.
Silvestres homines sacer interpresque Deorum
Cædibus et victu fœdo deterruit Orpheus:
Dictus ob hoc lenire tigres rabidosque leones.
Dictus et Amphion, Thebanæ conditor arcis,
Saxa movere sono testudinis, et prece blandà
Ducere quò vellet. Fuit hæc sapientia quondam,
Publica privatis secernere, sacra profanis;
Concubitu prohibere vago; dare jura maritis;
Oppida moliri; leges incidere ligno:
Sic honor et nomen divinis vatibus atque
Carminibus venit. Post hos insignis Homerus,
Tyrtæusque mares animos in Martia bella
Versibus exacuit; dictæ per carmina sortes,
Et vitæ monstrata via est; et gratia regum
Pieriis tentata modis; ludusque repertus,
Et longorum operum finis; ne fortè pudori
Sit tibi Musa lyræ solers, et cantor Apollo.
Naturâ fieret laudabile carmen, an arte,
Quæsitum est: ego nec studium sine divite venâ,

Nec rude quid possit* video ingenium: alterius sic
Altera poscit opem res, et conjurat amicè.
Qui studet optatam cursu contingere metam,
Multa tulit fecitque puer; sudavit et alsit;
Abstinuit venere et vino:* qui Pythia cantat
Tibicen, didicit priùs, extimuitque magistrum.
Nunc satis est dixisse,† "Ego mira poëmata pango:
Occupet extremum scabies: mihi turpe relinqui est,
Et, quod non didici, sanè nescire fateri."
  Ut præco, ad merces turbam qui cogit emendas;
Assentatores jubet ad lucrum ire poeta
Dives agris, dives positis in fœnore nummis.
Si verò est, unctum qui rectè ponere possit,
Et spondere levi pro paupere, et eripere atris‡
Litibus implicitum; mirabor, si sciet inter-
Noscere mendacem verumque beatus amicum.
Tu seu donaris, seu quid donare voles cui;
Nolito ad versus tibi factos ducere plenum
Lætitiæ: clamabit enim, Pulchrè! benè! rectè!
Pallescet; super his, etiam stillabit amicis
Ex oculis rorem; saliet; tundet pede terram.
Ut qui conducti plorant in funere, dicunt
Et faciunt propè plura dolentibus ex animo: sic
Derisor vero plus laudatore movetur.
Reges dicuntur multis urgere culullis,

* Nec rude quid prosit.
† Abstinuit Venere et Baccho.
‡ Nec satis est dixisse.
§ Et eripere arctis. *Bentl.*

Et torquere mero, quem perspexisse laborent,
An sit amicitiâ dignus: si carmina condes,
Nunquam te fallant animi sub vulpe latentes.
Quintilio si quid recitares, Corrige, sodes,
Hoc, aiebat, et hoc. Melius te posse negares,
Bis terque expertum frustrà: delere jubebat,
Et malè formatos incudi* reddere versus.
Si defendere delictum, quàm vertere, malles,
Nullum ultrà verbum, aut operam insumebat inanem;
Quin sine rivali teque et tua solus amares.
Vir bonus et prudens versus reprehendet inertes,
Culpabit duros, incomtis allinet atrum
Transverso calamo signum; ambitiosa recidet
Ornamenta; parùm claris lucem dare coget;
Arguet ambiguè dictum; mutanda notabit;
Fiet Aristarchus: nec dicet, Cur ego amicum
Offendam in nugis? Hæ nugæ seria ducent
In mala derisum semel, exceptumque sinistrè.
Ut mala quem scabies aut morbus regius urget,
Aut fanaticus error, et iracunda Diana;
Vesanum tetigisse timent fugiuntque poetam,
Qui sapiunt: agitant pueri, incautique sequuntur.
Hic, dum sublimes versus ructatur, et errat,
Si veluti merulis intentus decidit auceps
In puteum, foveamve; licet, Succurrite, longum
Clamet, Io cives; non sit qui tollere curet.
Si curet quis† opem ferre, et demittere funem;

* Et malè ter natos incudi. *Bentl.* tornatos. *Cunn.*

† Si quis curet.

Quî scis, an prudens huc se dejecerit,* atque
Servari nollit? dicam; Siculique poetæ
Narrabo interitum. Deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Ætnam
Insiluit: sit jus, liceatque perire poetis.
Invitum qui servat, idem facit occidenti.
Nec semel hoc fecit; nec si retractus erit, jam
Fiet homo, et ponet famosæ mortis amorem.
Nec satis apparet, cur versus factitet;† utrum
Minxerit in patrios cineres, an triste bidental
Moverit incestus: certè furit; ac velut ursus,
Objectos caveæ valuit si frangere clathros,
Indoctum doctumque fugat recitator acerbus.
Quem verò arripuit, tenet, occiditque legendo;
Non missura cutem, nisi plena cruoris, hirudo.

* Huc se projecerit.
† Versus cur dictitet.